

Sala R
Gab. 53
Est.
Tab. 54
N.º 4

R
54
4

En

(A) - 56 - 1

ANTONII LODOVICI MEDI-
 CI OLYSSIPPONENSIS DE RE
 MEDICA OPERA QUAE
 HIC SEQUUNTUR.

- ☞ Erotematum siue cōmentariorum in libros de crisibus Galeni libri tres. ☞
- ☞ Erotematū numeri ternarij libri sex in quibus tota ferè ars medica cōtinetur.
- ☞ Erotemata de difficili spiratione. ☞
- ☞ Erotematum de usu respirationis liber alius. ☞
- ☞ De corde liber unus absolutissimus in quo tum Aristotelis q̄ plurimi erro-
 res explicantur, tum uero plurimæ quæstiones enodantur. ☞
- ☞ Galeni liber de ptisana. ☞
- ☞ Galeni de eo quod sit animal, id quod utero continetur. ☞
- ☞ De eo q̄ Galenus animam immortalem esse dubitauerit, liber unus. ☞
- ☞ Item alia quædam. legat lector candidus ☞ nec sermonis ornatum nec doctri-
 nã exquisitã quod rarū est in homine nec in Latio, nec in bellade nato desiderabit.

Sapientem supra

Nosce te ipsum.

☞ OLYSSIPPONE. ☞
 M. D. XL.

AD CLARISSIMUM VIRVM IOANNEM DE
BARROS ANTONII LODOVICI MEDICI
OLISSIPPONENSIS EPISTOLA.

Vm quosdam Erotematum libros uir clarissime in uulgus edere debuissim, quibus maximā
medicinæ theorices partem cōprehendisse mihi uideor. Et opus sine patrono prodire re-
cusaret, eos tibi imprimis nuncupandos statui sub cuius auspicijs hoc opus in manus hominū
daretur. Tu nāq; ut ille inquit me as esse aliquid iugas existimare soles. Tu magnifice de
nobis nostrisq; litteris sentis, te nullum alium præstantiorem defensorum meis scriptis cō-
parare possim. Tu eruditione & nobilitate præstas, siquidem uera nobilitas est uirum in-
tegrissimum & incorruptum sese præstare. Nulli ocij & negocij ratio magis quam tibi
uni constat & perire omne tempus arbitraris, quod in libris litterisq; non insumatur, dies
reipublicæ impendis, noctes cum musis & ingenius commentationibus commutas, maioremq; omnino partem studio
quam somno tribuis. Tuoq; ex ore quod de Nestore scripsit Homerus melle dulcior profluit oratio. Tu itaq; multo-
rum millium mihi instar es, quod de Platone dixisse poetam Antimachum ferunt. Ad hæc tuis humeris regia & pu-
blica incumbunt negocia. Cūq; ut Bias inquit magistratus urum ostendat, in hoc publico munere quo fungeris, &
rerum indicarum negocia procuras: talem te & iam per multos annos gessisti, ut omnibus miraculo habearis, adeo ut
neq; Momus ipse (qui Veneris sandalium ut nimis crepūātem & stridulum reprehendere ausus est, Iouiūq; etiam uis-
tio dedit q; hominum fenestrata pectora non fecisset) nihil in te inuenire possit quod iure carpat. Ita omnem uicij &
suspitionis notam reliquisti ut nihil sinistri quisquam de te suspicari queat. Iam uero cum multa tua in me beneficia
extarēt opere præciam sane fuit & ratio exigebat, ut nos te hoc litterario munere donaremus, ut sit nostra ergate ob-
seruantie immortale monumentum, multum imo uero plurimum se tibi medici omnes, debere fatebuntur: quicumq; in
horum librorum lectione fuerint uersati. Omnes amant breuitatem, prolixos sermones fugiunt quāuis utiles, omnes
ut Plinius inquit ingeniorū oblectamēta & amenitates querimus. Nihil legere iuuat quod nō breuibus sententijs clau-
datur. si quis liber magnus est, eius uix tribus paginis perlectis, mox illum ē manibus deponunt, neq; abs re dixit Flaca-
cus. Quicquid precipias esto breuis. Cum igitur nos hoc in opere tibi dicato quam plurima & exquisitissima ex Ga-
leni omnium medicorum sine contouersia facile principis librorum uastissimo pelago breuiter nouo quodam & io-
cundo & aphoristico modo docuerimus, non est q; nobis homines immortales gratias non referant. Tu igitur hos li-
bros à calūniatorum morsibus defendas, nullum tam præclarum est opus quin suos uiriliter habeat, qui dānant
in publico quod legunt in secreto, detrahūt omnibus etiam ijs quæ non intelligere possunt, tenere se artem pollicentur,
cum tamen nunq̄ quicq̄ quod lectu dignum sit ex arte proficiant. Methodum se scire proficiētur: quem tamen nunq̄ ex-
ercuerunt aut ex ea fructum aliquem protulerunt. Iudicium sibi uendicant miseri, homines cum tamen mente & cere-
bro iudicioq; careant. De quibus inquit Paulus semper addiscētes nunq̄ ad finem peruenire potentes, ingeniosi in alie-
no libro uideri uolunt. Hij nullam aliam subinde quam ex aliorum reprehensione maiorem sibi gloriam auce-
pantur. Et quemadmodum cantharides inter leta sata & feraces fruges proueniūt, & muscæ ad suauissima & flua-
grantissima (quod Salomon prodidit) unguenta cōuolant, sic ij optimis & nobilissimis ingenijs nihil aliud quam de-
trahere & allatrare nouerunt. Et ut magis Basilij exemplo utar. Quemadmodum iniqui pictores ex uitijs & de-
honestamētis corporis ut scilicet ex deformi oris hiatu, in statis buccis, oblonga naso, distortis oculis, exiguo capite, &
turpi caluicio effigies quasdam cognoscendas tradunt. Ita & ij optimis, quibusq; pretermisus neuos quosdam qui
etiam in formoso corpore pulchriores uideri solent insectantur, & uoculam aliquam aut syllabam lacerant atq; ex
uno omnium iudicium faciunt. Optime & egregie cum rebus humanis ageretur: si uirtuti sua ratio constaret & de-
bitus honos redderetur. Hinc & non iniuria quendam magni nominis philosophum se non adeo profecisse dixisse se-
runt: q; nullus adhuc sibi inuidisset. Tunc equidem mihi plurimum placere soleo: & me aliquid profecisse cognosco
quando aliquos emulatione ex agitari uideo. Inuidia (ut Pindarus inquit) miseratione multo præstantior est. displi-
cuisse malis non minima laus est. Hos ego ad coruos (ut in Græco prouerbio est) mitto, mediumq; unguem mando,
nunq̄ propter illos nostrum cessabit ingenium, cæteros autem qui sunt probi (quales plurimos esse non dubito) rogatos
uolo, ut more Ephecticorum philosophorum epochen amant, cohibeant assensum, tarde sententiam proferant: sutor
(quod monuit Appelles) ultra crepidā non iudicet intelligāt prius deinde lacerent, trutinent omnia & uelut in exa-
mine expendāt: & tādē si quam ex nostris laboribus utilitatē retulerint (quod Thales à discipulo petit) auctorem
fateantur & nobis quod Aristoteles in Elenchis postulat: condignas grates cognosceant. Vale musigetæ & bonis
litteris quod semper facis fauere perge.

M. D. XL.

2

ANTONII LODOVICI MEDI- CI OLYSSIPPONENSIS EROTEM A-

tum libri tres: in libros de crisi Galeni, in quibus quæcunq; ab illo, tū
in prædicto opere, tum uero alijs in locis scripta sunt: ad ean-
dem materiam pertinentia, exactissime & com-
pendiose continentur, opus & facun-
dum, & medicinæ candidatis
utilissimum.

Quid est crisis? Est magna & subita mutatio in morbo ad bonum
uel ad malum, uel est perturbatio antecedens illam mutationem.

2 Quot sunt tempora morbi? Quattuor. Principium augmen-
tum, status & declinatio. Scire autē operæpretiū est, alia quidem
esse particularia accessionum singularum tempora, alia
uero in uniuersum totius morbi, & q; plures sane in in-
termittentibus sunt eiusmodi inuasionum partes, pau-
tiores in cōtinuis, quæ ex dierum interuallo acutius premunt, duplo autem minores:
in continentibus febribus, quæ æquali usq; ad exitum tenore affligunt, numerantur.

3 Quot sunt in intermittētib; particularia tempora? Sex. primū quidem tempus
est, quo uel perfrictionibus, uel horrore, uel rigore per mēbra eunte subito corripit-
tur æger & molestijs quibusdā capitur, & ægre fert, & cōtrahi in sese, & hor-
rere incipit. Secūdum est inæqualitatis tempus per quod calor cōtratendit, & ab
alto ad extimas partes reuocatur, quoad per totū sit æquabili distributione diffu-
sus. Tertium est incrementi tempus: cum calor iā per omnia sparsus, uires continuo
suscipit, & successiuis incremētis adaugetur. Excipit post hæc uigor cum calor in-
æquali tenore perstat, deinde declinatio, cū omnia hæc iam declinant, & calor fit
minor, & perhalitū digeritur, relinquensq; thoracis partes ad sūmos pedes paula-
tim descendit. sextum tempus infebrecitationis & quietis suscipit, quod ad reliqua
tempora subsequitur.

4 In febribus continuis quæ accessiones capiunt, quot partialia tēpora inueniun-
tur? Quinq;: nā cætera omnia ferme sunt paria, præterq; q; ad infebrecitationē non
terminantur. In ijs igitur quæ rigorem uel horrorem, uel perfrictionem inuadentes
fatiunt, facilis est priorū illorum temporum ab alijs dignotio, sed tam in hijs, q; in
quibus nulla fit cum ingruunt accessionis significatio, tēpus illud quod ad quietem

sequitur, & inæqualitatis statū, preclare systole id est pulsus contractio circūscribit. Namq; & si quædam sint, quæ nec frigoris nec rigoris imprimunt sensum, nec significationem faciunt, quod est ceu quoddam classicum antecedens futuræ febris: in omnibus ijs tamen pulsus intro citatiores & frequentiores manifesto conspitiuntur, quibus & tardior & rarior non parum appareat dilatatio.

5 In febribus continentibus quæ nec frigere, nec horrere compellunt, quot partes poni debent? Tres dūtaxat. Nam calor à principio successiue adaugetur quoad in summum uigorem perueniat. In ijs siquidē tria integra tēpora perfecte pereunt, nō enim significationē inuasionemue cōmittunt, nec calor à principio intus colligitur, nec mox inequaliter diffunditur, nec quies aliqua conceditur, sed confestim ab initio annotationem accessionemue incompressam faciunt, hoc est eam in qua ne quicq; arteriarum ictus reciprocant ad interna.

6 Qui morbi habent uniuersalia hæc quattuor tēpora? Salubres. nam exitiales, quidam in principio, quidam in ascensu, quidam in ipso uigore perimunt. Verū hæc cruditatibus & coctionibus optime inter se distinguuntur.

7 Quo pacto nuncupat medicorum summus Hippocrates hæc uniuersalia tempora? Vocat catastases hoc est constitutiones cum ait, paroxysmos & constitutiones morbi indicabunt.

8 Qui modus dignotionis horum tēporum? Non alius q̄ quem docuit Hippocrates: ex idea morbi, ex anni temporibus, ex accessionum ad inuicem collatione, necnon & ex ijs quæ superapparent.

9 Ex morbi natura quo modo dignoscuntur? Si morbus sit ex genere eorum qui diu durant, longiora habet & principium, & reliqua tempora. Si ex acutiore breuiora. Vt tertianam cum uides, iudicas mox hanc cum citius terminetur, principium minus obtinere, & reliqua quæ sequuntur tempora, otius q̄ quartana habituram. Nec enim licet dicere morbum diuturnū, & qui multis finitur mensium spatijs, paria & æqualia, cum eo qui paucis numero periodis porrigitur, uniuersi morbi tempora sortitum. Sic febris ardens, Pleuritis, pulmonum inflammatio phlegmoneue, breue habent principium & alia tempora. Morbi comitiales, articulorum dolores, coxendices, & renum affectus, longiora hæc omnia possident.

10 Ex anni temporibus horisue quomodo ægritudinis tempora dignoscemus? Isto modo. Estiuæ quartanæ magna ex parte breues. Autūnales longæ & maxime quæ cum hieme copulant. Eodem modo morbi omnes qui per brumam accidunt, longiores sunt, æstate breuiores, & omnia tempora otius assequantur.

11 Ex accessionum ad inuicem comparatione temporū morbi quā habebimus notitiā? Ex magnitudine, ex lōgitudine, ex propositione seu anticipatione. Vt si primo præcedēte paroxysmo longiore, sequens sit longior, & cum seuis symptomatis ingruat, nec æger ferat facile morbum, & horam solitam anteuertat, non obscura inditia sunt incrementis morbi, & pergentis ad statum. Sin autem & tardius occupet, nec uehementior, nec adeo prolixus, & æger uim morbi æquo animo toleret, sero iudicandum coniectare possis.

12 Ex anticipatione accessionū nū morbus semper incrementum significatur? Non. Quia quidā morbi, non quia augentur, sed ex propria natura hoc faciunt, atq; ab initio ad finem continuo anteuertunt, ut quædam tertianarum genera.

*Sub morbi in quibus a
cipato nō uincitur
sed ex propria ipsi
nā nascitur*

13 Quomodo horum tempora ex hoc q̄ ante inuadant, inuestigabimus? Si præter morē habita proportione multo citius q̄ solebāt, præriperint hominē incautiū.

14 Quid intellexit Hippocrates per ea quæ mox apparent (quæ Græce epiphænomena uocat)? Nihil aliud q̄ uel euacuationes creticas, quæ ut causæ morbi remouere creduntur, uel signa harum excretionum significatiua, & cōcoctionis notas, uel generis uenosi & arteriarum, uel organorum respirationi seruientium, uel alui inferioris.

15 Quotupliciter principii sumitur? Tripliciter. Primo pro prima inuasionem morbi exacta & impartibili, & quæ latitudinis experta est. secundo pro spatio tēporis anteq̄ inuadat secunda accessio. tertio pro toto eo tēpore quo nullæ coctiones in excrementis apparent. Horum modorū primus est reiitiendus omnino à medico, secundus inartifitiosus, tertius artifitiosus.

16 Quinam morbi dicuntur incipientes mox recepisse statū? Qui siue prima siue secunda siue tertia die ad uigorem ueniant, hinc usq; ad morbi integram solutionem extenduntur, absq; hoc quod sensu perceptibilem alteram paroxysmi inuasionem habeant. Quales sunt continuæ quædam febres quas dicit Hippo. mox ut incipiunt florescere atq; uigere.

17 Quomodo coepit Hippo. principium: quando dixit Pleureticis sputum si appareat, incipientem morbum abbreviare? In secunda acceptione. uidelicet ante inuasionem secundi paroxysmi, qui ut plurimum illis per tertium obuiant.

18 Quanto tempore producit principium hoc secundo modo consideratum? Usq; ad diem tertiā ut ex prognostico innotescit, ubi de uultu lætali agitur. Nam cum prædixisset si ab initio talis facies apparuerit, perniciosum, subintulit. Si uero iā uetere existēte morbo, uidelicet triduo, aut quatruiduo, ubi satis patet usq; ad tertiam diem eum principium circumscripsisse.

- 19 Quisnam horum modorum utilissimus in artis operibus est & maxima medico significare est aptus? tertius.
- 20 Quam longo tempore principium hoc secundo modo cōceptum protenditur? quandiu non apparent coctionis signa.
- 21 Est ne hoc modo principium æquale in omnibus morbis, an singulis peculiare? unicuiq; suum proprium initium est, & sic sumptum ad multos etiam quaternarios porrigitur, & etiam ad menses in ægrotudinibus que tarde concoquantur.
- 22 Inflammationes phlegmonæue quot habent tempora? hæc ipsa quattuor. Incipit namq; per totum id tempus, per quod fluxio sanguinis ad particulam deriuatur, late meatus omnes & cavitates distendens (talis enim inflammationum generationis est modus) cum autem putrore sanguis qui influxit, corripitur: & fundi incipit, propter calorem, quæ defluxio quicuerit, inflammationis tunc incrementum est. Vbi autem cruor in pus conuertitur, inflammatio uiget, quo tempore & dolores augentur, & febres magis accidunt. At cum exacte suppuratio uel perfecta est, uel digesta remedijs, & discussa perhalitum materia cōcessit, ad declinationem maturasse inflammationem manifestum est. Nam & accidentia releuantur, & omnia leuius & mirius se habere circa ægrum uidentur.
- 23 Quo pacto in febribus quæ à putrescentibus humoribus proueniunt, hæc tempora separantur? hoc modo. Totum id tempus per quod morbus permanet incoctus, principium est. Cum autem cruditatis signa remittuntur, & incipit ægrotudo coqui, augmento id tempus assignatur, quo coctiones indies & continuo magis procedunt. Vbi uero omnibus numeris absoluta concoctio est, statum id tempus esse dicimus. Cum autem accidētia mitiora iam sunt, & leuior morbus, declinationem aduenisse asserimus.
- 24 In ulceribus quo pacto horum temporum distinctio accipietur? hoc modo. à principio multæ, & tenues, & crudæ sanies in particulam ulcere obsessam influunt, processu pauciores, & crassiores. in statu non iam serosæ illæ humiditates ab ulcere destillant, sed tabo & pure quodam tenui membrum apparet cōspersum, cuius cum fuerit minuta quantitas, & crassitudinem fuerit indeptū, declinationem ulcerum adesse nequicq; ambigendum est.
- 25 In inflammationibus oculorum (quas Ophthalmias appellant) hæc quomodo discernemus? in præoptu id est. Incipiēte malo multa, & tenuis, & acris, & mordax ad oculum defluxio deriuatur. Profectu temporis minor, sed tamen crassior. In statu lippitudines quædam (quas lemas uocant) adeo lentæ & crassæ cōspiciuntur, ut genas glutinent, & uix oculos aperire sinant, ubi uero declinatio adest, lip-

pitudo tum crasse scit, tum seipsa minor euadit.

26 In destillationibus ad fauces, & ad nares (quas grauedines & rauedines nominant) & in ijs quae per os & palatum expurgantur, insunt ne haec omnia temporaria? Eadem omnino ratio de ijs & pronuntiatio est. Sub principiu multa, & tenuia, & acria, & incocta purgant & educunt. Pautiora & magis crassa cum morbus increuit. In uigore autem nondum iam stiriam, quae naso propendeat, sed muccu crassiore emungunt, (quem blanā & myxam Graecorum filij nuncupare moris habent) Postremo id quod emungitur, multo minus & crassius, & ex albo pallidum est. Ita igitur in omnibus se res habere dignoscitur. Circa principia omnia cruda sunt, & incocta, & quanto morbus principio propior est, quanto autem ad statum magis accedit, decoctior omnino redditur. Nam in coctionibus quae a natura sunt, crassities substantiae plurimu comitari solet, ut pote quae humores quoscunq; ad nutritionem solidarum particularum conuertere semper enitatur. Quo fit ut coctiones semper ingrossent tum urinas, tum alui excrementa in ijs qui non concoquunt, ad haec & expuitiones, in ijs qui a Pulmonia uel a Pleuritide laborant, sed & purulentia in ulceribus, & lippitudines in oculoru Epiphoris, preterea & pituitates in defluxionibus, & destillationibus uel grauedinibus ad nares. Omnia haec quippe principio cruda & tenuia uisuntur, cum autem coctiones procedunt, crassitudinem substantiae induunt & acquirunt.

27 Quare qui inflamatas particulas confestim ab initio morbi purgatione soluerentur, ex eo humore qui est infarctus, & tumorem durum inflammationeq; efficit, nihil adimunt, sanas autem partes liquefaciunt? Quonia non coedit passio, nec facile sequitur, dum adhuc permanet incocta.

28 Quare concocta iussit purgari Hippo. & per principia hoc factum cauere? Quoniam tunc morbus est crudus, & humores crassi, atq; lenti, non bene parent tractui purgantium medicamentorum.

29 Quare idem auctor in prima sectione Aphorismorum: in acutis quidem passionibus raro utendu pharmitijs id est medicinis purgantibus precipit, sed in principijs tamen hoc faciendum, quando ita res ferat, sibi enim pugnare uidetur? quonia ibi per acutas passiones, eas in quibus humores turgēt (quas medicis moris est appellare furiosas) intellexit.

30 Quae egritudines turgidae dicuntur? turgere proprie competit animalibus ad usum uenereum rapiendum properantibus. Per translationem autem egritudines illae turgescere nuncupantur, quae nimis urgent, celeriterq; mouetur, & in quibus laborantis sensus, ab inordinato humorum & spirituu flatuuue motu irritantur.

de hoc uide m. fice. 4. acuto. et 4. de med. b. c. 10.

- 31 Quare huiusmodi ægrotudines inter initia purgare licet? quia ad leuiorem attractionem, mobilitas humorū aliquid facit. eos autem morbos in quibus succi non solum crudi, sed & stabiles in aliquo loco sunt permanentes, nullatenus experiri aut mouere tentamus.
- 32 Super apparētium quotuplex est modus? triplex. primo modo euacuationes quæcunq; aut abscessus, aut sudores, uomitus, alui secessus: sanguinis fluores, collectiones trans aures, super apparentia dicuntur, & hæc si eueniant tanq; causa remouent morbos. Secūdo super apparētia uocamus signa illa euacuationum significatiua ut delirium, peruigilium, dolores, lachrimas, somnum grauem a quo difficilis sit excitatio, uertigines, respirādi difficultates. Principalissime autem & propriissime super apparentia nuncupantur signa concoctionis morborum.
- 33 Quod est signum significans supra genus uenosum, humoresq; qui in ijs continentur: urina. Et alia quidem supra cruditatem notat, ut ea quæ alba, tenuis & aquea est. Alia uero interitum designat, ut nigra, alia uero salutis & concoctionis certissimum signum est.
- 34 Quod est signum denotans supra membra respiratori destinate? Sputum & aliud quidem cruditatis est nota, ut si nulla, aut si cum tussi ualida difficulter expuant. Aliud mortem portendit, ut quod nigrū est. aliud salutem indubitata & concoctionem ostendit, ubi flauum scilicet est uehementer cōmixtum sputo, & sine labore a principio mox emittitur absq; tussi.
- 35 Sputum quod proprie uocamus? illud quod optimū est, & tale quale est hominum integra ualitudine agentium. Quod uero aut biliosum, aut serosum, aut sanguinis, aut atræbilis mixtura infectū est, hæc omnia expuitiones appellamus.
- 36 Ex quibus signis habemus coniecturam supra uentrē & intestina? ex excrementis quæ triplici etiam differentia diuiduntur. Nam alia cruditates, alia collectiones, alia mortem & perniciem presentaneam presagiunt: ut quæ ex atrabile infra subeunte fiunt.
- 37 Qualia in quibus contemplari oportet? In febribus omnibus urinā: & etiam in morbis uesticæ, ureterū, penis, renum. In costali autem dolore, aut pulmonis, aut musculorum thoracis inflammationibus, & deniq; in passionibus pectoris, & membrorum usu respirationis fungentiū, sputum: & urinam precipue in Pleuresi: nam hæc non est sine febre. Supra affectus autē alui inferioris, uidelicet intestinorum, & uentriculi, si sine febre adsint: finum qui uentre fertur, contemplator: si febris urgeat & urinam.
- 38 Concoctionis signa an semper salubria sint, & iudicandum denuntient mor-

bum? salutem quidem nullo non tempore breui futuram notæ coctionis demonstrât si mox, tardiozem autem, si serius. Non omnino autem iudicio soluendam ægritudinem cōpromittunt, quoniam morbus malumue paulatinis accessionibus concoctum ad omnimodam solutionem peruenire possit.

39 An signa cretica, ut fastidia, ut capitis dolores, ut uentriculi remorsus, ut splendores ante oculos apparētes, semper & iudicium illatura, & bona cēseamus? non. sed si in tēpore contingāt, utilia: quandoq; autem noxia, nō nunq; adeo nihil iuuant, ut malum etiam necessarium, & ineuitabile denuntient. Et ideo Hippo. nolebat, ut crisima signa apparerent statim à principio. Id autem omni alio uerum magis sane existit, iudicio eum morbum finiendū, quem hæc signa præcesserint.

40 Quando principium finit? cum primum coctionis signa apparuerint. Itaq; ad artificialem coniecturam principij, initium augmenti, ad diffiniendum autem tēpus in quo morbus ascendit: principium status prænouisse necessarium est.

41 Quando morbus incrementa suscipit? quando exacerbationes præponuntur, quando sunt maiores, quando sunt uehementiores.

42 Quādo est status? in acutis quidem passionibus principium crisis est extremus limes ascensus, & initium uigoris. Igitur quādo morbus affatim permutatur (quod iudicari dicimus) quando ægritudo robustissima est, quādo extremos affert labores, uigorē in foribus adesse cognoscito. In morbis autem longis: si duo aut tres paroxysmi post augmentum sunt similes, totum id tempus flatui debetur.

43 An certum numerū paroxysmorū consimilium sit dare quibus uigoris tempus prescribatur? non. sed in morbis acutis non facile tres ad inuicem similes accessiones reperies: in diuturnis autem non tot solum modo, sed & in multo plures status tempus procedit.

44 Excrementum alui per quod significamus supra membra quæ sunt infra tho racem quale optimum est? quod molle, & consistens, continuumue est, & quod ea hora excernitur qua per salutis tempus subibat, quodq; quantitate multitudineue ingestis proportionem respondet.

45 Debet ne aliquid aliud habere excrementum quod nobis bene habere inferio rem aluum & concoctionem optimam ostēdit? ita. Opus namq; est, ut etiam præter illa sit subruffum, nec graueolens.

46 Secessus qui non seruat tempus in salute consuetum potest ne significare supra coctionem laudabilem? poterit. Nihil obstat namq; q̄ si uis pulchra præcesserit cōcoctio, serius aut otius eat aluus, aut quia calor seu inflāmatio aliquorū membrorū circumstātium, exuxit & exiccavit excrementa, aut quia non facta fuit cōmo-

decernētia in bono
nō statim debet
reue. in hb. 1
f. 2. s. fidem. sect.
in medio

da in totum corpus digestio, adeo ut superfuitates remanserint humidiores.
 47 Si excrementum alui fuerit consistens & molle? quid indicat? ostendit quidem concoctricem facultatem robustam esse, coindicat autem & mox nullam uicinarum particularum esse inflammatione obsessam, & digestionem cibi in totum corpus omni uitio caruisse.

48 Quo modo excrementū coniunctū & molle indicat coctionis ualētiam? quia si diminute fuisset perfecta, non consistens, sed humidius fluidiusq; redderetur.

49 Nūquid igitur hæc non suffiūt ad hoc ut excrementū hora solita egeratur? non. quia potest etiam nū ex alijs causis otior aut morosior illius expulsio fieri.

50 Quid est in causa q̄ citius profluat uenter? debilitas retentricis, aut morsio alicuius irritantis humoris.

51 Prouenit ne aliquando ex fortitudine uirtutis concoquentis? non. quia ea non modo in agris uehementior non est, sed etiam bene cum illis agatur, si non multum a naturali dispositione recedant.

52 Tardius autem quare deijcitur uenter, q̄ dum sani agebant? aut propter concoctionem tardam, aut segnem per intestina delationem.

53 Quare secundum proportionem eorum quæ fuerint esitata, si non reddantur excrementa est malum? quia est signum imbecillitatis excretoriae & expultricis: & causa q̄ maneat intus aliqua excrementa quæ satius erat excerni.

54 Si hæc igitur adsint quid inde conijcere possumus? salubrem esse inferiorem uentrem, & uirtutes expultricem, & alteratricem cōmode agere. Sin autem aliqua ex dictis deficiant, uel relinquuntur, aut tarditatem concoctionis, aut expulsivæ fragilitatem, aut uitium digestionis in corpus causaberis, aut symptoma aliquod sicuti morsum acrium humorum, aut inflāmationem, uel omnino caliditatem membrorum quæ circumstant debito maiorem, in re esse coniectabis.

55 Quare debet esse excrementum non male fetens? quia putrefactionem magnam intus factam demonstrat.

56 Quod est crudum excrementum? Asperum, quod est, & tenue, & humoris expers.

57 Quare subrusum esse debet? quia quod simile est colori comestorū nullam bilem, summe autem rufum: inmodicā influere in excrementa significat, si in principio morbi id contingat. Nam in fine expurgari sufficienter corpus ostendit.

58 Est ne aliud excrementorū genus? profecto. quod non secundū dispositionē aßumptorum fit, sed humores dominantes ostendit, atq; consequitur. Ut est flauum quod a bile pallida gignitur, uiride quod ab eruginosa, atrū a melancholia, aut san-

guine retosto, pingue quod ex colliquatione pinguedinis prouenit, uiscoſum & precedēte deterius, quod fit, cum partes ſolidæ liqueſcunt, in quibus id ſūmopere perſpici debet, ne quis cibus fuerit in cauſa, aut coloris excrementorum, aut lentoris, aut pinguedinis, aut graueolentiæ. Semper enim id quod ui morbi prouenit, diſtinguere oportet, ab eo quod propter externam quampiam cauſam eueniat.

59 Malorum excrementorum ſunt ne alij modi? ſunt. uidelicet ſtridens quod cum crepitu & fragore quodam descendit, ſpumofum, & uarium.

60 Vndenan iſti ortum habere poſſint? ſtridens quidem humiditatem tenuem flatibus recōmixtam, & organorum anguſtias atq; cōtractionem conſequitur, & ex caliditate fit immoderata liquefaciente corpus. Spumofum autem tunc prodit, cum ebulliens aliquod feruensq; , uel ſpiritus flatuoſus pugnant cum humore incluſi, & inequalem affectionem diſpoſitionemue indicat. Varia autē quæ ſunt, uarios quoq; affectus in corpore exiſtentes demonſtrant, & difficulter ſanabiles, atq; malignos, quoniam ſimplex affectio uel breui tempore & facillime curetur, at quæ à cauſarum diuerſitate pendent, longiſſimo tempore ad coctionem indigent: ut ſaneſcant.

61 An excrementum quod conſiſtens & molle eſt, etiam mox leue eſſe neceſſum ſit? omnino. Si enim aliæ partes aſperæ, aliæ fluide eſſent, non eſſet cōtinuum. circumflueret nāq; , nec ſe cum alijs unire poſſet, nec communionem cum illis facere, decidens atq; labascens. Atq; de excrementis alui ſic diſſinire oportet. de urinis reſtat dicamus: quoniam hæc tertia ſignorum genera propoſuimus.

62 Quæ urina optima eſt? quæ ſubrufa, & ſubflaua eſt, & magis quidē ſubrufa, q̄ ſubflaua, craſſitudine mediocris, ſubſidentiā habēs albā, lenem, & æqualem, & multam, non diuulſam, quæ deniq; urinis beſanorum hominum ubi concoctio ſecunda perfectā fuerit, ſimilima eſt.

63 Quid ſignificāt urinae quæ tales non ſunt? Aliæ cruditatem, ut turbidæ, & tenues. Aliæ interitū, ut nigræ, liuidæ, uirides, fetidæ, folioſæ, ſurfuræ, hordei farinae craſſiori ſimiles. Aliæ ſemicoctionem, ut ſubrufæ, & ſubflauæ cū tenuitate ſubſtantiæ: uel habētes hypoſtaſim albam, & leuem, ſed diuulſam, aut non per omne tēpus morbi, ſed uiciſſim talem aparentē. Aliæ longitudinem temporis in quo liberandus ſit ager demonſtrant, ut ualde rubræ cum eiſmodi hypoſtaſi, aut quæ à ſanguine non omnino concocto tinguntur.

64 Urinarum turbulentarum quotuplex eſt differentia? triplex. Nam quædam quibus tales mingantur: mox ſubſidentiam fatiunt, quædam turbidæ extuntes tales uſq; quæq; permanent. quædam cum puræ exierint, poſt tempus perturbantur.

65 Quæ eſt harum urinarum ſignificatio? primæ parum quid de conturbatione

inæquali superesse demōstrant, secundæ agitationē in sanguine uigere & conturbationem significant ratione cuius turbulentia capitis dolor ut plurimū ad tales urinas sequi cōsuevit, quia magna fiat euaporatio ad caput. tertie adhuc nullā coctionem sortitæ sunt, sed concoqui incipere debent.

66 Quæ harū deterior est? Tertia. Longo enim tēpore & uirtute robusta indiget ad coctionem: deinceps secunda, q̄tū malitia relinquitur à tertia, quæ futurā adhuc fluctuationē indicat tanto est prima prauior, in qua fluctuatio iam cessauit.

67 Urinarum tenuium quotuplex est modus? Triplex. Quædā enim aquea est alba scilicet, & tenuis, quædam quæ uentriculi diarrhiæ, aut leuitati intestinorum, proportionē respondet, quæ scilicet præter hoc q̄ aquosa est, etiam nū contineri nō potest, sed celerrime otiusq̄ egreditur. Alius modus est urinarū in quibus pusculum paruum bilis rufæ, urinae illi tenui & aquosæ admiscetur. Veluti si imaginæris modicum quid ex uino tenui & albo aquæ immixtum. Porro si per febres ardentē in quibus biliosa urina esse solet, album & tenue lotium appareat, raptum bilis ad caput, & delirium, & exitium presentaneum præfagit, bilis acrimoniam cerebro sustinere nequeunte.

68 Quæ harum est pessima? Quæ in diabetica profluit. Nam duarū facultatum ultimam perditionem denotat alteratoria scilicet & retētriciis. Quæ uero tenuis tantū, & alba instar aquæ existit, quoad hoc q̄ neutra coctionis aliquid obtinuit, similis est primæ. minus tamen mala, quia unius tantum alteratricis impedimentum significat. tertia exiguum nimis coctionis ostendit, & propinquissima est urinae quæ omnimodo incruduit.

69 Quæ proximæ ijs sunt? Primū quidē subpallida, deinde pallida, quæ & eadē subrufa est. Rufa autē q̄tū ab illis colore distat, tantū & coctione processit. Harum uero quæ pallida est, etiā omnino subrufa est. Nam si in aquā aut pallidi multum aut parum rufi inieceris, idem colos hoc est subrufus perficietur.

70 Quid per rufum, flauum, pallidum, & rubeum colorem intelligendum est? Color rufus albior & turbatior est. Flauus nitidior, & purior, atq̄ splendescēs, in quo scilicet uis quædam ignea emicat, quem fuluum (ni fallor) nominare possumus. Albior ruffo est pallidus. Rubeus flauo tanto minus est album, q̄tū flauus à ruffo, albore superatur.

71 Flaua in summo gradu bilis eundē ne reffert colorē quē sanguis postreme flauus? Nō. Sed hic quidē cū ad flauedinē ultimā conscēdit, medius est exquisite inter sanguinē, & bilē flauā naturaliter se habentē. Quā obrē nec exacte horū humorū uterq̄ potest flauissimus fieri, se ipsis tamē magis atq̄ magis flauescere possunt.

72 Quale nam est lotium hominis qui integra ualitudine fruitur? Subrufum & subflauū. Quale si aquam sero sanguinis, & bile flaua perfūderes: euaderet. Atq̄ lotium sane hominis bene sani, hoc item precario possidet, ut primo quidem mox ut sanguificatio perfecta est, emingatur habens hypostasim albam, multam, lenem, & æqualem, quæ nihil aliud est q̄ humor crudus, congestus in corpore. Quo autem diutius in inedia, & esuritione homo perstiterit, tanto & biliosior & rufior euadat. Nā omne quod est acre & pingue in sanguine, totū id in bilē flauā cōuertitur.

73 In quibus ætatibus & conditionibus urinæ multū de sedimine habent? Vbi lautius & opipare uiuitur, urinæ largum sedimentum obtinēt, ubi parcius, exiguū, ubi tenuiter nullum. Et hieme quidem multum, uere autem paucum. Deniq̄; pueri & qui uitam inertem agunt, & otio deditam, ij omnes copiosam in lotijs subsidentiam emittunt, alteri ob satietem & ingluuiem nimiam (uoraces nāq̄; pueri) & quia augendo & nutriendo corpori citius alimentum corripitur, q̄ conficere uentriculus possit, multum de crudo humore exaggerant, in alteris autem ob pingue & altū otium, & ignauiam cui se tradiderunt totos.

74 In quibus morbis requiritur, ut hypostasis qualis dicta est, adsit, ut morbus soluatur? In ijs quidem qui ob satietatem, & plenitudinem, & quietem nimiam febricitant, nisi hypostasis multa alba, lenis, & æqualis adsit appareatue, à morbo expeditum iri, non licet. At quicumq̄; ob inediam, & ieiunium, & labores graues quos tulerunt, febri sunt correpti, ijs satis ad salutem est, si nubecula alba & suspensa utilia apparuerint, ut à morbo euadant, priusq̄; aliquid in urina subsideat. Nam & sani qui uictu exquisitiore utuntur, & laborant magis biliosiores & rufo colore infectas urinas obtinent, & quæ de sedimine modicū omnino habeant.

75 An possit igitur urina rufa coctionem portendere? Prorsus si cum hoc in crassitudine medio habuerit modo. Nec Hippo. simpliciter ut crudam urinam rufam accusauit, sed eam quæ preter hoc tenuis etiam nun esset.

76 Quidnam resignant urinæ exitiales quæ farinæ hordei crassiori sunt similes? Grandem colliquesationem, & mēbrorum æstuosam caliditatem denotāt. Quæ folijs & furfuribus assimilantur, ambæ tales proueniunt, quia superficiales uasorum particule fuerint resolutæ, sed differunt tamen, quia paruiores, & crassiores sunt furfuraceæ, longiores autem & tenuiores, foliaceæ. Nigræ aut calorem maximum, aut frigus & mortificationem innati calidi ostendunt. Nam ita & exterius contingere cernitur ater color, ut apparet in insolatis, aut alio quocūq̄; modo infrigidatis. Virides urinæ ad nigras in morbis perniciosissimis ubi reliqua sunt lætalia præcedunt. Liuidæ à frigiditate grandi nunq̄; non oriuntur. Oleosæ colliquesationis

particularum. *Olidae putrefactionis sunt signum indubitanter. Nulli autem eorum quibus urina nigra apparuerit saluantur, & precipue si per totum fuerit atra & crassa. minus exitialis est, quae hypostasim nigram tantum habuerit, hac leuior, quae enaeorema hoc est suspensum nigrum ostendit, leuius autem omnino malum significant, quibus nubecula dumtaxat, & sublimes partes nigrescunt. Igitur exitiales urinae sunt atrae & olidae in acutis febribus, quibus interim in fine diuturnorum morborum salutare ueniant, & pingues oleosaeue, & orobi spetiem habentes, & fursuraceae, & pultaceae, dum modo uesicae, uel renum uitio tales non proueniunt, quod facile ex febre, & urinae cruditate fit notum, & quia nullus talis in aegro locus affectus habetur. Urinae item albae, & tenues delirium & mortem portendunt, si per febres non propter suppressa menstrua, uel propter uisceris alicuius obstructionem, sed rapta ad cerebrum bile in causis ardentibus tales mingantur.*

77 *Quando a calido & quando a frigido nigrum lotium emittitur? Si liuida, aut uiridis praecessit, frigiditatem meminere causari. Si flauus, si fuluus urinarum colos, atrae urinae praeeat, a feruore nimio tunc sanguinem exustum, & retostum, & in atrabilis naturam conuersum fuisse dignoscito.*

78 *An semper lotium nigrum sit exitiale? In febribus quidem acutis, nunquam talis urina non magnum aliquod malum dabit. At in lienosis, quartana, aut per eam affectionem quam filij medicorum melancholiam maniamue dixerunt, minore cum damno, & leuiore iactura excernitur. Contingit etiam ut narrat Herasistatus, ut cum mulier febribus teneretur, uidereturque iam melius habere, & opinio esset, eam cito conualituram, ecce repente urinae nigrae superuenerint, quae inter pessimas, & omnium iniquas numerantur, nullum tamen homini illi periculum impendit, aut corruatum est, quia cum dies purgationis instet, nec fiat purgatio, per urinas excerni, & euacuari humorem, (quod foeminae illi usu uenit) saluberrimum est.*

79 *Quid est in mictura per quod certissima coctionis, aut cruditatis urinae dignotio habeatur? Validissimum omnium & maximam uim habens est hypostasis, deinde suspensa. tertio loco nebulae nubescue superapparentes. Illa igitur optima est, in quibus omnia haec talia fuerint, qualia expediunt. Secundum gradum bonitatis obtinent urinae quibus sedimena comoda, deinde quibus suspensa, ultimae sunt quibus nubeculae tantum salutem praesagiunt. Eodem modo de malis dicendum est. In quibus pariter ex hypostasi fortissima & uehementissima ad malum significatio suscipitur. secundo ex suspensis, tertio nebulae imbecillius iam & magis anceps periculum portendunt.*

80 *In aetatibus quas urinas dannaui Hippo? In pueris tenues, & aquosae, in ui-*

ris & mulieribus atras, quoniam ij coloratiores, & rufiores, illi crassiores suapte sponte mingere consueverunt.

81. *Vrina multū superq̄; rubea quare semicoctū prænūtiat morbū? Quia ex sanguine solo aspergitur, cū oporteret ut aliquid etiā bilis susciperet, a qua intigeretur.*

82. *Quare cum calidum ita imbecillum est, ut bilem quidem non generet, sed nec sanguinem sufficienter coctum, urina quæ in talibus morbis emittitur, omni periculo uacat quous tempore ad cocturam egeat? Quia materia benigna est, nec humida nimis, aut acris, aut putrida, aut tenuis, aut aquea, aut crassa, sed ad sanguinis ideam in quo sibi bene natura complacet proxime accedat.*

83. *Quo pacto dignoscetur principium & reliqua tēpora quōdiu sint duratura? Si noueris signorum alia esse coctionis signa, alia cruditatis, alia mortis, alia salutis, quia significant crism uenturam, alia cretica quia faciāt: & horum omniū quædam obscurā, quædam manifestam coctionē significantia, quædā autē perfectā.*

84. *Quid præterea habere debet hypostasis quæ optima putāda est? Ut ab alto sensissim ad imū descendat, nam prius summās partes occupat, & tādē qualē diximus: in fundo spectatur. Ut uero merito iustis laudibus, omni ex parte talis residentia cōmendatur, ita si tale fuerit suspēsū, culpāri nō iniuria debet. & nebula adhuc talis multo magis deterior est, quia multum spiritum flatuosum arguit, qui lentore participes, & crudas materias in sublime erigat. Interdū uero cruda quædam per lotium deijtiuntur, quæ nescientes fallant, ut uerā subsidentia esse arbitrētur, sed cōtinuitatem, & leuorem illū non seruant, & mox in urinarij uasis solo colliguntur.*

85. *Quodnam discrimen est inter coctionis signa & cretica? Pregrande. Nam si uel a prima die coctionis signa appareāt, iudicij securitatem demōstrant, si morbus affatim finiri debeat, & fieri nō potest, quin optima sint. At neutrū creticorum signorum genus fidele & bonum similiter est, nec enim firmiter aut malum aliquod aut bonū nec crism necessario uēturam certo prædicere possis. Contingit enim ut utraq̄; symptomata tā quæ signa scilicet sunt iudicij uēturi, tam quæ obtinent facultatē & signorum & causarū, in morbo decernendo cretica sint & non cretica, & hoc dupliciter aut quia nullam crism faciant, aut quia prauam.*

86. *Est ne aliquod signorum genus medium inter decretoria signa & coctionis? Est. Ut mēte robustum esse, & confortari, & bene se habere ad ciborū acceptiones, bene tolerare morbum, bene pulsare arteriam, corpus totum æquale esse, fatiem similitam sanis, decenter accumbere in lecto. Aut contra, difficulter spirare, & præcipue frigidum, & grauiter ferre, inæquales esse arteriarū ictus, & alia quæcūq̄; Hippo. in prognostico recensuit. Hæc quidem media sunt inter utrūq̄; iam*

dictum signorum genus. Non enim sunt decretoria, quia nec indicant crisin, nec faciunt, nec omnino fidelia exacte, qualia quæ coctiones denuntiât. Sunt tamen inter ea aliqua quæ semper bonum constanter spondent, qualia quæ ante posuimus. aliqua quæ semper iniqua sunt, ut quæ posterius narrauimus. Oportet autem ut secû multo ante statuat medicus, quæ nam optima signa sint, quæ pessima, quæ horum media, quæ proximiora ijs, quæ illis, quæ semper bona, quæ semper mala, quæ temporibus totius morbi uariantur, quæ fidelia, quæ infida, quæ nisi sepius obseruaeris, & mente reputaueris, nihilo differes ab idiota, qui instante crisi titubat, an ad bonum uel ad malum conuertatur, & putans forte ex integro morbum abijisse incautius ægrum dietabis.

87 Quare prænoscere tempora morbi operæpretiû est? Quia nisi quis à principio respiciens ad futurû statum rationem uictus constituat, non est quin ægrum in magnum aliquod conijtiat malum.

88 In quibus morbis utilimum est tempora uniuersalia morbi totius prænouisse lógis nè an acutis? In ijs qui acuti sunt, nam si decimo quarto, aut uigesimo morbus soluendus sit, non magnopere hoc antea prædiffinisse interest, nec enim propterea magnum quid uictus ratio commutatur, at si morbum qui triduanus aut quadriduanus debet iudicari sic quis alat, ac eû qui quadragesima die soluendus erat, hoc extreme absurdum est, & solis insipientibus qui ueterem medicinam ideo carpunt, quia non degustarunt, concedendum.

89 Quo pacto dignoscetur, an morbus cito uel tarde sit iudicandus? Si principium & reliquorum temporum durationem nouerimus.

90 Quomodo scietur principij tempus in quot dies debeat extendi? Si consideraeris febrim in prima die, & urinas, & deinde secunda die inspexeris, & deinceps reliquis diebus, non ignorabis quo morbus uertatur. Nam si febris sit submersa à principio, & urina aquea quæ mingitur, iam tum prædicere possis, morbum longo tempore duraturum (extreme enim cruda est urina aquea) & si secunda die aut tertia febris & urina eodem modo perstiterint, non solum adhuc morbum esse in principio, nec ascensionè incepisse, sed & quod non ante primâ ægritudo ascendet, dicere audenter possumus. Deniq; ita habendum est, diligenter contemplator, si coctiones inter initia appareant, nam si contigerit, morbus tunc breui terminabitur, sin tardent, diutius morbus duraturus denuntiatur.

91 Signa coctionis manifestæ ut nubecula rubea uel alba, an si in quocûq; die apparuerint, sequente & proximo decretorio morbum soluendû significant? Non sed inspitiendi sunt dies, in quibus coctio apparuit, & in tot ferme diebus futuris morbus

morbis ex toto soluendus denotatur. *Vt* si quarta die nubecula rubea appareat septima morbus omnino soluetur, & multo magis si alba. *At* si undecimo apparuerit, decimo septimo aut uigesimo finiet, si in decimo quarto, nõ ante uigessimum recedet morbus.

92 *In* quibus morbis diuturnum est principij tempus? *In* longis: in peracutis autem satis angustum.

93 *Quid* necessarium est prænoscere ad habendam exquisitam notionem durationis principij & aliorum temporũ? *Quæ* signa significant supra coctionem perfectam, quæ cruditatem omnimodã, quæ coctionem inmanifestam demonstrant, mediam scilicet inter eam quæ ad summũ peruenit, & inter eam quæ nullas aut obscuras concoctionis notas sortita est.

94 *In* urinis quæ obscure quæ manifeste quæ deniq; est perfecte decocta? *Coctio* quidẽ perfecta est, cũ i urinis substiterit quid albũ, & leue, & æquale, & cõtinuũ. *At* uero obscuræ coctionis inditia sunt, quãdo urina ex aquea pallorẽ quendã remissum acquisierit, & si mingatur turbida, & permaneat talis, & si rufa fuerit, & tenuis. *Nebula* porro alba, aut sublimamentum æquale, continuum, & album, nubes item rubea, & eius modi hypostasis, aut sine subsidentia urina bene colorata, & mediocriter crassa, cessationem principij significant, & manifestioris coctionis sunt notæ. *Urinæ* autem tenues, & aqueæ, exacte sunt crudæ, & incoctæ & tales apparent in phreneticis, non quidem omnibus, sed qui sunt perituri.

95 *Nebula* aut urina rubea significat nõ coctionẽ? *Significat*, sed tamen diminutã & præcipue cum substantia tenui, & ideo semper hæc urina q̄tũ est ex parte sui solutiones morborum retardat, & in plures dies differt & producit morbum.

95 *In* laterali morbo & pulmonio quæ integræ, quæ obscuræ, quæ manifestæ & notabilis coctionis sũt signa? *Si* nihil cõspuat id morbi oĩo crudi inditiũ est, si uero pauca, & cũ labore, & liquida eiecerit, inmanifesta est, & obscura adhuc in ijs permutatio. *Cũ* uero pauca quædã emiserit, sed magis cocta, iã morbus ad augmentũ tendit, & magis, si meliora indies, & plura & faciliori conatu expulerit. *Talia* igitur sũt coctionis manifestioris inditia certa. *At* cũ exastissime multa nimis, & accurate cocta, & sine tussis difficultate excreauerit, hoc tibi coctionis perfectæ & uehemētis signũ est indubitatuũ. *Si* igitur ad secundũ quaternariũ cruditatis absolutæ notæ permaneãt, longũ erit huic morbo præcipij tẽpus, si autẽ coctionis obscuræ inditia i hoc tẽpore appareãt, lõgũ sic quoq; erit præcipij tẽpus, sed minus breuiusq; priori. *sed* si pauca quædam, & ualde mediocria fuerint signa cruditatis, sic & paruũ erit futurũ tẽpus præcipij. *Vt* i costali morbo si ante undecimã nihil uel parũ

expuatur, & tunc primum pauca quaedam, & humidiora expuere incipiat, quæ obscuræ coctionis sunt signa, usq; ad talem diem non est aliud q̄ principij tempus. Si uero decimaquarta aut decimasextima pauca quaedam & concocta eduxerit, quia adhuc mediocris moderatæue coctionis hoc signum est, iudicium perfectum in uigesima die nõ subsequetur, donec magna proueniat mutatio in integra coctione tam sputi, q̄ urinarum, quæ si acciderit in uigimasextima, morbus in sequenti decretorio die trigesimoquarto omnino terminabitur. Sin uero coctionis quæ uigesimoseptimo apparuerint signa, intra primũ quaternarium apparuissent, nullatenus fieri posset, ut morbus septimum ultra protenderetur.

97 Quare cum fortior sit dies uigesima in crisi cõmittenda q̄ uigimasextima & undecima q̄ decimasextima priores longe ualidiores, si concocta aliqua sputa in ijs apparuerint, non habent tantam uim soluendi morbi? Quia processu euadunt imbecilliores, q̄uis si in principio sit morbus soluendus, sint fortiores.

98 Quomodo igitur finẽ futuri principij anteq̄ ueniat, prænoscemus? Spetialissime quidem per hoc q̄ ad notas coctionis attẽdamus, quæ q̄ primum apparuerint, mox principij finis adest. Generalius autem & ex adiectione, & regionem in qua ægrotat, & uicium quo dum erat sanus utebatur, & morbi naturam an lente uel tarde moueatur, si acutus, si diuturnus, an submersus, & qui suffocari uideatur, an cõtra emicans, & cito ad statum & extremum tendens, quin & ætatem, & temperaturã, & anni tempus, & symptomata inspectare oportet, ut ex ijs quod deest & requiritur, inueniamus ad coctionis signa cognoscenda. Vt si per hiemem frigidam, & locum natura algiosum, quispiam suapte sponte frigidior, ætatem agens declinantem, aut senectutem læto uicinam, suctus frigidas dapes ingerere, ex quibus multi, & lenti, & crassi succi accumulatur, amphemerina febris hoc est cotidiana capiatur, hunc nihil mirum non solum ante septimã, sed nec ante decimã quartã signum aliquod coctionis in urinis nõ ostẽdere, & tam longũ habere principij tempus. Frigidi item sudores in tali febris multo post morbum soluendum significant, & per consequens principij durationis spatium futurum fore diuturnum.

99 Quo pacto & aliorũ tẽporum uniuersaliũ notitiã, & per consequens totum tempus quo morbus durare debet accipiemus? Ex tempore durationis principij, proportionaliter & aliorum temporum durationem consequeris, facileq; perspicias q̄tum adhuc a perfecta coctione absit morbus: ut ex integro soluat. Nam si cum coctionis signa apparuerint, multum desiderari uideris: ad coctionem perfectam, tardius, sin autem parum relinquarbitreris a signis coctionis integræ, citius soluendi morbi spem habeto.

100. Nunquid in morbis omnibus futurum principij finem praescire satius est? Non. Sed in peracutis quae a prima die qua inuasit morbus florescunt, & uigent, uel ad summum quarto finiuntur optandum est, uel presens & dum adest principium cognoscere.

101. Ij morbi quibus prima die status contingit, nunquid carent principio? Non sed prima pars paroxysmi, est quoque principium morbi, & idem est initium uniuersale & particulare. Nequaquam autem concipi aut contingere potest, ut paroxysmus seu accessio mox a summo incipiat (perinde ac si esset homo a fulmine percussus) ut ita careret principio morbus.

102. Qui nam cognoscere possumus statum prima die obuiaisse? Si coctionis integrae in ea signa apparuerint, si mox subsideat quid utile in urinis. Accidit enim hic simile quod humoribus crudis quando coquuntur, & inflammationibus quae suppurantur. Vt enim quando pus generatur, dolores & febres accidunt magis, sed ubi confectum est, nec dolores intendi, nec morbus consistere adhuc etiam potest, ita ubi coctio integra humorum affuerit, leuiusque deinceps incipiat ferre morbum, postquam in suo uigore stetit, statum iam a proximo affuisse, aut adesse haud dubie cognoscito. At si nebula dumtaxat, aut suspensum, aut neutrum horum appareat, status esse nequit, nisi morbus plus nimio fuerit biliosus.

103. Qui nam intra quatrimum iudicantur? Quibus dum acute feбриunt, urina bene colorata, & commoderate crassa, & signa omnia saluberrima affuerint, & multo amplius si nebula, aut hypostasis alba cum ijs apparuerit, ij inter quartum iudicantur. Sic si a principio in morbo acuto omnia signa periculosa, & mortem exitumque portendentia uideas, intra quartum morietur aeger. si signa salutis, aut mortis & reliqua non superlatiue talia, sed tamen adhuc laetalia sunt, aut salubria, morbusque non simplicissimus sed simplex, morbum ad septimam noueris fore prolongandum. Ante omnia igitur quae signa sint periculosissima, quae saluberrima, quae salua, quae exitiosa praedidicisse, menteque obseruasse oportet.

LIBER SECVNDVS EROTE:

MATVM ANTONII LODOVICI

medici Olyssipponensis in secundum de crisiibus Galeni.

D præcognoscendas subitas mutationes in morbis quas crises appellamus, quid facere operæ precium est? Oportet ut principium, augmentum, statum, & declinationem, & prænoscere anteq̃ ueniant, & quando fiunt dignoscere multo ante didiceris.

2. Quonam modo hæc morborum tempora cognoscuntur? Ex idea uel forma morbi, & tēpore anni, in quo & regionem, & presentem ambientis aeris cōstitutionem, & alia id genus ut ætatem, temperaturam, naturas corporū, uictus quibus usus est, & officia in quibus æger uersatus est cōcipimus. sed & ex periodorū proportionem & ex superapparētibus hæc tempora præseruari cōuenit.

3. Ex ægritudinis forma quo modo? Si exempli causa noueris q̃ tertiana & qui per tertiā diē magis infestāt, breuis sunt durationis. quartana & qui per quartum uolētior redit, diuturni, & q̃ cotidiana & qui per singulos dies exacerbantur, minus sunt longi. & deniq̃ morbos omnes qui à bile trahunt ortum, breues, longiores, qui à melācholia, inter utrosq̃ medios esse, qui à pituita proueniūt. continuas igitur febres & intermittentes & simplices & cōpositas tā quæ ob putredinem humorū q̃ quæ ob particulas aliquas affectas consistunt, multum nouisse contulerit.

4. Has febres quo pacto præcognoscere sciuerimus? Si simplices & primas ut sunt pituitosa, biliosa, & melācholica noscere te exercueris: hijs enim cognitis facile erit & ubi cōmisceantur inuenire. Ut si quis & uinum & mel & oleum per se singula ante conspexerit is nec eorum mixturam ignorauerit.

5. Qui modus præstātissimus est ad cognoscendas has febres? Si ipsas i seipsis cōtēplamur primū quidē & maxime ex ijs quæ secūdū propriā substātiā illis cōpetūt, nō autē ex ijs quæ extrinsecus, adiacēt. Nā si duæ tertianæ gignātur, & duæ quartanæ, indies quidē duæ tertianæ, secūdo autē quoq̃ die binæ quartanæ exacuūtur. quare aut has unā tertianā, aut illas unā cotidianā putaueris, quod tamē lōge abesse debet.

6. Ex bile quæ febres generātur? Tertianæ intermittētes, & cōtinuæ, & causi.

7. Qui differūt febres intermittētes à cōtinuis? Quia in illis humor qui putridus febrim cōmittit, per totū corpus spargitur, in cōtinuis autē intra uenas & uasa cōtinetur. Atq̃ hinc oio deficiētes febres in infebrecitationē desinūt cū sudore, & eū rigore inuadūt, quorū nullū cōtinuis accidit, nisi si quādo excitata uirtus noxium humorem de uasis ad extra uasa protruserit, quæ quidē tūc rigore efficere possibile est, quod signū soluēdæ ardētis febris Hippo. asseruit. si sic laborātes riguisent.

8. Quare per febres intermittentes rigent laborantes? Quia per mēbra sensilla scilicet musculos mouetur, atq̃ defertur humor à quo rigor producitur. nō solū autē causæ frigidæ sed etiā calidæ rigore producere habēt, & omne deniq̃ quod fumo-

sa & superflua agit excrementa, & crudos humores, rigorem inducere potest. Sic igitur & calidum medicamentū rigescere aliquādo cōpulis mordens particulā, & crudi pleniq; acri immunditia, ubi ad balneas accesserunt uel insolati sunt, aut exercitia aliqua & motiones uehementes actitarunt, riguisse protinus sunt cōspecti.

9 Quando biliosæ febres multæ generantur? Quando æstas aut presens constitutio calida, cum primis & sicca fuerit, & regio similiter calida & sicca, & ægrotantis temperatura similis, & uita ante exacta in inopia & paucitate eduliorum, & curis, & uigilijs, & laboribus, & ciborum esu, aut aliorum quorūcūq; usu, quæ bilem multiplicare sunt nata, tales extiterint, tunc quidem talium febrium quas amara bilis excitauerit, prouentum expectare oportet.

10 Quæ sunt inditia tertianæ febris? Ista. Paroxysmus quidem cum rigore uehementi, & qui a nullo febrium ardentissimarum relinquatur, inuadit: adeo ut corpus caroq; pungi, & feriri uideatur. Pulsus q̄uis cum morbo arripit, tardi sint, rari, & parui, & obscuri, tamen ista non paulominus mitiora sunt & longe minora, q̄ quartanarijs. Sed & pulsuum ordo exactus & æqualitas nō solum in latitudine una, sed cumulo etiam adest. Ast cum inscendit & augetur multo facilius est earum dignotio, ut nullum uel uulgariter educatum latere possit. æqualem nāq; & minime impeditam habet uelocitatem, & mox ad uehementiam & magnitudinem excitatur, frequentiamq; proportionem acquirat, nec inflammationis aliqua suspitio est, q̄ si arteriæ tangantur primum quidem calor multus fit obuiam, acrisq; & cum multo uapore sublatus, sed qui tamē non multo post a manu superetur, cū in malignis febribus calor magis & magis insuauis, & fortior cōtinuo appareat. Vrit itaq; hominem febris, & siticulosum reddit, bibenteq; ægrotō confestim multitudo calidi halitus ascēdit, nec extrema in hac minus calida thorace sunt. Soluitur porro aut sudore calido & uaporoso superueniente, aut bilis uomitibus, aut disrupta aluo, & mingunt biliosa. sed & pulsus non alius q̄ sanorum dum balneantur, uel exercitio alicui ualido se commiserunt, magnus scilicet, & celer, & frequens & uehemens. quin & sudat æqualiter totum corpus, nec ultra duodenas horas tertiana exquisita protenditur, sed ut plurimum intra septem horas serius paulo aut citius eius paroxysmus terminatur. Sin uero & urinā subrufam, & subflauā & mediocriter crassā, quæ nebulā albā aut suspensum cōmodū paulo post fecerit, interea mingat æger: hanc non solū tertianā exquisitā, sed talē etiā quæ quartā periodō nō superfutura sit, esse dignoscito. Urinis autē apparētibus rufioribus sine nebula aut suspensio aliquo in prima periodo uisa, ad septem usq; periodos extenditur. Simplicissima tamē oim est illa quæ ad ea quæ recēsumus signa, hipostasim albā, leuē,

¶ æqualem prima mox die ostenderit, non enim tertiam periodum superabit.
 11. Quartanæ febris quæ sunt inditia? Ista. Inuadit cum rigore à principio non
 ita forti, quæuis in processu aucto morbo intendatur. hic sensum ægrotis inuehit,
 quasi habeant ossa confracta, & contusas carnes, non quasi pungantur. Urinæ
 albæ tenues, & aquosæ. Pulsus uero ita parui, & rari, & tardi, & obscuri sunt,
 quales in nulla alia febre, adeo ut nullus quæuis iuuenis & ætate media sit qui ubi pa-
 roxysmus quartanæ inuaserit, non habeat pulsus seniles. arteria certe in tãtam ra-
 ritatem & inopinatam conuertitur & tarditatem, ut alligata esse, & impediri ab
 ascensu, & detineri uideatur. A Etas præterea à iuuenta in consistentem aut de-
 crescentem permutans, etiam regio talium morborum feratior, & autûnus quæ ma-
 xime frigidus & siccus, & laborâtis atribiliosior natura, & uictus qui præcessit
 ad gignendam atram bilem aptus quartanas febres pollicentur. Ad hæc uitia
 lienis, & erraticæ febres, aut tertianæ ob medicorû incuriam in tales morbos non
 raro permutare consueuerunt. Quod si præter hæc etiam ea tempestas plurimas
 quartanas attulerit, id quoque non falsa quæuis uulgaris fuerit coniectura ad quarta-
 nam deprehendendam. Non est autem is medici nomine censendus, qui tertianam à
 quartana prima die interstinguere non cognouerit.

12. Quæ signa cotidianã ostendunt? Humidior in presens natura, & regio, &
 hiems frigida, & humida, & uita segnior atque pigrior in torpore atque inertia &
 crapulis peracta, & ætas puerilis hanc febrem gignere solent, raroque euenit, ut non
 aut uentris os aut epar fuerit affectum. Præcedunt autem cruditates multæ, &
 coctionû tarditates, & acidæ eructuationes, & aggrediente paroxysmo ilia ten-
 sa, atque ueluti flatibus repleta, & colos ex albo & pallido intermixtus, quæuis uigeat
 morbus, & accessiones ad uesperam magis inuadunt. non rigent autem qui hoc
 morbo decumbunt, sed dum taxat infrigidantur, nec à principio sudant copio-
 se, sed minime. quæuis postea etiam hoc illis accedat. Quod si & presens temporis
 status conformis, & multas cotidianas populariter grassari uideris, multo ma-
 gis si reliqua adsint, hanc talem cotidianam esse consignato. Non excurunt cotidia-
 næ egrotos. non faciunt siticulosos, non proijci uestem cogunt, non concupiscunt
 frigidum, nec ueluti flammam quandam ex ore exhalant. Inest autem magna in pul-
 su inæqualitas & inordinatio.

13. Quot sunt febres intermittentes? Tres iam dicte. Sunt & aliæ tres continuæ
 prædictis congeneres ab iisdem quidem humoribus ortum habentes, quæ nec inua-
 dunt cum rigore, nec cū sudore terminantur, quia qui in intermittentibus humor mo-
 uebatur, in continuis intra receptacula cohercetur, sed solum differunt, ab illis, qui-

busdā uomitibus, aut sudoribus aut excretionibus quæ adsunt illis, hijs non adsunt. Vocamus autem febrem continuam illam quæ ab eo quo incepit tempore, usq; quo morbus ex integro soluat, nunq; ad infebrecitationē desinit, quæ sensibilis aliqua in ea declinatio appareat. Synochon autē tūc dicimus, quando (quia morbus peracutus & astuosissimus est) nullam usq; ad solutionis tēpus declinationem facit, atq; huius tria genera fecerunt acmaesticam quandam quia semper uigeat appellantes, aliam homotonon, quoniam semper in eodem tenore perstet. tertiam paracmaesticam quia continuo ab initio usq; ad finem decrescendo procedat. In illis igitur primis & simplicibus (quas ideo exactas & exquisitas antiqui appellauerunt, quia ab aliquo simplici humore sine uisceris alicuius noxa procreantur) exerceri usq; quaq; & maxime oportet ut illis cognitis prompte continuas condiscamus.

14. Febris cōposita in quot partes deducitur? In duas prima sui sectione, aut enim dicitur composita quia aliquæ iam dictarum febrium commiscentur absq; hoc quæ uiscus aliquod fuerit oblatum, aut quia ob particulas aliquas affectas consistunt.

15. Quotupliciter febres cōmiscentur? Dupliciter aut dumtaxat ad inuicem complicatæ, aut per totum contemperatæ.

16. Quæ febres quibus cōmiscētur? cōgeneres cōgeneribus, ut tritæus tritæo, aut quartanæ quartana (nam sepius à tribus quartanis idem homo præmitur) uel diuersi generis interpolatæ alijs intermittentibus diuersi generis, aut intermittentes cum continuis coniunguntur, quam mixturam nosse difficile est.

17. Febris composita ob membra patientia infestans quot modis efficitur? Duobus, nāq; aut sit talis quia diuersa membra quæ unam affectionem habentia patientur, ut lien si ita contingat & iecur, aut quia in uno sepius uiscere duplex affectio consistit, ut herisipelas inflammatiuum, aut inflammatio ad herisipelatis naturam accedens.

18. Quanam febris est hæmitritæus? Est febris composita ex febre phlegmatica & biliosa ad inuicem per se totas contemperatis, & ueluti in unam formam reductis, in qua in unomet paroxysmo cōtingunt diuersæ inuasiones atq; contractiones. cumq; iam febris ad statum peruenisse putatur, altera de nouo horrida accessio ægrotantem inuadit. estq; hæc febris de genere continuarum. Ut si febris aliqua detur horrorem afferens, & omnino inæqualis adeo ut sepius cum uigescere uel saltem increfcere creditur, rursus horrorem inducat, & caliditatem ab extremis reuocet, abundareq; faciat circa thoracem & uentrem, hanc non immerito dixeris esse hemitritæum. Nullusq; erit quæstucūq; uulgari intelligentia peditus, qui hunc tertiam die non cognoscat.

19 Possunt ne biliosa febris & pituitosa absq; hoc q; hæmitritæum constituent eundem hominem premere? Vtiq; possunt. si non contemperentur & in unum confundantur, sed solum complicentur. Vt si forte ita contingat q; die prima qua decubuit æger accessione tertianæ exquisitæ habuerit, quæ scilicet cum rigore arripuerit, & cum sudore finierit, sequenti autem die paroxysmum amphimerinæ debitum subierit, non dubium est quin binas febres idem homo habeat, non erit autem difficilis earum dignotio uel in tertia die qua ambæ suum officium faciunt, siquidem earum utriusq; multum accessiones distauerint, quarum scilicet una hora diei prima, altera (ut ita ponatur,) undecima sit aduentura. Omnino autem quævis non longa spatia medient inter utriusq; febris ingressus, quarta die huiusmodi complicatio non latebit quando scilicet altera earum ut tertiana non urgebit.

20 Ex febre phlegmatica & biliosa quot febres cõstituuntur? Quattuor. Aut enim componitur tertiana cum cotidiana, aut tertiana continens cum amphimerina continua, quæ per singulos dies excrescit, aut tertiana exquisita cum cotidiana continente commiscetur, aut cum tertiana continua, amphimerina coniunguntur.

21 Possunt ne continua febris & intermittens circa eundem laborantem complicari? Quidni possint. Vt si supponamus mulierculam quandam exëpli causa quæ ægrotare cœperit. Occupet hanc prima die paroxysmus exquisite qualis in hæmitritæo contingit, horridus scilicet, & inæqualis: circa diei eius octauam horã alter p aroxysmus cum rigore superueniat, omnes tertianæ exquisite refferens notas, qui tertia hora noctis aliquo sudore effluente frangatur, inclinetq; ad diei sequentis horam secundam, quem suscipiat alius paroxysmus inæqualis, minor quidem eo qui primitus accessit, sed tamen compressus, & qui uix occaso sole ad statum pertingat, quartaq; hora noctis tãdem suscipiat inclinatione usq; ad diei tertiæ exortum, atq; deinde ob copiosas & habundantes reliquias ad octauam horam usq; de integro non inæquale augmentum sortiatur, ubi cum manifesti uigoris explorata inditia dederit, ecce iterum de repente tertianus paroxysmus insultet. Hanc febrem ex semitertiana & tertiana compermixtam cognoscito. dabit tertia dies huiuscẽ rei signa certiora, si qualem diximus de ea secunda die opinionem concepisti. Nam breuiusculo tempore tertianus insultus durabit, longiori semitertianus extendetur. Porro si tertiana expulsa per reliquam morbi partem solus hæmitritæus relinquatur, principium quidẽ totius periodi paribus faciet diebus, superexacerbabitur autẽ die impari, nã id oibus semitertianis uulgare est, ut altero dierũ super exacuantur.

22 Possunt ne ita febres intermittentes commisceri, ut nullum quiescendi locum relinquunt ægro? Nihil sane obstat, nec impedimento est. Nãq; & duæ & tres

nonnūq̄ quartanæ si penes eundem ægrotum dimorentur, singulis diebus cotidianæ ritu accessiones mouebunt. Atq̄ per gradum & formam, & modum caloris, & alia signa, distinguere ab amphimerina oportebit. Sic & duas & plures tertianas connecti in unum nihil prohibet ut continentem effitiant febrim.

23 Ex binis tertianis nunquid continens sic febris constitui potest, ut ad infebri-
citationem æger non perueniat? Certum est. Si accessiones singulæ duodenis ho-
ris fuerint longiores, & anticipando procedant.

24 Nunquid dabis ægrum continua febre laborare cui tertianæ adsunt duode-
cim horarum tempus (quod est propriū earum interstitiū) non excedentes? Esto.
facileq̄ id est. Si complures simul ut tres uerbi gratia eundem ægrum infestent, &
tum maxime si præoccupatiue gradiantur. Vt agamus ac sita contingat, q̄ quinta
hora diei iuuenem quēpiam febris cum rigore apprehendat, cuiq̄ paululum sudarit,
ad septimam noctis alius rigor atq̄ paroxysmus tertianus per omnia similis prio-
ri accedat. atq̄ hunc ubi ad diei secundæ horam decimam perueniarit, alius incur-
sus à primis nō alienus eodem pacto cum æque ualido rigore, & reliquis tertianæ
signis suscipiat, quē anteaq̄ omnino soluatur, tertia die ad horam secundam, rursus
paroxysmus inuadat exquisite tertianus, primoq̄ proportionalis. In secunda dierū
potuisses hac hypothese data clare perspicere immo potius intueri tribus tertianis
hominē distētū. At in tertia die (qua qui prima dierū paroxysmus quinta obtige-
rat, secunda hora aduentauit) etiam q̄ antecedenter procederent, non minus perno-
tare posses. Quod si exacerbatio quintæ diei quæ est tertia à prima, etiam duabus
horis anteuertat, ita ut oriēte sole incūbat, & quarta deinceps à prima quæ in septi-
ma scilicet die uenire debet, nona hora noctis hoc est tribus horis ante aurorā adue-
niat, quinta ad septimā, sexta ad quartam noctis anticipet, & sic in alijs paroxys-
mis, alijs duobus analogis contingat, per Esculapiū profecto, quo ad morbus per-
transiret statum, nunq̄ hominem cerneret sine febre, quia incursum sunt sufficienter
longi, atq̄ præoccupant. Sin uero septimus à primo paroxysmus pariter ac sextus
quarta noctis hora perueniat, octauus quinta, nonus sexta, decimus septima pari-
modo in alijs eueniat quoad perfecte soluantur, iam tum ubi postposuerint, fueritq̄
in octo horarum spatium contractum totum tempus durationis singuli cuiusq̄ pa-
roxysmorum, iam cuius perspicue non lippitudine laboranti cernere erit hominem
per horas tres aut quattuor manentem sine febre. Vt non leui ignorantia illi ducan-
tur, quicūq̄ omnes febres in quibus sunt multæ inuasiones, siquidem acute mouean-
tur, semitertianas, sin tardius, erraticas appellare sibi licenter permiserunt, cum
ideam & proprietatem cuiuscūq̄ febris inspicere oporteret.

25 Nunquid in casu prædicto potuisset dici æger laborare hemitritæo? Non quia nunquã ad infebrecitationem peruenisset, quod longe aliter est.

26 Febrium quæ ob patientia loca cõsistunt quis est dignoscendi modus? Ex inditijs signisue. Horum enim alia loci affecti, alia causarum ipsum lædentium afferunt notas.

27 In pleuritide quæ signa locum patientem, quæ uero causam lædentem ostendunt? Dolor quidẽ punctorius primum: neruosum corpus pati ostendit, & quidem tensiuus atq̃s pungitiuus membranam affici significat. tales enim membranarũ dolores. Quia uero per talem morbum difficulter spirat animal, alicuius organorum spirationi seruientium affectum esse demonstratur. Quin & prope cor esse colligere quis possit, quoniam flammam atq̃s æstuosam caliditatem transfundat, unde febris accendatur.

28 Quæ signa in costali dolore affectionis quæ existit in membrana subcingente costas causæq̃s à qua talis prouenit affectio, sunt indicatiua? Sputa. quia enim prope pulmonem membrana ea est, aliquid humiditatis in ipsum transferet, unde tussis excitetur, non tamen necessario sputa. Nisi enim sufficientem quantitatem transmiserit, expuitiones non generantur, & si cruda passio, nihil ex se nisi paulum quid delabi sinat, sed totum in se confoueat humorem, quous tussis irriter, non tamen sputa subsequuntur. Hæc igitur si non spuuntur, cruditatem morbi causari par est, sin uero educantur, qualitas, & color, & multitudo humoris affectionem & magnitudinem eius & symptomata subsequentia indicabunt.

29 Quomodo ex sputis ista comprehenduntur? Quia flaua meracam bilem, rufa hanc etiam, sed multæ serosæ humiditati commixtam, pallida maiorem adhuc serosi humoris admixtionem ostendunt, atra melancholiam, rubea sanguinem eorum esse efficientem causam tantum non dicunt.

30 Quomodo ex bile flaua rufa generatur? Per admixtionem serosæ & aqueæ multæ humiditatis, sin magis adhuc de tali humiditate admisceatur, pallidi coloris bilis redditur, cum autem hæc tota humiditas consumitur, bilis (quæ quia ouorũ luteo similis est à Græcis lecythõdis appellatur) constituitur. Sunt uero & aliæ bilis differentie speciesue quæ non in uasis, sed in uentre generationem habent, ut porrina & eruginosa, & quæ glasti colorem reffert.

31 Magnitudinem affectionis quæ signa demonstrant? Magnitudo effluentium causarũ. Vt magnitudo doloris siquidem acutus fuerit, acrem succum abundare uel spiritum flatuosum exitum non habentem, opinari par est. si autem solutus remissusq̃ dolor extiterit, pituitosum humorem in causa esse, non abs re coniectaueris. Sic

igitur & de alijs membris passis, & eorum affectionibus ratiocinari non absolum fuerit. Vt in epate quidem & renibus, si dolor in carnosiss eius partibus insederit, grauitatis, & ponderis cuiusdam sensum affert, sin uero dolor in membraniss circumstantibus infestauerit acutus potius & tensiuus fuerit q̄ grauis. Quin & si ad iugulum & clauess ascenderit, uenæ sectionem, sin ad hypocondria & præcordia se dimiserit, purgationem fore necessariã, ut antiquus auctor monuit, non est ambi gendum. Non igitur id solũ inspectare oportet, q̄ Socrates & Coriscus si ita con tingat, dolorem lateris patiantur, sed etiam doloris spetiem perdiscere conuenit, si pungitiuus in uno, in alio distendens, aut grauis, aut intermissionem habens, aut in tentus, aut erodens existat. Id quoq̄ contemplari decet, q̄ singula singulorum sunt indicatiua, nec unum quid est, quod non diuersum quid ab alio ad causæ uel loci co gnitionem ostendat atq̄ conferat.

32 Nunquid unum & idem signum & affectionem & locum affectum demon strare potest? Ita. sed alijs atq̄ diuersis rationibus, ut in pleuritide ne pedẽ ab exẽ plo moueamus, pulsus omnium iam dictorum significatiuus est, sed aliter atq̄ ali ter, eo namq̄ q̄ simul cũ tensione durus est neruosum esse membrum oblaesum indi cat, quia uero ferrinus phlegmonem esse ægritudinem dispositionemue ostendit, & tandẽ quia magnus celer & frequens febrì quoq̄ occupatũ esse laborantẽ admonet.

33 Locus patiens nunquid supra tardam uel citam morbi solutionem significare potest? Nimirum potest. Si enim qui patitur locus bene calidus & ualde mobilis extiterit, & rarus, & principalis, cito iudicandus morbus ostenditur. Omnẽ enim uehementem morbi mutationem crisim nominamus siue ad bonum siue ad malum conuersio fiat.

34 Affectionem quoq̄ ipsam nunquid prohibet ut de crisi futura sera uel uelo ci aliquid denotet? Nihil. nam cũ affectio frigida non fuerit, sed agilis & rara, ita enim appello illam quæ stare nescit, & celeriter impellitur, & aliquid de humore quem intus continet concedit, & digeri per halitum permittit, hæc non poterit diu durare quin iudicetur.

35 Quo pacto compositas febres quæ ob patientia loca oriuntur dignoscere com potes erimus? Si prius in simplicibus febribus dignoscendis exercitemur quas mem bra patientia excitarunt.

36 Quando dolentia loca simplices febres accedunt? Quando humor qui in ea influit sanguini impermixtus purusq̄ & meracius descendit, tunc enim omnino quæ progignitur febris una ex illis tribus est uidelicet cholericã, phlegmaticã, aut me lancholica.

- 37 Bilis quando intemperans in aliquam particulam decumbit quid efficit? Vice
ra serpentia & exedentia & herisipelata febris uero quæ ad ea mala consequitur
per tertium suscipit incrementa. Sin autem sanguini sotia bilis in membrum aliquod
prorepserit inflamationes herisipelatodes uel herisipelata inflamatione procreatur.
- 38 Quid cum pituita in aliquam particulam se recipit enascitur? Tumor mollis fe-
brisq; pituitosa subsequitur si computruerit ibi. mixta autem sanguini inflamationes
molli tumore præditas aut œdemata ad inflamationem accedentia operantur.
- 39 Atra bilis si in particulam defluerit quidnam maxime efficere possit? Can-
cros & elephatos & scirros hoc est duros tumores quæ si in loco computreat non
dubium est quin atrabiliosam febrim progerneret ac cum sanguini admiscetur inflam-
mationes duras aut scirros inflammatos producit.
- 40 Sanguis ubi in particulam impulit quod morbi genus ad nasci facit? Phlegmo-
nem inflamationemue febrimq; causat simile diariæ quæ tumefacta inguina exori-
ri fecerunt. bubones enim qui tumores in inguinibus sunt, ex sanguine utili nascuntur
ortum, nihilq; aliud est bubon qm inguinum inflamatio sicut peripleumonia pul-
monis & pleuresis costæ.
- 41 Quot igitur sunt simplicium febrium genera unde omnes cõpositæ oriuntur?
Tria. quæ scilicet ab atrabile, aut amara, aut pituita proueniunt, quibus omnes eæ fe-
bres biliosæ quo quomodo dici possint iuxta Hippocratem. Si febris nõ ex bile ha-
beat, ubi exceptis diarijs omnes a bile trahere originem autumare uidetur. Nã bilis
atra non minus qm flaua bilis est. & pituita cum putrescens edit febrim (si non ad
unguem loquamur) aliquo pacto bilescere dici possit.
- 42 Num sanguis quartum genus febriũ cõmittat? Minime. Sed cū per muscu-
lorum cavitates nõ uisu sed ratione notabiles dissipatus phlegmonem gignit, febrim
tertianos circuitus obseruatem producit, & in pleuritide quo maxime tempore ru-
bra expuunt per tertium morbus magis increfcit, ut uel inde sanguinem in biliosam
naturam cõcessisse sit manifestum. Sin autem sanguis in cauum aliquod corporis in-
gruat a loco naturali effusus ubi putredinẽ non concipiat, mox quidem refrigera-
tur & in concretos grumos thrombosue congelascit (quod soli sanguini euenire cer-
nitur) & seuisimos casus infert. nã & dissoluuntur & frigidum sudant, & deli-
quio animi succumbunt, & sine pulsu arteriarum redduntur, aut omnino pulsus def-
ficientes habent quales sunt uermiculatæ aut formicarij dicti a Græcis quibus sic ille
amicissimus nimiumq; cognatus naturæ sanguis refrigerationem hausit & congela-
tus est. Sanguis igitur cum extra uasa putrescit, febrim quidem cõcitare negandus
non est, sed sanguinea talis non nominatur, sed biliosa, non enim cum putrescere &

percoqui seu torreri incipit amplius iam non manet talis, sed quæcumque in eo pars leuis & pinguior est in bile transit, quod uero grauius & crassissimum est, ubi calorem immodicum suscipit, nigra bilis efficitur. nam sanguis à temperato calore ortum habet qui ubi magis augetur bilem, & maior adhuc atram bilem efficere est natus. sic & cum flaua exuritur, melancholia prouenit, duplicem enim generationis modum sortita est. In uenis autem nunquam sic putrescit ut in bilem transeat, sed excalefactus plus satis continuas quasdam efficit febres sine putredine, quibus & missio sanguinis ad animi defectum & frigida affatim epota presentaneum remedium afferunt. Quippe & in causis hoc est febribus ardentibus à bile procreatis in processu ubi morbus crudus non est, nullum præstantius præsidium in assuetis frigidam bibere, quibusque nullum uiscus læsum est, reperire aut excogitare quis possit quam frigidæ potationem affatim in tantum quam æger sine accepto spiritu perdurare possit.

43. Quare pituita cum frigidus humor sit febrem committere possit? Quia putrescit. Omnia enim quibus putredo aduenit calorem modum excedentem conquirunt, ut sæpius uideas stercora putrore correpta in fumos solui perinde ac si flammis impositis arderent, adeo ut nonnumquam periculum exustionis domorum fumus columbinus attulerit ob putrorem conceptum conflagrans.

44. Sunt ne alia febrium genera? Sunt diariæ quæ in spiritus peruersione consistunt. sunt & hæsticæ febres quæ solidas animantis partes corripuerunt de quibus nihil ad crissum theoriam attinet quia nulla euacuatione soluantur, nec à principio adueniunt sed ubi post alias febres corpus diutino morbo afflictum tandem contabuit.

45. Ob quas causas febres diariæ procedunt? Ob cruditates, æstus, perfrictiones, labores, curas, uigilias, ebrietates, timores, mesticias, cutis densitudinem & omnia similia.

46. Quæ sunt inditia communia omnium diariarum febrium? Pulsus quidem in celeritate & frequentiam proficit & nonnumquam in magnitudinem. est autem æqualis, & mollis & ordinatus perinde ac is qui secundum naturam se habet. Similiter & urinae bene coloratae adsunt aut nebulas aut suspensa aut sedimina utilia habentes, sed & caliditas uaporosa aut mox aut paulo post manum inijctentibus apparet, nec aliquis malignorum casuum ipsas comitatur de quibus in prædictionibus Hippo. late prosequutus est.

47. Quæ sunt inditia febris ephimeræ ob tristitudinem? Urinae primum rufiores, deinde si carpum contingas aut corpus, acris tibi potius quam multa prodire ab alto corpore caliditas pernotabitur. qui ob iracundiam in diariam inciderunt, multitudinem potius calor is quam acritudinem manum admoventi ostendunt. insunt porro &

cogitabūdis & moerore affectis oculorum cavitates siccitasq; & decoloratio faciei qualis non antea obuenerat, & corporis tenuatio demacratioq; sed longe illustriora haec omnia in ijs qui ob tristitiam, q̄ qui ob cogitationes quas in addiscendis disciplinis aut in aliqua re contemplanda adhibuerunt, in tales affectus perueniunt conspitiuntur.

48 Eorum qui ob peruigilia, diaria fuerint occupati quae sunt signa per quae ab alijs discernere possimus? Vultus quidē decolor & caui oculi atq; in ima recepti communia sunt tam ijs qui ob uigilias q̄ qui propter animi intentionem in aliquod studium, aut tristitiam diaria laborant. Manifeste tamen per alia signa distinguntur, nam qui uigilarunt subtumidam faciem habere uidentur, uixq; oculorum genas palpebrasq; attollunt & oculos humidos obtinent, cum alijs fiant aridiores.

49 Diariarum febrium quas excandescens ira excitauit quae sunt notae? Caloris primum copia qui ex profundo in sublimia celerissime emicat, atq; se se profert. Quin & pulsuum magnitudo quae iam iracūdia abierit non demitur, sicut in alijs aegritudinibus animi, tristitia, metu, uigilijs, quae mox ut recedunt. Quis diariam produxerint, nullas tamen nisi remissas forte & obscuras notas in pulsibus relinquūt. Porro quibus febris diecula non maior (ut noctē cum die simul accipiamus) ob iracūdiam accessit, illud commune est q̄ nec illis uultus pallore infecti redduntur, nec oculi detruduntur in ima quin potius & extantes & prominuli apparent.

50 Diariarum ob inguinum tumores prouenientium quaenam ratione dignationes uenabimur? Si dignoueris q̄ uultum isti rubrum habent, & maiori mole sublatum, & urinas subalbas & pulsus maximos, & ueloces, & frequētes, & caliditatem plurimam non mordacem aut acrem, sed suauem atq; id genus diariae post statum calido mox uapore ex profundo ascendente soluantur.

51 Quae sunt signa eorū qui ob labores febricitarunt? Cutis siccitas quae in tempore post statum aut balitū quodam calido, aut guttis quibusdam rosidis humectatur, omnibus qui laboris causa febrim subierunt. ijs tamen ab hoc sermone exceptis quibus aut labor immodicus fuit, aut cum labore pariter uel calefacti nimis sunt uel frigefacti. Hos tamen pulsus discernunt qui parui plus debito exercitatis existūt, in reliquis magni conspitiuntur.

52 Febrium quae ob densitudinem corporis & astrictionem uel a frigore uel ab austera qualitate subito corpori adnota proueniunt quae sunt inditia? Caliditas prima manuum applicatione mitis, deinde ubi diutius comoratus fueris acris apparet & urinae albae, & oculi nec caui nec aridi, sed humecti potius & extantes, & pulsus parui quales tristitia, cura, uigilia, & exercitia immoderata efficere consue-

rūt, id uero notaſſe abs re nō fuerit, q̄ hęc ſolę diarię quę ob cutis dęſitatem contractam oboriuntur, inter omnes febres aſtricta ſunt paſſio, ſic enim eam quę nihil ex ſe remittit appellamus.

ANTONII LODOVICI ERÖTE MATA IN TERTIVM DE CRISI- BVS GALENI.

Nde iuditiij nomen trāſlatum eſt? A foro, ſicut enim illic de capitīs periculo & de facultatibus omnibus eius qui iudicium ſubit diſceptatur, ſic hic de uita egrotantis agitur.

2 Quid medicum generoſum facere operę precium eſt? Inſtante criſi non perturbari, nec indignas uoces priuatorum hominum more emittere, ſed cū de uita iudicatur æger, in quod morbi uis ſit euētura cognoſcere, & non perturbari ignarum eorum quę futura ſunt, & multo ante fieri futuram criſim prædiagnoscere. haud enim multum abeſt & euentum criſis præſentire, & futurę iudicationis tempus prædicere anteq̄ ueniat.

3 Quot ſunt iudicationum criſiumue modi? Sex. aut enim ſubita mutatione facta moritur laborans. aut ſanitati repēte reſtituitur, aut paulatim utrumq̄ ſit modicis acceſſionibus uitam cum morte, aut fatum cum uita commutāte ægro. aut uehemens quidem aliqua permutatio circa ægrum accidit, ſed quę non ex toto aut liberet aut perimat, ſed quod reliquum eſt aut ſalutis aut mali pedetentim contabeſcat.

4 Quę harum criſium proprie & absolute criſis appellatur? Quę optima eſt, hęc enim ſola ſine adiecto talis dicitur. quę enim aſſatim leto ſuccūbere ægrotum facit malam quīs potius criſim nuncupet, quę uero ægrotum commouent atq̄ perturbant, ſed non ex toto uel perdunt, uel ſaluant, deſſuientes iudicationes nominantur. At quando paulatim uel ſupra uires obtinēte morbo, uel morbum protrudente uirtute, uel morbus extinguitur, uel ualitudo cōciliatur cę ſolutiones magis q̄ criſes uocantur ſi proprius loqui ſtudeas.

5 Quę ſigna criſes præcedere ſolent? Multa atq̄ horrore præſentes quatiētia ut de exitu anxij & obſtupęſcentes dubitare cogantur. uigilia namq̄ & inquietudo, & morbi impatientia, & exacerbationis præcox occupatio, & capitis dolores, & uentriculi, & colli, & hypocondriorū tenſio, & ſomni graues, & retētiones urinarū, & quaſſationes labri inferioris, & uertigines, & deliria, & alij gra-

uissimi casus ijs qui de proximo sunt iudicandi, accidere consueuerunt.

4 Quid post ingentem illam perturbationem sequi præcipue consuevit? Aut sudor affatim erumpens, aut alius de repente commota, aut sanguinis fluor copiosus, aut lotium affatim redditum, aut insignes abscessus. Sine enim aut excretionibus aut collectionibus notandis & manifestis, nunquam bonam iudicationem fieri possibile est, nisi forsitan in pueris quos longus aliquando sopor eripere à morbo cõsetur, & acutas in melius mutationes efficere, quas quidam crismum nomine non dedignantur.

7 Quæ signa supra crismum optimam dum præsens est significat? Coctiones primùm, deinde decretorij dies ab indicatiuis denuntiati, & euacuatio morbo cõformis, deinde ea quæ crismum cõsequuntur, ostendere mox utique possunt, an crisis illa optima fuerit.

8 Coctiones quo pacto? Quia nunquam æger male iudicari potest ubi coctiones præcesserint, ita tamẽ ut urinæ optimæ in febribus appareat, in costali morbo spumata primum deinde lotium sit ægregium. In uentris & membrorum naturalium morbis alui excrementa priorem bonitatis gradum habere existimentur.

9 Decretorij dies quo modo instantem crismum bonam esse promittunt? Quia si in septimo, aut decimoquarto, aut uigesimo die in quibus aut quartus, aut undecimus, aut decimusseptimus futuram spopoderat, morbus recedat, spes est nunquam rediturum, sin uero in illis demonstratorijs diebus iudicium fiat, minor certitudo habetur. Quibus uero aut in sexto, aut octauo, aut in nulla dierum quæ uim decernendi morbi obtinuerunt, iudicatur, ijs in recidiuam casus est timendus.

10 Quo pacto excretio iuxta spetiem morbi eiusque conditionem in bonitate aut ualitia facta, crismum optimam demonstrat? Quia si tertiana sudore multo & uomitibus bilis, aut excretionibus cholericis, aut amphimerina pituitosis secessibus, & pituitæ uomitibus, aut quartana cum multæ bilis atræ per sudorem, aut sedem, aut uomitum euacuatione terminentur, & talia in omnibus denique excernantur, qualia cõueniunt, quæ ea ægritudo optime iudicetur, credere & existimare debemus, nec ualde metueret regressum morbi.

11 Quæ quibus in morbis excretiones maxime conueniunt? Generaliter quidem sudores & sanguis per nares decurrens, febres omnes & adurentes maxime iuuant, & præter hæc inflammationes omnes ardentes acutæque & calidas quæ cum febribus acutis sunt, ita tamen ut e directo fiat euacuatio, ut scilicet in inflammationibus quæ in epate & dextro præcordio consistunt enare dextra sanguis erumpat, splene autem & sinistris iliorum partibus inflammatione laborantibus, e sinistrae naris foramine exeat. Porro ut particularius discas in singulis morbis aptum euacuationis genus sic mente reponito, quæ ardenti febre (quæ causam dixere) & tertianæ rigores pri-

num, deinde per totum corpus irrigui sudores subsecuti & uomitus biliosi, atq; secessus alui omnium utilimi sunt. sudor item hemitritæo non malus est, si præter hunc pituitosa & biliosa per uentrem expurgentur, & in quartana prodesse dignoscitur si atra simul subeant per uentrem, necnon & in amphimerina sudores multi utiliter decernunt nonnunq; cum scilicet & plurimus fuerit toto æqualiter exsudante corpore, & coctiones præierint, & per aluum multū de pituita educatur. Ad hæc sudor per faciem destillans ubertim reliquo non minus sudoribus corpore madente, phrenitin hoc est delirium commodissime soluit, & sanguinis per nares expulsio. ast non lethargus id est obliuio desidiosa & peripneumonia sanguine e naribus erumpente commoditate recipiunt, pleuritidi minorem utilitatem præstat q̄ delirio sanguis e naribus redditus. maiorem tamen multo q̄ lethargo & pulmonia. cum uero epatis conuexæ partes inflammatione tenentur, ijs tribus excretionibus uidelicet urinis, sanguinis e naso destillationibus, sudoribus maxime uis morbi concedit. sin autem resimæ caueq; iocinoris partes inflammatione tentantur, tunc & sudores non minus, & uomitiones sæpicule, & purgatio per uentrem non modice conferunt, lienem autem, & uesicam, & renum affectus per renes expurgari saluberrimum profecto est. ætas etiam nun ægrotantis, & temperatura, & uictus, & regio, & officium in quo uersatur, & aeris constitutio si supra bilem attestentur, bilem euacuari conducit. at si hæc eadem pituitam in corpore contineri ostendant, hanc præstat educi. q̄ si humoris qui atri nigoris est copiam, aut diuersos humores perspexeris, & atra, aut uaria excerni ex re esse cognoscito.

12 Quid eos qui probe iudicati sūt maxime cōsequitur? Coloratiores fiūt & ualētiores cū exurgūt, & euacuationis cōmoditas manifeste p̄sētitur quia humor noxius excretus est, & facile ferūt pro euacuationis modo ratione uel, quia nihil cū malo simul de bono decessit. si uero cū ab ijs iā morbus putatur, symptomata adhuc tū p̄stiterint, ut pallor, ut fastidiū, ut peruigiliū, ut sopor, recidiuā p̄timefcere, atq; cauere sanū adeo est. porro in ijs qui exquisitè sunt iudicati, declinatio uix sēsu pernotari potest, nā excretis subito noxijs humoribus optata mox salus aduētat. ut nō adeo declinasse, sed unico illo naturæ insultu expugnatū recessisse morbū appareat.

13 Cur quibus iudicium in stat ijs nox grauior ante accessionem præcedit? An quia noctu dolores maxime sentiuntur propter uacationem naturæ ab humanis negotijs quibus occupata mens minus facile animū molestantibus aduertit. quibus cūq; autem noctu iudicium futurum est, consimiles diem tumultus occupant.

14 Sed cur quibus iudicatio morbi facta est, leuius ij agere & habere se-

quenti die consueuerunt? An quia omnis ferme crisis bono ut plurimum exitu terminatur, nec enim à principio insurrexisset natura, nisi aduersus morbū præualituram se in iudicio sperasset. Vnde ex ijs qui morbo decumbunt plures multo sunt omnino qui seruantur, quàm qui pereunt, nisi popularis aut pestilens quispiam morbus in omnes sua contagione grassetur. ijs autem qui præter rationem alleuiantur qui sine excretionē notabili, aut sudoris, aut uomitus, aut urinæ, aut excrementorum alui, aut sanguinis narium aut insigni abscessu à morbo salui euasisse uidentur, haud quaquàm fidendum est, quia quæ optima est iudicatio cum euacuationibus fieri habet, nec si qui immodice uigilent, aut delirent in morbis, aut fundant non sponte lachrymas, aut si graui sopore torqueantur, protinus desperandi sunt. nam sæpe hæc adeo non nocent ut maximè profint, & certissima interdum signa urgētis iudicij præcedere consueuerunt.

15 Acuti morbi in quot diebus iudicantur? Intra decimum quartum. hic namquæ acutarū ægritudinum iudicationis præfinitus limes est. quippe si mox à principio fuerit acutus, hunc omnino terminum non excedet. si circa quartum acui coeperit, ad decimam septimam iudicium nanciscetur. ita enim quatuordecim à tēpore quo primū acutus factus est numeratur, sin autē à principio mitior morbus in septima excaudescat primum, & acuatur, & in uigesima iudicatio cōtingat, nō immerito & temere in quatuordecim diebus in quibus fuit acuta: iudicata ægritudo diceretur. reliquos omnes qui uel intra quadragesimā, uel sexagesimā, uel octagesimā decernuntur non simpliciter sed acutos ex recidentia nominabis.

16 Quid uero crism optimam non quæ præcessit, sed futuram post dignoscere monstrat? Si summam diligentiam adhibeas, ut tempus quo morbus in statu uigoreue futurus sit cognoscat, atquæ hoc præ omnibus fueris (ut discas) meditatus.

17 Ad quid tantopere status ista præcognitio confert? Ad quatuor. ut ægro uictum probe instuas, ut de salute uel morte ægri futura sententiam proferas, ut de tempore pronunties quo ad iudicium morbi standum est, & deniquæ ut si morbus ex integro sit abiturus, uel iterum rediturus ostendas.

18 Quo pacto status uictum præscribere docet? Quia cum in uigore consistit morbus, nihil aut minimū de cibo dādum est, tum quia profligandis morbidis causis natura incūbit & occupata est, & imbecillior est facta quàm ut binas cōcoctiones perficere possit. tū ne uirtus facultasue digerēs morbū ab absoluta uictoria & expugnatiōe morbi diuertatur, & quò propius ad statū accessit, magis subtrahēdū est.

19 Cur præfinitio status multum adeo ad uictum commodè instituendum suppetias affert? quia duo potissimum scopi intentionesue sunt ad quas intendentem

de uictu exhibendo consulere oportet. uires & status. atq; hic quidem uel solus principalissimus est, & abunde sufficit, si constant uires & non labent, qui si proximior futurus fuerit, minuere semper & uictum tenuius instituire, & magis quo ad statum magis appellat. si uero remotior largius & plenius reficere licet. iudicatio autem quæ habetur à uirtute non qualiter profligetur morbus, sed ut ipsa conseruetur demonstrat. nam interdum in principijs accessionum & in ipso uigore, alimoniam uires cum deffecerint propinandam suadent. Particulares autem ciborū exhibitiones à particularibus accessionibus cognoscuntur.

20. Quomodo præcognitio status scire facit superuicturus nè an moriturus sit æger? Quia si sint duo paris cōditionis, & ætatis & in alijs similiter se habentes, stat ut unus à morbo pereat, alter absoluator, cuius status futurus sit propior. tu uero si statum uigoremq; morbi mox uel sero affuturum esse ante præsenferis, facillimè tecum de incolumitate uel morte ægri longè q̄ ueniant, statues.

21. Quo pacto status præcognitio de integra uel incompleta absolute morbi eruditos reddit? Quia si crism perfectam cum excretionem humoris qui noxam inferebat, & prænuotiatam: futuram apud statum concoctionis notis præeuntibus indie decretoria prænoueris, facile nihil reuersionem ægritudinis ualde pertimescendam admonebis. Nec enim quisq; post statum, aut in declinatione uel morbi perit, nisi aut ipse æger quippiam delinquat, aut medicus in curando ægro, aut quidpiam extrinsecus erroris penes laborantem committatur. Atq; huic rei non adeo experimentum sed & ipsa subscribit ratio, fieri enim omnino consentaneum non est, ut postq; alteratrix facultas & rectorix corporis morbum concoxit & expugnauit, & uinci se non passa superior extitit, mors consequatur: quæ nihil aliud est q̄ uictoria uirtutis à morbo. Impossibile itaq; est & neutiquā quod accidere possit, ut quisq; de nece futura uel uita ægrotantis, non hallucinatus quicq; certi promittat, nisi statum & præfinitum uigoris tempus ante secum habuerit perceptum. Ut enim diffinire nescias de aliquo: si par futurus sit oneriferendo, nisi baiuli ipsius uires cum ponderis grauitate perpenderis, & uicæ longitudinem cognoscas, qua sit ducendum ipsum onus. Et nequeas assumere tibi uaticum, quod longinquam uiam ituro abunde sufficiat, nisi sumptus faciendos cum proprijs facultatibus compares, & quatenus eundem sit, prius ante constituas, ad eum modum nec crism futuram (quæ tanto plus prospera est, q̄to status magis concitator est) nec quicq; quò euasurus sit æger præscire, aut præfagire super ægro possis, nisi in prænoscendo statu te apprime exercueris. morbus ponderi ferendo assimilis uel compar est, uires ferenti, status loco quo

excutiendum & deponendum, uel succumbendum sub onere est.

22 Quo pacto instruit status si à medico prænoscatur de iudicio morborum? Quia iudicationes in statu maxime contingunt, in quo & coctiones humorum summo opere perficiuntur, & in ipso crisis optima profertur, quæ ueluti canon & exemplar, & sigillum est aliarum cresium, quarumquæq; ita bonitate cæteris præstat, quò ad illam magis optimam accedit.

23 Statu quo pacto & unde cognoscimus? Ex cognitione ideæ, & magnitudinis, & moris, & lationis ipsius morbi. Verum horum alia supra salutem uel mortem laborantis, nonnulla supra diem quæ futura crisis est, alia rursus supra crism ipsam iudicationemue potissimum demonstrant.

24 Quid est idea in morbis? Si à bile uel flaua, uel atra, uel pituitatibus procedit atq; morborum qui ab ijs humoribus committuntur: iam recensuimus notas.

25 Magnitudo quæ uocatur? Quando accidentia propria quæ simul inuadunt cum morbo, intenduntur, ut pleuresis dicetur magna, si febris uehemens, & tussis arida infestans, & dolor lateris intensus, & cætera accidentia lateralis morbi fortiora simul affuerint. Hæc cognoscitur ex magnitudine accidentiũ priorum quæ assistunt unà, & ægritudinem concomitantur.

26 Mos seu consuetudo quæ appellatur? Si exempli causa labrum peruertatur, uel gena distorqueatur, uel alter oculus minor appareat, uel strideant dentes, uel labrum concutitur, si flocos à uestibus decerpunt, aut etiam si concoctiones adsint, si leuiter ferant morbum, si bene ad somnum, ad appetentias, ad decubitus se habeant. Morem ægritudinis longe aliam rem à magnitudine ipsius esse cognoscito. nam sepius febres ardentissimæ occupant, sitimq; & æstum immodicum inferentes, quæ tamen omni periculo uacant. sunt contra alia exiles, & ueluti extinctæ & remissæ sopitæue quæ tamen ægrum clanculum interitui tradunt. Mos igitur ex accidentibus casibusue postea superuenientibus, salubribus, aut mortiferis (quæ in prognostico retulit Hippo.) maxime discernitur: intra morem tum symptomata, quæ tanq; causæ uel signa ad iudicationes antecedere consueuerunt, tum potissimum concoctiones numerantur, quæ omnia superapparentium nomine ueniunt.

27 Latio uel motus morbi quid est? Longua uel breuis duratio temporis partium ipsius accessionis. nam qui celeriter omnia quatuor tempora transgreditur, uelociter & otius dicitur moueri (hic autem omnino ex intermittentibus est) nec fieri potest, ut qui breuissime hæc tempora absoluit, maneat adhuc continuus. febres autem continentes: quando status reliquis temporibus longior est, cito: quando uero breuior, tardius commouentur.

28 Quo pacto hæc ipsa de tempore futuri status certiores faciunt? Quia si morbus ex ijs sit qui iudicio decerni consueuerunt, quales ferme sunt omnes qui à bile meraca proueniunt, si magnus, si uelociter motus, si casus inferat difficiles & uehementes, in proximo affuturum statum certissimum omnino indicium est.

29 Quæ nam horum notæ seruatum iri, uel moriturum ægrum præcipue ostendunt? Mos, & idea, & magnitudo morbi, sed ex ijs maxime ad morem animum mentemq; adhibere opus est.

30 Mos quo modo supra salutem uel interitum denotare potest? Quia si consent uires, si somnus, si decubitus, si spiratio uitio careant, si concoctiones in urinis, in sputis, in alui sedimentis, uel horum aliquibus appareant, si reliqua signa salubria affuerint, fieri quin eripiatur æger non potest. Nam uel sola concoctionis significatio iudicij celeritatem & firmam securitatem pollicetur. Quo fit ut omnium optimum iudicium sit quod in statu peragitur, & tunc coctiones maxime contingant, & nec declinante morbo interire quis possit, quoniam causas morbum committentes uicerit natura, & concoxerit, & expugnauerit, unde nullatenus mors sequitur, quæ non est aliud quam uirium victoria à morbo.

31 Idea morbi quomodo supra uitam & fortunas laborantis pronuntian- di sententiam uim habet? Quia morborum quidam naturæ sponte sunt salubres, ut tertiana exquisita quæ cum longissima est ad septem periodos circuitusue protenditur, & qui in particulis non momentaneis consistunt morbi, quiq; febriculas inducunt leues. Quidam autem suapte natura insalubres sunt & exitiosi, ut uiscerum principalium inflammationes, à quibus nullus uiribus imbecillis incolamis euadit, sed ut plurimum perducunt ad tabem. uentriculo quoque & pulmone inflammatis, tabidi multi effitiuntur, ex quibus extis alterum ante cordis conspectum saltationes agitatur, alterum alimoniam conficit, quæ toti corpori distribuatur. Suspectum quoq; est propter impendentem subitæ suffocationis timorem, cum uicæ spiritus & præcipue laringis constringuntur, uel ob immodicam siccitatem, uel quia muscoli intumuerint, uel ob humorem pituitosum sparsum, atq; huius generis periculum propter locum momentaneum procedit. Nan morborum quidam suapte sponte magni sunt, & si non in summo constiterint, ut morbus attonitus, & comitalis. quidam rursus magni dicuntur propter magnitudinem causæ, quæ eos committat morbos, ut febris ardens si à multa bile dependeat. quidam deniq; in magnorum censu numerantur, & actionibus membrorum famulantium principalibus noceant, ut

- uulnera quæ in articulis & musculis consistunt.
- 32 Cur quos uisceris principalis inflammatio obsedit, ferme omnes intereant, si uires sint ægre? Quoniam unicum illis subsidium est ulcisci & castigare morbum inedia, & pugnando cum fame concertare, quod quibus uitalis facultas imbecilla est, sustinere non possunt.
- 33 Ex quibus illorum inuenitur iudicio finiendum morbum necne? ex magnitudine, & motione, & idea morbi, & ex superaccidētibus quæ tanq̄ causæ uel signa ad iudicationes præcedere consueuerunt.
- 34 Coctiones quo pacto tãtam uim habeant ad dignotionem futuri status? Quia in periculo uacante morbo quanto otior concoctio apparuerit, tanto propior affuturus status significatur, ut à prima statim die in ægritudine salubri coctione apparente ad quartam morbus decernetur, si uero tum primum in die quarta exacta coctio uisatur, ad septimam fiet iudicatio. & si principij tempus longius perdurauerit, concoctionisq; notæ tarde apparere incipiãt, ad undecimam uel decimam quartam ægritudinis iudicium differetur. si uero quarto post decimã exacto die, coctionis signa ostendãtur, decimã septimã certamen & ualentius morbi discrimen expectat. at si non ante concoctio affulserit, hunc ante uigessimam iudicari non licet. Atq; hæc eatenus accipienda sunt, si nihil deliquerit æger, si se morigerum & obtemperantem præstiterit, si famuli fuerint diligentes in præstando obsequio, & si nihil medicus in curatione erroris admiserit à quo interdum maius periculum quam à morbo impendet. quæ autem ægritudines hos dies iniudicatæ transmiserint, paulatim eæ potius soluuntur, quam uehementi aliqua agitatione facta dirimantur.
- 35 Diem certam qua ad iudicationem sistendum, est ne ex quo certo prædicere quis possit? Multum quidem sane. liberandum fore ægrum mores ægritudinis indicant, iudicandū esse ut cognoscatur, magnitudo præstat. dies autem qua duellum committendum est inter uires & morbum, ex motione ipsius non ambigua significatione deprehenditur.
- 36 Quo pacto ex magnitudine iudicio decernendum nec ne morbum aucupari fas est? Quia quæ magnæ sunt ægritudines iudicio omnino finiuntur, parua autem & exiles, & à leuiculis causis procedentes, paulatim non uel aliqua marcescunt & dissoluuntur.
- 37 Motio & ægritudinis latio statū iudicij diem qui exacte præfinire possint? Ita res habet. in synochis quidem febribus (ita enim eas appello quas sanguis plurimum copia inuictus gignere consueuit, quæq; nullas nec excrescentias nec

irritationes habent, sed æqualiter semper infestant) quartam diem potius iudicaturam expectare oportet, cum per proprias periodos natura ad iudicationes perueniat. est autem hæc dies decretoria suapte spõte, & in ijs præsertim, qui per q̄ acuti sunt morbi. Atq̄ hoc sic acceptum uolo, si nihil circa ægrum delinquatur. In cõtinuibus autem febribus (quas synechis uocant) quæ continuis quidem diebus urgent, sed alternis acerbius, cum ferme à bile generentur, quæ per impares accessiones factitat, tertã uel quintã diẽ iudiciũ facturam magis sperare decet. Iudicationẽ quippe cum accessione concurrere utiq̄ summũ opus est, sed quintã quidem si mitior sit morbus & ægre motus, tertã autem si uehementior sit, & uelociter citatus, atq̄ hic plurimus est iudicãdarum ægritudinum modus. plurimãq̄ in imparibus decernuntur. nam synõchi haud ita sunt frequentes, & raro non delinquit æger, quo circa iudiciũ in die quarta factũ bis dumtaxat per uitam Archigenes spectauit, Galenus autem se, id tantum modo semel uidisse testatur. q̄ si aliquoties quarta dies iudicare reputetur, id ea ratione fit quia in tertia iudicium inceptum sequentis quoq̄ diei particulam occupauerit. In totum sane sic habendum est, qui celeriter & festinato mouentur morbi, cito item iudicantur, qui autem cientur segnius, tardiores iudicationes sortiuntur. Adiuuant autem uelotiozem ægritudinis motum, ut citius iudicium consequatur, ætas laborantis adolescentior, & temperies calida, & totius corporis habitus biliosus, & si regio & anni tempus, & præsens status calescãt, quæ sub aeris constitutione comprehenduntur, ut qui ab illis affici & alterari consueuerit. sed & uictus in esuritionibus & inedijs exactus, & labores, & lassitudines, & uigiliæ præcedentes, & furor, & alia id genus. calculum ad celerem morbi motionem addunt, & de cita eius finitione subscribunt. Quin & si plures ex ijs quos curandos suscipiat medicus, tertiani magis q̄ quintani iudicentur, non modica spes est consimilem ut exitum noster hic æger habiturus sit & sortiatur. Ingrauescens autem & tardior ætas, & aeris rigores, & frigidum temperamentum, & otia, & saties, & quies, & ingurgitationes præcedentes, & si quintanæ passim magis iudicationes contingant, in eam potius diem (q̄uis morbus magnus sit) recasuram iudicationem hæc omnia ostendunt.

33 Sunt ne alia ex quibus suffecturum uel deffecturum ægrum anteq̄ superet morbum habeamus? Minime gentium. sed ex magnitudine morbi & uirium robore, & tempore status duraturum uel moriturum qui laborat, omnino coniectare opus est, quæ prorsum eadem ijs quæ diximus possunt. Nam ex ijs que morem exponere sunt nata, quædam salutem certissimam minitantur, ut facilis exempli causa spiratio, & saties sanis similima, maxime uero sibi ipsi. & cõcoctio in lotio,

in excreatu, in alui deiectione apparens, & facultatum naturalium & vitalium & animalium (quas uocant,) robur. extreme uero mala sunt spiratio difficilis, & inspiratio expiratione maior, sublapsa tempora, oculi caui, in acutum desinens nasus, aurium extremæ partes retrorsum reflexæ, color plumbeus, aut uiridis liuescensue, si oculorum alba dormienti appareant, si alter altero maior obtutus spectetur, si lacrymæ inuito per oculos esfluant, si dētibus strideat, si supinus sensim non reductis cruribus dormiens iaceat. Hæc omnia quæcūq; ipsorum contingant, extreme mala arbitrari oportet, sed attendēdū in uultu illo est, ne propter uigilias, aut mæstia, aut causam aliquam quæ mœrore affecerit, aut inedia, aut excretionē aliquam cōspiciam talis euaserit, nāq; quodcūq; horum fuerit, minus exitiale putādum est. Quis satius utiq; esset, ne adeo imbecilla esset uirtus facta, ut quacūq; ex occasione labasceret.

39 Quidnam est quod robur naturalis facultatis declarat? An sitis modica quoad fieri possit, & bona ad epulas quæ offeruntur promptitudo, & concoctio tandem in excrementis quæ per corporis exeunt meatus.

40 Quid autem est quod ualere uitales uires redarguat? An probus faciei color, & facilis minimeq; impedita respiratio, & pulsus ordinē quēdam rythmūq; & consonantiā habentes. Nam in pulmonia laborantibus, uenustus quidē & elegans in uultu color adest, maxillarumq; in ijs rubor quidam spetiosus hilarisq; uisitur, sed deprauatum tamen obtinent anhelitum.

41 Quid est quod potentiam animalem ualidam esse declarat? An perseverans ratio, & mens, & memoria nequaquā læsa, & decubitus bene cōpositus. Pernitiosum est si narium pinnulæ in conuellendo aere enitātur, & si musculi pectoris tāq; laborātes in cōstrictione thoracis non paulatim redeant, sed fessi concidant & decidere subito thoracem patiantur. Motus quoq; facilitas & prompta conuersio, & leuis incessus maximum argumentum est eam facultatem ualidam esse, quæ a cerebro profluēs per neruos musculis ingrediēdi munus largitur. Cōtra pernitiosum extreme signum est, si habitum corporis difficulter permutet æger, & diu in eodē posito perseucret, & doleat, si quopiam artus mouere oporteat. Nam corpus nostrum ex ferente & lato constitutum est. Fert uirtus: fertur corpus totum. Ergo cum facultas imbecillis est non sine labore mouet, sed corporis pondus ferre nequit, & fathiscit, ubi autem robusta est facile & sine negotio trāffert artus, quocūq; uelit. Vnde à principijs in salubribus morbis tā uenæ sectio q̄ purgatio quæ minuatur materiam morbi, aut si quod aliud medicamen ex re fuerit, adhibenda sunt: cum adhuc uires sunt ingenuæ & ualent, sibiq; constant, ut onere deposito quod naturam

grauabat, quod reliquum est natura facilius concoquere & superare possit. In statu autem cū tunc coctionibus natura maxime incubat, minime eam abstrahere ab opere decet. His adde q̄ uirtus animalis (quā uitalis q̄ alitrix facultas fortes perseuerent) defessa maxime & imbecilla tum temporis est, ut non sustineat remedia. Atq̄ etiā iudicationes impediretur, si quicq̄ tum forte admoueas. Casus præterea omnes tum cum uiget morbus fortiores sunt, quā affectus ipse quem nominamus morbum, multo sit melior. Desperatis autem & correptis à ui morbi admoliri manus non expedit, nec quicq̄ præsidiorum admouendum, nec à principijs, sed solum prædicere & præ sagire fati necessitatem oportet, ne male audiant, quæ multis & q̄ plurimis remedia profuerunt.

42 Qua nā harū facultatū ualētissima in morbis egenus? An animalis quidē nullū usum præstat, nec enim disputare, aut currere, aut loqui, aut ratione quicq̄ agere ægros necessum est. Vitalis autem in quantum uitam tueatur, in tantum necessaria est. Robustissimas autem esse naturales uires summe operæ pretium est, ut concoquant, & alterent, & expellant causas committentes morbos, & omnino uitiositatem humorum emendent & permutent in melius.

43 Quo potissimum tempore crisis id est iudicatio accidit? In uigore aut parum ante uigorē quæ tanto deterior censenda est, q̄to hūc præuenit. mors autē in omnibus tribus temporibus contingere potest, declinante uero morbo nullus occidit, nisi si magnus aliquis error circa ægrum committatur.

44 Quot sunt modi quibus ab ægritudinibus homines liberantur? Tres. nam aut per copiosum totius corporis sudorem, aut urinarum irruptionem, aut uehementer disruptam & profusam aluum, uel ingentes ad aliquam particulam abscessus, uel aliam deniq̄ excretionem insignem, qualis in uiris per hæmorroidas aut in foemina per menstruam purgationem est, ex integro & perfecte remouetur morbus. Aut affatim multumq̄ per illam subitam inuasionem diminutus est, aut tandem paulatim sensimq̄ tollitur quoad nullæ reliquæ mali in corpore supersint. Primā crisin perfectam, secundam imperfectam dicunt, tertiam uero solutionem nomināt, ultra hos nullus est modus: quo in pristinam salutem incolumes uiri redduntur.

45 Quot sunt maneries quibus ex morbis ægri intereunt? Totidē. Nam aut ali quibus excretionibus succedentibus subito ægrotus læto traditus est, aut affatim & euidenter ab ijs in deterius relabi cœpit, aut singulis momentis & in horas corpus tabescit, quoad ex uita recedat. quam sane abolitionem marasmon id est tabem appellant. Est & aliud moriendi genus cum sine iudicio & sine euacuationibus ullis subitam pernitie affert morbus, porro huic nullus sanationis modus correspon

det, multi namq; sine iudicio repente diem obeunt, nullus autem salutem & mali fugam subito non iudicatus consequitur.

46 Quotuplex est modus quo nullo iudicio dānati, legem fati subire subito coguntur ægri? Triplex. nam uel in principijs accessionum intereunt, obrutis à copia intro confertim confluentium humorum: aliquibus inflammationibus internis, uel extincto natiuo calore ab humoribus multis, & lētis &, crassis. uel in uigore uolentia morbi superati intercipiuntur, uel in augmento ratione status. aut deniq; in particularibus accessionum declinationibus morti concedunt. Nihil namq; mirum est, si qui durare in reliquis accessionis partibus potuerint coacto & constricto habitu totius corporis, ijdem ad finem morte minores euadant digesto atq; resoluta naturali calido, cum eo qui præter naturam est, & ab alto ad extrema & fines procedente. Vnde ij omnes melius quidem mox se habere uidentur, & ad declinationem ab statu q̄ par est trāsire ocius, sed uel frigido quodam & pauco sudore per artus suborto confestim pereunt, uel ad trullam insurgentes, animo deffecti subito momento uitam reliquerunt.

47 Quæ est distinguēdi ratio eos qui in mortem soluti leuiores tamen apparēt, ab ijs qui re uera discussa dumtaxat febrili caliditate melius se habent? Non alia sane q̄ ex pulsu melior. hic namq; in hijs ualidus & uehementissimus est, & bene ordinatus, & æqualis, ut qui talis à uirium robore proueniat. contra autem obscurus suffitienter, & inæqualis, & nullum ordinis decorem & cultum habens, quibus in foribus interitus adest.

48 An nē omnes qui pereunt iudicati moriantur? Non. quippe sine certamine & contentione iudicatio non fit, non pugnat autem nec expugnare morbum aggreditur facultas cum imbecilla est, sed uicta aduersario manus porrigit & digitum (quod aiunt) tollit.

49 Quæ crisis potissimum mala est? Ea in qua aduersus morbum natura quidem insurgit, sed tamen uicta in duello superatur.

50 Quæ est causa. cur non expectata digestionē ante tempus ad dimicandum cū morbo natura incitatur? Magnitudo & uelox morbi motus & uiolentia ad certamē naturā prouocās, & tanq; calcaria & stimulos præbēs, ut prodire in cōgressū uelit. Nā simile quid circa uētrē & intestina cōtingit, cum in eorū cavitatibus uelli cans aliquis & acris succus continetur, non sustinent nāq; sed mox protrudere à se quidquid tunicis adhæsit nituntur. non laceßita autem statū hoc est cōcoctiones semper natura expectat, cuius rei illud maximū argumentū est, q̄ eo tēpore ipsa sua spē ad iudicium progreditur, & pugnam appetit, q̄uis nullis irritantibus urgeatur.

51 Qualia sunt ex quibus sine crisi moriturum ægrum cognoscemus? Si facultas alicui labascit, & imbecilla est, (hæc namq; à principio pedem conferre, & mutuo conferere, obuãq; palam prodire non audet) & si ne minimum concoctionis signũ appareat, & si magnus quidem & malignus sit morbus: non autẽ celeriter moueatur, hæc omnia sine iudicio læto addicendum ægrum ostendunt. coctionis uero aliquibus apparẽtibus notis: si uires omnino non sint ægræ, & morbus sit bene mobilis, iudicio imposituram esse manum multum utiq; sperandum est. Contemplari autem & adhibere mentem summopere decet, & non si uirtute superior est morbus: protinus uirtus imbecilla est.

52 Est ne ut diem certum præ sagire medicus possit: quo è uita migrandum sit ægro? Nimis quidem profecto, si grauiores paroxysmos & accessionum circuitus & proportionem excessus uirtutis à morbo secum exacte perpenderit. Nam si multum excedatur proximum exitium est, rursus in qua die grauior recurrit morbus, in eadem interitum ægri pertimescere iustum est.

53 Vnde diem certam qua moriturus est æger exacte accipiemus? Ex natura dierũ, & celeri motu morbi aut tardo: nam si per pares magis ægritudo irritatur, & ueloci gradu citetur: sextam potius fore lætalem metuendum est, si uero per impares accrescit: & nõ æque citato motu rapitur, septimã necem allaturam summũ periculum est.

54 Quibus potissimum notis si de aliqua die sit incertum: an in ea morbi contingerit decretum, ambiguitas hæc diluatur? Ex accessionum proportione & dierum natura. Nam si ex intercipientibus sit morbus, aut ex continuis quidem sed qui per uices uehementiores redeunt, impari magis diei iudicatio si cõtingat, ascribenda est, per quas morbus is irritari consuevit, si uero ex ijs sit: qui æquo pariq; tenore procedunt: in diem parem refferetur. Ex dierũ uero natura facile adhuc modũ ratiocinari quis possit. nona dies ad iudicandũ præstantior est, decima minus probe deceruit, si inter has lis & certamen sit, utra morbũ iudicauerit, leui periculo sic questio dirimetur. Inspicere oportet si à iudicatione melius habere incipiat æger, nonã oĩo iudicasse dicemus: si uero minus bona facta fuerit iudicatio: in decimã reiiciemus.

55 Quot conditiones habere debet iudicatio quæ optima censenda est? Sex. primum ea quæ per excretionem & ea quæ sit per abscessum multo est potior. deinde operæpretium est ut humor noxius qui morbum faciebat euacuetur, & tandem ut in die iudicatoria contingat, ut sit indicata, & secundum reẽtitudinem loci patientis, ut post signa concoctionis manifesta.

56 Horam interitus an etiam nun prædicere possibilis est medicus? Per Iouem.

facile, nam qua accessionis parte grauius agere solent ægri, eadem locum afferet.
 & prorsus ad hæc multi in principijs morbi interimunt, multi in statu, plerisque
 etiam uideas qui tum occidunt, cum declinare accessiones uidentur.

57 Vnde crisis id est iudicij nomen translatum est? à tribunalibus & forensi-
 bus locis in quibus causæ aguntur: nam ueluti illic de uita & fortunis omnibus
 hominis interdum lis est, ita & hic de capite nonnūq̃ periclitantur ægri. Sed cum
 sint quatuor iudiciorum modi. nam quædam subito sanitati restituit ægrum, quæ-
 dam in eam magnum momētum faciunt, alia uel affatim perimunt, uel magnam mu-
 tationem in deterius capiunt, priores absolute crises id est decreta nominant, secun-
 das cum adiectione malarum. Porro utrisq̃ cōmune & tralatitium est, q̃ cum ali-
 quibus sensibilibus excretionibus exercentur, uel per aliquos effatu dignos absces-
 sus, deposito affatim in aliquam particulam omni humore qui faciebat morbum.
 Soli uero pueri per somnum longum interdum in pristinam ualeitudinem refferun-
 tur. hoc tamen sanationis genus nullus crism nominare cepit.

58 Qui sunt dies quas decretorias uocare mos est? Primi & principales sunt
 septimus, decimus quartus, & uigessimus, & deinde quadragesimus, sexagesimus,
 & octagesimus qui scilicet per septēnarios procedūt, ita tamē ut priores duæ hebdo-
 madæ per diuisionem, tertia per coniunctionem cōputetur, ut in uigessimam recidat
 supputatio, quæ in decernendo morbo q̃ uigesima prima potior est. deinde singu-
 lis septimanis in binos quaternarios diuisis, dies medij hoc est quartus, undecimus de-
 cimus septimus secūdas obtinere partes in iudicādis morbis cēsantur. intercidūt inter
 has tertia, & quinta dies, & nona. sexta quoq̃ ubi malignior est morbus plerūq̃
 decernit, sed pessime, & cū seuis casibus, nec securū reddit qui reuersurus sit morbus.

59 Subsidentia in urinis unde deriuatur? Est quidquid chyli fugit concoctionem
 epatis, nec fuit in sanguinem transmutatum, hoc enim subsidet in lotio. hæc autem
 media est inter humores naturales, & pus, hoc nāq̃ tam à calore natiuo q̃ extra-
 neo alteratum est, & utriusq̃ uestigia seruat. Vnde pus optimum candidum debet
 esse, quia tales sunt tunicæ & membranæ uasorum quæ ex genitura ortū & nutri-
 tionem sortita sunt, quibus omnino sanies similis fieri debebat, si perfecte à natura
 transmutaretur. subsidentia autem nec humorum naturalium naturæ penitus fami-
 liaris euasit, nec quidq̃ à causa præter naturam habet impressum.

F I N I S.

EROTEMATVM NUMERI TERNARIJ LIBRI SEX.

23

LIBER PRIMVS EROTEMATVM

numeri ternarij Antonij Iodouici medici Olyssipponensis, in quibus
maxima & optima pars medicinae totius, & anatomes,
& librorum de usu partium, & multa philo-
sophica continentur.

¶ *Quot sunt medicorum sectae? Tres. empirici qui uni tantum experientiae tribuebant, dogmatici (qui & logici) qui ratione morbos curabant, & methodici qui has duas communitates, a strictum laxandum esse, & laxum astringendum profitebantur.*

2. *Quot sunt quae praeclearum medicum spectare oporteat? Tria ut breui tempore quoad possit, & citra dolorem, & ut tuto curationem peragat, quod maxime fiat si adhibeat diligentiam, ut finem consequatur, quod si facere non possit, attamen ut nihil laedat, & ut morbus subinde iterum non reuertatur.*

3. *Quot sunt medicinae partes? Tres. dieteticae, chirurgicae, & therapeuticae, hoc est quae aut uictu, manu, uel medicamentis curationem aggreditur.*

4. *Quot sunt artis curatiuae partes? Tres. diagnosticae, prognosticae id est quae causas morborum & symptomatum dignoscit, uel quae futura circa aegrotantes, multo ante praesagit, & tertia huic succedit quae medicatur.*

5. *Quot sunt doctrinae quae per ordinem aliquem continuum traduntur? Tres. resolutiua (quam analytice uocant) quae a notione finis ortum habet, quo semel percepto omnia ad illud requisita inuenire conatur. Atque per hunc modum omnes sunt artes inuenta. Alia est compositiua quae ea quae per resolutionem sunt inuenta, prout ad usum ueniunt, docet. Unde ea in tradendis scientijs artifices utuntur. Alia est diffinitiua quae uniuersali diffinitione a principio posita, cuncta deinceps totius diffinitionis capita, & particulas prosequitur.*

6. *Quot sunt ea quae curant morbos? Tria. natura, & medicus, & instrumenta, uel adminicula sine quibus scopum & propositum finem non assequitur medicator.*

7. *Quot sunt ea de quibus scientia medicina est? Tria. sana, neutra, & morbida.*

8. *Quotuplex horum unumquodque est? Triplex. corpus scilicet, & signum, & causa. Nam sana dicuntur, & causa quae inducit sanitatem, & corpus quod suscipit,*

et signum quod eam prædixit. Eadem de neutrīs et morbidīs partitio est. et dignitate sanē et doctrinæ traditione corpora sunt priora, opere autem et cum ægris manus admouentur, causarum tractatus est præmittendus.

9 Quotupliciter corpus sanum dicitur? Tripliciter. aut ut semper, aut ut multum, aut ut nunc. nāq; uel a principio quando infans nascebatur, tam ex simplicibus optime temperatus, q̄ ex organicis egregie cōformatus est, aut maxime accedit, et parum quid defficit, et relinquitur, aut nunc id est tempore præsentis tale nuncupatur. Sic et quod morbidum est corpus, uel ab ipso iam ortu infeliciter est natum tam quo ad partium tēperiem, q̄ quoad formationē corporis, uel modicum abest, uel ad præsens taliter affectum est. Similiter de signis et causis censendum est.

10 Quot sunt partes in quas tota sanitatis latitudo diuellitur? Tres. sani etenim uocantur, et qui maxime repugnant morborum causis, et qui tam fluxam et labilem sanitatem obtinent, ut uel leuis quæcūq; eos alteratio redarguat, ut ab ægritudinibus occupentur (quos nosōdis uel noserūs id est morbidos appellare nihil ostat) et medijs inter hos positi, qui non tantum resistūt, nec tam facile patiuntur, qui neutrorum nomine censentur.

11 Quotuplex est neutrorum differentia? Triplex. neutra quippe uocantur, et quæ nullo extremorum participāt, et quæ ambobus, et quæ uicissim utrumq; hoc est in diuersis temporibus habent.

12 Quot sunt signorum genera? Tria. aut enim præteritorum memoriam suggerunt, quæ rememorantia nominare merito quis possit, aut dignoscitiua sunt, ex quibus præsens corporis status dignoscitur, aut prænoscitiua uel præfagientia ex quibus futurorum euentus demonstratur, quod sanē medico nouisse multo magis operæ precium est.

13 Quot sunt causarum genera quæ filij considerant medicorum? Tria. primitiua uel præincipientes (quas procatarticas uocāt) et antecedentes quas (proæguinas Græci appellant) et continua uel continentes (quas synecheis Græcis nominare mos est). Et præincipientes quidem causæ sunt sicut ira, furor, balnea, gaudium, labor, ebrietas, insolatio, et similes. Antecedentes sicut plethora hoc est omnium humorum proportionale augmentum, et cacochymia id est unius alicuius præcæteris uitium. Continua autem cum aliqua ex toto portio uel sanguinis uel bilis uel pituitæ putrescens, præsentem iam excitat morbum.

14 Quot sunt ex quibus membrorum sanorum dignotiones habentur? Tria. ex ijs quæ secundum substantiæ hoc est tēperamenti rationem in hærent, si similarium partium mixtura in nulla primarum qualitatum plus iusto uel excedat, uel euariet,

Et si instrumentariae partes, tum situm ægregium, tum reliquam conformationem omnem habuerint. deinde ex colore, asperitate, & leuitate partium, & mollitie, & duritie, si nihil in ijs sit, quod uel uisum uel tactū immoderatum existens offendat, quæ omnia ipsas homœomerias id est similes particulas cōsequitur, & postremo ex operationibus & pulchritudine eleganti totius organi, quæ quidem organorum sunt propria.

15 Quot naturas in unoquoq; membro esse operæpretium est? Tres. primo opus est ut adsit bona simularium temperies, secundo proba in organicis compositio, quæ tam figuram quàm magnitudinem, & situm, & numerum includit, & utrisq; cōmunis natura unitas, cui solutio continuitatis opposita est.

16 Quot sunt res præter naturam uocatae à medicis? Tres. affectio uel dispositio à qua per se primò membrorum munia obleduntur, quam ægritudinem esse dicimus, & huius ipsius dispositionis causa, & symptoma quod ueluti umbra morbum consequitur.

17 Quotupliciter operationes membrorum lædiuntur? Tripliciter. aut enim omnino aboletur functio, aut diminuta fit, aut uitiosa. Vt circa uentrem, aut cibus omnino non alteratur, quod in leuitatibus intestinorum contingit, aut longuo & diuturno temporis spatio tardè concoquitur, aut in uitiosam & prauam, aut acidam, aut acrem qualitatem permutatur.

18 Quotuplex est symptomatum genus? Triplex. in primo functiones læsæ cōtinētur, in secundo qualitas corporis mutata, in tertio ea quæ excernuntur.

19 Quot sunt causæ facientes dolorem? Tres. uitiosa intemperies, & unitatis diuortium, aut certe utrumq; simul.

20 Quot sunt intemperies uitiosæ quæ dolore affici particulas faciunt? Tres. calida, & frigida, & sicca cum modum exceßerint. Humida autem se sola quæuis intendatur, dolorem non generat.

21 Quot modis principij nomen apud medicos usurpatur? Tribus. primo pro illa tabili & uix perceptibili momento in quo incipit morbus, secūdo pro spatio trium dierū, tertio pro toto eo tempore quo nulle concoctiones apparent.

22 Quot sunt febrium species? Tres. heceticae scilicet quæ solidas particulas corripunt, & diaricae quæ à spiritibus plus nimio calefactis procedunt, & quæ ab humorum putrore ortum habent.

23 Quot sūt febriū genera ex putredine natarū? Tria. alia pituitosa est, alia biliosa, & tertia ab atrabilis incēdio procedit. Sanguis aut nullā febrem cōmittit, quā protinus cū putruerit, subtile eius in flauā bilē trāseat, quod crassū in atrā cōuertatur.

- 24 Quot sunt febres intermittentes? Tres. tertiana, quartana, & amphemerina quæ cotidie corripit. Atq; eæ cum rigore, frigore, & horrore accessiones faciunt. Totidem quoq; sunt cõtinuarum febrium differentia ab eisdem humoribus genita, quæ quibus nunq; non insint, incrementa tamen per circuitus tanq; auctarium capiunt.
- 25 Quot sunt febrium (quas Synochus uocant) differentia quæ nullas adiectiones recipiunt? Tres. epacmaistica quæ usq; ad solutionem semper augentur, homotona quæ æquali uigore perseuerat, & paracmaistica quæ a principio usq; ad finem decrescunt.
- 26 Quot sunt febrium hecticarum species. Tres. una cum humores cordis per febres ardentes consumuntur, secunda cum humor substantificus qui in poris continetur, consumi periclitatur, tertia cum partes ipsæ solidæ patiuntur. quippe nisi corde prius passo & affecto, febri hecticam constare impossibile est. Et primæ quidem species haud absimilis est, ut cum oleum in ellychnio affusum exhauritur, secunda cū liquor cõsumitur qui intus inter ipsius meatus latitans cõtinetur, tertia autē, ut cū ipsum lychni corpus, uel fõmes (quæ thryallida uocāt) a flammis occupatur, quod inmedicabile est, non enim oleū aut pinguitudinem addere confert, cū fõmitis partes humoris innati glutino carentes diffluent suapte sponte, & dissolentur.
- 27 Quot sunt quæ in urina pernotari debent? Tria. color & substantia hoc est tenuitas uel crassitudo urinæ partium, & contenta.
- 28 Quot intra ipsum lotiū considerantur? Tria. nubes in superiore regione apparet, & benæoremata hoc est suspensa, & hypostasēs id est in fundo subsidetia.
- 29 Quot habere debet sedimentum, & pius quod optimum putandum est? Tria. ut sit candidum quia talia sunt membra solida, quæ a genitura nutriuntur, & leue per omnia: quia æquale ubiq; dominium facultatis supra materiam significat: & deniq; ut sit planum hoc est æquale, & suis partibus adhærens, & non diuulsum, quia nihil flatuosum ostendit quod eius continuitatem diuellat.
- 30 Quot sunt urinarum species exitiales? Tres. multum tenues: & atræ & crassæ præsertim si habuerint per totum admixtum nigrorem, eæ enim tãto deteriores censentur, q̄to fuerint crassiores.
- 31 Quot sunt pulsus maxime in ægris perniciosi? Tres. Hecticus qui perinde ac febres hecticæ quæ solidas corporis particulas corripuerunt, nullam conuersionem suscipit, sed talis semper, & affixus, & inmutatus permanet. Et scolicoides hoc est uermiculatus, per quem uermis supra summam arteriam reptantis opinio & emphasis exhibetur, qui paruus satis, & obscurus, & frequens est, & in eo differt ab undoso q̄ hic eleuatio & altior est. Tertius est mermericus on id est formicinus

cius nominatus, qui extreme imbecillus est, adeo ut nec eius paruitas, nec frequentia nec obscuritas, nec diastole id est distinctio tactu pernotari & usurpari possit. utriusque autem commune est, quod non uno ictu sed multis lationibus arteria eleuatur.

32 Quot sunt mittendi sanguinis scopi? Tres. Primo aduertendum est, ut uires sint fortes, ut ne sanguinem mitti prohibeant. Secundo magnitudo morbi quæ id auxiliij genus deposcat. Tertium est ut ætas puerilis non sit, nec ad senium uergens, quorum si quippiam deficiat, supersedere à sanguinis missione satius est. nam si imbecillis fuerit facultas uitalis: differre uenæ sectionem docet, quoad uires resficientur, & quæ sit humorum in corpore incrementum, si morbus magnus non sit, hoc uti auxilio non cogit, cum per frictiones, inedias, balnea, possit plenitudo tolli. Pueri autem & senes: alteri ob humorum tenuitatem qui citissime exhalant, alteri ob imbecillitatem hoc remedium sustinere non possunt. At uero tempestas uel ualde frigens, uel feruens hoc adhiberi præsidium prohibet, merito cum uires prosternat.

33 Quot sunt quæ sanguinem mitti ad animi usque deliquium suadent? Tria. uehementissimus dolor, ingens uisceris alicuius inflammatio, ardentissimæ febres. In his nullum aliud efficacius uel præstantius auxilium ægris admo- uere possis.

34 Quot sunt uenæ quæ in cubito secantur? Tres. humeraria quam in capitis & oculorum affectionibus secant, & alia quæ per axillas ad cubiti dearticulationem fertur, quam & iecorariam & internam nominare medicis consuetudo est, & media tertia inter has (communis uel nigra dicta) quæ non magis supernas respicit partes quæ infernas.

35 Quot sunt sectionis in cubito uenarum differentiæ? Tres. aut enim recta secundum longitudinem fit sectio, aut obliqua, aut transuersa, sed in ea quidem quæ secundum rectum exercetur, sanguis haud ita decore erumpit à uase secto, nec uulneris labra facile coeunt, in obliqua melius & elegantius sanè prodit, & cum saltu egreditur, in sectione autem secundum transuersum facta tum cruor pulchre salit, tum oræ mox in se redeunt. quo circa tum administratur, cum iterum tundenda non est uena.

36 Quot sunt corruptionis naturalis (quam mortem appellare placuit) causæ necessariæ? Tres. duplices internæ & altera externa. Siccitas scilicet in solidis particulis continuo usque ad interitum semper procedens, à qua perfectæ operationes & membrorum munia impediuntur. Et excrementorum generatio

EROTEM AT. ANTO. LOD. MEDI.

prouentus ab epulis, & poculentis, quibus fluorem substantiæ reparamus. à quorum qualitatibus membra affici operæ precium est. Et tandem aer nos ambiens qui aut immodicè frigidus, aut calidus, aut siccus, aut humidus nostra corpora alterat, cui nunquam non obuiare nos nãecessum est.

37 Quot modis moriuntur homines in febribus sine crisi? Tribus. Nam quidam in principijs accessionum pereunt, à multitudine, uel crassitudine, uel lentore humorum suffocati, alij in declinationibus particularium inuasionum obeunt, digesto atque discusso simul calore natiuo cum eo qui est præter naturam. Sunt qui in statu particulari, aut in ascensionibus ratione status intereant, superante & tanquam per uim expugnante naturam uehementia morbi.

38 Quot sunt hebdomadæ quibus dies decretorij acutorum morborum continentur? Tres. Prima quæ in septimam terminatur, cuius quarta indicatrix est. Secunda quæ initium à sequenti hoc est octaua die capit, & in decimam quartam desinit, & ab undecima indicatur. & tertia quæ à fine præcedentis incipit, coniunctumque computatur, & uigessimam habet extremum. quos dies qui morbi exceßerint, non acuti iam simpliciter, sed ex recidentia nominantur.

39 Quot ex exercitio commoda proueniunt? Tria. Primo ex mutua frictione & contactu musculorum, & ossium inter se, robur quoddam acquiritur membris & aptitudo quædam ad uix patiendum. Secundo ad multum aeris ingressum meatus totius corporis expurgantur, & excrementa tertiæ concoctionis, & reliquæ digestionis particularum per insensibilem (quem dicunt) transpiratum digeruntur (in exercitijs namque spiritus tum frequentior se ipso, tum uelocior redditur). Et tandem postremo nutritiones fiunt melius, calore nimirum adaucto, qui ubi plurimus est, sentire & attrahere id quod aliturum est, elegantius potest.

40 Quot sunt lassitudinum species? Tres. Tensua quæ immodica copia pari modo omnibus humoribus inauctis procedit. ulcerosa quæ à succorum uitio (quod cacochymiam uocant) ortum habet. & inflammatoria quæ ex utraque commixta est, & tam redundantem colluuiem humorum, quam succorum prauitatem habet pro causa.

41 Quot sunt tempora: quibus elementorum qualitates attribuuntur? Tria. æstas calens & arida ignis modo est, hiems frigida & humida ut aqua, autumnus semper siccescit, ut tellus (quamuis non perinde sit frigidus) Ver autem temperatum est, & minime simile elementis, quin si calidum

et humidum aliquando euaserit, uarios ex putredine morbos committere omnino natum est.

42 Quot sunt scopi obseruandi ut tuto quis balneum ingrediatur? Tres. Primus ut in balneo non rigeat, qui lauaturus est (febrem enim rigor accendit). Secunda intentio est, ut non sit imbecillis particula aliqua principalis, (quippe ad hanc confluunt uicatim excrementa). Tertia ut non sit succorum crudorum in corpore copia congesta, quæ omnia si affuerint, nihil est cur thermas ingredi aeger uereatur.

43 Quot modis uictum tenuem operari possumus? Tribus. aut enim nihil exhibemus, sed in fame et esuritione ægros continemus, aut uomere à cibis protinus iubemus, aut ea dum dumtaxat cibaria propinamus, quæ nutrire nesciunt, sed aut nulluma ut exiguum corpori alimentum præbent. Ut sunt ferme quæ insignem aliquam qualitatem saporemue habent, et quæ lentoris sunt expertia, quo participare omnino debet quod nutriturum est.

44 Quot sunt hominum ætates in uniuersum? Tres. augmenti, et uigoris, et decrementi.

45 Quot sunt affectiones quibus male agens epar causa est, ut icteros morbus hoc est regius uel arquatatus consequatur? Tres. obstructio, et inflammatio, (quæ uel subito momento euenire potest) et scirrus hoc est tumor durus indolorius resistens tractui (hic autem diuturnior est). Horum itaq; aliquo impediante sanguis quidem per solitos meatus non expurgatur, bilis autem tendens unà cū cruore per corpus faciem decolorat, et ceruleam reddit, (quod in oculis præcipue denotatur), et iccoris sanè cum hæc eueniunt est morbus, coloris autem hæc in citreum uel ceruleum mutatio, symptoma solum id est casus est, qui ex uitio uisceris contrahitur. Contingit autem frequenter nihil epate patiente, sed natura biles ex alto per iudicationes expellente, ut talis cutis defedatio fiat, sed ante septimam fieri decretum impossibile est. post autem ut sit decretoria expulsio nihil uetat, præcipue si nihil durum sub dextras partes appareat.

46 Quot sunt hydropum hoc est aquarum intercutem differentia? Tres. ascites in qua uenter utris in morem aqua pleni tumefactus cernitur, et tympanites per quem secundum tympani legem pulsata alius resonat, et hyposarca cum multus ferme pituitosus humor sub carnem collectus est.

47 Quot sunt Ramicum differentiarum modi? Tres. alia quidem enterocela est, quando in oscheum hoc est in scrotum rectum intestinum cecidit. alia autem epiplocela uocatur, cum in testium uaginam omentum defluxit, et tertia est sarco-

cēla cum sub testes adnata caro berniosos uideri facit.

48 Quot sunt quæ obstructions in corpore uiarum (quas emphraxīs Græci nominant) moliantur ? Tria. humores in aliquam particulam confertim influentes, uel multi, uel crassi, uel lenti, hoc est participes uisciditatis.

49 Quot sunt inditia suppurationis quæ aliqua ex parte rumpi debet ? Tria. Rigor à puris crassitudine contractus, & febris uehemens quæ ferme ad purulentias quæ per halitum non resoluantur, magna ex parte consequitur. & grauitatis sensus, uniuerso pure affatim in particulam collecto.

50 Quotuplex est causa, quæ per aliquas pleuritidas hoc est morbos laterales & uel pulmonum uel thoracis affectus, nec sputa nec ullæ screationes eunt ? Triplex. Prima est densitas loci patientis, (ab hoc enim nihil exhalat). Secunda. humoris uel crassitudo uel lentor. Tertia. ipsius facultatis expultricis imbecillitas non potens screare quod contentum intus est.

51 Quot sunt liquidorum corporum maneries quæ in abscessibus ut plurimum reperiri constat ? Tres. nam aut melli, aut pultibus, aut seuo adipiue, humor qui intus conditur, proportionalis & similis est, quod genus omne inde accepto uocabulo meliceridas, & steatomata, & atheromata nominant. Interdum autem & corpora solida, ut ungues, testas, crines, & alia id genus, abscessus cum diuiduntur ostendunt, sed rarerentur hæc accidunt.

52 Quot sunt principales scopi quos in abscessuum curatione habemus ? Tres. aut enim per halitum digerimus cum licet, aut putrescere facimus, & in pus saniemue conuertimus, aut ferro tandem secamus, quoties nec discuti materia nec maturari concedit. Illi igitur abscessus in quibus tenuis humor recipitur, omnes tres has intentiones subire possunt, ubi autem paulo crassior materia est. digeri non possunt, sed suppurari aut secari possunt. Steatomata autem quæ seui pinguitudini assimilem humorem includunt, dumtaxat manuum officio præsidium sibi postulant.

53 Quotuplex est tumorum qui præter naturam constant differentia ? Triplex. alij renixum faciunt, & inferunt dolorem, quos præcipue inflammationes appellant. alij sunt molles & dolore priuati, quos œdemata uocant, tertium genus eorum est, qui & duri sunt & doloris expertes, quos scirros uocari consuetum est.

54 Quot sunt lumbricorum species ? Tres. quidam enim ex eis sunt tenues, ascariides dicti, qui in fine crassioris intestini generantur, quales multos in subiugilibus genitos cernere est, quando cruditate laborant, quod ex foetore excrementorum demonstratur, & teretes uel rotundi, qui in superioribus & tenuibus intestinis

gignuntur. in pueris presertim, ut interdum ad uentriculum ascendunt, & stomachum acri morsu lancinent, & uellicent. Non est ita frequens uermis uel tineæ latæ generatio, quæ per tota interim intestina protenditur, ex eorum tunica ambiente nata, modo eorum animalium quæ à putredine ortum habent, ex quo genere cucurbitæ seminibus uideri similes exhibentur, cum in partes multas diuísam esse contigerit materiam ex qua constant.

55 Quot sunt quæ podagricis maxime nocent? Tria. Venereorum usus, & uina, & balnea.

59 Quot sunt quæ in omni rauedine & uocis deperditione conueniunt? Tria. pedes animalium, & præcipue bubuli, & ischades ubi ad ignem paululum sudaerint, & succus caulium expressus si solus uel cum melle lingatur.

57 Quot sunt uerrucarum species? Tres. quædam enim sunt sessiles & expansæ, quæ mirmetiæ uocantur, & similes formicarum morsibus dolores afferant, quas nonnulli oris suctu à radice primum euulsas, & circumscriptas dentibus extrahere inueniunt. sunt & uerucæ pensiles quæ minima sui parte cutem attingunt, in summo latiores. sunt aliæ albæ & rotundæ capitibus clauorum similes quas helus id est clauos nominant.

58 Quot sunt liquida quibus in omnibus oculorum morbis uti conueniens est? Tria. lac præsertim cum recens ab ubere expressum est, & ex fenugræco decoctum, (mirifico namque modo prodest) & oui candidum quod luteo circumquaque appositum est. hoc enim præterquam quod dolorem soluit, & asperitates lenit, etiam suo lentore affectæ partis tunicis adhærescit, quod uel maxime in omnibus ocularijs medicamentis adesse oportet.

59 Quot sunt res quæ oculis maximopere nocent? Tres. fumus & frigidi uentorum flatus, & lachrymæ.

LIBER SECVNDVS PONIT

EROTEMATATA DE GENITV- RA, DE CONCEPTI-

bus, de humoribus, spiritibus,
facultatibus, &
membris.

Quot sunt causæ inmodicæ uoluptatis qua incita animalia ad coi-
tus & uenerē furiosè mouentur? Tres. Prima est humiditas quæ-
dam semine paulū magis tenuis, acris, & serosa, titillans, & pru-
riens ut excernatur, quæ tum à renibus ad testes, tū uero à glandu-
lis quibusdam quæ utrinq; collo uesicæ adiacent, in pe-
nem emittitur, & uoluptatem tum auget, tum ad con-
cubitus exagitat. Secunda est multus spiritus gigniti-
uus in genitura cōtentus tendens particulas, & querens egressum. Tertio summum
adeo in id confert partium genitaliū sensus, qui tantus sanè esse perhibetur, ut mor-
su scorpionis icta, post mortem in se contrahantur, & perhorrescant.

2 Quot sunt commoda foeminei seminis quod mulier habet? Tria. Primum est,
ut foemina stimulos præbeat, ad sentiendam ueneris uoluptatem: qua sanè ratione
& appetat marem, & generationis opus propagetur. Secundum quia ex eo ma-
sculinum alitur semen. Tertium est ut sua conspersione uulua collum distendat &
patefaciat, ut recta mas genituram ei aculetur, ut ad internum matricis alueum
perueniat.

3 Quot in partes distribuitur dū foemina genituram intus suscipit, sanguis qui
per ora uasorum ad uteri alueum progreditur? In tres. Ex ea quæ purior &
defecator est tum gignitur, tum alitur conceptus. Secunda parum ante par-
tum ad mammillas confertur, quo loco tum cordis calore quod prope subiacet,
tum uicæ ambagibus atq; assidua thoracis mobilitate in candidum lactis liquorem
transmutatur. Tertia pars quæ impura & excrementitia est, ad parturitionis
tempus reseruatur, ne si ante excerneretur, causa fieret abortus, & ut enixum
faciliorem reddat.

4 Quot tunicas uel inuolucra habet embryon? Tria. Prima est agnōs uel amniō
quæ suscipit sudorem ipsius foetus, secunda est alantoidēs à farcimibus dicta, in

quam per urachon id est urinariū meatum, qui in umbilico medio est, lotium expurgatur, tertia est chorion id est secundina membrana duplex colligans & connectens uasa, & acetabula omnia ab orificijs uasorum, quæ sunt in locellis exorta, per quæ conceptus cum matricibus copulantur. Nihil uero opus etiamnum quarta tunica est ad susceptionem stercoris. quippe affatim liquidum & humidum est, quidquid à lactis superat alimento.

5 Quot sunt causæ propter quas membranæ quibus tanquam fascijs in utero foetus obuoluitur, tenues adeo sunt factæ, ut nisi diligenter quis inspiciat, latere earum multiplicitas possit? Tres. Prima ut ne regionem intus occupent, quæ ferendo conceptui uacare debuit, secunda ut ne onus molestum sint matri quæ uterum gestat, tertio ut facile in partu dirumperentur.

6 Quot sunt utilitates humiditatum, quæ in inuoluchris foetus continetur? Tres. Prima est ut superfluitates excrementorum à foetu emundentur, secunda ut in ijs humoribus innatans & sublatus conceptus minus uteros grauet, quod in tantum utile est ut non cotyledones id est acetabula abstrumpantur. tertio quia multum opis & emolumenti conferunt in parturitionibus lapsum sua lubricitate prebentes, & mollius laxiusque reddentes matricis collum, quod peritæ obstetrices imitatae (si prædictæ humiditates effluerint) oleis & unguinibus facere & assequi consueuerunt.

7 Quot habent in utero foetus quibus differunt à iam natis? Tria. Primo namque pulmo ruber exacte in ijs est, in ijs uero qui sunt in lucem editi, albus & spumosus tam ex thoracis impulsu, quam ex proprio motu. Secundo, qui in utero adhuc gestantur, per umbilici meatum lotium ad tunicam expellunt, perfecti autem per porum urinarium qui ad collum uesicæ est, mingunt. Tertio, pulmo quidem exterius à corde nutritur, per uenam arterialem alimento delegato. in ijs autem qui adhuc in aluo manent, ex concaua uena, per germen magnū ad arteriam uenosam pulmonis missum, quod uas nimirum sanguineum in conceptibus est, spiritale uero in perfectis.

8 Quot sunt res circa humanum corpus in quibus naturæ commentum, & industria potissimum eo artis peruenit, ut quæ nam ea sit ex toto inueniri non possit? Tres. Primo namque est matricum colli dilatatio tanta in partu, ut illac foetus prodire possit, cum reliquo tempore quo uterius portatur, eius ita conuiueant, & coeant sibi mutuo ora, ut specilli tenuissimus mucro nequicquam pertranseat. Secundo est palpebræ superioris motus, cum attollitur, cuius nullus musculus per anatomas hoc est dissectiones cernitur, qui dux sit & auctor. Tertio est neruus concauus ab ossibus pubis exortus, qui ad pudendum peruenit, quo spiritu impleto tendi colem contingit, cum ab osse ligamentum non cauum, sed durum & forte enascatur.

- 9 Quot sunt in mulieribus particulae quae uiris non adsunt? Tres. uulua hoc est genitale foemineum, & uterus, & ubera utrinque propendentia.
- 10 Quot sunt ad generationem deseruentia membra? Tria. uterus, coles, & testes.
- 11 Quot sunt quae animalibus excelsis accidunt? Tria. Suauiores namque multo & sapidiores sunt excisorum & castratorum omnium carnes, graueolentes autem & uirosam habentes odorem (ita ut testiculorum plane qualitatem refferant) eorum quae libidini dant operam. Et nec ad uenerem stimulantur, sed frigidius ad hanc se habent. Et tandem uirium amisso robore nedum uim generandi deperdunt, sed & effoeta tanquam & senilia animantia consenescent.
- 12 Quot utilitates potissimum ex testibus animali proueniunt? Tres. Primo ad successionem generis & propaginem conferunt. Ad haec & robur uiresque augent, & conseruant, ijs namque excisis mas quidem si fuerit effoeminatur, & uiriles animos perdit, foemina autem non amplius mulier remanet, nec uoluptatis uenerae quae in coitu consimiliter appetens est, sed foemineae (si dictu par est) naturam amittit. Et denique tanquam alterum a corde caloris innati principium: totum corpus calefaciunt. Refrigerantur quippe omnia excelsa.
- 13 Quot sunt animalium genera quae testiculos non prominentes sed constrictos & inter abdominis membranam abditos continent, ut adeo septum transversum contingant? Tria. inter quadrupedes sues lutulenti, & auium in uniuersum genus omne, & castores hoc est sibri quos falso conuulsos testes tradunt, persequentibus sponte concedere, quo raptores euadant, & sibi de anima currentibus uitam consulant.
- 14 Quot sunt quae foeminae accidunt propterea quod uiro quocumque frigidior est? Tria. Primo namque uterus & in totum uasa genitalia intro contenta remanserunt, non potentia praebecillitate caloris exire foras, sed aruum utile portandis conceptibus fuerunt. Non enim particulis, sed earum positionibus mulier & masculus distant. Secundo cum non possint totum quod concoxit, in se alimentum absumere, quod fieret si aequae calens maribus foemina fuisset facta, multum de superfluo nutrimento relinquunt, quod per singulos menses excernitur, ex quo tum materia generando conceptui, tum alendo post partum ubertim lactis copia suppeditatur.
- 15 Quot similitudines in genitis considerari possunt? Tres. Una est similitudo in specie, quae plerumque & maxima ex parte matrem consequitur, quae materiam praebet generationi subiectam. Alia est similitudo in sexu, cum mas masculino, uel foemellae foemina similatur, quae ex calore uel frigore utriusque commixti seminis prouenit. Tertia, est similitudo in forma uel figura, quoties alterum ex parentibus uultu ipso uel aliquibus partibus corporis referunt nati. Nam interdum mares similes ma-

tribus in effigie nascuntur, & e conuerso, quod fit cum uis particularum cōformatrix quæ est in seminibus, altera alteram superat, uel ex toto uel ex parte.

16 Quot sunt naturales humores? Tres. Primum sanguis, deinde bilis cum flauatum atra. Vt in uino aliud est flos qui in alto spumescit, aliud uinū quod natat in medio, aliud fex quæ in fundo subst̄tat. Pituita autem in uentre potius ex cibarijs ad hoc dispositis q̄ in iocinore generatur.

17 Quot sunt particule corporis in quibus multæ pituitates semper reperiuntur congestæ? Tres. Cerebrum propter innatam temperiei frigiditatem. Omnium enim partium humidissima & frigida maxime quod ad propriam substantiam attinet, est, & tanq̄ camini tectum, uel ollæ operculum ascēdentium exhalationum excipit & cogit superfluitates. Sed & pulmones, propter destillatiōes & catarrhos deorsum profluentes, quos propter tussibus sæpius eos tentatū iri exploratum est. Ventrīcus item quidam lacus est pituitosis superfluitatibus copiosissime scatens, quæ ex ciborū reliquijs relinquuntur. Articuli quoq̄ omnes & quæcūq̄ particule sunt bene mobiles, ut oculi, pinguitudine quadam mucco simili & lenta delibuta sunt, ut rotarum axes, ne in uehementibus motibus desiccata rumpentur.

18 Quot sunt uasa quæ sanguinem in iocinore generatum expurgāt? Tria. Lien qui atram bilē trahit. Et uesica fellis quæ flauam bilem suscipit. Et renes per quos serum sanguinis eliquatur.

19 Quot sunt superfluitates quas à sanguine nuper genito expurgari oportet? Tres. bilis cum flaua, tum atra, & urina quæ serum quoddam sanguinis est.

20 Quot sunt ad purganda serosa excrementa à natura inuēta uasa? Tria. Renes, & uesica locij susceptrix, & pori uretēres hoc est urinarij.

21 Quot sunt uasa communia omnium particularum? Tria. Arteriæ, nerui, & uenæ. Per neruos sensus præstat. Arteriæ innatā caliditatem refrigerant & uentilant perpetuo motu. Ex uenis sugunt per tunicam alimoniam membra.

22 Quot sunt spirituum speties? Tres. Alius est animalis, alius uitalis, alius naturalis, & alios quidem ponendos esse, & præsertim animale, multum euidēs est, de naturali non æquē certum.

23 Quot sunt utilitates quas aer inspiratus præstat? Tres. Quarum prima est ut refrigeret calorem innatum, secunda ut fiat nutritio & materia ex qua formetur spiritus animalis, & ut cum expiratus fuerit fumosa & fuliginosa excrementa educat secum à quibus cordis obducitur calor.

24 Quot coctiones spiritus per inspirationē attractus patitur: anteq̄ fiat animalis? Tres. Primā à pulmonibus in quibus primū concoquitur perinde ac sanguis

à carne epatis. Secundam in plexu mirabili quem retiformem nominat. Et tertiam in uentriculis cerebri.

25 Quot sunt concoctiones? Tres. Prima quæ fit in uentre coctio, & sanguificatio quæ à iocinore exercetur, & nutritio quæ fit in membris.

26 Quot sunt quæ faciunt, ut cibi alioquin duri & difficiles bene cõcoquantur? Tria. Venter calidus, in hoc enim leuia edulia, & concoctu facilia corrumpuntur, & in fumosos ructus abeunt. Et profundus somnus, & labor uehemens. Hæc nãq; uel multum pertinaces uinci & superari epulas compellunt.

27 Quot sunt causæ propter quas mulieres coeutes sanguinẽ tamen nõ expuant, quod uiris frequenter accidit? Tres. nempe quia habitum totius corporis humidiorrem habent, ut minus facile arteriæ disrumpi ob siccitatem tunicarum periclitentur. & quia minus in lecti certamine laborant, & deniq; quia per imas partes mēstrua ijs purgari consueuerunt. Viri autem qui coitum frequentant, cruoris screatus subeunt, tum propter tensionem uehementem, tum propter communionem arteriarũ quæ à thorace ad testiculos perueniunt.

28 Quot sunt à quibus perficitur attractio? Tria. Vt inane q̄tum fieri possit euitetur. & calidi ratione quod sibi pabula petit, & à proprietate, quæ quod sibi familiare est, attrahit. Vt in fabrorum follibus, & lucernarum flammis, & magnetelapide qui ferrum ad se latente uicõuellit, conspicuum cuius facile esse potest.

29 Quot modis attractionum cor utitur? Omnibus. Namq; & calidissimũ est ut flammarum instar ad se asciscat alimētum. Et plurimum dilatatur, ut follĩũ more nõ inane sequatur, sibi sanguinem attrahat. Et perinde ac magnetis lapis ferrum rapit, quia familiare sibi est, ita & cor sanguinem ut pote sibi familiarissimum trahit. Vnde si animal quodcũq; fame perire compellas, non tamen cor, nec epar tabida aut macie confecta reperientur. alterũ quia fons sanguinis est, alterum propter uehementem attrahendi uim qua donatum est.

30 Quot sunt facultates uel uirtutes quibus totum corpus regitur atq; dispensatur? Tres. Vitalis uel irascibilis quæ in corde posita est. naturalis, uel alatrix, uel uegetatiua, uel concupiscibilis quæ iocinoris solium sibi uendicat, & animalis uel princeps uel rationalis quæ in cerebro collocatur.

31 Quot sunt mēbra ad uitam necessaria? Tria. cor, cerebrum, & iecur. dydymi autem ad generationis perennitatem accommodantur.

32 Quot sunt uasa à principalibus orta quæ illorũ defferũt facultates ad membra? Terna. dorsalis medulla (quam rachiten appellant) à cerebro ceu truncus quidam prodit. ab epatis gibbis uena caua omnium maxima exoritur. ex cordis sinistro

specu arteria magna (quam & adortam nominant) producitur. à quibus germina
& vitulamina passim, & emanationes quædam in proximas particulas deriuantur,
quibus totum corpus irrigatur, & accipit quod ad uitam tuendã necessarium est.

33 Quot sunt in humano corpore particule similes à se non multum differen-
tes? Tres. chartilago intus subungēs ossa, & neruus qui sensum præstat, & ligamē-
tum ab ossibus natum, ossium articulationes uintiendo colligat. ex quibus in inas hoc
est fibras tenuissimas deductis: & mutuo cōplicatis, musculus generatur, instru-
mentum uoluntarij motus. Tendo autem musculi quædam deneruatio est, cum scili-
cet ligamentorum & neruorum fibræ per musculum minutim dispersæ, rursus in
unum tendonem coeunt, qui mouēdæ particule implātatur, atq; huius gratia muscu-
lus factus est.

34 Quot sunt quæ musculi propriam substātiā componunt? Tria. Nerui, &
ligamenta subtilissimè diuisa & corrupta ad generationem tertij, ex quibus muscu-
lus resultat medium extremorum, nec tam sentire aptum ut neruus, nec tam durum
& uix patile ut ligamentum. Inest illi & caro quæ ceu fasciculus quispiam è lana
aut penicillus, eius replet inanitates. Venæ autem & arteriæ non sunt de musculi
substātia, sed riuuli quidam communes, & canales qui passim defferuntur per to-
rum corpus, ad portandum alimentum.

35 Quot sunt intentiones ipsi naturæ cum mittit ad particulas neruos? Tres. ut
sint sentiendi organa, & fiant motionis uoluntariæ instrumenta, & ut ea quæ tri-
stītiā inducunt, si quid nocuerit, dignoscantur. Vnde ad quinq; sensus &
musculos qui insignes aliquas motiones obire debent, notabiles mole ner-
uos natura demandat, ad uiscera autem ut cor, epar, renes, pulmo-
nes, exigui & uix uisu perceptibiles perueniunt, in tantum ut
differāt à plantis & animalis particule fiant. Nam
si omni carerent sensu, quo discernant quod
noxium est, faciliè eorum substan-
tia corrumpetur.

LIBER TERTIVS EROTE- MATA CONTINET DE SIM-

plicibus, & partibus maxime communibus
totius corporis.

¶ *Quot in lacte substantiæ reperiuntur? Tres. ex alia serum exprimitur, ex alia pressi copia lactis cogitur, ex tertia pingue butyrum coalescit.*

2. *Quot sunt lactis opera? Tria. abstergere & mundare propter serosam humiditatē quæ in eo est. astringere & cogere propter casealem partem quæ optime uulnera recentia glutinat, & deniq; celerrimè nutrire propter transmutationis facilitatem. Quam ob rem ab ulcere pulmonis tabidis, accommodatissimum est: abstergit enim & expurgat illis ulcus, & glutinat, & in breuissimo tempore alimoniam præstat, qua maxime egent toto consumpto corpore.*

3. *Quot inter oui putamen partes genere diuersæ cõtinentur? Tres. humor albus & leuis quo passim ad lippitudines & ophthalmias oculorum medici utuntur, & lecythos à Græcis appellata, hoc est luteum uel uitellus. & membrana subtilissima quæ dictos humores ambitu suo comprehendit.*

4. *Quot in uuæ acino partes insunt? Tres. primum quod est ueluti caro uuæ, & succus inter carnem contentus, & unus aut plures nuclei qui non cõcoquantur, sed nullam alterationem passi, deijtiuntur & subeunt per imam aluum.*

5. *Quot substantias in citreo hoc est malo medico pernotamus? Tres. Primo adest exterior cortex pallidus & flauescens, qui concoctiones adiuuat comesctus, & calidus est. deinde quædam substantia alba, quæ tanq; caro est insipida, & pituitosa, quam ex garo comedunt emendates fatuitatē saporis. & id postremo quod semen continet (cuius uis ingens contra uenena traditur) ad omnia ferme inutile, præterq; q acetum exacuit, si in illud infundatur.*

6. *Quot sunt medicinarum gradus qui sensu percipi possunt? Tres. unus qui manifeste & euidenter suum opus operatur, secundus qui uehementer nimis hoc facit, ultimus particulam perurit & æscharas hoc est crustulas producit, uel in infrigidantibus, qui tanq; mortuos reddit artus, sensumq; omnem adimit. Humiditas ad hunc ordinem non extenditur. quæ cūq; uero in quarto ordine desiccant, omnino item*

comburunt. Primus autem gradus à temperato evidens & manifestus sensibus non est, sed rationis demonstratione & manuductione eget. quæ eius officium consequatur.

7 Quot sunt partes quas habet rosa? Tres. unam amarā calidā quæ in substantia acrea & tenui consistit. aliam astringentem frigidā quæ cum crassitudine substantiæ est. aliam deniq; aqueam facile in uapores solubilem, quæ in parte reperitur media inter illa duo extrema. Tantus uero & tan admirabilis connexus & nodus partium in rosa est, ut nec per distillationem, nec quocunq; alio modo odor ab ea remoueri possit, quod reliquis herbis cum ab illis latex distillando ad ignem extrahitur, contingere cernitur.

8 Quot sunt partium modi in coriandro? Tres. partim nãq; in eo multa pars amara est, quæ tenuem ferme substantiam sibi comparat. non modica item est aquosæ & terrestri humiditatis portio, quæ ad teporem uergit. habet & parum quid astringentiæ qualitatis, ob quæ omnia diuersimode in corpore operatur, & porro à frigefaciendo abest, ut pote quod cum lomento fabarū illitum, choeradas hoc est strumas digerat, qui caloris est effectus.

9 Quot sunt succorum excrementa? Tria. unum est candidum, tenue, in summo natans quod uini florem representat, aliud crassum in imo consistens, quod amurcæ & feces refert. tertium est quoddam superfluum aquosum ratione cuius succi repositi putrescunt, nisi prius per decoctionem extraria humiditas consumatur.

10 Quot sunt papaueris species? Tres. album, & atrum, & spumeum siue erraticū nigricante capitulo inter suaue rubentia folia (quod nonnulli anemonem nominant) cuius q̄ plurima inter segetes, & compascua arua copia nascitur.

11 Quot sunt aluminis differentiæ? Tres. quorum omnium uehementissimum in astringendo est opus. scilicet fissile, quod tenuium magis quodammodo partium est, & strongylon hoc est rotundum, & liquidum uel latercularium, uel placites à placentiæ figura nominatum.

12 Quot species differentiasue hyoscyamos sub se habet, quam herbam appollinarem uocant? Tres. una quippe ex ijs, quæ tum seminis tum floris candidi est, quæ in citinis occlusa continetur, qui perfecta maturitate debiscunt. ex duabus reliquis altera species quæ ad usum deterrima comprobatur, tam flore q̄ semine nigrioribus constat, media inter utraq; præcellit tertia quæ ruffescit.

13 In quot species intubum distrahitur, quod tum serin, tum picrida q̄ amaris fibris sit præditum, nuncupant? Tres. una quippe cichorium est quæ holerum modo in cibis estur, alia est latifolia, quam endiuuiam herbarij nominant, tertia species

lactucæ simili folio per sumam tellurem porrigitur, quam corrumpentes scariolam proseriolam diminutionis uocabulo appellant.

14 Quot sunt satyrionum differentiae quos testes uulpinos nominant? Tres. qui omnes radice bulbosa, in qua ceu quidam candidus globus ut oui est, & folijs uel lilij, uel rumicis paulo breuioribus constant, sed proximo quoque anno præcedens hic bulbus radice marcescit, moxque ei alius aduictus in loco extuberans adnascitur, qui Veneris stimulos maxime incendit.

15 Quot sunt piperis species? Tres. album quod robur & tenorem præceteris uentriculo apponit, tenuissimo eius scobis puluisculo in patinas iniecto, & longum quod facile teredinem sentit, sed flatus prompte resoluit, & coctiones maturat, pelletique inferne quicquid in uentre moratur. & atrum cui tertia bonitas. ex quibus tribus generibus ea grana potissimum probantur, quæ maxima sunt, & graue pondus habentia, & minime rugosa.

DE COMMVNIBVS QVIBVS-
dam particulis corporis pulchra quedam.

Quot sunt uillorum genera? Tria. alij sunt longitudinales, uel recti per quos fit attractio, transuersi per quos excernitur, obliqui qui tum operantur, cum quippiam retinendum est. ex quibus intestina transuersos dumtaxat sortita sunt. Ventri, autem & cordi, & uescicis nullum est uillorum genus denegatum.

17 Quot sunt intestina tenuia? Tria. exortus quem duodecim quoque digitorum appellant, & quod semper ieiunum reperitur, & ileon hoc est tenue. totidem item sunt intestina crassa, cœcum, & colon, & rectum quem sphinctera nominant.

18 Quot tunicis uenterculus præditus est? Tribus. unam enim habet internam neruosam, fibras sortitam secundum longitudinem porrectas, qua mediante sensus esuritionis ei adest. alteram externam carnosam fibris in latum procedentibus textam, cuius calore dapes in uentriculo concoquantur. reliqua est tertia nullas quidem fibras conspicuas habens, sed rara & tenuissima qualis arachnearum stamina, quæ per omnia uiscera interna communi distributione protenditur.

29 Quot sunt superfluitates in corpore utilis & benigni alimenti? Tres. genitura quæ in uasis seminalibus continetur, & lac quod in mamillis laboratur, & medulla qua magna & ingentia ossa intus sunt plena.

20 Quot sunt carniū diuersitates? Tres. quedam namque est muscosa per to-

tum corpus dispersa, alia est uiscerum caro, quam parenchyma id est affusionem nominare consueuerunt. tertia est ab ijs diuersa ut stomachi, splenis, uesicæ, intesti-
norum. Quidam etiam nun glandulosas numerant quales sunt mammillarum.

21 Quot sunt cutium differentiæ? Tres. alia quippe cutis est frontis, quæ subie-
ctis musculis unita est. alia in pedum & manuum interioribus uisitur musculos
adnatos habens, tertia est totius corporis tegmen cuticula, quæ subiacentes quidem
habet musculos, sed eis tamen nec unita nec adnata est. quæ uero labiorum est non
proprie cutis nominatur, sed nec musculus, sed quædam ex utriusq; corruptione facta
commixtio & congregatio.

22 Quotuplex medulla in corpore est? Triplex. nam quædam in ossibus reperi-
tur à qua illa nutriri contingit: & dorsalis qua mediante à cerebro cunctis parti-
culis nerui communicantur. Cerebrum quoq; medulla est: licet ab alijs longè mul-
tumq; diuersa: unde non simpliciter medullam, sed cerebralem medullam quidam
ipsum nominant.

23 Quot propter utilitates dorsalis fuit creata? Propter tres. Prima ut esset
uia spinalis medullæ quæ tanq; alterum cerebrum, & ceu riuulus est à fonte ena-
tus, omnibus particulis corporis sub capite distribuens sensum, & motum median-
tibus quinquaginta octo neruis: in quos (sicuti stipes in ramos) cõsumitur, unde hac
ratione spondyli caui intus sunt facti, & magis superiores quoniam hac parte me-
dulla crassior, & amplior est. Secundo ut hæc tuto custodiretur, quam pati æquæ
ingès malum est, ac si cerebrum pateretur, ut apparet in tauris qui ad primos ictus
concidunt percussi sub huius medullæ exortum. Atq; ob id spinam ex medijs spon-
dylis productam, instar cuiusdam testudinis, & fornicis extrorsum incubantem
apposuit, ut prima periculis esset obnoxia. Tertio dorsum fabricatum est tanq;
propugnaculum & uallum uiscerum subiacentium, & ceu carina quædam & cre-
pido totius corporis sine qua recti incedere non possemus, nec costæ thoracis ha-
berent quo cum compingerentur.

24 In quot partes diuiditur spina dorsti ab imo collo usq; ad extremum? In tres.
in metaphrenon hoc est partem septo transuerso oppositam, quam duodecim uerte-
bræ componunt, & in osphym id est lumbos, quæ pars ex quinq; spondylis constat,
& in os sacrum siue amplum quod ex quatuor solū spondylis uerticillisue est factū.

25 In quot partes totum hominis corpus diuiditur? In tres. in thoracem qui uisce-
ra spiritalia cõtinet, & partes sub umbiculo positas, & caput in quo animalis fa-
cultatis & rationis est sedes.

26 Quot sunt propugnacula membrorum principatum obtinentium? Tria.

prorsus uario se habentia modo. ad custodiam cerebri cranium ossosum dumtaxat comparatum est, ad epatis munimen partes quæ sub uentrem musculosæ solum & carneæ proponuntur, cor medium à thorace defenditur, qui ex costarum ossibus mutuo dearticulatis & musculis pariter componitur.

27 Quot utilitatibus thorax commodus constitutus est? Tribus. ad uocem, ad respirationem, & ut cor & pulmones suscipiat, quorum magnitudinibus proportionalis factus est.

28 Quot meninguas id est membranas habet medulla dorso? Tres. una est mollis quæ colligat & firmat, & textit uasa nutrimenti. alia est crassa huic proxima ad custodiam & tegumētum, quia hæc medulla immobilis est (quæ in cerebro distent, ut eius distinctionibus locus concedatur). est tertia alia fortis, & dura, quam maioris defensionis gratia naturam comparasse manifestum est.

29 Quot sunt genera neruorum corporum? Tria. nerui à cerebro orti, & ligamenta duriora, quæ ab ossibus in ossa prodeunt, & tendines fines musculorum.

30 Quot sunt in corpore articulationes multum laxæ à natura factæ? Tres. Prima est ossium bregmatis hoc est superioris partis capitis, quorum motum in uiper natis, oculis pernotare possumus. Secunda est humeri articulatio flexilis & bene mobilis ut promptè brachium quaqua uersus moueatur. Tertia est ischij hoc est coxendicis uertebra, quæ facile nimis rotatur, & conuertitur, propterea quod in magnam cavitatem (quam cotylam nominant) rotundum ossis caput inseritur.

31 Quot sunt particule corporis quæ excoriari non possunt? Tres. interna manuum & pedum (quæ cōla Græci communi appellatione nominant) & tota cutis frontis, & labiorum, propterea quod in ijs partibus muscoli cum cute ita corruptuntur, & commiscentur, ut neutrum à neutro auelli aut separari possit.

32 Quot sunt propter quæ neruos molles uiscera omnia dumtaxat habuerunt? Tria. Primo quia nullam actionem uoluntariã, aut ab electione procedentem, obire debebant. unde nec musculis, nec neruis duris egerunt. Secūdo. quia omnia ea sunt molli carne prædita, quod autem molle est, facilius unitur & conglutinatur. Tertio ut nocentia facile magis per sentire possent. mollia namque ita ut pati, ita & sentire melius sunt nata. Vnde ori uentris (quod stomachum medicis appellare consuetum est) duo paria neruorum mollium magnorum à cerebro demandantur, ut per inedias esuriret, & sensu famis afficeretur. Nam primum est, ut prauam affectionem, uel qualitatem uentriculus sentiat, deinde appetentia est comes.

LIBER QVARTVS IN QVO 33 SVNT EROTEMATA DE PAR-

tibus communibus omnium animalium, & de oculis, & quaedam alia.

*V*ot sunt animalium species hominum maximè similes in compositione, & figura, usuue mēbrorum? Tres. Simia ex ijs quæ dentes caninos habēt paruos, & rotundam faciem. Et simijs similia animalia, & sus. cumq̃s ijs quæ serratiles habent dentes, & ursus. Et tandem nonnulla ad hominem similitudine accedunt, quæ manus in digitos diuisas obtinent.

2 Quot sunt organorum genera quæ in omnibus animalibus communia natura fecit? Tria. alia quippe sunt organa ad susceptionem, & cōfectionem, & distributionem alimenti per totum corpus parata. alia ad expurgationem, & reseruationem superfluitatum. tertia ut eæ excernerentur à corpore. Ex prima intentione uenter, epar, & intestina, & uenæ facta fuerūt. Secundum secundam rationem pori bilem suscipientes, & uestica fellis, & lien, & renes, & urinarij meatus, & uesticæ uasculum sunt creata. Ultima cura fuit, ut musculi in sinibus uasorum producerentur, qui intempestiuum exitum superfluatorum prohiberent, & ut cum opus esset, in tempore excrementa deijcerentur.

3 Quot sunt quæ omnibus animalibus ruminantibus insunt præ ijs quæ non ruminant? Tria. Dentibus superioribus carēt, qualia cornigera ferme sunt omnia, toto in superis partibus in cornua exhausto alimento. Et plures habent uentres. Et festuceo utuntur alimento.

4 Quot sunt mēbra quæ adsunt omnibus aīalibus quibus est epar? Tria. lien & meatus bilem suscipientes, & uestica fellis sub maximo ex lobis iocinoris posita.

5 Quot sunt animalium sortes in quibus iocinus (quod in dextris partibus solet esse) multū quid de sinistris occupat? Tria. Lepores, & quæcūq̃ animalia in tellure serpunt, & quibus hoc uiscus magnitudine proficit. timidis autē & uoracibus cunctis magnum omnino est iccur.

6 Quot sunt quibus differūt urinātes sub aquis pisces ab aīalibus quæ spirāt ex aere? Tria. Nec enim pulmones habēt, sed per brāchias multis subtilibus foraminibus pertusas refrigerātur. nec cordis folliculum dextrum, (hūc nāq̃ pulmonis gratia natura fecit) & collo deniq̃s carent, quod propter arteriā uocalē cōstitutū est.

E

- 8 Quot sunt tunicae internae oculorum? Tres. ceratoides à dura membrana procedens. rhagoides à molli. amphiblistroides ex ipsa cerebri substantia facta, quas corneam, & uueam, & reticularē interpretari quis possit.
- 9 Quot sunt humores in oculo? Tres. unus ouorum albo similis, alius chrystallo puro & splēdido (quem & phacoidē hoc est lenticularem ab spetie uocant) in quo uisio potissimum perficitur. tertius hyaloides uitro fusō & liquefcenti est compar, unde chrystalloidi nutrimentum.
- 10 Quot utilia exhibet humor albū ouorū refferens, in uueae foramine inter corneā & chrystallinū affusus? Tria. Primū quia suo interiectu chrystalloidē deffendit, ne cū cornea cōmunicet. Secundo quia hęc cornu similis tunica per eum accipit alimoniā. Tertium quia tā chrystalli humorem, q̄ rhagoidis partem internā molli aspergine continuo & frequēter humectat, ne siccescat. Quo fit ut occecari periclitentur, quibus glaucedines accidiūt, quae non aliunde sane, q̄ ob chrystalloidis siccitatem ab humoris huius inopia proueniunt.
- 11 Quot commoda exhibet rhagoides tunica hoc est uuea, quam & ceruleam item nominant, inter corneam & humorem chrystallinum posita? Tria. Primum est ut per eam ex traditione nutritionem accipiat cornea, quae nullas propter duritiem habuit uenas. Secundum ut sua mollitie & spongiositate interna (quae exacte extrinsecus sit lenis, quod uueae acino contingit, cui merito hęc tunica assimilata est) humorem chrystallo similem corneae à contactu deffendat. Ad hęc cum sit ceruleo colore infecta hęc sola pars corporis, operatur: ut ne discutiantur spiritus uisoriij & uis cernua quae ad oculum uenit. Quippe quod ceruleum & fuscum: cogere & congregare est natum, ut discutere & digerere per halitum, quod album & splēdidiū est factum.
- 12 Quot sunt quae fecit creator, ne chrystallinum tangeret cornea, quae qua parte pupulae foramen est, nulla tunica mediante distat? Tria. Primum quia corneam longē magis & magis abduxit in eo loco. Secundo quia totam eam regionem humore albo, & puro, & subtili (qualis reperitur in ouis) impleuit. Tertio quia spiritum multum, lucidum, & splēdidiū circumfudit ad uisiones maxime necessarium, quo affatim ueniente pupula dilatatur, & uno clauso alter sane oculus euadit maior: qui cum spiritus defficiat in semibus, cornea in se concidit, & conduplicatur, & pupulam angustiore reddidit, ut nihil mirum sit, si imbecillius & aegre cernant, qui ad senectae limen peruenerunt.

- 12 Quot sunt particularum genera in quas nullus cōmittitur neruus & non sentiunt? Tria. Ossa, & chartilagines, & ligamēta. illa enim sustinent totius corporis pōdus. chondrus autē id est chartilago ossium cavitates intus tanq̄ p̄x quæ dā subliniit. copulæ autem tanq̄ funiculi quidam nexibus dumtaxat uinciendisq̄ ossibus sunt aptæ. dentes uero soli neruis mollibus non caruerunt, ut gustum aliquem haberent eorum quos diuidunt ciborum, & ut ne a uehementer imprimētibus quibus obuiant eorum substantia corrumpetur.
- 13 Quot sunt adēnon id est glādularum differentia? Tres. alia nāq̄ in extremis mēbranarum & neruosorū corporum sunt natae, ex sanguinis pinguedine tāq̄ oleū crassum. alia uasorum hoc est uenarū uel arteriarū scissiones replent. tertium genus est factum, ut producāt, & regurgitēt utilē humiditatē, quale in radice linguæ, & uberibus ad sputi & lactis generationem cernitur. priorum utraq̄ caret sensu. postremis ut nec arteriæ, nec uenæ, ita nec nerui deffuerunt.
- 14 Quotuplices sunt sensus qui utrūq̄ genus neruorum tā durorū q̄ mollium habēt? Tres. Oculi, & lingua, & aures. alterū ut sentiant in proprium sensiterij organum mittitur, alterum ut moueantur durius, in motores musculos implantatur.
- 15 Quot insunt peculiarια neruis opticis id est uisorijs? Tria. sunt etenim maximi, & mollissimi, & insignem soli cavitatem habentes, per quā spiritus lucidus & splendidus semper deffertur, qui ad uisiones nācessarius est.
- 16 Quot sunt particularum nomina sub facie ad quas ab ipso cerebro nerui nullo interuentu ueniunt? Tria. uiscera hoc est cor, epar, & uenter. Principia namq̄ ut se subaudiant, & mutuo sint unita (ut inquit Plato) oportet. & intestina, & uocalia organa.
- 17 Quot ferme esse solent propter quæ nonnulli improbe & deterius cernunt? Tria. aut scilicet quia humor cādīdus mediū inter chrystalloidē & corneā, multū nimis exhaustus est, aut quia pupula naturæ uitio breuior est, (quod malū in altero dūtaxat oculo ferme accidit) aut quia ob spiritū inopiā ueniētium (qui corneā distēdunt) ea tunica corrugata, & in se cadens id foramen coarctat (quod pupulā uocant) quo breuiori facto lædi uisionis sensum omnino nācessarium est.
- 18 Quot sunt causæ propter quas spiritus nō demādatur, qui corneā intentā seruāt, quibus deffitientibus corrugatur: in ijs qui senio detinentur? Tres. aut quia obstructio habet sensibiles poros per quos ueniūt, aut quia propter imbecillitatem non mittuntur, aut quia pauiores & exigui prorsus sunt facti.
- 19 Quot sūt usus propter quos uisorijs nerui a diuersis cerebri partibus orti modo litteræ. x. Græcæ similimo obliqui eūtes, primū quidē coeūt, deinde rursus a se inui-

cē digrediūtur? Tres. Prima nē facile rumpātur, si secundū rectitudinē procederēt, sed sint tutiores, eorum obliquus positus est inuentus, quod in neruis quoq; ad stomachum uenientibus obseruatum est. Secundo quia hos neruos uniri oportuit, ut essent in eodem plano nē unū duo uideretur, quas cūq; autem duas lineas, si se inuicem cōtingāt, & tertiā quæ has clauserit, & triangulū rursus omnē in eadē esse superficie plana prorsus necessariū est. Tertio, ut spiritus à cerebro delatus nō partim per singulos poros cōfluat, sed in totū & in uniuersum per utrūq; demādetur, ut si unus aliquis eorum obstructus fuerit uel clausus, per reliquum spiritus qui per ambos fuerant mittendi, tradantur. Vnde nonnunq; quod utrisq; oculis obiecto aliquo ante nares impedimento, exactē non uidemus, altero dumtaxat cernere contingit melius: uniuerso in idem & affatim spiritu confluyente.

20 Quot prominent in uultu partes mobiles? Tres. oculi, & inferior mandibula, & superior palpebra uel gena.

21 Quot sunt capillorum ordines certis limitibus ordinibusue seriatim dispositi? Tres. capitis. & palpebrarum, & superciliarum, quibus ut æquales, & non aucti, & parui semper perstarent, creatoris prouidētia chartilagosam substantiā supposuit (hij namq; ut cernere possis, tanq; sulcis & lineis quibusdam in tramites sunt digesti) reliqui uero totius corporis pili, ut qui in axillis & pectine existunt, ex materiae necessitate, prout multa, uel modica, uel calens, uel algiosa, uel humida, uel arida, uel mollis, uel dura fuerit, proueniunt.

22 Quot sunt scopi curatiui ex quibus intentio & indicatio in curando accipi debet? Tres. Primus est aer nos ambiens, qui talis & talis redditur, secundum quod ex regione, uel ex tempore anni, uel ex præsenti cōstitutione alteratur, alij duo sunt morbus, & præsens corporibus temperies, cum curatio adhibetur, hoc est affectio naturalis, & ea quæ præter naturam est, sed à morbo potissima & maximē principalis indicatio assumitur, quæ contraria adhibenda fore præsidia ostendit. natura autem siue affectio quæ secundum naturam se habet, quatenus & quantum contrarijs utendum est, docet & demonstrat.

23 Quot sunt scopi in febris indicatiui eorum que facere conueniat? Tres. ipsa febris, & causa committens febrim, & uires ægri quæ uel solæ ad indicationem habendam sufficiunt, si uicissim illis & febris, & causa eius comparentur, ut potiori aduersum eatur. nāq; uel febris ipsa curanda est causa neglecta, uel hanc abscindere debemus respectu non habito ad febrim, uel ad id quod magis urget, intentio referenda est, altero non neglecto, hoc autem longē facere præstat. Quippe si febrim solam curare uelis, hoc utiq; uanum & temerarium est, cum maneat causa,

quæ talem producere possit. ad causam autem respicere, & animum habere, quibus aliquando ex usu sit, si vires ualeant, non tamen semper expedit, cum interdum periculum sit, ne febris ægrum interimat. Ergo causam potissimum, & maxime abscindere decet, sed extinguendæ febris cura deponenda non est, si quoad causa excindatur, æger sufficere non possit.

24 Quot sūt quæ in corpore humano medicū cōseruare oportet? Tria. ipsā spiritū substantiam quæ tantū nō singulis momētis alteratur, & alia & alia est, & ipsas solidas particulas, quas ex semine ortū habere palā est, & carnū substantiam naturæ quæ per mēbra interfusa est. sed solida quidē in ijs qui adhuc augētur, numero tottdē perstāt, in iā perfectis magnitudine quoq; æqualia sunt. carnea autem substantia, quibus animal augeri desinat, incrementa suscipere potest. Horū omnium substantiam tum in quali tum in quanto tueri operæ pretium est.

25 Quot sūt quæ extrinsecus curāt morbos? Tria. fortuna quæ ut in omni re alia dominatur, ita quoq; in medicina nōnullā partē sibi uēdicat, & ars, & artifex, sed hæc omnia mediante natura corporum agunt, quæ per se primò & principaliter malam quancunq; functionem extirpat, a qua uitiosæ functiones proueniunt.

26 Quot sunt pulsū differētiæ in unaquaq; dimēsiōne? Tres. secundū longitudinē quidē arteriæ lōgus, & breuis, & mediocris. secundū latū uero latus, & cōmoderatus, & angustus. secundū autē profunditatis dimēsiōnē, altus sublimisue, & mediū, & humilis. Horum cuiusq; dimensionis differētiæ si singulis alterius componantur, uiginti & septem pulsuum differētiæ nascuntur.

27 Quot sunt pulsū differētiæ quæ attēduntur ex tēpore in quo arteria dilatur? Tres. uelox & tardus, & mediū, uelox quidem qui ocys spatium decurrit, tardus qui lentē progreditur, & symmetros id est commoderatus.

28 Quot sunt quæ in pulsibus cōsiderare oportet. Tria. diastolās id est distinctiones cum arteria attollitur, systolās id est contractiones cum demittitur, & quietem quæ inter dilatationis unum & alterum tempus capitur.

29 Quot sunt pulsū differētiæ ex parte tenoris quo cū arteria cietur? Tres. uehemēs cū uiolētius icit, & tagētis manū pulsatur, amydrōs hoc est obscurus, cū imbecillius, & quasi sine ictu moueri dignoscitur, & sine ui ferit, & iter utrūq; mediū.

30 Quot sūt pulsus in quibus contingit, ut systolē id est contractio arteriæ intro se recipiētis persentiri possit? Tres. qui maximi sunt, & qui uehementissimē feriunt, & durissimi quatenus fieri licet. ij namq; si tarditatis aliquantulum accedat, ut scilicet pulsus non ocys feratur, multum adeo manifestas contractiones habent. In cæteris qui tales non sunt, uanam in dignoscenda contractione (quam

systemen uocant) impendas operam.

31 Quot sunt pulsum differentiae consideratae ex parte temporis quod inter quietem & motum impenditur? Tres. rarus, & frequens, & medius. rarus cum multo interposito spatio temporis ad distinctiones arteria redit. creber cum exigua quiete media, mox arteria distinguitur, & inter unam & alteram distinctionem modicum absumitur, medius nec multum tardat, nec properat, sed mature reuertitur.

32 Quot sunt pulsum differentiae qui tunicam arteriarum respiciunt? Tres. durus, & mollis, & medius, cum uel arteriae membranam durius uel mollius est, uel medio modo se habet. Sunt aliae tres pulsum differentiae ex parte eius quod intra arteriam infusum est, plenus scilicet cum arteria ueluti solidior, & plenior tactui exponitur, & uacuius cum inanis & cassa tangentibus se se offert, & medius.

33 Quot sunt quae fugiunt in pulsu & sub affectum uel sensum tactus non cadunt? Tria. diastoles primae partes, & systoles postremae, & quies inferior, antequam arteria incipiat dilatari, quoniam cum nec systole tota nec diastole cognoscatur, fieri non potest, ut quies una quanta sit, apprehendi possit.

34 Quot sunt pulsum qui rythmo uacant differentiae? Tres. qui etenim a rythmo naturae uel aetati debito ad alterum proximè constitutum deflectit, pararythmos est, qui uero ad longè diuersum conuertitur, eterorythmos dicitur, qui autem nullius naturae rythmum reseruat ecrhythmus nuncupatur. Nullus autem pulsus est qui rythmum ex toto non habeat, sed quemadmodum cytharædus mutus dicitur, qui uocis decorè non obtinet, pari modo pulsum rythmo carere dicimus, qui quem & qualem habere deberet, non habere cognoscitur.

35 Bini musculi in omni motu uoluntario corporis contrarium positum obtinentes esse necessarium est, quorum altero pereunte utramque lationem aboleri, operæpretium est, quia ambæ se mutuo consequuntur.

36 Binos cor habet uentriculos, & gemina omnium sensuum instrumenta habemus, ut si in altero læsio contingat, alter seruetur incolumis.

37 Quot sunt quae committere dentium dolorem possunt? Tria. nerui quibus cum ab una radice subiectis colligantur, & ipsimet dentes. nam cum nutriri eos, & aulescere constat, inflammatione quoque tentatum iri operæpretium est, dentes autem incrementum capere inditium est, quia oppositis exemptis, maiores subinde euadunt. Postremo gingiuae inflammatione laborantes sunt causa, ut dentes intolerabili & impatili dolore torqueri sibi uideantur.

38 Quot sunt calidissima in corpore? Tria. sanguis & spiritus & bilis flaua.

39 Quot sunt dolores capitis qui in febris acutis contingere solent? Tres. qui

omnes septima ab initio die terminantur, quidam enim prima mox die infestat, qui septima finem sortitur, quidam alius tertia die incipit, qui nona uel undecima terminatur, alius sexta die corripit, qui in decimam quartam exitum habere solet.

40 Quot sunt signa ex quibus magnitudo capitís non ob multitudinem materiæ, sed ob facultatis conformantis uires talis esse effecta cognoscitur? Tria si egregie & eleganter conformatum est (hoc enim semper ex bono est) si orta ab eo ut colli partes, & nerui, robusta & fortia fuerint, & si oculorum lumina acra & acutum quid inspexerint, si quod uero aliud est caput, cui eæ notæ non adsint, ob copiam materiæ tale conformatum est.

41 Quot sunt quæ ex flatu retento prouenire consueuerunt? Quatuor. uertigo capitís, sursum halitibus cõmeantibus, & cõuulsio musculís flatuum plenitudine distētis, & colicus affectus deorsum non subeūte flatu quoquam, & hydrops tympanites in quo pulsato uentre tympani sonus pernotatur.

42 Quot sunt quæ uinū intemperatè bibitum efficere imprimis cõsueuit? Tria. Primo nãq; ueneris excitat appetentias aucto calore. Ad hæc rationis usum perturbat, cerebro uaporibus oppleto, & tandem ad iurgia & excandescentiam animos mouet, quam esse efferuescentiam calorís circa cor diffinire solent.

43 Quot sunt rigoris differētia qui ab interna dispositione sine extrinseca causa contingunt? Tres. tertianus quem qui habent siti ingenti in alto premuntur, & sensum obtinent ac si illis corpus ab acutis aculeis pungeretur, alius quartanus est uehemens nimis, similisq; rigori, qui per hyemè maxime algiosam illis accidit, qui acris se se exposuerunt. tertius est ad quem febris non sequitur, ueteribus non ita frequēs, qui subinde tunc locum habet, cum quis per otium uictu lautiori usus est, qui humores pituitosos, & lentos accumulare possit, atq; hij tales uel paululum moti, uel Soli expositi horrore tentantur, si autem uehementius moueantur rigescunt.

44 Quot sunt humores simplices ex quibus ferme phrenitis id est delirium generari solet? Tres. sanguis & bilis cum flaua, tum atra, sed deliria quidem quæ à sanguine fiunt, gaudium & risus comitantur, quæ à bile ortum habent, cum audacia & cū quadam temeritate cõstant, qui uero cū furiosa quadã & ferina insania delirāt, atra bile uentriculos cerebri occupāte, eos delirio affici, maxime exploratū habetur.

45 Quot sunt causæ quas propter sanguinem expuere consueuerūt? Tres. uel scilicet propter rupturã uenarũ, uel propter anastomosin id est oscillorum apertionem, quando oscilla uenarum hiant, & aperiantur, quod fit cum quis calentiori & humentiori uictu usus est, uel propter diabrosin id est erosionem, cum acres & mordaces succi, tunicas & mēbranas rodunt, & uellicant, hætenus ut sanguis erūpat.

46 Quot sunt causæ quas propter uenæ disrumpantur, ut sanguis sputo reddatur? Tres. una externa propter ictum, percussionem, casum, clamorē, & propter multitudinem nimiam quam uasa protegere non possunt, & frigiditas quæ uenas disrumpendi uim habet.

47 Quot sunt modi quibus sanguis sputo excernitur? Tres. uel per uomitū, quoties in uentriculo continetur, quod expuitur. uel per tussim ualidam, cum uel pulmones, uel thorax excernunt. & per excreatum cum aspera arteria demandat.

48 Quot sunt causæ cur cicuta cum sturnos nutriat homines si edatur interficit? Tres. ob meatuum latitudinem, per quos ad cor ipsum transitio est. ob multitudinem caliditatis quæ confringere & in tenuia minutaq; partiri, & ueluti manuducere potest pharmacum quod frigesaciendo perimit. & ob arteriarum ingētem tractū, quæ noxam ocys, cum follium modo distinguūtur, ad se contrahūt. Vnde quæcūq; pharmaca extinguendo, & ui frigoris uitam subuertunt, si in uenis amplius morentur, profectu tēporis nutriēdo esse possunt, quæ uero putrefaciunt, tempore deteriora reddūtur, & quātō magis in corpore perstāt, quia putrefactio magis augetur.

49 Quot sunt componendi oxymelitis id est aceti mulsæ rationes? Tres. nam uel ad mellis probe despumati portionem unam, aceti dimidium adiiciūt, & iterum decoquunt, quoad amborum qualitates, in unum commisceātur. uel pondo unum mellis cum duplo pondere aquæ miscent, & ubi efferbuerit, aceti subduplum apponūt, & iterū efferefaciunt. uel ex aceto, & duplo melle, & quadruplo aquæ mox a principio mixtis mulsam efficere acetum solent.

50 Quot sunt olei rosacei (quod rodion uocant) conficiendi modi? Tres. namq; uasculum oleo acerbo (quod omphacion nuncupant) & rosæ rubentibus: quibus ungues summi detonsi sint, oppletum, & probe obturatum, per quadraginta dies insolant. uel in altos puteos per tantum tempus defodiunt, flagrantius etenim redditur ui frigoris astringente, uel tandem in telluris scrobes recondunt.

51 Tria sunt quæ mortem accelerare dicuntur, balnea, uina, uenus.

52 Quot bona ex exercitio proueniunt? Tria. frequenti enim attritu membra solida duriora, & ad uix patiendū prōptiora redduntur, secūdo calor innatus maiore copia inaugetur, tertio spiritus frequentior redditur, & acceleratur, conferuntq; aeris magna uis subintrat, hoc enim omnibus gymnasijs peculiare est, ut respiratio crebrior euadat, unde meatus expurgantur. Quocirca cauere operæpretiū est, ne digestionibus cibi non peractis, quis ad exercendum & fatigandum corpus se conferat, ne crudorum humorum colluies ad artus propter calorem, cuius munus est trahere, conuellatur.

53 Quot laudes in primis ouis ascribuntur? Tres. Prima quod celeriter & ocyus nutriunt, & in sanguinem probum conuertuntur, secunda quod minimū excrementorū relinquunt, tantum enim sanguinis gignere dicuntur, quantum ponderis habent. tertia uirtus ouorū est, quod sanguis qui ab ijs, generatur benignus & familiaris nimium, subtilisq; adeo atq; cognatus illi est, a quo cor sentit alimoniam.

54 Quot sunt morbi comitialis (quā epilepsiam uocāt) species? Tres. Vna est, cum causa committens morbum, in cerebro, uel in eius uentriculus continetur, & cerebrum primaria affectione laborat. Secunda est cum ob compassionē (quam sympathiam uocāt) ad os uentriculi, cerebrum afficitur, & noxam sentit. Vltima species est, cum ab una aliqua particula, ut manu, uel pede, uel utero in foeminis, ascendens uapor auræ frigidae cuiusdam in modum, cerebri sedem petessit, unde praecipites in terram cadunt, & conuulsione totius corporis tentantur. pleriq; etiam pestilētia grassāte, in hunc morbū ex colico affectu deuenerūt, sed omnes interierūt.

55 Qui potissimum comitiali morbo capiuntur? Infantes primū, qui ubera adhuc matris lactant, deinde pueri, ultimo adolescentes, & qui etate uigescunt. senes autem rarum est, & qui pronam etatem agunt, ut in hunc incidant morbum.

56 Quot sunt melācholicæ species? Tres. Prima est, cum atrabiliosus humor in cerebro contentus, insaniam progignit. Altera est cum totum corpus perinde ac cerebrum ad atram bilem commutatum est. Tertia melancholicæ species est (quantum hypocondriacam, tum flatuosam nuncupare consueuerūt) cum hypocondrijs, qui stomacho adiacent, inflammatione affectis: & ad caput halitum quempiam uel humoris partem transmittentibus, melancholia procuratur.

57 Quæ sunt signa maxime communia eorum qui melancholica affectione tenentur? Tria. timor, & animi moeror tristitiaue & misanthropria id est odium in homines, cum solitudines petunt, & hominum congressus, & uestigia deuitant & pati non possunt.

58 Quot sunt difficilis inspirationis nomina? Tria. asthma cum crebro anhelant, dyspnoea cum nimis difficulter spirant aerem externum, & orthopnoea cum non nisi recta ceruice spirare possunt.

59 Quot sunt particulae quibus dolores uehementissimi incumbere consueuerunt? Tres. os uētris quod stomachum uocant, propterea quia maxime neruosum est, & renes cum calculo meatuum angustias subeunte torquentur, & colon intestinum cum excrementa humoribus pituitosis & lentis obstruentibus exitum non offendit. oculi etiam nonnunq; intenso maxime dolore infestantur, quia neruis maximis qui ad uisiones faciunt sunt praediti.

- 60 Quot sunt partes quibus præsidia assidue permutari operæpretium est? Tres. oculi, uix enim quicquam illis adhærere solet, & nares cum uel polypode uel oxæna laborant, quia ob humorum à capite defluxum medicamenta obtunduntur, & affectus qui intra sedem incūbunt, decurrentibus enim illac excrementis & alui superfluitatibus, uis medicamentorum hebetatur, & exolescit.
- 61 Quot sunt defluxionum differentiæ à capite? Tres. coryza id est grauedo, cum ad nares defluxio deriuatur, catarrhus cum ad fauces incumbit, & branchos id est raucedo uel arteriacus affectus, cū in animæ citro, ultroq̃ meantis iter affecta arteria fluxiones adueniunt & incidunt.
- 62 Quot sunt morbi qui se orsum singulis intestinis adueniūt? Tres. ileos intenui intestino cum adeo obstructione obsessum est, ut per oris hiatus excrementa redantur, & colicus affectus cum colon intestinum dolores uehementissimos committit, & tinesmòs id est tormina in intestino recto quod postremum est.
- 63 Quot sunt uiscera quæ sitim ingentem committere solent? Tria. uentriculus, cum caliditas, uel siccitas, humidum subtile quod in ore uentriculi est, depascitur, unde & frigido irrigari, & potu cōspergi exoptāt. & pulmones calidi, cum propter uiciniam humidum à uentriculo exhauriunt, sed sitis quæ à uentriculo oritur, potu extinguitur, quæ a pulmonibus ortum habet, aeris frigidi ingressu mitigatur. Sed & renes quoq̃ sitim faciunt, cum ea ægritudine (quam diabetem uocant) laborant, cum eorū facultas attractrix ualida est, retentrix uero imbecilla, unde sitim uehementem inducunt, quia humorem uentris exugunt, & nihil retinere nouerunt, unde dipsacòs id est siticulosus hic affectus dictus est.
- 64 Quot sunt loca ex quibus pus in urina saniesue apparens deriuari potest? Tria. renes & uestica, & urinarij meatus, per quos urina ad uesticam transcollatur, quos ob id uretèras uocant. Sed si quidem pus commixtum cum urina appareat, ex renibus effundi denotatur, si uero deorsum mox in fūdo matulæ subsistat, ex uesticæ folliculo deriuari constat. Dolor autem inter renem & uesticæ locum infestans, uretèras ulceratione affectos esse demonstrat. Eodem modo si sanguis per urinam effluat, distinguendum est, unde ueniat, nam si lotio commiscetur, ex renibus effluere certū est, si uero in imo uasis subsideat, ex uestica effunditur, si autē pus dumtaxat mingatur, in cole ulcus consistere, dubitandum utiq̃ non est.
- 65 Quot sunt malorum discrimina? Tria. alia enim sunt acida, quæ oxæa uocant. alia acerba quæ austera à Græcis dicuntur, & tertia dulcia. totidem sunt cerasorum, & punicorum malorum differētia, quædam enim sunt acida, quædam dulcia, & quædam acerbiter cum dulcore mixtam ostēdunt. acida pituitam in uentricu-

lo incidunt, austeri ori uentris robur adijciunt, dulcia uentriculo inimica.

66 Quot sunt signa quibus dolor lateris ab inflammatione epatis distinguatur? Tria. dolor Pūgitiuus, & pulsus serræ modo stridulus, & tussis cū excreatu eius humoris indice, qui committit morbum. Quibus autem iocinus inflammatione obsessum est, nec pūgitiuum dolorē habent, nec pulsus ferrinos, & tussis semper ijs arida & sine sputatione est. reliqua autem ut febris continua, ut difficilis spiratio, ut dolor ad ilia & claues perueniens, & tussis, utriusq; ex æquo accidunt.

67 Quot sunt doloris capitis differētiæ in febris? Tres. nam quidam in prima mox die accidit qui in septima terminatur. alius in tertia corripit, cuius nona limes extremus est. quidam rursus à quinta die capitis dolore tentantur, quem in decima quarta contingit solui.

LIBER QUINTVS EROTE: MATVM IN QVO PER SINGV-

las corporis particulas proceditur.

Quot sunt ad quæ usus particularum quæ in homine habentur mediconouisse necessarium est? Tria. ad curationes, ad præfagia, ad dignotiones morborum, melius enim curabit, qui dignitates partiū cognouerit. Ut enim qui nouit ambulationis quidem pedes esse organum, coctionis uero uērem, si uel incessus uel cōcoctio lædatur, quarum particularum uitium est, & quibus succurrere præsijs debeat, percepit. ita qui rationalem animæ uim in cerebro positam didicit, præoptius deliria, insanias, obliuiones, stupores, & alios morbos per quos perit rationis usus, aptius medicabitur, si negotium facebat membro in quo facultas principem magistratum gerens, dimoratur. Sed & certius præfagiet, qui quædam prodesse nata sit quæq; pars, penderit. & rectius locum affectū dignoscet, qui partium intus positum ante habuerit perceptum. Non modicum item ad redarguendos sophistas molimem utilitatum cognitio affert (qui nec coctiones, nec iudicationes, nec aliud quid provide à natura fieri, quod medici emulari studeāt, arbitrantur) si magnam fecisse prouidentiam in constitutione particularum animalis naturæ demonstratur.

2 Quot sunt in quouis mēbro per quæ aucupari utilitatem possumus quæ propter particula facta est? Tria. Primum crases hoc est misturæ uel temperamēta, post hæc quæ necessario cōsequuntur, ut odores, colores, sapes, leuigatio, aspredo, mol-

lities, durities, & deniq; quæ postremo necessario accidunt, ut situs, positio, cõformatio, complexus. Et membrum quidem frequētissimè propter operationem quæ à membri temperatura peragitur, necessarium est. Non raro autem propter aliquid eorum quæ de necessario ueniunt, ut oculus non quia taliter temperatus: sed quia sic coloratus, in tantum utilis est, & ossa non quæ quippiam agant, sed quia duritiem consequuta, in tantum usum aliquem præstant.

3 Quot sunt uentres cerebri? Tres. duo quidem molles anteriores, & alius durus posterior, quem parencephálica hoc est cerebellū Græcorum optimi appellant.

4 Quot sunt utilitates quas cerebri anteriores partes animalibus præstant? Genere triplices. Primum & principalissimum est inspiratio. Secundum odorum dignotio. Tertium est superfluitatum excrementorum uel à cerebro purgatio.

5 Quot sunt in capite suturæ? Tres. Prima coronaria per medium caput secundum latitudinem fertur. Secunda ad sagittæ modum ex medio tẽpore usq; ad summum uerticem recta tendit, & primam secat. Tertia hinc incipiens dextra & sinistra uadit, & lambde litteræ figuram emulatur.

6 Quot sunt membranæ capitís? Tres. duæ quidem inter craneum & cerebrum (perinde ac inter ignem & terram bina sunt elementa) dura scilicet meninx, id est mēbrana. & choroides, multis uenis & arterijs ut chorion id est secunda mulierum scatens, quæ tum extra cingit cerebrum, tum intro reticularem efficiens plexum, totum ipsum continet. & pericraneon uocata membrana, quæ ex dura meninge nascēs circum craneum undiq; (ut nomen indicat) obtenditur, & per suturas erūpit foras.

7 Quot sunt commoda propter quæ capitís suturæ sunt factæ? Tres. Prima ut illac effluant tenues & fulginosæ superfluitates quæ ascendunt, & uia moluntur ad cerebrū. Secunda ut si uulnerari cõtingat caput, uulnus non per totū dispergatur, sed ibi ubi craneon diuisū est, detineatur. Tertia ut uasa subtilia, & quædã tenuia ligamenta per eas excidant, quibus cum craneo crassa meninx copulatur.

8 Quot sunt utilitates propter quas crassa meninx in cerebro duplicatur? Tres. Prima ut inter plicationes uenas recipiat, quæ ad summitatem capitís perueniunt. Secunda ut cerebrum à cerebellò distingat. Tertia ut inde orientur ligamenta quibus cum craneo connectatur.

9 Quot sunt foramina ossium in craneo per quæ crassæ cerebri superfluitates expurgantur? Tria. duo spongiformia ad nares tendentia. unum cribro simile pertusum usq; ad palatum.

10 Quot sūt in collo q̄ cerebrū cū corde cõnectūt? Tria. nerui, & uenæ sphagitides id est iugulares, & arteriæ carótides q̄ à caro sopore profūdo nomē acceperūt.

- 11 Quot sunt in mandibulis musculorum ordines? Tres. Quidam enim sunt in superiora parte inferioris labri (quod solum mouetur) positi, qui os exacte claudunt, cum fuerint tensi. Alij minores à posterioribus capitis partibus procedentes sub infernum mentum implantantur, qui tensi aperiunt ualde & deducunt ora. Sunt & masetères id est masticatorij nominati, qui oris rictus circumducunt, & uersant, ut probius cibus subigatur.
- 12 Quot sunt nerui in unoquoque tempore? Tres. duo molliores, & unus durus ad motum qui per foramen cæcum quod prope auditorium porum est, demandatur.
- 13 Quot commoditates exhibet columella oris (quam & gargaræona, & staphylichem cum inflammata est, id est uuam nominant)? Tres. Prima ne aer frigidus subito & affatim ingressus, nullo aditum acceruatim prohibente, refrigeret cor & spiritacca mēbra. Secundo uocis instrumentum est percutiens tanquam plectrum palatum, refrigerantur namque thoracem & pectus, & inuociles sunt, quibus hæc abscissa est tota, quod cauere oportet. Et postremo in hoc utilis est, ut inspirantibus per nares (ut nunquam non inspiramus, & non per ora, nisi si magna urgeat necessitas) puluerem aliquem spirando attractum, qui suffocationem inducat, aut destillationem aliquam si à capite descēderit: prima suscipiat, quæ in uocalē arteriā decidat.
- 14 Quot sunt corporis partes per quas tum inspirant animalia, tum uicissim spiritum reddunt? Tres. Nares per quas dumtaxat ultro citroque inspiratio est, cum animal bene habet, & nulla maior necessitas urget. Et oris hiatus rictusue quoties maius quid respirare coguntur. Et postremo arteriæ totum per corpus sparsæ atrem externum circum, & undequaque refrigerando calori corripunt & per uices rursus uapores fumo proportionales expellunt, per eam quam uocant adilon diapnoēn id est insensilem transpiratum.
- 15 Quot sunt laringis cartilagines quæ uocis organum principalissimum est? Tres. scuiiformis quædam à circulo exacto aliquantum defficiens, & alia illius orbem replens, & tertia quam cymbalarem nonnulli, aritenoidē Galenus nominat.
- 16 Quot sunt uocis præcipua & maxime necessaria instrumenta? Tria. Larinx in qua uox conformatur, & palatum quod est tanquam quoddam tintinabulum, ad quod illiditur uox, & gargaræon hoc est columella tanquam plectrum quod tintinabulum percutit.
- 17 Quot sunt uasa ex quibus tota pulmonis substantia cōtextitur? Tria. asperæ arteriæ quæ primæ spiritum inspiratum suscipiunt, uacua sanguine existentes. leues arteriæ per quas spiritus ad cor trāsmititur, & tandem uenæ duas tunicas habentes, quæ sanguinem à cordis dextro uentriculo defferunt, ex quo pulmones nutriantur.

- 18 Quot sunt dentium series? Tres. quidam tomis id est incisui dicuntur, qui cibos diuidunt, & cynodontes id est canini à canibus nuncupati (in quibus ut & in cæteris animalibus quibus oblonga faties est, multi & acuti sunt) & demum gomphij uel mylæ uocati id est mola uel molares, asperi, & duri & ampli, qui ritu molarum in exactum leuorem uertunt alimentum.
- 19 Quot lobos hoc est pinnas pulmones habent in parte dextra? Tres. quorum duo spirationibus subseruiūt. tertius substerniculum & stragulum est uenæcavæ.
- 20 Quot sūt ex quibus perfecta in uētriculo coctio dignoscitur? Tria. fames hoc est uehēmēs cibi appetētia, & ructus quidā oris, & moles uentris compressior.
- 21 Quot sunt partes in tota manu? Tres. Prima brachij, post cubitus, in quo radij & ulnæ insunt ossa, & summa uel postrema manus quā acrochira nominant.
- 22 In quot partes distribuitur summa manus? In tres. in carpum scilicet quem pulsum tangentes contrectamus, & metacarpium, & digitos. Hijs aliæ tres similes in pede correspondēt. tarsos sublimior pedis pars, & pedion id est planities, & qui sequitur digitorum ordo.
- 23 Quot sunt musculorum genera quæ digitos mouent? Tria. alij namq; flectunt ab interna parte positi, alij tendunt extrinsecus locati, alij altrinsecus constituti ad latera conuertunt.

EROTEMATVM NUMERI TERNARIJ LIBER SEXTVS IN

quo quàm plurima quæ ad moralia, & physica, & liberales artes concernunt, continentur.

Quot sunt bonorum genera, sine quibus perfecta, & exacta felicitas constare non potest? Tria. Bona animi, ut ingenium, memoria, & uirtutes omnes. Bona corporis, ut uires, agilitas, magnitudo, formositas, nō enim omnino fœlix est, qui forma spetieue turpissimus est. Et bona fortunæ ut opes, famuli, ciuilibus potentia, honores, & reliqua id genus: quæ si non adsint, inquinare fœlicitatem possunt: hijs enim bonis priuatus, & si infœlix iure dici non debet, fœlix tamen nullo modo nominari potest. Nam qui fœlicem sapiētem in eculeo positum esse aiunt, uel uolētes uel nolētes omnino nihil sapiūt.

2 Quot sunt potentiae animae? Tres. Intellectus, memoria, & uoluntas, haec autem sibi inuicem uice mutua recipiuntur. Quidquid enim intellectus intelligit, memoria meminit, & uult meminisse uoluntas, sic uice uersa de alijs dicendum est.

3 Quotuplex est bonum? Triplex. utile, ut algentem uestem crassam habere. honestum ut ex purpura si locuples est. & iocundum, ut si mulctitia, & stolam muliebrem quis sumat. Scire autem licet quod bonum pro utili, & pulchrum pro honesto frequenti consuetudine usurpatur, ut optima sanitas, pulcherrima uirtus, iocundissimum re amata potiri.

4 Quotuplex uita est? Triplex. Diuina, & humana, & animalis. Est enim in homine tum intellectus, tum sensus. Quando igitur intellectu magis utitur, diuinus est, & priorē illam uitam agit. Cū uero sensibus dat operam, animalis, & belluinus redditur. Cum autem tum sensuum munia, tum intellectum exercet, plane hominem se gerit.

5 Quot sūt partes sciētiæ moralis? Tres. Vna est ethice qua unius cuiusq; hominis mores formantur. Alia est politice qua ciues reguntur. Tertia est oeconomicè qua domum recte quis regere suam potest.

6 Quot uitas seu uiuendi rationes esse constat, quibus homines se immiscere solent? Tres. Quaedam enim contemplatrix est, quæ in inspectione diuinarum & pulchrarū rerū uersatur. Alia est politica siue civilis uita, uel actiua, quādo agendo, patriam, & parentes & amicos bene demereri officijs contendunt. Tertia est uoluptuosa cuius finis & foelicitas, in uoluptatum usu collocatus est. Prima uiuendi ratio contēplatione regiae administrationi compar esse dignoscitur, quæ omnium optima est. Actiua aristocratiam maxime referre uidetur, quæ a regio principatu secundas partes sibi uendicat. Postrema quæ uoluptatem asserat, populari regimini affinis est, quando populi pro arbitrio cuncta disponunt.

7 Quot sunt necessaria ut aliquid agatur? Tria. inuentio & iudicium, & perfectio eius quod fieri habet. Imprimis enim inueniri oportet quod sit agendum, deinde uero iudicare de inuētis operæpretiū est. postremo requiritur, ut ex utrisq; quod sit faciendum, præcipiatur. hoc ad prudentiam spectat, illud ad synefin: id est intellectiōē (quā Græci uocāt) pertinet. primū eubulia uirtus a Græcis dicta facit.

8 Quot prudentiæ partes traduntur? Tres. preterita meminisse, præsentia recte disponere, & futurorum providentiam habere, uel ut alij uolūt, bene cogitare, bene dicere, & postremo bene facere. hinc Mineruam Tritoniam nuncuparunt.

9 Rerum aliæ sunt absolute bonæ, ut deum reuereri, patrem colere. aliæ sunt malæ in totū ut furari, stuprum committere. aliæ sunt indifferentes, quas adiphorus

philosophi uocant, ut disputare, ducere uxorem, forum petere, tondere capillum. Sed enim quæ bona sunt, nostra sponte sequi, mala uero fugere nullo suadente, pro uirili debemus. In indifferentibus uero, tum amicis, tum parentibus gratum facere, & morem gerere possumus.

10 Quot sunt politiarum genera? Tria. Quædam enim est politia regalis, quando unus populum regit, & unius imperio cuncti subiecti parent. Alia est aristocratia, quando optimi res publicas gubernant. Postremo est ciuilis potentia, quam ochlocratiam, & democratiam Græci nuncupare solent, quod fit, quando plebis & multitudinis promiscuæ (quam ochlon id est turbam uocant) arbitrio & libidine cuncta disponuntur & procedunt.

11 Tres sunt sensus quibus alia animalia non delectantur. Visus, & auditus, & obfactus: ijs enim dumtaxat fortè ex accidenti gaudere possunt, quia se epulas inde habitura sperant. Gustus autem & tactus sensoria communia, maxime cum brutis pecudibus habemus. Vnde intemperantes, & incontinētes, non qui plus uideant, aut audiāt, aut oleāt, quàm æquum est, sed qui gulæ & Veneris uoluptates sectantur.

12 Quot in hominum sortes rem publicam suam quam instituit, Plato distribuit? In tres. In custodes qui salutem urbis procurarent, & eam consilio tuerentur. Et in epicuros id est auxiliares, uel bellatores, qui ad bello defendendam comparati patriam essent, si quando res posceret. Et postremo in thétas id est agricolas, uel opifices, qui artium munera exequerentur, & manuaris operas prestarent, de quibus necessarijs curam facerent. Primis rationalis animæ pars quæ princeps est, correspondet. Secundis undex animi portio, quæ irascibilem uocant, compar est. Concupiscibilem autem particulam, ultimi hoc est agricolæ referunt.

13 Quotuplex iusticia est? Triplex. Legalis. cum mores, & leges, & patriæ instituta seruantur. distributiuæ cum unicuique pro meritis secundum geometricam rationem, quod iustum est distribuitur. Et commutatiuæ, qua ementes, uendentes, locantes, conducentes, in cōtractibus utuntur, qui solā arithmeticam æqualitatē attendunt.

14 In contractibus & rebus in quibus iuste facere possumus, quot sunt hominum species? Tres. Quidam enim cunctis quod est æquum, pro dignitate distribuunt, qui iusti appellantur, nec magis nec minus habere uolunt. Quidam plus retinere sibi cupiunt, quod uitium pleonexiam appellant. Alij tandē deficiunt in minus habendo.

15 Quot sunt uirtutes quæ toti animæ non ratione partium conueniunt? Tres. iusticia, & magnanimitas, & liberalitas. Reliquæ uirtutes, ut prudētia, fortitudo, temperantia, in tribus animæ partibus intelligibili, irascibili, & concupiscibili reponuntur.

16 Quot sunt iniusticiæ species? Tres. Impietas cum quippiam aduersus deum, uel

uel daemones, uel in uita functos, uel erga parentes, uel erga patriam indigne committitur. Secunda species pleonexia à Græcis uocatur, cum in contractibus quod potius & præstantius est, sibi uendicare nituntur. Tertia, iniuria dicitur quando cum aliorum damno uoluptates sibi comparant.

17 Quot sunt auaritiæ species? Tres. æschrocerdia id est turpe lucrum, quando undique quæstum facere uolunt, & lucrum maioris quam honorem pendunt. Phidolia quando in ea quæ oportet, sumptus facere uerentur. Ultima species limbica dicta à Græcis est, quando insumunt quidem, sed parce & sordide ut magis lædantur, quoniam non in tempore pecuniam prodegerunt.

18 Quot sunt excaescentiæ quam orgelóteta Greci uocant species? Tres. acrocholia, id est summa bilis, & picria, id est exacerbatio, & rathymia id est tarditas desidiaue.

19 Quot sunt ea in quibus pueri uersari debent, usque quo in uiros euadant? Tria. in gymnasijs corporis, ut ad subeundos labores sufficere possint, & in moribus, huius enim rei cura potissimum habenda est, & in artibus ingenuis quas eleutherias uocant.

20 Tria sunt quæ potissimum in iuuenibus commendantur. auctoritas, si non nisi rogati & tria quod aiunt, uerba loquantur, sic enim fiet, ut nec turpia, nec mendosa, nec inania ipsi uerba proferant, quod iuuenum peculiare uitium uidetur. ad hæc pudor maxime iuuenilem ætatem decet, hoc enim ne inhonestâ committere audeant, continentur. & hic imprimis colos uirtutis ingenue argumentum est, si facies rubore quodam ingenuo diffundatur. Postremo obsequium maxime conueniens est; & adesse oportet, ut cum ipsi uitio ætatis quid facto sit opus, peruidere non possint, maioribus natu & recta monentibus, sese morigeros præstare uelint.

21 Quot modis circa pecunias se habere homines possunt? Tribus. nam uel liberales sunt, & medium tenent, uel auari, uel prodigi quos asotos uocant.

22 Quot modis in usu ciborum quispiam se gerere potest? Tribus. uel enim temperatus est, & honestas dumtaxat uoluptates sequitur, uel deficit quoniam insensilis, uel superat, qui incontinens & intemperans est.

23 Circa timores qui ad mortem pertinent, quot modis se habere possunt? Tribus, Nam uel mortem honestam subire non recusant, quando oportet. uel timidi sunt, & quæ nou sunt timoris digna expauescunt, uel audaces ruunt in mortem.

EROTEMATATA ANTONII LOD.

- 24 Quot communitates requiruntur in domo perfecta? Tres. uiri ad uxorem, & domini ad seruum, & parentis ad natos.
- 25 Tres sunt causæ quas propter uxorem ducere conuenit. Primo gratia proliis habendæ. Secundo ut supra & uetitiæ libidines, uenusque non licita cuitentur. Tertio ut alter alterius officio in uitæ muneribus præsidioque adiuuentur. distincta enim sunt officia uiri & uxoris.
- 26 Quot sunt uitia in quæ mulieres impensiores esse solent? Tria. gloria, laudisque cupiditas, qua qui carent, magis concupiscunt. & intemperantia in uoluptatum fruitione, non enim tam rationis fræno quam uerecundia ne turpia agant, cobibentur. & garrulitas ut uirorum secreta alijs mulierculis pandant. Gloriari enim uelle uidentur, quod à uiris magis diligantur, cum sibi animi abdita aperiant.
- 27 Quotuplex est appetitus qui cognitionem sequitur? Triplex. Vnus est intellectiuus qui dicitur uoluntas, duplex est sensitiuus quorum alter est irascibilis, quo animalia quæ sunt uitanda & noxia à se amoliuntur, alius est concupiscibilis, quo prosequenda sibi comparant, ut ignis quæ leuis quidem est, supera loca conscendit, caliditate autem frigiditatem repulsat. appetitus autem innatus qui inest plantis, nec per participatum nec per substantiam cognoscitiuus est.
- 28 Quot sunt mentis partes? Tres. τολογιστικόν id est rationalis facultas, quæ in cerebro collocatur, τὸ φανταστικόν id est cogitatiua portio, quæ in fronte sedem habere fertur, unde cogitantes frontem fricare consueuerunt, quo melius meditata succedant. & τὸ μνημονευτικόν id est quæ memoratur, quæ medium utriusque partis locum sibi uendicat, unde & ad utrumque communionem sortitur, est enim ueluti penus & promptuarium quoddam, in quo memoria eorum reseruatur, tam quæ una pars animæ meditatur, tam quæ altera mentis portio ratiocinatur.
- 29 Quot sunt permutationum genera quibus homines uti consueuerunt? Tres. Namq; uel res rebus ut Homeri temporibus fieri solitum est, uel nummi pro nummis, uel pro rebus nomismata commutantur.
- 30 Quot sunt peruersi regendæ reipublicæ status? Tres. Primus est tyrannis qui regie administrationi oppositus est, cum unus cunctarum rerum arbitrio pro libidine potitur, & non ad ciuium commoda, sed ad priuatam utilitatem omnia refert. Secunda inter uitiosas administrandi rationes oligocratia est,

quæ fit quando pauci sed non optimi administrationes sortiuntur, atque hæc aristocratia id est optimorum gubernationi ex diametro aduersatur. Postremo inter uitiosas & prauas administrationes rerum publicarum ochlocratia refertur, quando penes turbam uulgi & indoctam plebeculam, rerum gerendarum arbitrium & summum ius est.

31 Tria saluberrima ad sanitatem tuendam iam olim esse commemorantur, cibis non satiatum iri, impigrum esse ad labores, & naturalis seminis substantiam nequaquam libidine frequenti exhaurire.

32 Quot sunt philosophorum sectæ? Tres. sunt enim quidam qui de plerisque asseuerant, & certiores pronunciationes faciunt. alij de omnibus quidpiam asserere, uel affirmare uerentur, sed de cunctis æque ambigunt. Est etiam mixta eorum hæresis, qui licet de nonnullis consentiant, pleraque tamen sub dubio relinquunt. Prioris sectæ Epicurus & eius emuli fuerunt. Secundam Zenon Eleates excoluit, & Pyrrhon qui exactissime dubitandi de omnibus rationem excogitasse creditus est. In ultima Xenophanes & Democritus connumerantur, ille solum omnia esse unum asseruit, hoc autem deum esse, cætera dubitauit. hic alter de atomis, de uacuo, de infinito opinionem reliquit, in cæteris anceps fuit.

33 Quot sunt doctrinæ acquirendæ necessaria? Tria, natura, & institutio, & exercitatio. Nam frustra quis non bene natus literis se addicat, & ingenium sine doctore deterius redditur, & temere addiscuntur quæ non frequenti exercitio ruminantur.

34 Quot habere debet qui alios apte docere potest? Tria. ut sit prudens in rebus agendis. ut scitus in ijs quæ ad intellectum attinent. ut uita & moribus probus, ut exemplo persuadeat, quod uerbis docuit, magis enim mores quam admonitiones præceptorum pueri emulantur.

35 Quot habere debet sciens? Tria. ut sit inuentiuus, ut proposito medio facile constituat quid inde sequatur. ut aliorum dicta acute intellectu assequi possit, plerique enim cum ipsi inueniant, non facile alios intelligunt. & ut de inuentis & acceptis, quæ ab alio edoctus est, discernere & sententiam iudiciumque ferre sit potens.

36 Quot modis scire aliquam rem possumus? Tribus. Quia uel res per se ipsam explorata est, ut totum parte esse maius. Vel ipsi querentes inuenimus. Vel didicimus à docente. Vnde deum Græci theologi incomprehensibilem uocant, ut capi non potentem, & inscrutabilem, quia querentibus nobis indagari non potest,

EROTEMATA ANTONII LOD.

¶ minime uestigabilem, quia nullus doctoris uestigia secutus: de deo exacte edoceri ualet, nulla enim sunt uestigia per quæ deus comprehendatur totus.

37 Quotuplex est modus quo res corrumpantur? Triplex. aut enim per diuisionem, cum aut totum in partes distribuitur, aut id quod ex pluribus coagmentatum est, in ea ex quibus constat, dissoluitur. aut per interitionem qualitatis, ut cum ignis in humorem euadit. aut per confusionem, ut cum in tetrabarmaco medicamento simplicia in aliam formam diuersam à primis rediguntur.

38 Quot sunt rationes principales quibus nonnulli philosophi mundum genitum posuerunt? Quatuor. Primo quia plerique sunt montes, & alta terrarum fastigia, omnia autem oportere esse plana infinitis aquarum illuionibus inundata. Secundo quia mare defecisse pernotatum est, cum insulæ quæ in mari latebant antea, emerferunt, unde sequi uidetur, quod & sit quando esse cœpit, & quando sit ex toto defecturum. Tertio quia singula mundi elementa subire corruptionem uidentur. terra ab aquis diluitur, aquæ immotæ putrescunt, tabescit aer, ignis pabulo destitutus extinguitur. Ergo cum corruptionem & interitum singulæ partes sustineant, & tota quoque debere corrumpi necessarium apparet. Quarto quia artium inuentionem dijs ueteres assignarunt, mundo autem existente æterno: artes item coæternas esse necessarium est. sine illis etenim uita hominum stare non potest.

39 Quot corruptionis modos res subire possunt? Quatuor. aut enim per subtractionem, ut cum quaternio uno adempto in triada migrat, uel per appositionem, ut cum addita unitate binarius in ternarium transit, aut per transpositionem, ut cum hoc nomen amor transpositum in Romam uertitur, aut per alterationem, ut cum quidpiam uel incalescitur, uel humectatur, uel desiccatur interitum patitur.

40 Tria sunt rerum naturalium principia secundum Platonem, materia, quam & formæ capedinem uocat, & idea, & opifex, qui omnium architectricis causæ rationem subit.

41 Quot sunt principia rerum naturalium? Tria. materia (quam Græci tum hylem tum hypocimenon id est siluam & subiectum uocitant) & forma, quæ entelechiam id est perfectionem appellant, & steresis id est priuatio.

42 Quot appellationibus naturæ nomen accipi consueuit? Tribus. Namque & quod ex spiritu substantia, & carniformibus, & solidis particulis constat, naturam uocare auctores consueuerunt. Est cum ipsa similarium membrorum temperies quæ à primordijs ex calido, frigido, humido, & sicco constituta est, naturæ nomenclationem sortitur. Natura quoque appellatur tempore acquisita complexio.

43 Quot sunt hominū genera, qui plurima insomnia intueri solent? Tria. garruli & melancholici, atræq; bilis uitij obnoxij. (horum enim natura polyphanta stas, & polyoniros est.) & sapientes, horū enim mens interdū plurimis cogitationibys fluctuans, easdem noctu decoquit, & subinde uersat.

44 Quot sunt potissimum hominū genera, qui interdum uera somniare solent? Tria. Insani qui mentis excessum ecstasimue patiuntur, horū enim anima nequaquā proprijs imaginibus impedita, facilius ab externis & peregrinis affici & alterari potest. Ad hæc atrabiliosi somnia plerūq; ueratia intuentur propter atræ bilis naturam, cogitationes enim uehementes, & nimium intensas habent, ut subinde collimare possint, ut qui de longe saltant. Postremo quorum natura loquacior est, cum plurima somient, interdum ueris obuiare uisis consueuerunt. Nam plurima iacentes perperam, ut unum nonnunquam recte iaciant, operæ prrtium est.

45 Quæ somnia potissimū uerū significare consueuerunt? Tria. Quæ non sunt in principijs accessionū febrium, tum enim cōtingit ut æger grandines, & niues, & pruinas cogitet, cum humor qui cōmittit rigorem, ad musculos demādat, non autem in toto corpore frigidus esse humores putare certum est. Somnia quoq; quæ ab assumptis epulis fiunt, non uerum iudiciū habent, fit enim ut cibus in uentre morantibus, talia somnientur, quales humores assumptæ dapes generare possunt, non tamen uera comiectatio est. Rursus non recta uident insomnia, cum uehemens cogitatio præcessit. natura enim humana, quod uigilans cupit, uel sperat, in nocturnis uisis imaginatur. Ergo tunc somnia uera dumtaxat uidere possunt, cum quis nec crapula grauatus est, nec morbo pressus, nec somnium uehemens cogitatio præcepit.

46 Quot sunt differētiæ positionis in corporibus? Tres. ante & retro, sursum & deorsum, dextrum & sinistrum. Vt in cælo oriens dextrum est, quia ab eo incipit latio. occidua pars sinistra, quia ad eam motus finitur, & tendit. meridies ante est, quia per meridiem sol fertur. posterior pars est quæ ad aquilonem pertinet. sursum uertex antarcticus censetur, deorsum hic noster uertex qui nobis impendet.

47 Quot dicendi sunt characteres (quas etiam figuras nūcupare solent)? Triplex. sublimis quo subinde philosophi uti cōsueuerūt, quoties de deo, de separatis mētibus, de diuinis omnibus, de ijs quæ sunt supra nos, loquūtur. medius cū de uirtutibus, & earū munijs res agitur ab illis. & humilis siue tenuis & gracilis, cum de mercimonijs, contractibus, agro colendo, & alijs id genus sermonem haberi contingit.

48 Quot genera doctrinarū homo addiscere potest? Tria. aliæ enim sunt intellectuales, aliæ morales, aliæ sermocinales.

EROTEMATA ANTONII LOD.

- 49 Quot sunt disciplinae quae circa sermonem incubunt? Tres. Grammaticae quae circa congruum negociatur, dialecticae quae de uero & falso est, & rhetoricae quae est ceu quaedam crassior dialectica, & est de ornato uel inornato.
- 50 Quotuplex est doctrinarum genus, quae ad intellectum pertinent? Triplex. aliae enim de rebus tum materia tum motu praeditis pertractant, quas physicas id est naturales uocant. aliae de rebus sunt quae tum a materia tum a motu sunt separatae, quae metaphysicae id est supernaturales nuncupari consueuerunt. aliae a motu abstractunt, sed non sunt de ijs quae materia uacant, quas mathematicas appellant.
- 51 Quotuplex est syllogismus? Triplex. demonstratiuus, qui ex primis, ueris, & immediatis, & notioribus, & ipsius conclusionis causis constat. dialecticus qui ex ijs quae omnibus, uel plurimis, uel sapientibus probabilia sunt conficitur, est denique syllogismus sophisticus, uel captiosus, qui non ex ijs quae sunt probabilibus, sed ex ijs quae talia uidentur argumentum connectit.
- 52 Quot sunt ad quae sophisticae considerationes potissimum conferunt? Tria. Primum ad theologicas facultates, si cum quopiam de diuinis ratio cinari proponas. Nam cum de rebus sensui non subiectis, & diuinis habeantur, quae nec sermone, nec ulla uoce explicari possunt, ut plurimum in ijs ambiguitates in uerbis, & dictionum multiplici usu suboriri solent, quas facile effugas licet, si in disserendi arte quae captiosae a ueris argumentationes distinguuntur, probe fueris institutus. ad haec ad philosophicas tractationes accommodata talis commentatio est, si tecum ipse quampiam dubietatem inuestigare uelis. Tertio utilis ad hoc est, ut quis in quamplurimis rebus exercitatus esse uideatur, & existimationem sui prebeat, quod in quam multis fuerit edoctus.
- 53 Quatuor sunt per quae ad quaestionem quid est de substantia facta responsio exhiberi potest, genus, species, diffinitio, & differentia. propria autem & accidentia non recte cum de substantia quaeritur, adhibentur. Ut si quis hominem esse risibilem & impennem respondeat, non recte dixerit, haec enim substantiam praesupponunt, & postea adueniunt. non enim carere pennis & risu diffluere hominis substantiam componunt, sed postquam hoc est, contingit eum non habere pennas, & subinde ridere posse. Pari modo si quis deum ingenitum esse diffiniat, non recte fecerit. negatiuae non quid sit, sed quid non sit res declarant.
- 54 Quot sunt quae habere debet unumquodque artis cuiusque theorema? Tria. ut sit uerum, ut utile, ut consentaneum tum principijs positis, tum reliquis theorematibus. Nam ars non est aliud quam constitutio quaedam plurium comprehensionum ad unum finem utilem & commodum uitae tendentium. Falsa autem non comprehen-

duntur. Et non consentanea minime consistunt, unde nec theoremata.

55 Quotuplex est diuisio scientiarum quæ de rebus habetur? Triplex. Alia quippe ethice hoc est moralis dicitur, quæ de hominis tota uita disponit. Alia physice id est naturalis quæ uniuersi ordinem & causas totius contēplatur. Et enoptice id est inspectrix, uel metaphysice id est supernaturalis, quæ intelligētias & entia sensu superiora rimatur. Disertatiua uero uel rationalis quartum genus non constituit, sed conferta quædam & communis scientia est, qua ceu adminiculo & organo reliquæ omnes utuntur.

56 Quot sunt differētiæ formarū? Tres. Alie namq; penitus à materia separantur, quas tum nōas hoc est mentes uel intelligentias, tum angelos id est internuntios theologi Græcorum appellant. Alie in totum in materiam intruduntur, suntq; prorsus inseparabiles ut brutorum spiritus. Alie in horizonte & confinio sunt superiorum & inferiorum, ut anima nostra quæ tanq; uinculum quoddam dei & mundi existens, sibi extrema pariter determinat.

57 Quotupliciter mentes illæ deo proximæ & animæ rationales intelligunt? Tribus modis. Nam aut uel in superiora, & maxime in ipsum primum opificem rerum & uniuersi architectum per intellectum conuertuntur, aut in subse res postas per prouidentiam defflectunt, ut inferiorum gubernacula & curam fatiant. aut deniq; in se & naturam suam tanq; circulo contemplando redeunt, cognitione quæ in propriam essentiam extenditur & terminatur.

58 Quotuplex est essendi modus? Triplex. causalis, formalis, & communicatus. ut in sole quidem calor tanq; in causa est quæ illū producere potest, in igne per formam, lignum autem quod combustioni subiectum est: calorem communicatum habet, cuius se participem ignis precario fecit.

69 Quot sunt contradictionis causæ q; quidam dictis non assentiuntur, sed contendunt? Tres. Prima est uincendi studium, & gloria, & propriarum opinionum quas sibi quisq; condidit, fauor. Secunda difficultas & magnitudo ipsarum rerum, quas propterea q; nimium difficiles, non assequantur, nec comprehendant, repugnare illis non dubitant, sed contraniti audent. Tertia est imbecillitas intellectus aliquorum, fieri enim non posse credunt, quæ intelligere non ualent.

70 Quot sunt causæ obscuritatis quæ in legēdis auctoribus inuenitur? Tres. aut enim auctor dedita opera dicta obscurius inuoluit, aut exprimere satis quod sensit non potuit, aut res ipsa de qua agitur, ardua & per q; difficilis suapte natura est.

ANTONIVS LODOVICVS IERONYMO MEDICO.

S.

Didi opus de difficili spiratione, doctrinā Galeni sequutus, quem uirum colui, amavi, & admiratus sum semper, ubi (ni fallor) breuibus & lucidissime quæcūq; ille de hac re diffusissime (qui suus est mos) in pluribus locis suorum librorum tradidit, sum complexus, quibus nouo & inusitato modo tradendi scilicet res medicas per erotemata, hoc est interrogationes, quem tamen ego maxime sequutus sum, & aptior docendo esse uidebatur, & ut memoriæ facilius doctrina ab addiscētibz commendetur, quod si qua alia in arte, in appolinea hac nostra facultate fieri operæ pretium est. Chrysoloras unus apud Græcos institutiones grāmaticas hac uia composuit, rogādo scilicet & mox respondēdo, nec mihi displicet hæc forma scribendi, quod sic intellectum uolo, si tibi etiam placuerit, cuius ego iudicium exquisitissimum tanti facio, ut te unum ex multis deligerem cui hanc ingenij nostri fortunam nuncuparem. Tu namq; in operibus artis consenuisti, & ad mirificam eorum quæ rei medicæ incumbunt, cognitionem: experimenta & theorematum exercitationem per omnem uitam adiunxisti, quam rem ita feliciter tractasti, ut nullus hac nostra ætate reperiatur, qui dignius hoc in albo possit reponi. Nam multi cum & philosophiam, & medicam facultatem profiteantur, in neutra tamen quicq; ratione dignum consequuntur, quoniam & si nonnulli sint bono à principio ingenio ad literas nati, optimosq; illis contingat habere præceptores, quod nescio, an quispiam hac nostra tempestate consequi potuerit, pleriq; tamen omnes ad politicas & ciuiles actiones se transulerūt, nec quicq; curæ habent minori, q̄ ut quod didicere, iugi, & frequenti exercitatione diiudicent. at princeps medicorum Galenus ad cuius nomen omnes quicunq; medicinæ studio se iactant, assurgere deberēt, ne quicq; se profuturum fuisse narrat, nisi quæ à præceptoribus facilius ipse q̄ alij acceperat, quæq; maximo ingenio fretus inuenisset, frequenter ægros inuisendo comprobasset, quibus quintumdecimum agens annum, musica, arithmetica, geometria, diligenter & eleganter instructus ad unam dialecticam ut philosophiæ solum uacaret, se cōtulisset, moxq; nondum septimo post decimum exacto anno, patre per noctis insomnia monito, medicinam exercere coepisset, & melius ingenium natumq; ad musas sortitus esset, ut è uestigio quidquid à docente traderetur, cōbiberet. Nostri uero huius temporis medici quos plurimum præ alijs auctoritate pollere uideas, cum salutem alijs

polliceantur, ipsi (ut ne quid turpius dicā) Chironijs Telephijsq; ulceribus scatēt, nec ullos facile reperias, qui deterius palleant, q̄ ij qui aliorum medicos se dicunt, ut pote qui tribus literulis contenti perlectis scilicet miseris cuiuspiam barbari schedis paginisue, nec discere bonos auctores, nec exercere artem quam profitētur, aut opere ipso inspicere unq̄ sunt meditati. Miseri homines qui postulāt, ut illis credamus, ab eis alijs sanitatem dari posse, quam sibi ipsis prestare non potuerunt. Stranguria urinæq; difficultate Chrsippus atq; A Epicurus qui medicū nominē sibi temere arrogabant, male perierunt. Sic Cleanthes tetrīs tuberibus per corpus crumpentibus extinctus est, nec q̄uis medicæ opīs professor auxiliarem manum sibi porrigere potuit. Quintus quoq; q̄uis melior medicus esset omnium qui ea ætate uixerūt (ut de eo testatur Galenus) ignominiose ciuitate pulsus est, tāq̄ interficiēs ægros, qui (credo) si plurimum experimentis tribuisset, meliori fuisset fortuna usus. adeo ut non iniuria Platonis illud in id generis medicos (ut nūc sumus fere omnes) accommodari posse uideatur. Si apud pueros (inquit) disceptent medicus, & coqus, quis potior. Plura feret coqus q̄ medicus. Nam & Galenus noster nonnunq̄ de renū uesicæq; officio diffinituros melius coquos existimat, q̄ Herasistratus fecerit, qui renū excrementa lotium esse putabat. Sed de hijs in parergo hæc nūc dicta sunt, q̄uis nō sint parerga. tu uero doctissime Ieronyme q̄uis barbæ iā promiseris talentū, (nam liceat mihi tecū iocari) & canam senectutem nūc agas, quæ auctoritatem aliquam conciliare apud populum, & optimos quosq; tibi posset, eo tamen nomine plurimum commendaris, & acceptissimus es, q̄ operā artis ingenue pertra ctas, q̄ iudicio quodam mirifico, quod esse difficile dixit Hippocrates, nullus tibi ceriet, q̄ deniq; præsidia tua quæ ægrotis admoues, non minus salubria q̄ deorum manus ut in prouerbio est cūcti, experiantur. Illud uero mirari me non tacebo, q̄ cum tantum annis processeris, adeo studiorum percipias uoluptatem, ut perinde ac si iuuenis robustissimus esses, nunc literas tractes, ut nihil sit quod tu ingustatum relinquant, sed per omne librorum & auctorum genus transmissio spatio decurras, ut iam nihil ueteres plastas admiremur, qui omnes titulo sapiētiae præsignes calua cæsarie effingebant, quia uigeat in senibus intellectus. tu itaq; leta, & exporrecta, non tristi nec caperata frōte, hoc nostrum opus suscipito, ut si à te fuerit comprobatum, in hominum ora prodire non erubescat.

EROTEMATA ANTONII LODOVICI MEDICI IN QVI

bus comprehenditur, quidquid de difficili spiratione dixit Galenus.

Quænam est spirandi utilitas? Eadem quæ pulsui, uidelicet cōseruatio innati calidi, & spiritus animalis nutritio, per inspirationes refrigerato feruore. per expiratum autem emissis quibuscunq; fumosis excrementis, quæ calor resoluerit.

2 Ex quot partibus spiratio constituitur? Ex quatuor. ex duabus scilicet motionibus, quarum altera quæ systole in pulsibus hoc est cōtractioni respondet, dicitur expiratio, fitq; contracto pulmone, quæ uero distinctioni proportionatur, inspiratio uocatur, & tunc fit, cum thorax & cum hoc pulmo simul commotus dilatatur. Inter utramq; uero motionem duplex quies recipitur, quarum ea maior est, quæ expirationem consequitur, quod & pulsibus commune est.

3 Quot sunt difficilis spirationis simplices differentie? Sex. quatuor attenduntur penes motiones, duæ uero penes interualla media inter utraq; lationem, quibus organum quiescit. Cum enim motionem omnem in loco & tempore fieri necessum sit, secundum tempus quidem quo ciatur, tarda aut uelox, inspiratio uel expiratio dicitur, secundum autem spatium magna uel parua, quædo scilicet in magnam molem consurgit thorax, uel parum distenditur. at quando inter utrumq; motum paruum intersit interuallum, uel longum, rara uel frequens talis latio dicitur.

4 Quis in hac parte optimus procedendi modus? Vt positis affectionibus causas earum alteratrices inueniamus, rursusq; ueluti retexetes propositis causis, quam difficilem spirationem sequi par sit, inquireamus.

5 Quæ causæ spirationes efficiunt celeres? Tres. fortis scilicet uirtus & urgēs necessitas, & organorum aptitudo, atq; hæc eadē & magnas item cōstituunt, & si aliquid horum desit, ut q; uirtus quidē sit ualida, sed nihil sit opus, aut urgeat sane necessitas, sed tenor uirtutis sit dissolutus, uel instrumenta satis non pareant, tardæ & paruæ spirationes edentur. Obseruasse uero id cōuenit, uirtutē semper fortem, aut mediocrem saltem requiri, ad hoc ut spiratio uel pulsus magnificetur. facultate enim imbecilla existēte, celer ex magno redditur, & si ne ad celeritatem æqualis est, tunc densitate & frequentia, quod illis deerat, adimpletur. frequentia etenim ad

supplendum, uel magnitudinis, uel uelocitatis defectum, intenditur.

6 Caliditas in aucta quam spirationem efficere possit? Si paulo à naturali excesserit, quibus magnam respectu spirationis quæ secundum naturam se habet, non tamen uelotiores. Sin uero calor multo sit maior, magnam, & uelocem, & frequentem efficere spirationem est natus. Porro frigiditas paruas, & tardas, & raras spirationes constituit. uerum parum quidem naturali minores, multo autem tardiores, & magis adhuc multo rariores. Sin uirtus sit fortis, & modica aut nulla necessitas, spiratio maxime rara, & modice tarda, sed parum paruitate declinans ab ea quæ esse debuerat connectitur.

7 Spiritus animalis mutatus qui uariat spirationes? Eo pacto quo calor, ubi enim multum de spiritu consumitur, & impenditur, magni, celeresq; & condensati inspiratus gignuntur, at cum parum de spiritu prodigitur, sufficienter tardas, & paruas rarasq; spirationes efficit.

8 Quo pacto ea quæ dixi, experientia rationi consentiente comprobantur? Quia uidemus ita omnino rem se se habere, quibus enim calor redundat, ut magnas, & frequentes, & celeres aeris inspirationes obtineant, uidere est, ut quibus modicum est innatum calidum, contrarium. Sic & quibus spiritus animalis multus uacuatur, ut celeriter restitui sit opus, magnæ, & ueloces, densæq; sunt spirationes, quibus modicum de spiritu excedit, omnia sunt contraria. Quod si hæc duæ causæ scilicet caloris intensio, & spiritus inopia conueniant. tunc maximos omnium, & celerimos, & frequentes inspiratus uidebis. Sicut si utraq; harum causarum minuatur, ita & nec calor. exuperet, nec spiritus deficiat, rarissimas, & tardissimas, minimasq; inspirationes pernotabis. Ita & in ætatibus contingit, nam eas quæ crescunt, & magnum & frequens & ocyus inspirare conspiciunt, decrecentibus contrarium euenit, quoniam illis & calor maior est, & spiritus cum corpore inaugetur, ijs uero hebetior calor & spiritus (quem nihil augeri oporteat) insit. Ob eam causam in regionibus, temporibus, & aeris nos circumstantis constitutionibus calidis, ad hæc cursibus, luctis, gymniciis certaminibus, cæterisque actionibus quas pro uirili homines exercet, magnū quid, & densum, & uelox inspiramus, quia in ijs agitationibus calor quidem augetur, spiritus uero consumitur. Quietis autem & ijs qui immobiles loco non cedunt, calidū utiq; contabescit, parumq; aut nihil omnino de spiritu diminuitur. Eodem pacto balneæ thermæq; calidiorū aquarū, & morbi qui cū febre precipue infestant, magnos, & celeres, & frequentes cum pulsus, tum inspiratus perficiunt, at quibus perfrigit calidum innatum, parumq; de calore circa cor est coactum, ut adeo paruos pulsus & raros & tardos obtinent, & spirationes adeo consopitas, ut perijisse

uideri possint. atq; hæc omnia non minus pulsibus q̄ spirationibus cōueniunt, sicut
 & q̄ neutra harum actionum stante uita ex integro potest deperdi.

9 Quibus hominibus expirationes magnæ & frequentes & celeres euadunt? In
 quibus multum de fumosis superfluitatibus atq; ueluti fuligine colligitur. Vnde &
 qui crescunt, quia calor fortior, & digestio per halitum maior q̄ senescentibus, &
 qui dormiunt, quoniam tunc nutritiones impensius exercentur, expirationes tales
 obtinent. Verum qui somno dant operam, & systolē arteriarū, & expirationē q̄
 sit diastole, aut inspiratio habēt maiores.

10 A qua facultate spirandi, & pulsuum functio perficitur? A uirtute quidē
 uitali arterijs pulsandi munus conceditur, ab animali autē omnino uis spirandi pre-
 statur. Vnde & hanc aut sistere prorsus, & detinere, aut minorem & tardio rem
 facere licet, q̄uis & organum ualeat, & usus exigat, & facultas sit fortis, quod
 satis opus ab electione procedere in totum, seruus quidam barbarus declarauit cū-
 cto spiritu intercepto, suapte sponte peremptus. at uero arteriarum operam impe-
 dire nihil q̄uis enitamur, possumus. Vnde & inflāmatae partes uehementi dolore
 torquentur, quia motis particulæ confricantur ad inuicem, & fluore implentur,
 & dolent maxime, q̄ si minuere arteriarum in partibus phlegmone obsessis pulsus
 possemus, minus doloribus laborarent.

11 Si thorax edoleat, quam nam spirationem efficit? Paruam, & tardā, & fre-
 quentem, uerum minorem multo q̄ tardio rem, quia non æque dolorosa & molesta
 est thoraci dolore affecto celeritas, sicut magnitudo, nimium enim dolet cum mul-
 tum attollitur, quia partes inflāmatae distenduntur. In celeritate non ita grauis
 est labor, quia & si aliquis dolor subsit, ad quietem ad quam gliscit deuenire, ci-
 to perueniat.

12 Quare in doloribus thoracis parum & segnius sed frequentius spirant? Pa-
 rum quidem, & tardū, quia non sustinet dolens thorax multum attolli, aut celerius
 cieri, atq; eadem ratione frequentius aerem conuellunt, ueluti qui non possunt uice
 una alimoniam sufficientem assumere, multis uicibus esse cōpelluntur. Semper enim
 magnitudinis defectū, aut uelocitas, aut certe quidem densitudo repensat, atq; hæc
 sunt intelligenda, quando in proprijs limitibus calor cordis permanet.

13 Quando præter dolorem etiā caliditas modum excedens adsit, qui spirat ani-
 mans? Paruum quidem & sic, uerū multo frequentius, & paulo celerius. Quibus
 autem caliditas dumtaxat maior est, magnum (ut dictum est mox) & densum, &
 uelox ij tales inspirāt. Cū autem frigiditas est in causa, parui, & tardi, sed cum ra-
 ritate sunt inspiratus, cum dolentibus frequentes insint, licet parui.

14 Quando uel ob cruda & incocta tubercula, uel duros tumores, aut crassorū & lentorum succorum copiam, spirandi instrumenta in arctum coguntur, quæ sunt spirationes? Paruæ & tardæ & frequentes, ad hæc & inæquales. Scire tamen utiq; licet, q̄ si spirandi difficultate animal laboraturum sit, ut ad pulmones & ad eius precipue asperas arterias quæ aerem suscipiunt, angustiae lociq; coarctatio perueniant, oportet: Quis affectio à qua prouenit spirandi paruitas cum tarditate & frequentia coniuncta, nonnunq; in pulmone dumtaxat, aut thorace solo, aut amborum loco medio, primario consistat.

15 Si igitur & qui angustias & obstructions patiuntur, & quibus dolent spirandi munere fungentia organa, utriq; tamen tenuæ & paruum quid respirant, quomodo ad inuicem sunt distinguendi? Per uelocitatem. qui enim dolēt dumtaxat paruam & frequentem, non tamen celerem adeo ut obstructi, obtinere uidentur spirationem. Si uero cū dolore febris cōiungatur, spirationes Quis in celeritate & paruitate pares, spissitudine tamen distinguuntur, penè enim ad summam densitatem illis spiratio peruenit, & spiratio multo est maior, & celerior. obstructi autem & angustijs laborantes, Quis cum paruitate densas spirationes faciant, multum tamen densitas à summa densitudine relinquitur.

16 Spiratio igitur parua & frequens quid significat? Est signum doloris omnium animalis particularum quæcūq; ad motum thoracis commouentur. Non enim quia thorax dolore afficitur, parua efficitur spiratio, sed quia illi animalis facultas præsidet, quæ dolori temperas, paruam spirationem facit. Non igitur sicut in obstructis, angustia pulmonis requiritur, paruumq; relictum spatium thoraci, aut pulmonibus ut commoueantur, ad hoc ut spirationem paruam & frequentem habeant, ita & thoracem dolere cōuenit, ut spiratio parua fiat, sed sat est quodcunq; membrum dolorem habere, quod motus inspirandi instrumentis commouetur ad hoc ut spiratio parua perficiatur.

17 In quibus ergo affectionibus paruum & densius spirat? In tumoribus præternaturam consistentibus circa uentrem, aut splenem, aut epar, aut colon, aut ijs uicinas partes propter septi transversæ angustiam. Gravidis præterea aut mox, aut post tempus à conceptione, & ijs qui aqua inter cutem laborant, & nimium saturis, & uentricosis, quibus tremit omento popa uenter, & orthopnoicis, qui non nisi ceruice recta spirare possunt, ob crassos & lentos succos collectos in asperis arterijs, & quibus thorax pulmoue obstructus est, aut induratus, aut molles habens tumores, uel quomodocūq; dolorem inferentes, ad hæc & pleureticis, & suppuratis, quibus ut plurimum tales expleuritide fieri contingit, & nō ijs solum uerū & ijs qui-

bus dolet uenterculus, aut alius, aut peritoneum, aut colon, aut intestina tenuia quæ superius insident, aut præcordiorum musculi laborant. Omnibus (in quibus) hijs unica doloris ratione talis spirationis species accidit, quia moto thorace hæc quidem ab organis spiratorijs dependentia, illa uero connata eisdem concutiuntur, unde et ægre ferunt, minusque dolent in paruis thoracis distinctionibus, magis autem in maioribus. Eodem pacto et qui multum de cibo ingesserunt, uel abundius epotarunt, frequentius inspirant et paucum.

18 Est ne aliud discrimen inter uirtutem uitalem à qua pulsus prodeunt, et animalem à qua spiratio? Est permagnum, nam uitæ facultas semper operi ineffesse incumbit. nec unquam segnius agit, aut intermittit. at uis animalis si aliorum conuertatur, est quando negligentius se gerit, atque ab opere distrahitur, ut si quando aliquo proficiscamur, deinde per uiam aliquid meditabundi rerum cogitemus, multum de intentione gressus remittimus, atque tardamus uestigia, nec ante persentimus minus de itinere esse confectum, quam ubi aduertentes moras castigamus, et tunc ueluti è somno excitati, iterum uiam properamus, atque pergimus quò mens fuerat, quod non aliunde prouenit, quam quia mentis intensio nimia animum à corporeis sensorijs alio abducit. ad eum modum et uecordes amentesue occupati circa phantasmata, et uisa, cogitationesue, quæ illis obuersantur, nihil aliorum meminerunt, nec cibum aut potum requirunt, sed contingit sepius, ut matelam in manibus habentes mingere obliuiscantur, et cibos ori admouentes non aduertant, et supra trullam sedentes ad aluum soluendam, se surrexisse amplius non reminiscantur. Sic et in morbo comitiali eandem ob causam apertis oculis laborantes nihil cernunt.

19 Quanam est deliratum in morbis spiratio? Rara quidem, quia habent animam imaginationibus et phantasmatis intentam, sed magna, et tanto maior, quanto rarior fuerit spiratio, non enim sinit quiescere, aut tantisper feruari, sed excitat subinde, et expergisci, atque reminisci suorum operum facit spirationis usus non adimpletus, eo quod periculum promptum et immedicabile sit, nisi de recenti succurratur. Confestim igitur suscipit tantum atque recuperat, quantum per quietis tempus perdidit. Quamuis itaque animalis facultas alicui cogitationi locata, multum de opera remittat, atque imminuat, spirandi tamen necessitas ne modicum quidem quiescere animans consentit, sed admonet, atque excitat ad spirationem præstandam. Si enim aliquo dierum numero, sine potu aut cibo maneamus, tueri tamen atque proferre uitam datur, at usus spirandi prohibitus, mox internitionem operatur. Sic itaque non raras solum, sed et magnas spirationes delirio laborantes obtinent. Sic et suspirantes amatorculi gemere pernotantur, quia spirandi functio minus expleta cogit, ut una uice re-

paretur, quod amiserat quiescendo, quod satis indicat non fieri spirationem à vitali virtute, quia ne tantillum quidem requiesceret, nec magna in delirantibus fieret. Nam nec pulsus urgente necessitate ingentes, & sufficienter rari: sed ueloces quoque & frequentes fieri cum magnitudine consueuerunt. Nec uero solum circa spirationes delirantes hoc patitur, sed & circa potum, & res alias naturales. Nam rarèter sed semel multum bibunt, cumque raro mingant, affatim uice una magnam urinae copiam reddunt.

20 Delirantes an spirationem semper magnam obtineant & raram? Minime, sed si spirationem quispiam magnam, & raram habeat, is omnino delirat, non tamen contra subsistendi consequentia conuertitur. Est itaque propria nota atque signum delirantium magna raritas inspiratio, non tamen inseparabile. Sicuti geometram esse, uel fabrum, uel philosophari, uel uersus facere, soli homini conuenit, non tamen omni. Possisque dicere omnibus delirijs deberi magnam raramque spirationem, non tamen delirantibus omnibus: ut pote in quibus consistere possit affectio alia impediens spirationem quae à delirio prodire debebat.

21 Qui affectus prohibere possunt ideam spirationis delirantium? Dolor, aut refrigeratio, uel angustia obstructione in spiritualibus organis consistencia, haec enim contrariam spirationem efficere sunt nata. Si igitur dolor aut restrictio uincat delirium socordiamue, ipsa inspirationem suo modo figurabunt, suamque charactera imprimunt. Sin autem amentia superet, ipsa spirationem effinget, excudetque. Sin uero alter alterius affectus uicibus alternis uictor uictusque euadat, modoparuum inspirabunt aegri, & ex longis interuallis magnum, aut magna ex parte ingentem spiritum trahent, paruo nonnunquam intercepto, suasque agente partes.

22 Delirantes, qui magnum rarumque spirant an tali spiratione indigeant? Non. inditium autem quod non magna inspiratione egeant, manifestum est, quia non frequenter inspirant. Verum cum immoderantius & inspirant, & ab eo munere cessent, hoc est mentis obliuiose argumentum, nec quantum distinguere oporteat, nec quantum quiescere satis cognoscentis, atque ideo ultra modum utrumque facientis.

23 An ex toto mens spiritum trahere possit obliuisci? Nequaquam. sed quando maxime aegri sine respiratione per stare uidentur, tunc si digitum aut lanam diligenter impexa, uel pilum ante nares admoueas, eos inspirare liquido cognosces. Viris autem raro haec affectio contingit, frequètius aut innuptis uirginibus, uiroque non traditis, aut foeminis quae suffocationem uteri patiuntur, aut ijs quae longo tempore steriles, uel in uiduitate perstiterunt, liberosque non procrearunt, euenire consuevit propter semen retentum ad extrema mala compellens. Vocat autem eam spirationem

Hippocrates a se non, hoc est nullius notæ quia difficulter percipiatur.

24 Quam spirationem habent pueruli dum uagiunt, & collachrimantur, quiq; moestitudine & animi anxietate quoquo pacto sunt affecti? Paruam ut plurimum sicut illi qui alicuius particulæ dolorem sentiunt, quia anima ad dolorem intenta uel tristitiam, minus haurit de spiritu singulis uicibus, q̄ oportebat, quod tamē in unaquaq; spiratione adimitur, processu summā notabilē efficit, cūq; iam prope est animans, ut suffocatione intereat, uiolentius cogit mentem uis ualentior, ut unica magna spiratione refartiat, atq; rependat, quod singularibus uicibus decessit. Sic ergo moesti uel gemētes, magnas cum paruis spirationes uicissimi commutant, quod etiam alia ratione faciunt, quoniam per moerorem calor intus exestuans, & in auctus maiore copia, maiori inspiratione indigere cōstringit, cū in stolidis nō magis extrorsum q̄ introrsū se calor cōuertat. Quin & stolidos febris infestat, subrites etiā sine febre persistūt, quod utrosq; ægregie distinguit. Ergo qui delirio succumbūt, magnas semper & raras, paruas nunq̄, at qui alto animi dolore premūtur, paruas spirationes magna ex parte efficiunt, magna s̄q; ex interuallo reponunt.

25 Penes quid spiratio magna uel parua esse dignoscitur? In hijs qui bene ualent, penes distinctionem thoracis, at quando naturæ legibus animans non gubernatur, aliæq; affectiones intercidunt, in quibus pulmo nimis cōstrictus nequit aerem sufficientem trahere, atq; adeo cōtingit, ut thorax multum distinguatur, sed modicus aer cōuellatur. at uero asperiarum arteriarum distinctionem, in quas aer pertrahitur, cuiusq; dispositionibus solis proportionabiliter magnæ uel paruæ sunt inspirationes, oculis intueri non possumus: atq; ideo secundum multitudinem aeris inspirati uel expirati, magnitudinem spirationis iudicare est optimum. Cum enim urget necessitas, multū affatimq; inspiramus, rursusq; si eadem necessitas postulet, multum item de halitu emittimus. atq; ita cum expiratio aliquando fiat, thorace in suam sedem reuerti solum & incidere permissio, aliquando autem fiat maior, musculis ipsius fortiter comprimētib; non oportet hominem nudantes, musculos an sint tensi inspicere, sed sat est ad efflationem aduertere, in qua cum fragore quodam aer expellitur, tūc enim fortis expiratio fit. Nec enim propter molē uentris alicuius, ideo stomachum multis refertum epulis iudicamus, (nam & qui hydrope laborant, tument, q̄uis nihil interdum ciborum habeant in uentre) sed quia multa nimis ingessisse atq; deuorasse uidemus. Ita & de inspiratione sentire decet.

26 Quot sunt spirationes cōposite? Quatuor principales, uidelicet magna & uelox, magna & tarda, parua & uelox, parua & tarda. Possūt fieri & aliæ differētiæ cōparando inspirationē expirationi, sicut in pulsibus systolem ad diastolē,
aut enim

aut enī inspiratio magna est, & exspiratio parua, uel cōtra, aut deniq̄ utraq̄ æqualis, eodē modo & utraq̄ æque celerē, uel tardā cōtingit fieri, uel alterā celerē, alterā tardā, penes autē quietes nulla difficilis spiratio componitur, quoniam in eis non sunt duæ oppositiones sicut in lationibus. Est & quædā spiratio inæqualis media inter spirationes simplices, & manifeste compositas.

27 Quā dicis esse spirationē inæqualē? Quādo modo magnū, modo paruum, uel nūc citius: nūc tardius inspiramus, uel principū spiratiōis citatū est, finis cōtra se- gnior, aut ecōuerso, uel quietes aliqua singulas motionū intersecat, atq̄ ueluti cōtinui- tatē iterpellat īspiratiōis aut expiratiōis. Id uero nō ignorare cōuenit fieri spiratio- nē nōnūq̄ inæqualē & inordinatā, nō solū ī motiōe una, sed & ī collectiōe multarū.

28 A quibus causis prouenit spirationis inæqualitas? Ab eisdē a quibus pulsus cōtingit fieri inæquales. Nā ut ī illis anomalia sit, uel propter angustias, uel cōtussio- nes, aut obstructiōes leuiū arteriarū, aut propter ibecillitatē uirtutis nō potētis uice una distinguere arteriam, sed interquiescētis quale accidit senioribus sedētibus per- uas sepius anteq̄ ad locū perueniāt, ita & inæqualis spiratio cōmittitur, propter angustias trachæarū arteriarū a tumoribus in eis cōsistētibus, uel a pleuritide per- nitiosa, uel a peripleumonia nō expurgata, aut ab empymate ibi suppurato, aut pro- pter ibecillitatē uirtutis, dū modo mores distingamus. Vt enī respōsionē audacē in eo qui se comē, & urbanū, ī genuūq̄ profiteatur, p̄timēdā, at ī eo qui sit temerarius, & cōfidētior: ne delirationē quidē: magnū malū portēdere dicit Hippo. ita & si mi- sellus quispiā, & molliter educatus inæqualiter respiret: nō proportionalē uirtutis ob- lationē significat, quia uel leuicula de causa id facturū sit, sin autē generosi animi aliquis qui uitā duriter ī laboribus exegerit, talē inspirationē obtineat: uirtutis fa- cultatē musculis mouēdi suppediatīs, magna læsio portēditur. in pulsibus autē tā in delicatioribus q̄ in uirilibus proportionalis semper corū læsioni uitalis uirtutis imbecillitas nūq̄ non demonstratur.

29 Fit ne inæqualitas spirādi, ab alia causa, q̄ in pulsibus accidit? Per Iouem fit propter motionem musculorum peruersam, in quos primum uirtus animalis motiuā uim transfundit, atq̄ ab illis deinde thorax, & cōsequenter pulmo cuius partes sunt asperæ arteriæ cientur. Porro uitiose musculi mouentur tripliciter, uel scilicet con- uulsi, uel tremore affecti, uel dum palpitant.

30 Quinam inæquali spiratione laborātes afficiuntur? Dolentes, & delirantes. qui enim dolent: paruam maxima ex parte spirationem obtinent: crebroq̄ admodum semper inspirant, q̄uis magis & minus id faciunt, idq̄ tardius modo, nunc celerius, nonnūq̄ uero & magnas quasdam spirationes reponunt, quas mox urgente atq̄ peruadente dolore dimittunt. cum enim id quod tollit dolorem, & gignit indolentiā,

- necessitatem coarguat, & adaugeat, quod uero necessitati succurrit, dolorē excitee non perferendum: hæret mens tanq̄ nauis inter duos illisa scopulos: rapiturq̄ quo cumulus uehementior impellit, & modo dolori adesse cupit, modo ad necessitatem cōuertitur, spirationesq̄ efficit inæquales. Dolentibus quippe affectam particulā & magnitudo, & uelocitas, & frequentia, omnia sunt molestā, uerum magnitudo magis, deinceps reliqua, quare de magnitudine multum adimūt, de celeritate minimū, frequentia etiā quæ secundū naturā est, nonnihil addūt, ut quod indigū est, rependatur. sed non id tantū est, ut necessitatem resarcire ualeat. unde ex interuallis magnū admodū spirare coguntur. Sic & quibus ratio peruertitur, magis minusq̄ uel magnas, uel raras, nunq̄ autem aut crebras, aut paruas inspirationes faciunt.*
- 31 Unde prouenit inæqualitas seu anomalia? Ex defectu æqualitatis in unica respiratione, quæ cum per circuitus deperditur, inordinatio dicitur.*
- 32 Quid significat spiratio inæqualis in qua spiritus in medio ueluti interceptus cōfringitur? Conuulsiones: ut in sententijs uetustissimi scriptum est.*
- 33 Quare diligentissimus Hippocrates in pernotandis omnibus quæ ægrotis accidunt, spirationis inæqualis in prognostico non meminerit, cum quæ de spirationibus scire maxime oporteret, prosecutus esset? Quia non erat peculiaris morbis acutis de quibus se solū in eo libro agere uelle sepius innuit, atq̄ ob eam causam nec de urinis, uel excrementis alui, aut mulierū affectibus, aut ætatibus, tēporibus, regionibus, aut cōstitutionibus anni, alijsq̄ multis, quæ per aphorismos transegit, quæ ad prædictiones multū conferre dignoscūtur, aliquid in eo uolumine dicēdū sibi cēsuit.*
- 34 Quando magna ueloxq̄ fit respiratio? Quando & organa obediunt, & uirtus est fortis, & usus requirit.*
- 35 In quibus magna tarda q̄ inspiratio exercetur? In quibusdam delirantibus, atq̄ in ijs non semper.*
- 36 Quinam paruum tardumq̄ inspirāt? Quibus oppido nimis calor natiuus defecit, exhaustusq̄ est.*
- 37 Parua autem & cita inspiratio quando completur? Cum dolor & incrementi necessitas simul incefferunt.*
- 38 Quibus magna & uelox inest expiratio? Si quis dixerit eos magnum citatūq̄ respirare qui fumosa multa excrementa, & acritudine fuliginosa prædita collegerūt, quæ nullatenus a calore superari euinci q̄ quiuerunt, sicuti nec fumus ab igne, is mea sententia nihil deliquerit.*
- 39 Quinam maxime magnum quid & tardum expirare consueuerunt? Illi quos deliria susq̄ deq̄ dementant.*

40 Qui solent paruam tardamq; expirationem efflare? Quibus nihil aut perq; modicum de fumosis superfluitatibus collectum est.

41 Paruam uero & uelocem expirationem quando contingit fieri? Cum & de humidis illis excrementis nonnihil cumulatam est, & dolor alicuius particulae, quae ad motum thoracis protruditur, perurget.

42 Quid uocamus rythmum in pulsibus aut respiratione? Proportionem quae ex collatione diastolae ad systolem, uel expirationis ad inspirationem prouenit.

43 An haec duae respirationis partes inter se aliquoties euariant? Nonnunquam id accidit, ut pote si calor innatus multus fuerit, at uero spurius & excrementosus paucus, inspiratio magna erit, sed expiratio parua, rursusq; si contrarium accidat, ut genuinus natiuusq; calor sit imbecillus, apprime autem multum de excrementis accreuerit, nihil mirum, si cum minima inspiratione grandior expiratio fiat.

44 Sunt ne aliae difficultis spirationis differentiae compositae? Sunt aliae quatuor praeter iamdictas omnium utilitatis ad quas omnes tam simplices q; compositas reducere est, uidelicet magna & frequens, magna & rara, parua & frequens, parua & rara, duae quippe oppositiones ad se inuicem collatae, quatuor differentias constituunt, ut nullus (opinor) non nouit, quarum prima caloris intensiorem, atq; necessitatem cum uirtutis robore ostendit. secunda in delirantibus accidit. tertia dolentibus partem aliquam spirituosam adest, quarta magnam necessitatis imminutionem significat.

45 Harum quae deterior est? Cum nulla difficultis spiratio periculo careat, illa omnium exitialis & pessima est, quae paruam cum raritate habet, propter enim refrigerationem cordis, & calidi innati abolitionem consistit, quae praesentaneum periculum solet afferre. at uero uel delirium, uel inflammatio in pectoris partibus, uel dolor ut mala sint, leuiora certe sunt, q; quae malum praesentaneum inferant, sicuti perfrictio membrorum a quibus uita oritur, quae dictam iam spirationem molitur.

46 Spirationem paruam & frequentem quis affectus committere possit? Dolor & angustiae. cum autem de dolore loquor, illum intelligo qui in partibus cum thorace dimotis consistit. Porro qui propter coarctationem uisceris talem inspirationem obtinent, ij omnino & stertunt, & ronchos cum spirant, edere uidentur, & non nisi recta ceruice spirare possunt, quia propter directum positum atq; figuram organa dirigantur, & particulae spirationi deseruientes aliae ab alijs minus comprimantur, & aggrauantur. quia uero propter loci angustiam non nisi modicum de aere couellere possunt, ideo & frequentia additur. Sic dolor primo spirationis efficit paruam, quia praedolore nequit in multum distinguere thoracem, atq; mediante paruitate

EROTEMATA ANTONII LOD.

frequētia additur, ut repenset quod per spirationis exiguitatem fuerat fraudatum.

47 Quam inspirationē uocat Hippocrates: cū quibusdā ægris affuisse spiritum asserit? Spirationem paruam & crebram. Sic spiritum sublimem nuncupat spirationem paruam, quasi quæ in alto hæsitet, nec descēdat in imum. spirituosius uero uocantur ab eo tam qui parum & crebrius inspirant, quā qui flatus multitudinem in corpore aggenerant.

48 Quare idem auctor inspirationem raram, uel etiamnum magnam, oscitationum remedium sanatorium, at uero paruam & frequentem utilem esse ijs quibus quæ circa cor & pulmones frigore obriguerunt: constanter asseuerat? Quia qui oscedine distinentur inhiant quæ, in uaporofo crassoque balitu in musculis cōtento quem a se excernere nituntur, crebro & frequēter inspirare coguntur. Rara igitur spiratio ideo ijs utilis censetur, quia est signum passionis in contrarium permutatæ, & tanquā causa (si mihi credas) eius affectionis sanatiua. Quādo enim spiritus diu retinetur (quod qui raro spirant, obtinent) omnes eiusmodi affectus integre persanantur. Sic & athletæ expugnare ui atque ulcisci uolētes aliquod humidū aut balitū in tenuibus meatibus exercitando accumulatum, spiritus cohibitionem usurpant. ad eum modum & singultientes, & pandiculantes, & multum exercitatos retentus spiritus ad sanitatem perducit, excernens quidquid inhæserat. Porro crebra & parua inspiratio, ut quæ euentilet crebro flatu, & excalfaciat refrigeratas partes, merito refrigerationibus uiscerum prodesse dignoscitur. Nec aliam sane ob causam & algiosos, & tenues, & decoloratos ad iracundiam prouocari Hippocrates cōmendat quā quia calor sic excitetur. Faciendum uero id cautius est, & quomodo gymnasia quædā quæ insitā caliditatē uigorare sunt nata, ex interuallis quibusdā obseruata temporis opportunitate iniungimus, sic & prædictis affectibus mendendis, crebram inspirationem non passim (ut fertur) sed conuenienti occasione sese commodum offerente, atque in debita mensura assumemus.

49 Nunquid magna, & parua, & frequens, & rara, & tarda, & uelox inspiratio se solis singulæ denotare possunt, quod per illas quatuor spirationis differentias designatur? Minime distincte. magna siquidem, deliria, & necessitatis incrementa portendit. parua dolores alicuius spirabilis particule uel uirtutis imbecillitatem cum decremento necessitatis significat, sic rara hoc ipsum & desipientias factas denūciat. frequēs dolores & facultatis augmenta atque necessitatis demonstrat. uelox autem & tarda ijs qui desipuerunt indifferēter adsunt. Verum distinguere oportet, quando unum, quando alterum significant per illas utiles quatuor differentias a nobis prius redditas, quæ distinctissime dolorem & necessitatis augmenta,

uel decremēta, & uirtutis dispositionem, & organorū significant à quibus tribus completur respiratio.

50 Sunt ne aliæ differentie difficilis spirationis compositæ? Sunt aliæ quatuor uidelicet frequens & uelox, frequēs & tarda, rara & uelox, rara & tarda. Hæ nobis parum utiles sunt, quia aut nihil certum ab illis pronuntiatur, uel quidquid ab eis colligi potest, id ante per quatuor priorēs differentias cognoscere præuenimus. Nam frequens ueloxq; superāte frequentia, uelocitate autē parum ab eo quod est secundum naturam permutata, & doloris & necessitatis incrementum demonstrat. Sin uero à naturali dispositione quæ illi inerat, discedat, atq; remoueatur magis uelocitas q̄ frequentia, solam necessitatem intentam esse significabit, uerum hanc omnino magnitudo comitabitur, illā paruitas, q̄ obrē nihil magis ex hijs habemus, q̄ quod in superioribus differentijs, ex magna & frequenti, & parua & frequenti præ sagiri didiceramus. ad eum modum frequens & tarda uincente frequentia, dolorem solum demonstrabit. si æqualis sit tarditatis recessus, dolorem & minutionem necessitatis indicabit, maiori autem existente tarditatis super frequentiam excessu, magis inminutam esse necessitatem, q̄ dolorē molestare præscribit. at uero rara ueloxq; inspiratio quibusdā qui à rationis orbita declinarūt, apparet, & ubi adsunt necessitatis augmēta. Similiter & rara tarda q; quibusdā delirātium inest, & necessitatis diminutionibus, quæ omnia cum pulchre per quatuor præ assignatas differentias nouerimus, sit ut harum nihil opus habeamus.

51 Quid supra uirtutis animalis imbecillitatem precipue significat? Ex inæqualitate spirationis difficulter hoc possumus uenari, aliter delicatis aliter firmis acere & spirationem designantibus. Per narium tamen pinnulas certius hanc rem aucupari licet, nam si narium pinnulæ in aeris attractu cōuendicent, & auxilientur, atq; cōiueant, sicuti quando diducto ore aliquid sorbillant, id uirtutis imbecillæ signū est non temerarium. Similiter & si cum thorax contrahitur, musculi ipsius non eum paulatim constringant, sed decidere ueluti emortuum permittant, id quoq; uirtutis animalis oblaesæ non pœnitendum argumentum est.

52 De quietibus quid scire operæpretium est? Quod si inspiratio est magna, quies eam præcedens est breuis, & uice uersa. Sic & de respiratione sentiendum, ita tamen q̄ licet & inspiratio & expiratio magna frequēs q; effici possit, utraq; respectu alterius & aliterius quietis talis nuncupatur.

FINIS.

ANTONIVS LODOVICVS
DIDACO MEDICO. S.

Emini me nuper tibi pollicitum esse: ut librum quem de spirationis usu ex Galeni sententia cōposui, tuo inscriberem nomini. Et est sane hic mos receptus apud eos qui ingenue, atq; sincere philosophiæ studia pertractāt, ut ne furioso quidem aut temulento gladiū depositum abnegēt, ne fidei quoquo pacto uiolata argui posse uideatur, atq; hæc uel una causa suffecerat, ut tibi hoc opus dicarem, si modo quicūq; qui uir sit bonus & honestus promissis stare teneatur. Sed accedit aliud multo ualentius, cur tibi imprimis hoc quidquid est libelli nuncupandū cēsui. Nullus tā alienus est qui celeberrimum didaci nomen nō nouerit ob ægregias curationes quas passim per totā urbem à te fieri cōspiciunt, ut non immerito paradoxopœus quidā perinde ac noster Galenus appellari merearis, cū paradoxa & peregrina preter opinionem facites, nec unq; laborātibus manus non salubres admoueras, sisq; omnino (ut dicere audeamus) corporum princeps & medicator: qualem uult medicum Plato, ut in respublicas admittat, non autem nūmularium quēpiam (ut sic dixerim) & pecunijs congerendis auide intentum, qualem te nos omnes esse cōgnosimus. Quod si is est optimus medicus, ut idem Plato in politijs scribit, qui plurimis & deprauatissimis corporibus fuerit conuersatus, multosq; cum sanos tum ægros homines inuixerit. Quis te iure melior habeatur? qui cū sis pro seuchæ pandocheiue præfectus ubi in numeris morbis, atq; omnigenis affecta: infinita pene populariū multitudo recipitur, ut immedicabiliū malorum à te auersionē accipiāt, nullū non indies ægritudinis genus inuisas, atq; ueluti morbis propulsandis natus: omnia salutis impedimēta, quæ debitas functiones obire prohibent (in quo cōsistere morbū Galenus testatur) saluberrimis præsijs remoueras, ut si recte supputare, nec ingrati esse homines uelint, quanto maiorē tibi laudē (q̄ apollini & asclepio uetustas) detulisse debeāt? Nam asclepio immortales habuerūt honores, q̄ unū hominē auro tamen (quod non tacebo) persuasus, iam lætalē uitæ reuocarit. Podalirius quoq; & Machaon huius proles, nō aliā ob causā à Græcis sūt celebrati, q̄ q̄ egregiā in bello Troiano (ut Celsus apud nos, & Homerus itē referūt) suis cōmilitombus operam nauarūt, cū tamen nullos morbos depellerēt, sed tantū spicula & teli aut sagitæ emissæ cuspides, si quæ uulneri infixæ remāssissent, ore sugentes atrū sanguinem in particula cōtentū extraherent, atq; ulcera delamberent, aut etiam pharmaci quppiam dolori leuando

mollis & accommodati aspergerent, sed nibilo tu illis inferior es, qui non unum aut alterum à morte liberas atq; restituis, nec uulnera tantum, sed etiam qui in altū atq; profundum incubuerunt, uisceribusq; imis sese condiderunt, morbos medicaris, & inmodicos à funesto interitu eripias, quæ quidem in causa esse potuerunt, cur te potissimū hoc munere donaremus. Addidi in calce alia etiā nonnulla ut uariū magis haberes nostre in te obseruantie argumentū. Tu igitur hæc grato animo suscipe, cūq; per negocia licuerit lectitato, felixq; & sanus semper bene uale.

DE VSV SPIRATIONIS ERO- TEMATA ANTONII LODOVICI

in quibus à qua uirtute prodeat respiratio, & cuius mu-
neris gratia sit secundum Galeni sententiam
sufficienter exponitur.

Piratio cui maxime interest? Ipsius uitæ, ex templo enim mori-
mur, si spirandi officio priuemur, quo modo uidendi organis, aut
ijs quibus audiendi facultas datur, fraudati: iisdem ipsis functio-
nibus lædimur, nec cernimus, nec audimus.

2 Quo nam maxime ad respirandum indigemus? Aeris externi
flatu, sicuti ignis medicis cucurbitulis occlusus, & uel quæcūq; flammæ exteriores,
si frigidi aeris communiōe interminantur, mox extinguuntur. Operæpretium itaq;
est, ut ex ijs quæ flammarum globis externis accidunt, de insita nobis caliditate
ratiocinemur, atq; inde spirationis usum aucupemur.

3 Quibus modis extinguuntur flammæ exteriores? Vel calce circūlinitæ, uel bal-
nearum æstui, uel solibus feruidis, uel aeri immodice algido expositæ, uel uehemen-
tius uentilatæ, uel copia alimenti suffocatæ, uel inopia extinctæ atq; marcescentes.

4 Quotuplici eget ignis motu ut saluetur? Duplici. alio ad superna, & circum-
quaq; alio ad radices ipsius, quod hinc liquido cognoscas, licebit. Nā si ingentis fa-
cis altam partem accendas, non multo interposito spatio, imas ardere & flagrare
uidebis. Similiter si extinctæ lucernæ ascēdenti fumo, ad summum, alium ignem ad-
moueas, iterum lychnus fungusq; succēdetur, quem extinxeras, quæ nullo acciderent
modo, si ignis tātum ad superiora reperet, & non ad inferiora. Fuit autem necessa-
rius hic motus ad intra, ut celerrime gigneretur. Nam cum semper in auras
abeat, & in proximum aerem dispergatur, nisi celerrimam generationem obti-
neret, minime sufficere posset. Conseruatur uero flammæ in acre mediocriter

habito, & cum non immoderatus euentantur, cumq; fomentum non plus minusue supersit quo alatur. Nam calor immodicus, & motus uehementior igne ideo extinguunt, quia lationem ad exteriora maiorem faciunt, frigidum uero & perflatus fortior, quia flammam intro condit, & internū motum intendit, ideo extingui cogit. Par itaq; est, ut innatum calidum refrigerationem ideo exposcat, ut modice insuffletur, moderatamq; refrigerationem ab aere suscipiat, intereat uero cum aut sanguineo alimēto destituitur, aut intro, extraue ferri prohibetur. Sicut lampas uel oleo, uel aeris cōmertio fraudata, uel altera motionū suarum expuncta. Motionum enim cōtrariarum sibi inuicem succedentium altera pereunte alteram quoq; perire necesse est. Cor fungo umbilicoue lucernæ simile est, sanguineam massam oleo comparem ponito, pulmo tanq; organū lychnusq; instar cucurbitæ medicæ cordi extrinsecus circūiacet, uerū cum inspiramus, expiramusue cucurbitæ pertritæ cum autem spiritum cohibemus imperforatæ conferre possis. Sicut igitur cucurbita pertrita ignem non extinguit, externum aerem inspirare potentem, at uero sarta conclusaq; perimit. Sic & nos uitam finimus spiritu occluso, quia pulmo nihil de spiritu admittit, quem cordi refrigerando tradat, sicut cucurbita non pertusa existens.

5 Est ne alia spirationis commoditas? Est ut quidquid in sanguine: fumo, fuligini, faullisue est proportionale, excernatur, quod uel ex igne externo condiscas. Nā caminum mihi cogita, quæ uridibus multis lignis ingestis extingui periclitetur ob fumosi excrememēti multitudinem, qui exhalationem non habeat, hanc si aperias, ubi fumorum copiam expirauerit, multumq; de aere frigido exhauerit, late exardere, atq; pandi, subitoq; emicare ignem, non sine animi uoluptate spectabis, qui iam fuerat periturus. Sic & in calore nostro natiuo contingere haud dissimilaneum alienumue est.

6 Quo pacto respirationem refrigerandi caloris gratia inductam autumas, cum illi qui per hibernas niues iter fecerunt, refrigeratiq; sunt, inspirare appetant, & tamen refrigerio non egeant, cum penè omnem corporis calorem suffitienter habeant refrigeratum? Respirāt ij quidem, sed modicum quid, & per longum interuallum. Nam modicus afflatus non solum refrigerat, sed accendit & suscitatur calorem, ut cum debiles flammæ uentilabro sumpto confouemus molli afflatu. Est autem non exiguum argumentum respirationem refrigerando calori cordis adhiberi, cum etiam in ijs qui frigoris iniurias senserunt, sit necessaria. Nam apud cor calor semper exæstuat, cupitq; efflari, quous per reliquum corpus deficiat.

7 Propter quid graue olens halitus, aut à lucernarū extinctu, aut è domibus nuper incrustatis dealbatisq; erumpens, aut à palustribus lacunosissq; locis, atq; ba-

rathris, feculentus odor sublatus uitam præcipitet, cum non propterea respirationis usum impediri sit necesse?? An quia (ut putat Herastratus) aer in talibus dispositionibus existens tenuis, non potest in corpore contineri, nec in arterijs. An potius nugatur quidem ille, cum arteriæ non minus tunc plenæ quàm cum libere animas respirabat, nulla noxia qualitate aere affecto, eius opinionem manifeste redarguât. Illud uero magis existimandum est, esse quasdam rerum proprietates, suapte uero occulta nostro natiuo calori noxias atque funestas, sicut concedimus esse quasdam qualitates, quæ frigus, uel congelationem, uel marcorem, uel membri dissolutionem sine aliqua ratione percepta inducere possunt. Nec hoc magis mirum uideri debet quam quod torpedo immisso per tridentem gelu, manus piscatorum torpore compleat, & marinus lepus à muliere grauida conspectus, abortus, nauseas, redundantiasque stomachi efficiat, homines autem qui eo in pastu utantur, intereant, & piscem oleant. aut quod pastinaca maris illis quos mordeat, uitam adimat, eademque si figatur in arbore querna, siccescat arbor, homo liberetur. quarum quidem rerum qualitates tota substantia atque specie ut nobis sunt pestilentes & aduersantur, ita aliarum rerum natura, ut uini, ut frumentorum, ut leguminum, nobis amica & familiarisque est atque cognata.

8 Propter quid qui in balneis morantur dissoluuntur, sique amplius persistuerint, uitam peruertunt? Quia calidiorem aerem inspirant, cum frigidum oporteret.

9 Sed cur multi ægri cum pluribus diebus continuis ad balneas sudoribus iudicentur, non tamen uitæ colophonem imponunt? Quia plus adiuuantur humore per sudores excreto, quam in spiratione lædantur.

10 Igitur ex pelui subiecta si quis calidæ aquæ ascendentes halitus ore accipiat, perire eum an sit necesse, uel si solum minime ingressus in aere balnearum diutius commoretur? Interibunt ij quidem, quod si non contingat, id erit in causa, quod multum intersit, si quis toto corpore male inspiret, aut ore solo.

11 Quamobrem duplex ille motus calori nostro natiuo fuit necessarius? Quia si exterius tantum tederet, facile distraheretur, discutereturque. Nam motus ad extra dissipare, extinguereque est natus. Sin uero motum ad intra solum sortitus esset, tandem quiesceret. Ut igitur semper mobilis permaneret, uterque ei est motus tributus. Nam mediocriter extinctus, & mediocriter accensus semper talis permanet, iugique motu cietur. Porro motum illum interiorem propter frigidi portionem ex qua est contemperatus, obtinuit.

12 Quare quibus oris spiratio lodice obducta obuelatur, non omnes inter superos desinunt morari? Quia adhuc non nocetur spiritus. tales enim sunt, quibus frigidus imbecillusque calor est, sufficitque iis modica, & rara inspiratio, ast ubi malum spira

tio sentire coeperit, protinus nequicquam tolerabit, sed anhelato ore animam frigidam appetet.

13 *Aeris ne substantia, an eius qualitas in spirationibus est necessaria? Est qualitas. Nam cum animam reciproco meatu uagari non sinimus sed occludimus, canali spiritus ui obserato, cum spiritus non desit, tamen suffocamur. Fatiscit uero atque conuellitur Herasistrati ratio, qui putat quod cum os obsignatum est, pertinaciter spiritu retento, pulmo nihil de aere concedere uult cordi, sed sibi contumaciter retinet, ne si ab illo aer pertrahatur, inane sequatur, cum nihil sit quod in uacui locum succedat, quo nihil potest esse minus. Nam in cohibitionibus spiritus cor cernitur distinguere manifeste, et contrahi, quod nunquam facit, nisi cum aerem trahit. Et similiter omnes arteriae corporis simul tunc pulsantes inueniuntur. Quin et thorax ipse contrahi possit, quantum de spiritu a pulmonibus fuisse subductum, ut contingit in ijs qui desident ad aluum ducendam, uel quibus libet aliquid ad inferiora ui spiritus irruentis protrudere. Maximam autem argumentum, quod ij non inopia aeris moriantur, quia quo plus de aere ante inspirauerint, citius suffocentur, auxilieturque ijs non adeo frigidi inspiratio, quantum multi aeris intus collecti efflatio.*

14 *Ad quid nam aliud prodest inspiratio? Ut spiritus animalis alatur, qui in membrorum operis absimitur. Gignitur etiam ex spiritu uitali, qui concinnatur in corde, et sanguinis exhalatione, sed plurimum ex aere per nares arrepto. Si enim animali capto, arterias (quas in iugulo habet) carotidas obliges, quae cerebrum cum corde conectunt, non propterea sensu, uel motu priuabitur, ut uel inde satis notum euadat, parum admodum esse, quod corde cerebrum indigeat. Est igitur eo nomine precipue comoda inspiratio, quia caloris mediocritate spiritusque symmetriam tuetur, qui si frigidus est non ubique libere meat, atque perreptat, at spiritum per omnia ire et penetrare est necesse. calidior autem (quod in delirijs accidit) conburit, pariterque omnia simul tradit incendio. Sanguis item algidior spiritus ex sese aut omnino nullos, aut raros admodum procreat, calidus uero tetros, atque fumosos, cum spiritu quo uiuimus: lucidissimum purissimumque esse sit operae pretium. Caloris quoque comoderatio partium membrorumque constitutionem egregie tuetur, cum ex calidi, frigidi, humidi siccique sint cõtemperata mixtione, magnaque ad frigidum calidumue alteratio, particularum substantiam multum permutet.*

15 *Spiritus in arterijs cõtētus quid est? Organum ipsius anime primarium. Nam anima quae in cerebro degit, ipsa organis patietibus permanet illaesa. Ergo cum inspiratio cohibetur, uel ipsius cerebri substantia, uel calor, uel spiritus afficitur, non substantiam tam breui alterari est credibile, multoque minus calorem, qui potius sic ad eum modum intendatur. Spiritus ergo est ob cuius qualitatem permutatam, homines opera*

data spiritu retēto, intereunt non q̄ eius substātia defficiat, ut mox dictū est ante.
 16. Cur autem si de aere in cor & arterias ad spiritus nutritionem transmittitur,
 in spirationi semper æqua est expiratio? Quia tātus fumus egreditur exaggeratus,
 inius, q̄tum de aere decerptum est: ut digereretur in uenas.

FINIS.

LIBER DE CORDE ANTONII LODOVICI MEDICI

Olyssipponensis.

Extus mihi hodie clarissimi uiri in hoc cōfessu repetēdus Galenū
 tertio artis medicinalis habet auctorem ad hunc modum dicentem.
 Partiū quædam sunt principales, quædam uero ab illis exortæ:
 nōnullæ autem nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur, insi-
 tas habentes, quibus gubernāt se uires, aliæ uero insitas habent pa-
 riter, & influxas. Pro cuius explicacione dicamus, q̄ cū scopus & intentio naturæ
 in productione constitutioneue particularum animalis fuerit, ut foetus editus in lu-
 cem nutritionem, augmentum, & incrementa suscipere possit, & ab omni quoad
 liceat incommodo, & nocumento seruetur incolumis, utq̄ finem suum debitum, si-
 biq̄ conueniens attingere queat, qui quidem secundū Aristotelis sentētiā de ani-
 ma tertio est, ut unumquodq̄ tale progeneret animal, quale ipsum quod procreat
 est, ideo ut decimoquarto de usu partium Galenus inquit, artificiosissima simul &
 eruditione mirabili natura prædita satagens & sollicita de animalium tutela, alias
 quidem particulas gratia uiuendi fecit, sicut cerebrum, cor, & ep̄ar, alias autem ad
 ornatum, & opulentiam indidit, ut scilicet animal melius & locupletius ingruentia
 pericula de longinquo præsentire atq̄ prospicere possit, atq̄ quæ infensa pernitio-
 saq̄ sint, auxilio fugæ a se amoliat, quæ uero salutaria & commoda uidebūtur,
 prosequatur. Huic autē officio & speculæ uisus, auditus, & olfactus præfecti &
 delegati fuere. Rursus uero natura ipsa instrumēta & organa alia ad successionē
 generis & procreationē prolis creauit, ueluti pudenda, testes & uteros. Temere
 enim atq̄ ludibrio ut pulchre Themistiū scribit, tot & tantas animalium species for-
 masq̄ natura fecisse uideretur, ni suppetias & præsidia eis comparasset, quibus
 quodq̄ ad finē suū peruenire posset. Quare ut Galenus primo de naturalibus facul-
 tatibus ait, admirationi cuiq̄ esse non debet instrumentorum numerus, quæ nutri-

tionis gratia natura condidit, alia namq̄ idoneum cuiq̄ particulæ nutrimentum alterando præparant, alia separant excrementa, alia transmittunt, alia suscipiunt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorum sunt viæ. Cum ergo Galenus promississet scripturū se notas & inditia in salubrium corporum, nihil autem sit quod ita bene sanitatem & ægritudinem indicet & demonstrat, quantum functionum operationumue firmitas, aut læsio præter naturā, ideo & si plures aliæ membrorum diuisiones effici constituiq̄ possint, nunc tamen diuisionem eam solum, quæ proposito suo cōueniens est, sumptam scilicet à uirtute membrorum, quæ precipuas operationes in corpore exercent, prosequitur, ex membrorum enim principalium operationibus facile dignoscetur, sanum ne an ægritudine aliqua corpus agitur. Sed reuertamur ad pensum exoluendum. Medici ergo cum animaduertēt, ad diuersa munia exercenda, uaria temperamenta requiri, quæ cum non possint in uno membro simul subsistere, propterea q̄ functiones ab eis perficiēda magno interuallo & interstitio discriminarentur, ideo posuere membra quædam, quæ propter peculiare temperaturas quas à principio sortita sunt, essent primordiū, fons & origo uirtutum, quarum ad numerum, tot mēbra esse principalia dixerunt. Sed in quo consistat membri principatus, cur potius hæc q̄ illa sibi dominium uendicarunt, fuit iuniorum sententia, membrum ideo dici principatum obtinere in corpore, quia ipsum per se molitur organum & instrumentum, quod alijs à se membris impartitur, necessarium & requisitum existens, si indiuiduum speciei sue seruari debeat. Ita q̄ (inquiunt) ad hoc q̄ sit principale requiritur, q̄ fabricet, & cudat aliquod instrumentum, & q̄ tale necessario per se & efficienter conueniat ad custodiam animalis, aut generis permanentiā, & hoc pacto uentriculus non dicitur mēbrum principale, q̄tūis generet chylum cremoremue illum requisitum, ut animalia nutriceant. Nam succus ille non est organum actiū, quo particulæ functiones suas exerceat, sed solum materia nutritionis existit. ad eum modū pulmones, & si procreāt temperamentum in aere, quæ conuellunt, & tale sit requisitum, ut indiuiduum seruetur, ne calor scilicet marcescat, tamē ob id non sortiūtur mēbrum principalis nomenclaturā, quoniam id temperamētum non est per se productiuum salutis indiuidui, sed ex accidenti primum scilicet affecto corde, hæc isti. Nos tamen credimus, (quod & Galenum asseruisse palam demonstratur) membra ob id principatum sortiri, quoniam ad uiuēdum sunt necessaria, uitamq̄ toti animali custodiunt, & hoc ad literā sexto de usu partium scribitur in hæc uerba. ab utilitate quam corpori præstat, particula principalis uel non principalis iudicanda & censenda est, quoniam autem ipsa partium utilitas est genere triplex, aut enim ad ipsam uitam aut ad beneuiuendum,

aut ad generis cōseruationem pars pertinet, eas quidem quæ ad uiuendum sunt uti-
 les, particulas esse principales omnino existimandum est, reliqua uero duo genera
 non principalia sunt, & ignobilia, quibus tamen horum facile compatiuntur & cō-
 sentiūt partes ipsæ principales, illa minus ignobilia sunt censenda, quibus uero non
 compatiuntur: ea magis abiecta reputantur. Quod uero de uentriculo & pulmoni-
 bus nobis obtrudunt, leuiculum sane & nullius momenti est. dicimus enim uentri-
 culum non simpliciter necessarium esse, sed si per longa temporis spatia duraturum
 est animal, quod in latentibus animalibus conspicitur, permanent namq̄, & uitam
 diutius proferunt sine ullo alimento per uentriculum elaborato. Cum enim imbecil-
 lus & pene emortuus calor eis insit, & illud quod ab eorum substantia per halitum
 digeritur, ferme insensibile sit, ob id modico etiam alimento tunc temporis indiguerūt,
 quod quidem à crassiusculis quibusdam humoribus in uenis cōtētis sibi sufficere, &
 parare possunt. accedente autem continentis statu calidiore, cum discutiat amplio-
 rem portionem ex eorum substantia, ad quam resartiendam uenæ non possunt tan-
 tum alimentum sufficere, ideo iam ni uentriculus adesset qui cibos conficeret, ad inte-
 ritum animans properaret. Pulmones item non absolute ad uitam conferunt anima-
 li, posset enim cor quando distinguitur, & dilatatur aerem trahere per asperas ar-
 terias, unde sibi refrigerium accerseret, & quando constringitur, fumosos uapores,
 fuliginosaq̄ excrementa repellere, natura tamen pulmonem medium interposuit, ut
 uitam melius ageremus, minusq̄ periculis obnoxiam, quod ex Galeno sexto de usu
 partium discere cuius promptum est, ubi ad hunc modum docte & elegāter scribit.
 Laudanda ob id merito naturæ ars est, q̄ non statim nulloq̄ interuentu aerē exter-
 num à corde attrahi instituit, sed pulmonem ceu quoddam spiritus promptuarium
 mediū collocauit. Si enim ex pharinge cor per diastolem aerem attraheret, & rur-
 sus per pharinga cū cōtrahitur emitteret, rythmus & consonantia respirationis cū
 pulsu cordis necessario fieret, in quibus ingētia mala ad bene uiuendum erant animali
 nocitura, hoc enim scilicet non posse diu multumq̄ loqui, non parū est bene uiuendi
 impedimentum. similiter & non posse subire aquas timore ne suffocentur, damnum
 non comparabile facile est, non posse item per fumum, uel puluerem, aut aerem in-
 fectum inquinatumq̄ ueneni aliqua qualitate, aut animalium putredine, nou obtura-
 tis naribus sine respiratione procedere, immedicabile lætaleq̄ malū esset, quod mor-
 tem præsentaneam afferret. Propter hæc igitur natura non ipsum cor solum respi-
 randi fecit organum, sed extrorsum apposuit ei pulmonem, qui nocem efficeret, &
 spiritum præpararet, & ueluti saltator quidam mollis (ut Plato dicebat) cordi
 esset futurus, qui propterea q̄ fistulosus, & foraminulentus factus est: ita ut possit

ANTONII LODOVICI

magnā aeris copiam cavernulis suis includere, ideo fit leuiterq; cōsequitur, ut possit animal diutissime & persepe uti uoce, persepe autē nihil omnino quoties uelit inspi-
rare, corde nihil impedito nec offenso. Vt igitur (ea quæ diximus) astringamus,
mēbra ideo principalia dicūtur quoniā sunt necessaria ad uitā, atq; ob id ab utilita-
te talia cēseri debēt. quia uero ut asserit Galenus primo de usu partiū, & pluribus
alijs in locis impossibile est asequi utilitatem alicuius particulæ, priusq; eius actio
sit explorata, sed quoties (inquit) eorum quæ organis insunt, usum propter quem
facta sunt diligenti examini subijcere uelis, causam actionis disquirito, quā quidem
causam, ut plurimū esse propriam partis substantiam inuenies. nam quisquis se suf-
ficienter utilitatem partium examinasse putat actione prius non expensa, is in tene-
bris crassis hallucinatur, ideo de actione, ministerio, & usu membrorum principa-
lium agemus. nullam enim particulam, ut decimo septimo de usu partiū dicitur, pro-
pter seipsam habere uolumus, superflua nāq; ita esset, & inutilis prorsus, si actione
priuaretur, & secari potius q̄ amari aptior. Instituemus uero sermonem de uno
quoq; membro principali seorsum exordio sumpto à corde. Est ergo ut septimo de
anatomicis aggressiōibus Galenus testatur, cor exacte & exquisite mediū cōsti-
tutum inter utrūq; spatium thoracis, inuenit natura nāq; regionem hanc aptissimā
fore ad hoc, ut cor tutissime seruarietur, cum thorax (uelut firmum quoddam septum
& ualidissimum propugnaculum) extrorsum ei sit appositus. Erat quin etiam ad
hæc regio illa prorsus utilima, uti pulmo qui ad temperandum cordis feruorē fue-
rat institutus, undiq; ipsi circūponeretur, qui illud pinnis (quos lōbus uocant) seu
digitis quibusdam in circuitu comprehendat, & æqualem & iustam undiq; refri-
gerationē cordi moliatur. Non recte igitur aduertisse Arist. uidetur, cum tertio
de partibus animalium, cor ipsum ad leuam magis declinasse asseruit. cor (inquit)
cæteris animalibus in medio pectore est. homini tantum paulo uergit ad leuam, ut
eius partis refrigerationem moderetur, & compēsset, omnium enim animalium ma-
xime homo refrigeratam habet partem sinistram. sed Galenus quid sentiat, audi-
re operæ pretium est. Is septimo de anatomicis aggressiōibus ita scribit. cor in-
ter utrūq; spatium thoracis medium situm est, & si motus eius indicat tanq; magis
iaceat in sinistris, quoniam secundum hanc partem animalis sinus spiritalis consti-
tutus est. & septimo de usu partiū ita illorum opinionem refellit. Estimant quidā,
non medium exquisite, sed in sinistris magis quodāmodo locatū esse cor condecepti,
per eum qui percipitur ad sinistrā māmillā, pulsus sinistri uētriculi inibi existen-
tis, qui est omnium arteriarum principium, sed in dextris eius partibus, est alius uē-
triculus ad concauam uenam, & epar cōuersus, propter quem nō utiq; in sinistris,

S. de uyu. p. 2.
cap. 2.

sed medium perfecte existit, non solum huius dimensionis quæ est secundum latitudinem, sed etiam aliarum duarum, quæ ad longitudinem & profunditatem thoracis perueniunt. Quantum enim spondyli distat a corde postica, tantum antica parte petus, & quantum clauis sursum, tantum ab eodem deorsum, septum transversum diaphragmaue sciungitur. De situ ergo & positione cordis hæc nobis dicta sunt, figuram uero eius nunc consequenter explicemus. Cor turbinatum factum est, & pyramidis refert figuram, namque ex ampla & rotundiore superna basi incipiens (quam caput eius nominant) deinde paulatim diminuitur, & strictum & subtile instar conifit inferna extremitate, ita ut basis superiorem locum sibi uendicet, conus autem inferiorem. Factum vero id ea ratione est, quoniam non indigebant æquali securitate omnes cordis particule, nempe: quia nec eadem utilitas omnibus commissa est. Partes quæ circa basim sunt: principalissimæ sunt, & destinatæ uentriculorum origini & explantationi. Nam absis ipsa in duos uentriculos scinditur atque distinguitur, sinistrum scilicet (qui & spiritalis dicitur) in quo duo sunt orificia, per quorum alterum (quod ampliore magnitudine pollet) omnibus arterijs corporis continuatur, & uim pulsificam impartitur. per alterum minus à pulmonibus flabra refrigeriumque suscipit. Diuiditur & in dextrum (qui & sanguineus appellatur) in quo similiter duo tenuissima oscilla, atque exiles admodum meatus habentur: quorum unum ex uena caua, quæ à gibbis iocinoris partibus ortum trahit, sanguinem in cor introducit. per reliquum autem cor ipsum pulmonibus sanguinem elaboratum dimittit, ut eis beneficium euentationisque gratiam rependat. Quoniam uero dignum ratione, ac notabili magnitudine unumquodque prædictorum uasculorum & pororum præditum est, rationabili iustaque admodum de causa, & cor secundum has partes maximum factum est. Ipse autem inferior finis explantatio quædam fortis & densa existit, simul quidem uelut operculum uentriculis eius facta: simul autem uelut propugnaculum totius cordis, ne in uehementioribus motibus incidens uiolentior in præiacentia thoracis ossa impediatur, doleatque, & propterea cogatur corrumpere & confundere rythmum & consonantiam motus. Hæc itaque pars cordis ignobilissima & abiectissima est, cumque nullum ab ea uasculum oriri deberet, in turbinatam figuram producta est: quæ uero superior à qua uentriculi oriuntur, omnium principalissima est, atque hæc quidem est ratio, cur cor conoides, & pyramidale effectum est. Futilima uero & uulgaria responsio, cor ideo hanc obtinuisse figuram comprobantium, quoniam igneam sit naturam sortitum, cum si ita sit, ut dicere audent, deberet mucronem cuspidemue sursum, deorsum uero absidem habere. sed inepta alij carpeda relinquamus. Porro illud adnotandum sumopere est, quod cum dicat Galenus partem aliquam

in corde ignobilem, uilissimamq; esse, nullus simpliciter ignobilissimā intelligat. Nec enim est pars aliqua corporis, quæ nō sit p̄cipalior omnibus tibiæ & manus partibus, sed principales quidem simpliciter sunt omnes: quia uitam primario influxu tuentur, deinde ad se inuicem comparatas, hanc quidem earum magis, hanc autem minus talem esse intelligendum est. Sed conferamus pedem, accedamusq; iam propius: disseramusq; de numero uentriculorum cordis, quoniam non alienū a nostro instituto negotiū hoc est. Cor duos specus, uel sinus, uel folliculos (utcūq; enim nominare licebit) obtinuit. sinister altiorem situm obtinet, & sursum ascendit, dexter depressiorem sibi locum consciuit, multoq; desinit inferius: uerū circumscriptionē propriam sepius habet, & paribus cū sinistro uentriculo sedibus spectatur. magis quidem in animalibus magnis, ut bobus, equis, & camelis, multoq; magis elephantis, quādoq; tamē & in paruis. Vnde quidam (ut septimo de anatomicis aggressionibus dicitur) cum gallū dijs sacrificaret, inuenit cor duos uertices habere. nam dexter specus se tollebat in altum: quare augurium ratus, nuntiat Galeno se dijs sacrificando, duo corda inuenisse in uno animali. Verū nec duo erant (ut putabat) sed dextri sublimis apex, circūscriptionē habebat propriā. Sed nō absurdū fuerit quid Aristoteles de numero uentriculorum cordis scripserit, meminisse. is igitur tertio de partibus animalium capite quarto ita insit. Ventriculum triplicem cor magnorum animalium habet: duplicem minorum, unum ad postremum, nullumq; est quod sine ullo uentriculo consistet. In eundem errorem incidit & Plinius undecimo de naturali historia dum ait. sinuoso specu cor est, & in magnis animalibus duplici: in nullo non gemino. Hæc isti paulo oscitantius, illorum tamē sententiā pulchre Galenus summus auctor reprobat sexto de usu partium, quā obrem facturum me hoc loco plane operæ precii arbitror: & si uerba Galeni pretexturo, ubi is de Aristotele (quē ut imbecillum pullum maiora animalia: discerpit, atq; dilaniat) ouationē, triumphūq; atq; trophæū actitare uidetur. Non recte (inquit) Aristoteles distinguebat multitudinem uentriculorum cordis, ad magnitudinem & paruitatem corporum reducens eorum numerum, nec enim maximis quibusq; animalibus sunt tres, nec minimis est unicus. eandem enim ad unguem & exacte habet cordis constitutionem structuræque maximus equus cum minimo passere, & si murē dissecueris siue bouem, siue aliquod aliorū animalium, uel minus adhuc mure, uel maius boue, omnibus ipsis numerus est æqualis uentriculorum, & reliqua constructio cordis eadem, nec enim magnitudinem, & paruitatē corporis respiciens natura: permutat organorum formā, sed actionum differentia, scopus illi & intentio in constructione particularum habetur, ipsaq; rursus actiones propter utilitatē ueluti finem instituit. Vnde ordo

quidam

quidā efficitur mirabilis, cū sibi inuicē succedant actiones & utilitates. Quāobrem multum adeo conuellenda illis est auris, qui aliam & diuersam ingentium & parvorum animalium constructionem arbitrantur: aut alias demum particulas in his reperiri, quæ alijs non fuerint cōcessæ sibi persuadent, cum ratio exigat, q̄ omnium animalium, quæ per spirationes uitam conseruant: eadem sit uiscerum positura, idēq; numerus: quia par est utrobiq; finis necessitas. Sic igitur Galenus anteaq̄ elephantum spectasset, ad cuius dissectionem spectaculo edito Roma conuenerat, nullum discrimen repertum iri in uisceribus illius tam uastæ molis audēter constanterq; asseuerauit, & illuc cum discipulis profectus: admirantibus cunctis ossis magnitudinem, (quæ tamen latuerat medicos) ipse in medio corde os illud ostēdit. Ex quo receptus iam pridem error reuincitur illorum qui ceruino tantum cordi os illud ascribunt, quod in omni animali adesse (si modo auris uitalibus uescitur) necessariū est, ut sit aliquid, cui cēu fundamento (ueluti retinaculis rudentibusq; ad petram nauis alligatur) membranarum radices, arterialiumq; uasorum exortus innitantur, quos sequi debet, qui scindere reperireq; os illud uelit: quod penes cordis umbilicum, mediumq; est. Non iniuria ergo (me hercules) Galenus Aristotelē naso suspendit adunco, derisuiq; habet, cum dicat maiora animantia tribus uentriculis preedita, minoribus duplicem inesse. Si enim ita res haberet, bonum profecto similiter esset, si & manuum digitos ampliores facti plures, breuiiores autem, pauciores haberemus. Vnde nasceretur risu dignissimū spectaculū, cum tres uerbi gratia digitos haberet. thesites, aiāx septē, & plures adhuc ijs achilles acupedius. alcides autem (uti puto) ingēs lōgissima nocte genitus (cū Phœbus per triplicē diem radios nō misit tellur) numerosiores iulorū, Polyporūq; seu asellorum (qui sub hydrijs aquarū nascūtur) pedibus possideret. Elephas autē par esset (opinor) ut quatuor crura sortiretur, tria tantum bos, equus duo, asinus uno pede uiueret cōtentus. Sed iā hæc quæ risū doctis excutiūt, obliuiscamur, redeamusq; illuc unde deductus fuit sermo. Cū binos cor habeat uentriculos, uti præcedens sermo exposuit, piscibus tantum sinister uentriculus habetur, nec in dextris est aliqua amplitudo, quia nec pulmones ijs tributi fuerunt, quorū gratia dexter uentriculus constitutus est, & propterea quibus animalibus non est pulmo, nec cor habet in ijs duos uentriculos, sed solum eum qui omnium arteriarum motus dux est. piscibus autem cū nullatenus uti possent uoce, ut qui in profundo pelago, imisq; gurgitibus essent uicturi) quibus assiduo natant & demerguntur ita ut aerem ad refrigerationes conuellere non possint, tum etiam cum frigidiori sint temperatura præditi, aut enim nullum aut omnino paucum sanguinem habent, ob id nec cor eorum indiget magna refrigeratione, nec eis pulmo fuit factus,

sed constructio branchiarum quæ uocantur: ipsis pro pulmone ministrat. Sunt enim multis & subtilibus foraminibus branchia hæc pertusa & perforata, quæ quidem aeri & uapori sunt peruia, angustiora autem quæ ut aquæ crassitudini patefiant. Gratia igitur pulmonis cordis dexter uentriculus comparatus à natura est, cum enim pulmo egeret nutrimento, sanguis ei à cordis dextro uentriculo mittitur, tanquæ retaliatio, & retributio quædam, & ueluti hostimentum, & beneficij premium offertur, pro spiritu cuëtationeue, quam ab illo suscepit. Sed occurrit hic nobis prius quæstio illa imprimis discutienda, de ordine productionis membrorum principalium, nam cum à multis hucusquæ sit pertractata, nec ulla sit, quæ frequētius à medicis in ore habeatur, nullus adhuc quæsitam ueritatē assequi adinuenirequæ potuit, sed porro omnes, ab alboquæ declinarunt, dum pari cōsensu pedibus manibusquæ sin culteriori examine, in sentētiā Aristotelis discedūt, dicentis, cor primū omnium conformari. Nos uero ex Galeni thesauris, quem semper secuti sumus, cuiusquæ arcu las atquæ myrothetia reuolucere sumus assueti, totam hanc disquisitionem breuissime nulla inuidia absoluemus: quidquæ pro comperto & explorato habendum sit, planissime exponemus. Voluit ergo Arist. cor primū omnium generari, atquæ ab illo deinde reliqua omnia membra produci, perinde ac si causa illa atquæ auctor simulac illud uiscus effinxisset, exiens à cōceptu illi demādasset, atquæ præscriberet, ut alia etiā re li qua generaret, ait præterea ipsū ueluti filiū emācipatū à patre, regere ac dispensare totū corpus. Sed præstiterit uerba ipsius ex secūdo de generatiōe animalium ap ponere, ut dilucidius quid grauis philosophus senserit: innotescat. Cor (inquit) pri mū actu secernitur, quod nō solū sensu ita fieri cōstat, uerū etiam ratione. cum enim abiunctū iā est, ipsum gerere, gubernare, & dispensare debet, perinde quasi filius à patre emācipatus, seorsumquæ collocatus. Itaquæ principium haberi oportet: à quo etiā post ordo membrorum describatur: quapropter cor primum distinctum in omni bus inspicitur animalibus, quæ sanguinem habent. id enim principium est & simila rium, & dissimilariū partium, & rursus. Fit autem primo principium quod in san guineo geuere cor est, in cæteris proportionale, idquæ effici primum non modo sensu percipitur, sed etiam quæ per obitum uita hic ultimo defficat. Euenit namquæ in omni bus, ut quod ultimū sit, id primum defficiat: & quod primū, id ultimū. quasi natura cōuersionē reducem agat, & ad carceres unde prorupit: redeat. hæcenus Arist. ubi tria non subobscure sentire uoluit: quorū primū est, quæ cor primū omnium cōfor matur, quæ id & sensu & ratione non obscure percipitur, secūdū quæ ab ipso utpote quod primo sit genitū, reliqua omnia exoriantur & dispēsentur, tertium quæ ultimo ui ta defficiat in corde. Verū si ueritati potius, quæ homini patrociniū feramus, in om-

nibus hijs tribus Arist. deceptū esse atq; hallucinatum non indigne pronūtiabimus. Nam quod ait cor primū actu secerni: apparere ad sensum, falsum id est, nec enim in aborsibus, qui primo mense protrudūtur, aliquid perspicuo manifestoue super ea re possumus doceri, quoad foetus inarticulatus permanserit: & hoc siue dissectio in homine, q̄s in animalibus hominū similibus exerceatur, quando autem dearticulārī incipit cōceptus, ut apparet in aborsibus post tertium mensem explosis, licet aliæ partes circūscriptionem manifestā non habeant, prope se tamen inuicem collocatæ hæ tres animalis particule uidentur, iecur scilicet, & cor, & cerebrum, in quibus iecur reliquis ambobus maiori quantitate præminet, multoq; ab illo cor & cerebrum in magnitudine relinquuntur. non ergo satis cōstare potest, quando cor primo incipiat cōformari. Sed & ratio conuincit, nullā particulā foetus intrinsecā fieri posse priusq; duæ uenæ, & duæ arteriæ quæ umbilicū cōstituūt, producantur. Egebat quippe unaquæq; particula foetus tam in primo ortu atq; cōceptu, q̄s in omni post hæc eius dispensatione cōueniēti alimēto. nullū autē sāguine aut aptius aut cōuenientius est, quod sibi à matrice per aliqua uasa peruenire necesse est, si illa debeāt generari: ergo uasa per quæ sanguis à pregnantē cōuellitur ad generationē uiscerū, prima omnium cōformabuntur. Quod si uelit illud quod primo cōformatur, reliquas subinde producere particulas, periclitatur bonus. Arist. ne uenas & arterias quæ in primis generantur, alia quoq; membra producere consiteatur: quod adeo absurdū est, ut impugnatione non egeat. tenendum ergo est q̄ uenæ & arteriæ umbilicales primæ omnium generantur ex seminis genituræ ue substantia. cum enim eorū corpora alba sint & sanguinis expertia, ex nullo cōmodius q̄s ex semine poterāt generari, ut pote quod ex seipso multum lentum, & glutinosum existat. Post uero arterias & uenas primum quod conformatur & effingitur est epar, celerrimam nāq; habet hoc uiscus ex sanguine generationem: ut pote quod substantiam illi perq; similitimam obtinuerit, si enim sanguinem ex uena secta profluentem in aquam mediocriter calentem incidere permiseris, illiq; epatis substantiam contuleris, prorsus ad similem concretionem, coagulationemq; habere deprehendes. hoc itaq; membrum facillime coagulatur, atq; compingitur, nam solum ob id q̄ uteri corpore foueatur, hoc patitur. unde & hac de causa quia scilicet primo productum est, proximus utero grauidæ alueoq; locatū est iecur. Præterea cū ut medici omnes & philosophi non uulgaris nominis testantur: qui nō drachmæ illius Socraticæ disciplinā consecuti sunt) foetus quousq; sit perfecte conformatus, plantarum ritu moreque dispensetur, manifesto consequitur, eum nec arteriarum beneficium in primordio generationis necessario requirere, nec pulsuum, nec cordis opera indigere, quæ admo-

ad prius
 sanguine gene-
 tur

dū nec plantæ. Sed operæ pretium est ut conceptus ad instar caudicis, trunciq; stipitis, in primo quidem tempore breuissime augeatur, cū autem iam manifeste coeperit dearticulari, maius incrementum suscipiat, & tandem maximum, cum iam integre fuerit dearticulatus. plantarūq; uitam per omne id tempus, alius scilicet, in auctusq; solummodo peragat. Post uero epatis productionem, cor deinde conformatur, deinde cerebrum, quod recta ratione posterius omnibus factum est, quoniam scilicet nihil conceptum animal cerebro indigeat, cum nec uidere ipsum oporteat, nec audire, nec gustare, nec olfacere, nec sensationem tactiuam intus exercere, sed nec ut manibus, pedibusue aliquid operetur, aut munus aliquod ab electione procedens obeat, nedum ut phantasiā, aut estimatricem facultatem, aut memoriā exercent, ulla necessitas cogat. Posterius igitur aliquanto cum cerebrum, tū uero omnes faciei particule conformantur, ipsumq; os capitis omnibus alijs ossibus posterius coagmentatum, compactumq; est. & ob id iuxta sinciput adeo imbecillum & exile est, ut in nuper natis infantibus cerebri motum non solum tactu, sed etiam uisu percipere liceat. Quo fit ut altricis quidem animæ officijs pueri ualētissimis utatur, secundario uero quoad robur ijs quas à corde accipiūt, iā autē imbecillibus ijs quæ à cerebro præstatur, ut qui nedū currere aut ingredi, sed nec erecti consistere possit. multo autē magis, nec quid ex cōferentibus coniectare, uel discere, uel memorari, aut aliquid sensilis affectionis, uel logicæ speculationis habeat. atq; hunc ordinem productionis trium membrorum principalium non solum in pulcherrimo illo libro de cōformatione foetus Galenus ita se habere testatus est, sed & decimoquinto de usu partium id perspicuo insinuauit ubi in hanc scribit sententiā. Est autem non minus admiratione digna magnitudo epatis, in embrijs statim, & inter initia quando primū est euidenter & liquido uidere unāquāq; particularū foetus cōformatā, sed nō minus & usq; ad partū, magno quidē igitur & ampliori metro in proportione & respectu ad alia superexcedit iecur in primis tēporibus, non parū autē nec quid cōtemnendum, & usq; quo tēpus pariendi appetat. cōsequenter uero cerebrum & cor magnitudine superant, in ordine ad reliqua membra. hoc autem ideo euenit quoniam uenarum quidē principium epas est, arteriarum autem cor, neruorum uero cerebrum. Par igitur erat, ut quæ admodum domui fundamenta, nauigio carinā, templo crepinē, huiusmodi artifices primū pangentes, deinde super ijs tuto opifitia erigūt, ad eundem modū natura animalū, à proprio & peculiari principio tuto & secure cōpactō unūquodq; uasorū genus producēs, i totū corpus deriuaret atq; protēderet. Quoniā uero concepto animali maior sit uenarum necessitas & indigētia, ut pote quod ad multum tempus plantarum ritu despensetur, ideo harum principium confestim à

primo genitu ualidissimum operata est. cerebro enim & cordi, & organis quæ
 ab ijs enascuntur, uenarum est usus necessarius cum sine sanguine, nec generari, nec au-
 gescere possint. at uero iecur, & uenæ nutritionis instrumenta, arterijs qui-
 dem parum, neruis autem nihil omnino indigent, priusquæ perficiatur animal. Hisce
 igitur de causis natura magnum & ualidum statim ab initio uenosum genus confe-
 cit, super hijs autem aliorum utrumquæ augere præ alijs incepit. Falsum igitur est
 quod Aristoteles dicebat cor primū omnium cōformari. Sed nō minus turpe quoquæ
 est quod secundario uoluit, ab eo reliqua omnia membra produci, & gubernari,
 cum nec ipsum primum generari appareat manifeste, quin potius in omni natura
 ita usu eueniat, ut idem artifex operetur cum primam opifitij partem, tum uero re-
 liqua omnia usquæ ad complementum, at qui uenas & arterias à genitura seminisue
 substantia cum palam sit generari, liquet igitur & quæ ab ipsomet, ueluti à Pra-
 xitele, aut Polyceto (qui pulcherrimum illud opus quod canonem uocant, & sin-
 gulas eius partes delineauit) reliqua alia membra conformantur. Maxime au-
 tem in hoc philosophi omnes aberrant, qui putant particulam quæ primo produ-
 citur, ipsam quoquæ alia membra generare, hanc autem esse cor: multum adeo falsi
 atquæ decepti in utraq; hypothesi, & pronunciatione, nec enim à mēbro quod primo
 effingitur, reliqua conformantur. nec cor primum producitur. Verum ut illis li-
 beraliter concedatur, non solum primum omnium cor produci, sed & ipsum reliquas
 particulas cōformare, non tamen necessario ex istis cōsequitur, ut operationes quæ
 sunt in animalibus iam perfectis, ab eo gubernentur & provideantur, nec enim dictu
 par est, uel generationis, uel dispensationis principium esse quid. Secundū enim sin-
 gula corporum & artium genera, alia habentur generationis principia, alia autem
 dispensationis, alij autem enim urbes edificant, excolunt autem atquæ gubernant alij
 quæadmodum & naues (opinor) & omne aliud quoduis alij quidem fabricant, alij
 uero cōmode opifitij iam perfectis fruuntur. Faber nauiculam & radium pangit,
 utitur tamen textor. Similiter & terebram ferrarius artifex fabricat, quo ligna-
 rio sit opus atquæ usus. Nomina quin etiā (ut Plato in Cratilo affert) nominū au-
 ctor (prout cōuenire censet) imponit, quibus tamen dialecticus hoc est qui & re-
 spōdere & interrogare aptius nouit, utatur. Sic & in potētij & facultatibus ui-
 tæ nostræ munera dispēsantibus, ratio quæuis omnium postrema & fiat, & perficitur,
 simul tamen ipsa imperat, & hominū uitā atquæ mores expēdit ad libram. De-
 niq; ut iam totam hanc questionem terminem, quod tertio loco ab Aristotele di-
 cebatur, cum animal extinguitur, cor ultimū desficere, id philosophicis auribus indi-
 gnum & omnino temerariū reputo, nam cū ipsum sit fons & principium caloris, &

efferuescere semper oporteat: reliquis satis sit, si uel modico calore participant, & deniq; cum cor solummodo per respirationem suum calorem tutatur: alijs membris duplex sit custodia, & pulsus scilicet, qui est ueluti quædam respiratio, & id quod illis ex abundantiore naturæ gratia à corde confluit, liquet profecto, q; quando ad interitum animans festinat, cor primum corrumpi, cum pauitiora ad se tutandum habeat præsidia: nec fieri possit, si cor integra ualitudine fruatur, quin & reliqua membra, si nil aliud obstat, uiuant, & sanitatem habeant. Præterea si animans moriatur ob ægritudinem calidam, palam est cor primo debere mori, cum in eo cum sit fons caloris, magis calor efferuescat, at si ob frigoris noxam moriundum sit, constat itidem ipsum primo debere corrumpi, quia magis de calore ad hoc ut conseruetur, requirat. Sic igitur quando in procinctu stat aties, & pila minantia pilis, aut etiam pugna iam conserta commissaq; est, licet omnis inimico ense popellus cadat, & uulgaris turba ingenti strage disperdatur, dum tamen rex superet, adhuc uictoria in ancipiti est, at ubi supremus militiae dux fuerit interceptus, cui fides in bello præcipua, mox totus trepidus pauet exercitus, & terga uertit, fugamq; capepsit, & tandè palantes duce perempto interimuntur cuncti atq; dissipantur. Nec mirandum quid est (ut inquit Galenus) quin potius ueniam ignouisse decet, si plurima circa dissectiones Aristoteli deliquerit, ut qui propterea q; in exercitatus fuerit in anatomijs, errauerit & fuerit deceptus. Sed ut iam redeamus illuc unde obambulauerat sermo: cor totius caloris qui in corpore reperitur, fons est & origo, atq; auctor, à quo per arterias in totum corpus scaturiunt, & deriuantur, ceu per quosdam ductus atq; canales, sanguis & spiritus: quis cum membra suas functiones exerceant, firmissime namq; illud tenendum est non posse particulam aliquam sine caloris adminiculo sua munia commode administrare: nec uiuere animalia sine calore, hoc uoluit Galenus, hoc Hippo. hoc omnes medicorum filij clamitant, hoc omnes recte philosophantium schola personat. Aristoteli certe toties id pronunciauit ut si non credas, committas piaculum: mihi uero ex multis pauca quædam retulisse sat erit. Is igitur & ortum & uitam in libro quem de ea edidit. sic diffiniuit, ortus igitur est prima uegetatricis animæ cum calore participatio, uita uero mora eius. obitum contra finiuit dum ait, obitus atq; corruptio uiolenta quædam caloris extinctio, aut marcor, ijs enim de causis calor extingui solet. & rursus. omnibus igitur corruptio obuenit ob caloris defectum, & in libro de adulescètia & senectute. oia uiuètia (inquit animam sortita sūt, quæ nequaquam absq; naturali calore esse potest. porro animalium partes omnes totumq; corpus calorem quendam naturalè insitum habent, quocirca dū uiuūt calida apparēt, dū mortua sūt, atq; uita destituta cōtra. necessum

est itaq; uitam & incolumitatem caloris, item mortem & eiusdem corruptionem simul esse. Preterea si animal uicturū sit, opus ei est, ut alimentum cōficiat, & decoquat, quo superato id ad suam substantiam conuertat, at qui lucidum & obuium cuius est, cōcoctionem caloris naturalis ope prouenire. Quo circa cum indiguissent uiuentia quodam calore, quo uitam tuerentur, & functiones sibi delegatas obirent, oportuit continuo productionem talis fieri caloris, ni enim resarciretur: uita stare neutiq; posset, depascitur enim calor assiduo, & deuasat humidum, ad cuius perditionem ipse tandem manum dat, & succumbit, q; ni restauratio auxiliares copias afferret, uita nostra breuissimo tempore produceretur, nosq; inter diaria & ephemeria animantia essemus computandi. Vt ergo nos uiuaces essemus, nec dulce nobis periret libareturq; æuum, & particularum quæq; operi incumberet, & uacaret, cor ipsum natura instituit, eiq; caloris officinam delegauit, utq; indies calorem moliretur, & ad singula membra transmitteret, operata est. quippe id uiscus natura, tum omnium animalis particularum maxime sanguincum, tum calidissimū est. ut Galenus primo de temperaturis asseruit. quod etiam uel sensu tibi dignoscere licet: si enim animali iam mortuo uelis alterutro uentriculorum eius adaperto, & præcipue sinistro in eum digitum statim mittere, magnum inibi calorem deprehendes, & longe maiorem q̄ in alijs sit partibus, dum modo pro naturæ ratione se habeant. nam par huic caloris portio, ut cordi est minima, sic reliquis partibus est omnino magna. hoc esse uerum idem Galenus libro de inæquali intemperie astipulatur dum ait. sunt eæ omnes inæquales intemperies maxime quidem inflammato eo qui in inflammatione est sanguine, deinde eo qui in uisceribus & corde habetur, atq; huius maxime, eo qui in sinistro eius sinu est, in quem si uiuo etiam num animante, nec adhuc febre tentato, manum demiseris: uehementissimum inuenies calorem, quomagis uerisimile est, ubi totum corpus præter naturam incalescit, hunc maxime sinum ad summum peruenire caloris, cum tenuissimum maximeq; spirituosum sanguinem habeat, & moueatur perpetuo. Quamobrem de Aristotele merito quis admiretur ponente dextrum sinum cordis calidiorē esse sinistro, cum tertio de partibus animalium hæc dicere sustinuit. dexter plurimū sanguinis & calidissimum cōtinet, quamobrem pars corporis dextra calidior, sinister parum idq; frigidissimum, medius mediocrem, tum copia, tum calore, sed puriorem. hoc siquidem absurdissimum est, nec fieri potest, quin si quis hæc deffendere uelit, magnum risum & ludibrium debeat. Sanguis enim dextri uentriculi, & si plurimus sit, non tamen calidior, nuper enim fusus in ipsum per uenam cauam ab epate, cum nondum sit consecutus supremam concoctionem & elaborationem, non potest esse

uehementer calidus, sed crudus adhuc incoctusq; & rudis (ut ita dixerim) permanet, donec in corde longam & diuturnam traxerit morã, cum enim penetrauerit in sinistrum cordis specum, & arterias quæ ab eo oriuntur, calidior efficitur ualde: tum ex longitudine moræ ob reuolutionem meatuum per quos sanguis transiturus est, tum etiam (quia ut testatur Galenus sexto de usu partium) cum non sint manifesti & conspectui patentes transitus atq; processus à dextro in leuum, necessum fuit sanguinem ualde subtiliatum, & spirituum naturæ uicinũ ad ipsum pertransire. Quòd si dextra pars calidior existit, id est iocinoris ratione, & uisicæ quæ flauam bilem suscipit, quæ quidem in dextris situm & locum habent. Est item cordis sinister specus calidior multo dextro quia spiritus potissimum cõceptaculum est, qui multis numeris calentior sanguine (ex cuius tenuissima parte gignitur) pernotatur. Cum igitur cor (ut ex precedentibus innotescit) principium sit calorís: oportet ut semper percalidum seruetur & efferuescat perpetuo, ut quod ipsum tum cæteris particulis pulsandi motum præstet, cum ipsas calefaciat, hijs satis ad salutẽ sit, si non sint frigida, uel exigui compotes calorís efficiantur. Nam principium ipsum si naturali calore priues: non ipsum modo refrigeres, sed etiam uniuersa quæ prius ab eo calorẽ acceperunt reliquorum nulli (licet arterias uinculo constingas) omnem adimere calorem possis, quando per tunicas ipsas nonnihil confluerit. Est enim iuxta Hippocratis sententiam totum corpus conspirabile & conflatile, quare si non per arterias, at certe per alia, & potissimum uenas propter eum qui est de una in alteram continuum transitum in omnem particulam aliquid calorís defferetur. Quòd autem non solum per arterias, sed etiam per uenas, & alia uniuersa confluat à corde calor demonstrat Galenus in libro de usu pulsuum, & colligitur plane ex eo qd cum multis tum uenatoribus, tum gregarijs militibus, ubi singulari pugna decertassent: arterias & uenas ita uulnerari contingeret, ut necesse fuisset medicis, eas uinculo excipere, ij omnes non longo interposito spatio, frigidiores sibi redditas partes senserunt, ac citius quidem quibus tum arteriæ tum uenæ fuere deuinctæ, serius, quibus arteriæ tantum minime uero quibus solæ uenæ, ex quibus manifestum est per uenas quoq; aliquẽ in particulas accedere calorem, q̄q̄ longe minorem, q̄ qui per arterias trãsmittatur. Quin si quam corporis partem citra uulnus deligare uelis, ilico eam liuidam frigidamq; effectam contemplabere, quod planum est inde adeo euenire, qd calore qui per omnes partes superne confluerat, est priuata. Feruescere ergo calorem cordis (ut dicebamus) opus est: hinc ut Arist. tertio de partibus animalium ait, pauidiora sunt animalia, quibus cor grandius, quoniã calorem proportionẽ cordis non habeant, sed parum calorís in magno conceptaculo exolescat, itaq;

sanguis frigidior sit. Nam ut in paruo & magno domicilio tantundem ignis non æque calefacit, sed minus in amplo, sic calor per corda ingentia sparsus atq; diffusus imbecillam vim obtinet. atq; ob eam rem lepores, cerui, mures, asini, mustelæ, timidiores aperte euaserunt, quia magnum proportionem corporis cor habent. audentiora autem fidentioraq; quibus minus aut mediocre fuit tributum cor, quoniam in ijs calor collectus ualentior sit, & ingentes animos ad quiduis audendum præbeat animali. Quòd si multum cor in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam (inquit Galenus) iracundia & temeritas adsunt. cõcomitatur namq; ira omnem excessum caloris in corde, non propterea q; sit sanguinis ebullitio, & accessio circa cor: non enim sanguinis feruor ad excandescentiam proritat, sed potius excandescencia siue ira: huc sanguis generat feruorẽ. Quam ergo ob causam propensiores ad iram sunt qui cor habent calidum, dicimus, q; ratio & finitio iracundiæ, libido, & studium illud est reponendæ uindictæ per quod mouetur corpus, citaturq; ad pellendum quod molestiam inducit, ut concupiscentia nil aliud est, q; appetitus mouens ad amplectendum quod iuuat. repulsio autem eius quod nocuum est, sicut non potest fieri nisi à uehementi motu, ad quem quidem caliditas reddit aptos: sic nec appetitio repellendi (quam esse formalem rationem irascentiæ, dicimus) non potest in corpus seu instrumentum ualde calidum concidere: quia mouet anima corpus, sicut ipsum aptum & dispositum est, quod autem calidius est corpus, mobilius & præoptius existit, ut id appetitus uindex agitet, eoq; tanq; organo ad repellendum tristitia adutatur. exempli causa iudicat ratio iniuriam acceptam esse, statim animans iracundia exæstuat, cupiensq; uindicare, calorem excitat & spiritum cum quibus negotium facebat, huius feruorem in sanguine excitat: quo tanq; auxiliariis copijs confirmatum recalefactumq; aggredditur atq; laceffit, quodcumq; sibi noxam inferebat. frigidi autem cordis animalia licet percipiat quod lædit, non tamen in iram de facili prorumpit, quoniam corpus ineptum est ad hanc repulsionem, tardeq; difficulter excitatur ab appetente: quare cum ratio organum non sibi sequax & obsequens esse dignoscat, quo cõmode ulciscatur, ueluti uicta cedit atq; fathiscit, nec hostem auertere tentat, sed potius consternatur, atq; flaccescit: at cõtra quæ calidius & facile motabile corpus obtinet, ex leui sepe irritamento grauiter excandescunt, proindeq; in fame & siti ad iracundiam sunt proniora. Sed hæc nobis ueluti parerga & præter intentionem sint dicta. redcamusq; iam ad id unde sumus progressi. Cum uita & anima calore quodam (ut Arist. ait) contineatur: impossibile autem sit calorem seruari, ni assidue perflatur ideo necessum fuit refrigerationem adhiberi, quod sane Arist. sensit dum in libro de respiratione dixit. Omnino igitur animantium natura refrigerationem deside-

rat & inspiratum, ob animæ in corde incendium. & rursus in tractatu de morte. Porro uitæ principium defficere solet, cum calor cordis non reffrigeratur. tunc enim idem seipsum consumit. animalium autem cum alia aquatilia sint, alia in terra degant, inter hæc ea quæ sanguine carent, à continente aere, uel aqua satis reffrigerari possunt ad hanc corruptionem euitandam. nam cum calorem habeant exiguum, modico etiam auxilio egent. plantis quidem (inquit Arist.) subsidium illud quod per alimentum & ambientem aërem paratur, sat est ad caloris naturalis tutelam atq; salutem: etenim alimentum reffrigerationem cū ingreditur facit. Quæcunq; autem ex insectorum genere uiuacioria sunt, ijs corpus sub septo transuerso præcinctū distinguitur, ut per membranam subtiliusculam reffrigerentur. atq; ad hunc modum quæcūq; bombos elidunt, qualia sunt uespæ, scarabei, & cicadæ: habent membranam quandam, sub diaphragmate subtilē & tenuem, quæ dum attollitur & uicissim deprimitur, calorem eorum tuctur. nam murmur illud, spiritu: dum quasi anhelant, ciere solent. Eo enim spiritu qui in ipso septo transuerso insitus est, dum sese surrigit, ac per uices subsidet, contingit quædam attrictum & collisionem fieri ad membranam, ex cuius percussione ab spiritu strepitus illi eduntur atq; citantur. Ob id etiam cum duplex sit cicadarum genus, quædã enim sunt canoræ atq; uocales, quædam uero inconcinnae, ut ita dixerim, & inuociles, priores ideo canunt, quoniã calidiores sunt, & diuiduæ sub septo transuerso, quæ uero non canunt, indiuiduæ sunt, nec membranam se attolentem per uices reffrigerationis gratia obtinent, quoniam frigidiores existunt. Quæcūq; uero animantia calidiora sunt, & non tantum cor habent, sed etiam pulmones, ea sibi reffigerium per respirationem moliuntur, attrahendo reddendoq; animam per uices. at quæ cor habent, sed pulmone uacant, uti pisces, aqua per branchias reffigerantur, & eorum natura aquatilis sit, qui autem piscium sunt calidiores, ut delphini & balenæ ij pulmone præditi sunt, & spirando reffigerari solent. Quam obrem & talia exerto ore dormiunt, stertuntq; ipsi quidē delphini, & per summa pelagi fluitare uisuntur, ut spirent, & retibus capti breui tempore strangulātur, & spirandi facultatē amiserint. Namq; ut Oppianus halicuti- cōn splendidissimus auctor ait: piscibus atq; ipsis trahitur circumfluus aer. Quoties igitur (ut pulcherrime Arist.) alijs pulmo, alijs branchiæ obdurescunt, prætemporis longitudine, exsiccatis, hijs quidem branchijs, illis uero pulmone, & terrosioribus redditis, has particulas attollere & comprimere non possunt, ac tandem calor ipse obsolescit, & marcore corrumpitur, quo circa & paruis affectibus in senectute abortis, animalia cito commoriuntur. estq; mors talis nulli obnoxia dolori. tunc enim animalia mortē obeunt, & si nullo uiolento affectu tētentur. immo uero

citra ullum penitus sensum anima ipsa recedit, propterea & pulmo multum attolli
 & subsidere nequeat, tandemq; ubi moueri præterea non potest: expirado uita cum
 morte cõmutatur. Cum itaq; nobis per præcedentem sermonem satis ostensum sit,
 cor calidissimũ esse, anteaq; ad reliqua accedam, uellem illud summopere notatum,
 cor ipsum ex mente Galeni in censu & ambitu humidorum esse computandũ, quod
 patet ex primo de temperaturis ubi ita scribit. Verum cor paulo q̄ cutis minus est
 durum, iecur multo, itaq; etiam humidius q̄ cutis cor est, q̄to scilicet est mollius,
 unde profecto fidem frontemq; iuniorum desiderare compellor, qui affirmare susti-
 nent Galenum cor siccum primo de temperaturis posuisse, idq; passim & impune
 iactitant, uerum enim uero qui hæc ab eo suspicantur dicta, incessendi merito, coar-
 guendiq; tarditatis sunt, qui eum intelligere nequeant, & profecto surdissimis mihi
 esse auribus uidetur: qui uocem Galeni à nobis paulo ante citatam, tam contentam,
 illustremq; exaudire non possint. sed astringamus tandem, nec uagari amplius ora-
 tionem patiamur. Cor ergo principatum & pontificiũ obtinet in cæteras hominis
 particulas, cum caput & origo caloris sit, sine quo uita stare diu non potest, ut sa-
 tis à nobis sufficienter per præcedentem sermonẽ est explicatum, quo fit ut tantam
 noxam & labem, q̄tam reliqua membra stante uita non toleret atq; sustineat. So-
 lũ hoc uiscus (Plinius inquit) uitij non maceratur, nec uitæ supplicia trahit gra-
 uiora, læsumq; mortem affert præsentaneã, cæterisq; corruptis durat in corde uita
 litas, quod Arist. etiam num tertio de partibus animalium libenter amplecti uisus
 est cum dixit. Cor solum uiscerum atq; omnino partium corporis nullũ uitium pa-
 titur graue idq; recta ratione, cum enim principum corrumpitur, nihil est quod cæ-
 teris quæ inde pendeant, præbere auxilium possit. Indicium autem: q̄ nullum affe-
 ctum cor patiatur, q̄ in nulla hostia cor ita affectum uisum adhuc est, ut in
 cæteris uisceribus cernitur. hæc Arist. Tanta est uisceris principalis reueren-
 tia, tanta dignitas, tam grauis offensio. notandum tamen q̄ cum Arist. &
 medici cor nullam læsionem perpeti dicunt, intelligendum illud esse de solutione
 unitatis. nam malam intemperantiam ueluti febrem, aut palpitationem nihil du-
 bium est. febres cotidie à corde trahere ortum experimur. palpitatio uero huius
 uisceris (inquit Galenus quinto de locis affectis) pluribus integra ualitudine degẽ-
 tibus tum adolescentibus tum adultis subito sine alio manifesto accidenti euenire ui-
 sa est: atq; omnes eos sanguinis detractio iuuat. Ergo in corde simularium partium
 intemperies subitam mortẽ non inducunt. similiter nec duri tumores duritiesue in am-
 biente cor tunica prohibentes ne id commode dilatetur, quales in gallo sunt enati,
 quẽ Galenus dissecuisse se refert. nec uero humores aquei quales in pustulis aquo-

sis uisuntur, qui in continēti tunica interdū in tanta copia cumulātur, ut spatiū non
 relinquunt, quo cor ipsum se agitet, mori compellunt tam celeri nece, ut testatum fe-
 cit Galenus ex sinia quæ indies ignota causa ematiaretur, cuius ambiens cor peplius
 talibus humoribus tenuibus urinæq; persimilibus scatens fuerit repertus. at eæ quæ
 ad instrumentales partes pertinent, subito enecant, si talis solutio continui confirma-
 ta sit, & penetrans usq; ad uentres. tunc enim si ita sit, animans statim moritur. Si
 autem solutio continui tenuis & parua existat, & solum superficie tenuis substan-
 tiam cordis lancinet & soluat, morietur quidem animans, sed tamen poterit saltim
 prius per diem superesse. Testis huius rei locupletissimus Galenus est quinto de lo-
 cis affectis dum ait. Si ad uentrem cordis uulnus aliquando penetrauerit, protinus
 magno cum sanguinis fluore hominem mori necessum est. idq; præcipue si sinistra
 partis uenter fuerit uulneratus. si uero non ad uentrem usq; pertingat uulnus, sed in
 cordis substantia consistat, ex ita affectis aliqui non solum ea die qua uulnerati fue-
 runt, sed sequenti quoq; nocte uiuere potuerunt, qui oborta deinde inflammatione
 extincti sunt. Cum igitur dicat Galenus citiorem sequi mortem ad uulnus uentricu-
 li sinistri q̄ dextri, patet obiter perfectiorem esse sinistrū dextro. Conciliator au-
 tem differentia quadragesimasexta & nonagesimasextima oppositum lippienti-
 bus oculis, saturniacisq; & cucurbitalibus leuis hallucinatus asseruit, quod ipse
 præcipue hijs rationibus astruit. primo quoniam uita & motu cessante in uentricu-
 lo sinistro per horulam percipietur in dextro, prius enim succumbit sinister, deinde
 uersus dextrum mors prorepat. secundo quoniam in strāgulatis omnis sanguis re-
 peritur in uenis, nihilq; in arterijs, quod nō posset aliūde uenire nisi quia uirtus cor-
 poris gubernatrix cum spiritibus & sanguine existentibus in arterijs strāgulatio-
 nis tempore concurrat ad cor, tanq̄ in arcem, & occupat partem dextram, ut quæ
 nobilior sit, & maius refugiū præstet. Verum (ut dixi) sinister specus perfectior
~~est~~, tum quia si uulneretur ocyor mors sequitur, ut ex Galeno dictum est, tum quia
 spiritus conceptaculum est, qui multo sanguini præstat. Voluit item expresse idem
 Galenus sexto de usu partium dum ait. minus autem orifitijs quæ sunt in sinistro
uentriculo quem medicis mos est appellare spiritualem, sunt illa principalia, quæ
 in altero eius uentriculo sunt: quem sanguineum cognominant. ad hæc cū dexter fue-
 rit institutus pulmonis gratia, sinister autem gratia ipsius uitæ: quis uertat in du-
 biū perfectiorem esse sinistrum. nā quod aiunt pulsificum motū & uitam, prius in
 sinistro urgēte morte q̄ in dextro deficere, id omnino falsum reputari possit. Nec
 defuerunt plurimi antiquorum qui non pulsare dextrum asseuerarent, quibus Gale-
 nus utriq; cordis sinum pulsare, manifesto percipi asserat: & q̄ nudato animalis

sinister cordis
 uentriculo
 nobilior

corde, uix eius motus nisi forcipe comprehendatur, cōpesci possit, quin ē digitis elabatur, eo tamen modo rem sese habere testatur, q̄ animali ad mortem tendente prius imæ partes moueri desināt, & deinde paulatim ad bases motus deficiat, quas si quis comprimere uellet manibus, ne cicerentur, mors statim sequeretur. ait tamen, q̄ in auribus ipsius cordis, iam perfecte moribundo corde obscura quædam & exilis motio pernotatur, cum iam cor moueri desierit. q̄ si illorum rationem sequi uelimus: illas angustias subibimus, & periculum promptum, ne cordis solas auriculas, ut dignitate præstātes, cæteris illius partibus omnibus præferamus. Nec uero si in sinistro prius deficere motum cōcedamus, quidpiam adhuc uir sapientissimus nos credere coget, dicere enim possumus sinistram prius defecisse, quoniam cum esset perfectius, non potuit diu malum sustinere, & ut Paulus de utribus aquarum loquens ait: alterationis procliuitas uirtuti magis q̄ uitio ascribēda est, aut quia cum corpus dextri subtile & molle, sinistri autem crassius nimis & densius fuerit cōstitūtū, difficilior sit ipsi uirtuti pulsificæ id mouere q̄ dextrum. Quia uero de motu postremum in cordis auribus deficiente, meminimus, absurdumq̄ & inconsonum rationi esse uideatur, ut in enatis proficiscētibusq̄ a corde magis q̄ in ipso cordis corpore motus & latior perduret, inquirēdumq̄ per ocium admoneat Galenus: solutionemq̄ differat, quoniam eo loco aggressiones tantum anatomicas, non causas redde re moliatur. nos nihil (nam cursim mētem nostram explicare quid uetat?) absurdum & abs re a natura effici arbutamur, q̄ ultimo aures moueri desinant quæ pro cordis partibus non habentur: cui quatuor præcipua uasa, arteriæ scilicet duæ, magna quæ aorte dicitur, & uenalis. duæq̄ uenæ caua scilicet & arterialis, qua sanguis ad pulmones deducitur, ascribantur, nam uitaliores partes, quæq̄ maximi ad uitā referunt, promptius patiuntur, & damnum corruptionemq̄ subeunt, nec uero (ut existimo) bases ipsæ possent moueri, quin ad aures quoq̄ extrinsecus prominentes uis illa ciendi & agitandi sese deriuetur, sicut nec sole fulgente fieri potest, quin illuminetur nubilus aer. Hijs adijce q̄ mors nunq̄ ferme subsequi cōsueuit nisi exhalate paululū anima, & a centro imoq̄ corporis abeunte ad cutem & superficiem externam donec ultimo tandem exterioribus relictis partibus, & ui omni exhausta, mors inferatur. Sunt quoq̄ crassiusculæ aures, in quibus (ut in aqua puteali aut ferro diutius q̄ in rariori substantia calor aut frigus conseruatur) facultas illa mouendi sibi tradita, quous principio extincto permanere potest. Quod uero rursus obitrudūt, totum sanguinem in strangulatis in uenis cōtineri, facilis illa in promptu, & ad manum responsio est, si dicat quis illud ob eam accidere causam, quoniam in arterijs uiuo adhuc animali, magna portio spiritus, minima autem sanguinis re-

riatur in uenis contra: cūq; ij qui laqueum collo aptauerunt, non inspirent aerem ad refrigerandum calidum, spiritus non uentilati cum tenuiores sint, facile discutiatur & euanescant. sanguis autem in uenis contentus, ut pote crassior, non manus statim dat, sed longiori temporis spatio manet. Herafistratus autem qui arterias uacuas sanguine contendit, nec hoc ipsum concederet, q; inanes arteriae reperiantur, nam si reuincatur sanguine in arterijs ostēso, hunc aliunde illuc concedere narrat, probabilem q; rationem affert de hœdis lactentibus, alijsq; animalibus quibus multa & tenuis humiditas in uentre continetur, quæ si strangulentur, inuenias, lacte distentas & aërofa humidaue quadã substãtia arterias obtinere: quo palã argumēto cōprobari uidetur, aliunde ad arterias cūdurus urget casus: sanguinē & humores trāssumi, quas cōsentaneum magis est plenas offendi, q; uenas, ut pote ad quas natura recurrat, ut per illas citius cordi præsidium passuro ferat, ita ut nihil magis ex hoc aduersum nos habere possit. sed tamen satis iam satis de quercu (ut aiunt). Verum ut quod ab initio dicebam: repetamus. cor principalissimum reliquorum membrorū est, conuenientissimumq; fuit, ut unum uiscus imperandi munus obtineret cui reliqua præstarent famulatum (ut enim inquit Homerus).

Res mala multiplici terras dititione teneri.

Es to unus princeps populos cui pace regendos.

Iustitiaq; dedit magni regnator Olympi.

Vnde firmissime sustinere non uerebimur, nunq; posse animal mori quin cor lædatur, ita q; si animal interitum mortemq; subit, quocunq; tãdem morbo id teneatur, necessum tamen est cor aliquid noxæ cōtraxisse, atq; fuisse perpepsum. audacissima profecto conclusio, sed audeamus fortiter, simusq; uel periculo liberales, non enim absq; Galeni suffragijs qui uir mihi unus multorū millium instar est, ad tantã conclusionē asserendam accedimus. subscribit is nobis & calculum apponit quin to de locis affectis ubi ita scribit. Semper mors sequitur ad immodicas cordis intemperantias, simul enim cum ipso omnes uitiantur partes, cum enim ipsæ ob peculiarem cordis tēperiem actiones suas perficiant, hac pereunte actiones quoq; ipsarum perire necesse est: & cerebri quoq; & epatis. horum uero temperie deperdita, non oportet simul cordis actionē perire: si enim nec nutriatur animal, nec sentiat, nec moueatur, quod in latentibus animalibus euēnit, nihilominus uiuere ipsum posse, quoad cor manserit illæsum, nequaq; negandum est. at uero si cor respiratione priuetur: hominem illico perire necesse est. hoc item expresse uoluit idem Galenus quarto de simpliciū medicamentorū facultatibus capite decimosextimo ubi ait. Nec enim animal ullum interire potest, quin cor ab agendi munere cesset. hinc est q; medicamenta

quæ frigiditate interimunt, ut cicuta, papauer, altercum, mādāragora, in calidīs natu-
 ris magis uim suam exerceant. cum enim sit impossibile, ut interficiāt, non prius cor-
 de frigore percusso, in calidīs naturīs citius ad cor attrahuntur, secātur, & cōmi-
 nuuntur, in frigidīs uero cūctantur, & tardant, in maioribus meatibus hærētia, &
 uenis atq; arterijs innatant: & tēporis spatio interim per longos errores atq; mul-
 tas iactationes ab humoribus qui in eis sunt, uicissim perpetiuntur, acciditq; interdū,
 ut concoquantur. Sic itaq; perimit apoplexia fortis, attonitusue morbus, læso nāq;
 cerebro, qui nerui ab eo oriuntur, nequaq; possunt thoracem attollere, cumq; cor be-
 neficium spirationis flabellorumq; non sentiat, fatis cōcedit atq; ab interitu animal
 rapitur. In corde ergo (ut dicta breuiter resumamus) principium uitale degere illud
 uel maxime fidē repugnāibus faciat, q; in oīm quæ obtineri potuit munitissima atq;
 tutissima totius corporis parte sedē illi natura cōstituit, quæ passim in ipsa rerū ab
 se genitarū incolumitate seruāda mire sagax atq; sollicita est. tutissimū uero est me-
 diū, id autē est pectus: & locus is qui cordi circūiacet: interiorē itaq; uiscerū appa-
 ratum à natura (quæ nihil molitur incassum) exacta diligentia cordi tuendo in sti-
 tutum conspiciamus, quod in media exacte totius corporis regione positum, plurima
 & ualidissima ossium & carnis compagine circūsepitur, opertumq; firmissimo mē-
 branæ inuolucro uelut indumento munitur (quod pericardiū quia cor circūeat: ap-
 pellatur) atq; adeo durum & densum obducitur, ut uix ferro impatibile sit. distat
 autem tāta intercapedine & interuallo à corde, per quantū ipsum attollitur, cū di-
 stinguitur: ne scilicet eius lationi impedimento esset, adeo ut domum potius cordis q;
 tunicam nuncupare sit tutius. ad necessariam uero caloris redundantiam habet cor
 attrahentis & reddentis spiritum officinæ suppetias: quibus intercedentibus ad
 æquabilem caliditatis mēsuram admota refrigeratione deducitur, in quo sane munē-
 re præstādo præsto adest pulmo spongiosus, fistulis cauus, & cessilis, qui ne ul-
 la in parte cor lædatur, ueluti tergidux auxiliarius occurrit, & merito quidem tot
 suppetijs & munimētis obtenditur, cum utilitatis originem complectatur, & simul
 atq; cor pati contingat, in animalibus quibus est cor, inuitabilis interitus occasio
 incurrat, ea enim ægritudo quæ uulgo cardiaca nūcupatur, à qua plærīq; euadunt
 incolumes, non cordis sed stomachi ægritudo cēsenda est, fuit nāq; in usu ueteribus,
 ut uentriculi hostiolum cordis appellatione insignirent, ex cuius affectionibus quæ
 à medicis cardiacæ sincopæ concisione sue uocātur: proueniunt. Sed quoniā leoninā
 (ut inquit apud Platonem Socrates) semel induimus: non relinquamus prius: quin
 mōstra omnia Herculis more perdomemus. Cum enim hucusq; tātam cordi digni-
 tatem concesserimus, periclitantur tamen testes, & cerebrum, ne (quē illi dedimus)

ANTONII LODOVICI

honorem præripiat sibi & alienam gloriam uendicent. Proposuisse siquidem testes uideri potest Arist. qui recensens causam cur execti, eneruati imbellesq; reddantur, illud ait patrocinari, q; sectis testibus cor à quo robur tonusq; prouenit animali, laxius solutiq; relinquatur, quia nihil sit aliud, quod cordi tensionis illum usum præstare possit. Cum igitur non ex proprio habitu atq; natura tale sit cor, sed extrinseco ascititio indigere præsidio uideatur, quod munus testium dono sibi contributum esse sentire uisus est Arist. potior testium status comprobari uidetur. quos etiam ipsum Galenum cordi in membrorum principatu prætulisse: credere quis atq; suspicari potest. Is enim dū acrius libro de semine primo in Aristotele inuebitur, qui testes eum usum præstare dumtaxat opinatus est, quem lapides à telis staminibusq; suspēsi præbent, dum rectos incōniuentesq; cōtinent meatus: qua radius textorius trāsiturus est. primo quidē cōmemorat casus difficiles, qui excisos eunuchosq; redditos cōsequuntur. Deperditur (inquit) & perit ipsis omne robur, & uirilitas, & fortitudo, & ipsa masculinitas (si ita loqui detur) nec latitudo uenarum amplius ipsis inest, nec sanguis floridus, nec pulsus robusti adsunt, sed uieti, & ueter-nosti, marcidisq; & putidissimi ad omnia redduntur. Fœminis autē quibus excastratio peracta est, oīs libidinis usus, amorq; extinguitur, nec marē prosequuntur, nec simili etiā dū tēgine turgēt, sed peride ac si fœminitas ipsa, muliebrisq; natura cū ipsis testibus ab illis excisa fuerit (quas tamē difficulter nimis castrari posse ait) inertes se-gnesq; ad uenerē euadunt. Nec hoc solum (inquit) execti patiuntur, sed & magnū in carnibus utrorūq; discrimen interest. suauiores enim multo & gratiores castratorū sunt carnes, cum animalium non excisorum graues sint, & uirosū odorē (qualis is est qui sub hircorum alis cubat) refferant: & testium quodāmodo qualitatem saporemq; reddant, quibus uis ad est alterandi totum corpus. Sed nec molestū, aut uidere difficile est (inquit) cur exectis hæc accidant, cū alterum innati caloris principium deperdant ipsos scilicet testes, quos palam est, si dum aderant, corpus calecebat, absentes refrigerare, atq; robur mēbris omnibus & particulis apponere: quibus ablati corpora effœminentur, & non multum fœminarum dissimilia fiant, omnemq; tum animi tum corporis uigorem amittant, atq; deperdant. Galenus itaq; cum testiuū utilitatē, præ Aristotele qui illos subtegminū ponderibus, forticulisq; statuentibus rectos telarum meatus (quos lias uocant) assimilauit: se affectum cognosceret, tādē in hæc uerba prorupit, quæ accusatoribus calūniandi ansam præstare, suppeditareq; & suggerere possunt. Cōferunt (inquit) faciuntq; & ad generis successionem distributionemq; testes, hoc autem tertium à uiribus scilicet & calore, quibus afficit totum corpus: nec ipsum cor præstare potest. Ut igitur cor uiuendi

uendi sit auctor, ut bene tamen uitam animãtia agant, (quibus id unicum studiũ esse uidetur, ut sobolis propagatione diffundant in posterum sese: & immortalitatem quoad possunt, assequantur) testes concedunt, quanto igitur ipsa simplici uita, bene pulchreque uiuere præstantius est, tanto in animalibus testes corde ipso sunt eligibiliores. In ijs (in quibus) uerbis calumniam sustinere Galenus uidetur: qui tantum testibus dignitatis tribuat, quibus tamen abscissis uiuere non denegetur, cũ corde adempto (ut ægyptius Moses argutatur) nihil opis ferat colei, quin nigrum fatum proserpat. Sed flagitiosa hæc obiectatio est. nã quod (quæso) piaculũ, flagitiumue committitur: si dicat Galenus optãdos magis ipso corde ab animalibus esse testes? quæ cũ posteritatis sensum insitum habere conspiciantur: multo magis (opinor) eligerent uiuere si daretur, sine corde, dum modo, genus proferre possent, generãdiq; facultas non tolleretur, quæ ut manente corde, uiribus eneruata, nil masculæ uirtutis habentia, per omne degant æuũ, & generis, rerumq; successione priuarentur, uiuereq; (ut ego quidem arbitror) non amplius uellent, si protendere liberorum procreatione spetiem non possent. Multa necessaria sunt, quibus tamen alia eligibilia habentur. quod malum, molestumq; est, necessarium quandoq; dicitur, quod nullus (si modo sit sanus) tamen præoptarit magis. nutritionis ciborumq; est usus magis: quæ rationis necessarius, sed nullus nisi mente sit captus: uentri seruire potius, quæ uiuere secundum rationem uelit, sine cibis, epulisq; porrigere uitam non datur, sed quis omnibus cupidariũ escariũq; delitijs: sensuũ munera, & audiendi, uidendiq; usum (qui propter melius fuit datus) nõ præferat? Cur igitur diem Galeno dicamus, & tantũ nõ criminemur? cũ etiã (si dijs amicũ, collubitũq; est) ægyptius ille tantũ imminuta, deffecta q; esse uerba Galeni asserat, ut amplius imminuere non oporteat, qui tamen (si quicquã mihi iudicij est) nõ necessarios magis, & ad uitã magis præstãtes, sed eligẽdos magis ab animalibus esse diffiniuit, per quos scilicet nõ solũ robur, & uita, ut ex corde habetur, sed memoria in posterũ, seculũq; etiã demãdatur, cũ in suis genitib; animãtia uiuant. Cõtra Arist. autẽ qui cor, tonum, roburq; ut firmiter distentum teneatur: à testibus præcario habere arbitratus est, multa sunt, quæ uirum alioquin doctissimum urgere, illiusq; opinionem ut falsam repellere possunt. nam si tensione indigebat cor, præsto erat arteria aorta, & caua uena à corde exorta, quæ ubi primum thoracem ascendunt, pectori, uel spina, loris uinculisue quibusdam adalligatæ, firmitus ualentiusq; cordis substantiã extenderent, per quas, aut etiam per uenas & neruos, quibus cor continuatur, tensionem cordi natura moliri potuisset. quod etiam si uentri, spleni, aut epati ligamentis quibusdam connexum esset, non paulo meliorem nexum (ita ut directum stipitis modo stare) sortiretur. Sues quoq; porcorumq; substantium greges, omniumq; animalium, quorum

astricti, & non penduli sunt testes, ut est uolucrum omne genus, autumq; (quibus non sub corde, sed supra septum transuersum, intra tunicam quæ circum membris omnibus spiritalibus obteditur, ob idq; peritoneū appellatā, in dorso sunt conditi, atq; collocati) eius opinionē manifesto redarguāt, ex quorū appēssione nullū cor beneficiū retulisse queat. Sed nec tensio illa ad cor peruenire ullis machinis potest: cū mediant seminalium uasorū uertiginosi, bederarumq; modo circumplectati meatus, qui prius dirigantur, tendanturq;, oportet, si tēssio ad cor ipsum usq; sit peruētura. Quod si obstinatius, pertinaciq; animo cōtēdat a testibus tēssionem aliquā prouenire, mox illud uel inuitus fateri, & cōcedere cogetur, q; quibus propēssiores, magisq; depressi testes intercipiuntur, descēduntq;, ij ualentiores, & meliorē naturā sortiti dicantur, quia sic deprimere, & tēdere magis sint nati: ut i pōderibus tū horologiorū, tū textri narū cōspicitur, quæ quō magis deprimuntur, & a cētro recedūt, magis protēdere, & ad se cōuellere possunt. quod tamen falsum, & præter ueritatem est. nam iuuenibus, & ualidis, atq; robustis: cōtracti, reductiq; sunt testes, ut contra senibus & infirmis, imbecilliq; hominibus laxi, & soluti, profluētēsq; cōstāt. Sed de testibus satis, qui palmā cordi prærepturi uidebātur, præsertim cū iā inceſsuerit. Aristotēle Galenus adeo, atq; in quibus offēderit, impegeriq; palā fecerit, superuacuu est: ne nos supra ætatē (quod dicitur) prostratū iā, humiq; deiectū importunius laceſſamus, quem uenerari potius, pro ijs in quibus recte decreuit, q; carpere ea in quibus delapsus est præstat. Magis autē ambiguo certamine cū corde cerebrū cōtēdere uidetur, utri illorū laurea sit defferēda, in quo quidē agone atq; palestra, multū nimis cerebrū periclitatur, ne uictoriā ferat. Si enī cor tantā dignitatē obtineret, quam tā illi cōtribuimus, ne minimo quidē tēporis momēto, uita sine corde stare, aut grauiore aliquo malo, uel iniuria affici posset. nudari tamē uiuo adhuc aīali cor potest: ut ex Galeno in anatomicis aggressionibus didicimus, quod nullā adeo ita subitā noxā p̄cipiat, ut si illi uulnera foueātur, & religētur, etiā ingrediatur, & clamet, & sp̄ret, atq; uociferetur: & fugiat, latebrasq; quibus se abdat, inquirat solutis uinculis: & edat si fame cōficiatur, bibatq; etiā nū, si siti premi cōtingat, quod ne cui dictu mirū, & inopinatū, maiusq; oīo q; ut illi quis credat: uideretur, adduxit in exemplū Marulli mimographi filiū: qui uulnere in palestra accepto i pectore, & suppurato, purgatoq; pure, ad cicatricē deducto, iterūq; suppurato, corruptione nimīū peruadēte, cum sibi cor fuisset denudatū, putruissetq; pericardius amiculum, quo cor circum tegitur, corq; ipsū & uiscera intus apparerēt, cōsiderātibus medicis, an ad aliquā partiū ossi putredini obnoxio subiectā, putror, & corruptio p̄mearet, ad integrā tamē sanitatē restitutus est: ualitudinēq; nō multū post oībus numeris absolutā recuperauit, ut si cum homo nudato corde uiuere potuisse cōspiciatur, nihil miri am-

plius reputetur, q̄ aīalia cætera nō protinus intereāt, quæ tãto rationi magis cōsen-
 taneū est, ut corde nudato nihil mox patiātur, sed tolerant diutius, atq̄ sustineāt, q̄to
 scilicet ad patiendū duriora, pronioraq̄ sunt. Docuit ad hæc (quo loco citauimus)
 Galenus tres aggressiones, distinctosq̄ modos, quorum secundum unūquemq̄ aīali
 supra tabellā exiguā supino cōstituto, detōsoq̄ a pilorum silua pectore, & cōmode
 religato, nudari cor possit, præter q̄ q̄ thorax perfodiatur, quo perfosso prius aīal
 morte occuparetur, q̄ uiscerū positū: aut aliud quodcūq̄ eorū quæ uellemus: spectare
 daretur. est enī syntresis, cōfossio, nō qualiscūq̄ thoracis percussio, aut uulneratio,
 quā oīo necesse est fieri, si nudū cor cōspici debeat, sed ea dūtaxat, quæ thorace ictō,
 atq̄ percusso, secundū aliquā magnarū cavitatū quas habet: p̄petratur, quod ubi cō-
 tingit: nigra mox lues, & dira mortis necessitas, aīal ipsum appræhēdunt. durum
 igitur, & difficile nimis est hoc, & quod benignos, facilesq̄, atq̄ rogatos, ut fidē me-
 reatur, ex postulet auditores. Sed difficilius adhuc est, quod secūdo de dogmatibus
 Hippo. & Plato. reffert, nō nudato solum: sed extracto corde, lōgo etiā nū post
 spatio, aīal uitā protrahere, donec scilicet multum de sāguine fūdatur quatuor scili-
 cet maximis uasis quæ in corde habētur, & per thoracē descendunt, arterijs (in q̄)
 duabus, & uenis totidem ingētibus, sanguinē affatim destillātibus. quo loco illud
 sæpius euenire narrat, ut corde aris imposito, ut ex eo auguria captētur, aut ut igni
 bus adoleat (quod in multis uictimis, quas ad irā deorum arcendam apud multas
 gētes, faciliare cōsueuerūt, cōspiciū esse ait) aīal ipsum adeo nihil in uoce, aut mo-
 tu impediatur, ut intēto clamore clangat, & gemitibus cūcta cōpleat, & libere spi-
 ritū ultro citroq̄ meātē reciprocāq̄ aīam trabat, & fuga se proripiat, sibiq̄ cōsul-
 lat. Hoc itaq̄ cū cor patiatur, ut scilicet & nudari, & extrahi possit uiuente aīali
 nihil horū cerebrū posse pati palā dignoscitur, cuius uētriculi si aut uulnerētur, aut
 craneo cōpresso cōprimātur, ne cieri possint, aut cōtundātur, aut aeri uel etiā nū te-
 pido, & calescēti exponātur: fieri nō potest, quin repētina mors, & subita internitio
 cōsequatur. Nā si chirurgiæ, manualisue operatiōis causa, uel in mediā etiā æsta-
 te cerebri uētres denudētur: præsetaneū periculū, lætaleq̄ est, si æque frigidi, uel ca-
 lētissimo aeri euadāt. & si nedū cerebrū ipsū, sed etiā spinalis medulla plaga inflata
 noceatur: paratissimū prōptissimūq̄ excidiū est, moxq̄ sēsu motuq̄ omni aīalia pri-
 uātur, & emortua iacēt, & sternūtur, ut taurorū exēplo cōprobat, cōfirmatq̄ Ga-
 lenus, qui si ad primos spōdylorum, uertebRARUMUE exortus, productionesq̄ uulne-
 rentur, confestim moriuntur, sensusq̄ & motionis omnis immunes: obeando ui-
 tam exhalant, atq̄ peruertunt. Hijs multi fidem non adhibent, & rem a ueritate
 nimis remotā (nihil enim noceat illorū uerbis uti) arbitrātur, quā Galenū cōmen-

tatum aiunt, ut positionē suā, qua cōtra Aristotelē corde nihil indigere cerebrum ad munera sensus & motus cōsentit, tueatur: nec astringi quoquo pacto ijs fidē suā patiūtur. Nonnulli rursus in Galenū cauillātur: q̄ dixerit animal corde extracto, quia mox magnus sanguinis fluor cōsequatur, uitā amittere, quia futurū esse aiunt, ut si h̄emorrhagia diligēter occlusis, obseratisq̄, atq̄ occupatis canalibus, quibus fluit sanguis, compefcatur: animal uiuat aliq̄to tempore sine corde. Hęc isti inter se digladiantur, nec cōuitijs, nec turpibus uerbis proiectis, interim abstinentes, tantum abest: ut uerum ipsi assequantur, ut etiā benemerēti gratiarum loco impropria, & iniurias cōferāt. Tanta est quorūdā hominū, uel inscitia, uel audacia, ut de nullis magis affirmare tragico, & Sophocleo supercilio præsument, q̄ de ijs quæ nunq̄ cōsequi potuerunt. Equidem qui Galenū, uel in hoc, uel in quacūq̄ re alia quæ ad medicæ facultatis scientiā pertineat: calūniari sibi pmittūt, eū non legisse, aut perperā legisse, nec intellexisse, plēnissimū, nimisq̄ psuasū habeo, nec unq̄ ferme alios magis de Galeno male sentientes sum expertus, q̄ qui (quia ad bonā litteraturā aspirare, uel ob ingenij culpā, uel q̄ illis litteris ab initio instituti non essent, quas qui eloquentissimū & perinde doctissimū Galenū intellecturus sit, habere debeat, non possēt) ad Barbarorū deffectione facta, turmas: totos sese cōtulissent. Nos igitur (ut hanc litē dirimamus) nihil āplius ex dictis cōcludi, aut haberi magis arbitramur: q̄ quod dyspathēsterō hoc est difficilius patile sit cor, faciliter aut ē pati prōptū, & a quocūq̄ extrisecus alterāte affici idoneū sit cerebrū. Nec enī stabat: ut minutis tenuissimisq̄ ossiculis, quod subtilitas & ratio tāti operis postulabat, caput cōpingeretur, mollissimūq̄ esset (si modo sēsū pfectione cæteris animātibus præsistere homo debet) quin ictibus, & offēsiōibus obnoxiiū, per quasdā cōsequētias cerebrū permaneret, ad hoc ut ab obiectis omniū sensoriorū, quæ eminēter debebat percipere, afficeretur. Nec enim sine passione est sensus: nec fieri quoquo pacto potuit, ut & ad sentiendum aptior, & difficulter, & nisi a magna mole passibilis, cerebri substantia compingeretur. Cordi autem quod in cōtinua latione semper erat futurum, cui muneri durities auxiliatur, & siccitas. mollities autē, & humiditas mire obest: firmitas & robur ad actiones præsistere potuit. Quam obrem hoc ut denudetur, nullam iniuriam sentit, q̄ aeri patuerit conspectus, nec abscessum persentiscit, aut patitur. illud non sine ultimo malo ambiēti exponitur, & abscessus admittit, ut in lethargo, aut pbrenitide, delirioe laborātibus, cōspiciū est, affici inflāmatioe, phlegmoneq̄ cerebrū. Quod igitur hac ī parte credēdū, & recipiēdū existimo: tale est. In corde tāq̄ in fōte, principio, atq̄ radice, nō solum facultas uitalis a qua pulsus mouentur, sed & animalis, naturalisq̄ quibus alimur, sentimus: atq̄ mouemur, quæ a

cerebro, & epate præstatur, uirtute, & potetia insunt, & continentur, sed quoniã non distincte, & dearticulate, fuctiones omnes illas cordi exercere licitũ erat, quæ uaria, & diuersa multũ organorum cõpage indigebãt, ut in uno uiscere coire tanta particularum distinctio, & conformatio non posset, ideo ueluti secundũ quoddã principũ, in quo non iam cõfusa, nec obscure, sed manifeste, & dearticulato modo, animalis facultatis opera emicarẽt, cerebrũ efficitur, quod ubi potentia sibi à corde traditã atq; cõmissã suscepit: corde iã nihil indigere dicatur. nõ quod primario i se obtineat uirtutẽ, sed q̃ illã indies & singulis momẽtis quærere, & recipere nõ indigeat, cũ semel ei muneri fuerit præfectũ, & abunde sit, si ex lögis interuallis cordis præsidio ægere cogatur. atq; hæc quidem quæ dicimus: nec Galenus ipse negare potest, nec nos alienã ab illo sententiã proferimus, quod ex libro de usu pulsũ p̃spiciũ, notũq; faciemus, ut nullus ãplius Galenũ tã auersa fuisse ab Arist. mẽte sibi persuadeat. Is nãq; arterias iugulares, quæ cor cũ cerebro continuãt, cum funiculo, laqueoq; animali excepisset, atq; religasset, deinde ut euentũ caperet, currere illud animal cogeret, quò si corde cerebrũ indigeat, innotesceret, cũ p̃ diẽ integrũ animal religatis colli arterijs: sine noxa perdurasset, primo quidẽ post hæc cucurrisse nõ impeditũ, deinde languidius, tãdemq; ultimo cursum cõtinuare nõ potuisse cõfitetur, quia exhausto omni animali spiritu per uehementẽ motũ, in reticulari plexu cõtento, & cerebri cũ corde cõtinuatione adempta, currere non posset. quia præsentis auxilio cordis deficeretur, cuius opẽ dũ curreret, q̃ si quiesceret, nec spiritũ (quo ceu instrumẽto multũ utili, & necessario, aĩa utitur ad munera uitæ cõplẽda) i motu cõsumeret, citius requirere cõpulsũ est. Nec uero difficillimũ, aut improbabile uideri debet: q̃ ueluti fõte à quodãquarũ uortices pleni profluũt, obsepto, & oppilato, ut nihil inde limpharũ manet, in aquæ ductibus, & cuniculis plũbeis (per quos trãfire solebat) aquarũ aliqua portio ad tempus aliquod remanere cõspicitur, & sicuti homo post mortẽ aliquãto tẽpore permanet calidus, q̃ uis extincto principio caloris, quia tepor semel mẽbris cõmunicatus, nõ ita affatim ubertimq; corrũpi possit, ut nec lux ipsa oculis insplẽdescere uisa, protinus euanescere solet: cũ à Sole recessimus, ita & in corde, & cerebro contingere pari iure possit. q̃ scilicet corde nihil transmittente, & prohibito à cerebri cõsortio, uis cerebro influxa aliquãtulo tẽporis spatio p̃maneat, ut uel adempto corde uita proferatur, & s̃tiet aĩa, atq; motione utatur, quo ad spiritu animali absũpto, & sanguine spiritali tenui, & halituoso, depaasto: uitali iã spiritu, & arterioso sãguine à corde trãsmisso indigere cogatur, cũ multi nõ dissimilem ob causam absciso capite mouisse gressus fuerint pernotati. quia neruis musculisq; indita uirtus, cui mouendi uis adest, adhuc dissipato cerebro, superaret.

ANTONII LODOVICI.

Quòd si corde nihil opus habere cerebrum aliquando audiamus: id sic intelligi uolo dictum: perinde ac si quis filium, cui rem paternam, patrimoniumq; commiserit pater, nihil amplius patre indigere quis iudicet. aut si legionum ducem: & manipulorum ubi semel rerum administrationem, & exercitum, dispositasq; aties à rege cuius sub signis uiuit: susceperit, regio non amplius indigere præsidio dicamus. aut si ignis ubi semel calefactoriã uim à cælo habuerit, illo nihil iam ut ligna perurat, egerre deinceps affirmetur. aut si nos ubi gignēdi uim à Sole suscepimus, quo semel genitura facultatem illam productricem liberorum imbiberit, nihil illius opis de cætero indigi proferamur. quod & si recte dicatur, & ad bonũ sensum accipi possit, filius tamē, & semē ipsum, & ignis, & dux, à patre, rege, Sole, cælo, tanq; à primordijs primarias facultates exhauerūt, quibus esse nõ suppositis, futurũ mox quis non uideat, ut nec illa unq; subsisterēt, quæ ab illis procedūt? Est igitur in cerebro principatus: sed à corde cuncta deriuantur, perinde ac si quis tyrannus regia potestate præditus, aliũ suo loco substituatur: quo cum pariter rerum moderamen, habenasq; disponat, ita ut nihil aliud ex hijs, q̄ uicarium quẽdam, cerebrum intelligamus, quod munus à corde concessum eleganter dispensans, probe scilicet concocto spiritu animali, reliquis deinde mēbris, & artubus, motus & sensus beneficiũ impartiat. Quòd autem quidam posse hæmorrhagiam arceri, ut uiuat animal dempto corde post longum tempus sibi persuadent, fatuũ & ignauũ est. nãq; & si difficulter admodũ uiuente animali nudari possit cor, & sanguinis protuberans fluor prohiberi, ut uiscerum cordisq; intus, & arteriarum, uentriculorumq; positus spectetur: reducto (inq;) reflexoq; pectore, & uenarum, arteriarũq; magnarũ, quatuor: quæ à corde per thoracẽ defiliūt, & propagantur, uulneribus, digitis sinistrae manus, indice scilicet, & pollice, cõpressis, ut extrabatur tamē nõ factò cruoris ingēti, rapidoq; profuxu, impossibile est, nec percipi ab intellectu potest. atq; hæc quidem ab instituto nostro aliena, & tanq; supra mensuram dicta accipiantur. Videamus autem nunc priuilegia, quæ sunt tributa ipsi cordi. Plato itaq; (ut hinc nobis sumatur exordiũ) tres animi partes esse dixit, rationalem id est mentis optimam portionem, quam ait capitis arcem tenere. irascentiam uero procul à ratione ad domicilium cordis deductam esse. cupiditatem autem, seu appetentiam infernas à dominis sedes obtinere, ut popinas quasdam, & latrinarum latebras, diuersoria nequitiae atq; luxuriæ. relegatam uero à sapientia longius idcirco hanc partem uideri, ne importuna uicinitas rationem constitutam desuper cunctorum saluti, in ipsa cognationum uicinitate perturbaret. uerum præstiterit pulcherrima illa uerba Platonis quæ in Timæo leguntur: audire. Dij (inquit) cum animam

immortali initio præditam accepissent, circumligauere, obduxereq; ei corpus fluidum, & mortale, adiecto genere quodam mortalis animæ: in qua perturbationes, affectusq; animi uehementes, & necessarios condiderunt. Primum uoluptatem, quæ maxima esset malorum esca & illex. Tum dolorem, cuius ui & stuq; homines ab officio reuocantur. Mox audaciam, atq; metum, duos consiliarios imprudentes, ac temerarios. Postremo iracundiam infrenem, & spem inanem, quarum altera iudicium animi amoueret, in consideratione libidineq; furendi, altera cōstantiam frangeret, procliuitate & facilitate credendi. Ita sensum irrationalē, & qui omnia perrumpit, & uincit, confundētes, miscentesq; amorī, genus animæ occiduum cōflauerunt. Ceterum uerū ne diuinæ animæ immortalitatem coinquinaret uicina mortalitas: quanta licuit intercapedine, optinatē animā, ab ea quæ sequioris conditionis esset, dispescuerūt, discluseruntq; caput à pectore dīsternātes, disiungentesq; collo. Quamobrem ut sedes puritatis diuinitatisq; à regione impuritatis disparata esset, in præcordijs atq; ea parte quæ pectus dicitur, morticinum animæ genus constituerunt, hucusq; Plato. Sed plena hæc difficultatum sunt, plena contentionis & disceptationis oratio est. Galenus autē (si quis alius) in Platonis placita iuratus, tū in cōmentarijs de dogmatibus Hippocratis & Platonis, tū tertio de locis affectis animæ rationalem uim in cerebro, uirilem uero atq; irascibilem in corde, concupiscibilem in iecore sitam esse posuit, quod ex ijs quæ uulgo passim dicuntur: discere (inquit) possumus, quippe fatuum & dementem, aiunt cerebrum non habere, timido & pusillanimi cor deesse, Tityo uero iecur ab aquila erosum, atq; comesum, ut pote homini plus nimio uoluptatibus dedito, fabulæ atq; poetæ fingunt. Verum enim uero nimis admodū uereor iocūdisimi patres: ne tueri Galenum hoc loco possimus, si enim hæc uera sunt, qua ratione animus continebitur, ne diffluat? quæ illi unitas: quis coalitus fuerit? præsertim si partes tanta intercapedine discludantur, q; actiones. quæ res igitur cohibebit potentias adeo separatas? certe dici non potest corpus esse, quod animam cogat, aut contineat, cum potius e contrario contineri ab anima corpus sit æquum: ut pote cuius abscessu corpus statim uanescat, labascet, dissipetur, & corruat. Præterea non mihi recte fecisse uidentur: qui irascibilem & concupiscibilem loco disiungant. nam si illud quod se offert concupiscibili, sit bonum delectabile, & conueniens, tunc concupiscibilis prosequitur: & rem talem obtinere exoptat. Si uero sit nocua res quæ præsentatur, tunc abominatur: & odit, quam si superari posse confidit, tunc eadem uirtus excandescendo ad uindicandum insurgit. q; si nulla spes uictoriæ refulgeat, tunc timemus: & fugam capessimus. Non ergo est alia uirtus (ut nos opinamur) quæ irascatur,

alia autem quæ concupiscat, sed una & eadem est animæ uis & facultas per quam prosequimur salubria, & noxia repellimus, atq; odio habemus. Quid igitur uoluerūt sibi Galenus & Plato: cū tales sedes ijs facultatibus distribuerūt? nulla (quæ so) iniuria sit, si quod sentiā breuiter perstringatur à nobis. Cōcupiscibilem cum dicunt in iecore sitam esse, nō intelligo appetentiā quæ feratur cum appræhensione in obiectum (ineptum enim hoc esset) sed appetitum quendā naturalem ad alimentum audire oportet: qui licet omnibus particulis sit insitus, iocinori tamē præcipue tribuitur, quoniam in eo concoctio secunda perficiatur, & sanguinem pro nutritione omnium particularum conficiat. Irascibilem autem cum cordi mandant, non percipiat aliquis inesse quāpiam animæ uim talem quæ cordi incubet atq; resideat, sed dictum id ab ijs est, quoniam copiosior cordis calor ad excandescentiā procliuiores reddat, ut nobis cū de ira loqueremur: mox declaratum est. Rationalem uero animæ uim immo animam ipsam rationalem cerebrum occupasse, & in capite posuisse sedes non absurdum reputarem, si cum Platone sentiamus, saluo tamen doctarum frontium iudicio, unde totum corpus missis uirtutibus ceu procuratoribus quibusdam, moderetur. Si enim anima rationalis in toto existat: cur non ratiocinatur manus? cur non disputat? cur non memoratur? cur non deniq; munia animæ rationalis exercet? in quocunq; enim principium alicuius operationis reperitur, in eodem ut inueniri possit talis operatio, nihil mali est, sed cum in manu, aut etiam (si ita uelis) calcaneo sit anima rationalis, ut supponitur, cur nō in eodem intellectio esse possit? atq; hac quidem ratione astruimus nec animam sensitiuā in osse posse aliquatenus esse, cū neutiq; sentiat. at dicent, scio, (quæ sibi in ore præoptuq; respōsio est) ideo manū non ratiocinari, aut os non sentire, non quoniam desit potentia, sed quia organum & instrumentū ad talem actionem deputatū non adsit. uerū hoc qui dicunt, non uident se errore alio errorē, & salebra salebrā operire. nunq; enim natura potentiam aliquam in membro quopiam molitur, quin organum concinnū & cōueniens ei adaptet. Ob id enim Arist. in libris de anima plantas non obtinere uirtutem motiuam secundum locum, & in commentarijs de cœlo astra & sidera non agitari & cieri sponte concludit: quoniam non habuerunt organa, quæ pedum officium & ministerium ad talem motum præstarent. Sic ergo cum Platone animā rationalem in capite statuamus: & à confinio cōmertioq; reliquarum segregemus, sed intulerit aliquis, cum dicas animam rationalem in cerebro collocari: sequitur cerebrum esse principalius mēbrum: & perfectius corde, ad quem ita dicimus: cor quidem principalius esse ad hunc sensum, q; scilicet ad uitam tuēdam magis necessarium, cerebrum autem nobilius & præstantius est, quantum uis non

adeo ad uitam conducatur. Verum si hæc ita se habeant molesta nimis dubitatio insurgit, qui scilicet fiat ut cerebro plus satis aut excalesceto, aut refrigerato, aut humectato, aut exsiccato, anima protinus euolet, atque demigret? aut qua tandem ratione contingat, largum sanguinis fluorem, cicutam epotam, febrem ardentem, ipsam expellere? Nam si quidem anima (docente Platone) immortalis est, mirum (me quidem hercules) sit, quod corporis affectionibus succumbat, atque condolescat. Huius autem dubitationis solutio et si difficilis nimium et ambigua habita fuerit, ut adeo Galenus, ut eiusce rei causam disceret, à Platone si uiueret, non grauate se fuisse percunctaturum asserat: nos tamen haud difficulter (opinor) solutionem inueniemus, si dicamus non omnem corporis dispositionem idoneam esse, quæ ratiocinatricem animam suscipiat. Quamuis namque operæ precium esset, ut alterato corpore anima quæ incorporea sit, nihil perpetiatur: constituit tamen, et uoluit sapientissime opifex et conditor noster, ut anima temperaturam quandam moderatam in organis et instrumentis requireret, qua functiones et munia debite administrari possent. egent namque operationes, quas exercere corpore debemus, conuenienti et proportionato instrumento, non autem multum laeso et lacescito. Cum itaque corporea organa, quæ uitam toti subministrant: nimis suos fines egrediuntur, et extra naturalem dispositionem prodeunt, anima ipsa receptui canit, et à corpore huc progressa abiungitur. Fuit namque anima ea lege corpori mancipata, ut id uegetaret, perficeret, et denique ei uitam præstaret. quod si quampiam ob causam ita cueniat, ut instrumentum seu corpus ipsum ineptum sit ad suscipiendum uitæ et animæ beneficium: tunc anima non iniuria secedit, quæ frustra sedentaria et otiosa maneret in corpore, cui ob inertiam ipsius corporis suscepturi: uitæ præcario impendere non possit. Sicut igitur artifices si sica, dolabra, scalprum, aut ascia, obtusa reddantur, suum opus expedire non ualent, non secatur architectus, non lintres excauat naupegius, non ligna dolat faber, ad eundem modum anima, si non aptum et competens organum adsit: abitio-nem molitur: nec ultra uiuificat corpus. uerum hæc obiter atque ex abundantia tantum nos dixisse sufficiat. Nam audax profecto facinus committit, qui animæ essentiam inuestigare contendit. adde quod ut Galenus in libro de facultatum naturalium substantia ait: animæ substantiam cognoscere, nec ad morbum profligandum, nec ad sanitatem tuendam necessarium est, nec rursus ad philosophiam moralem, seu practicam, aut ciuilem, multum adeo momenti adfert. sed redeamus: unde sermo est deductus. Virtus uitalis reperitur in corde, cuius sane opus est distinguere et contrahere cor ipsum, et arterias, et spiritum uitalem producere. qui quidem materia futurus est ad spiritum animalis generationem. Inest porro uirtus uitalis hæc cordi ex proprie-

tate substantiæ ipsius, non autem ex ebullitione sanguinis, ut quidam uoluerunt, ex quo uirtutem uitalem non esse aliam à naturali ueluti corollarij uice deduci potest, cum arteriarum & cordis motus: opera naturæ nunquã nõ uocet Galenus, quod etiã rationibus adhibitis ostẽdere possumus, nam per nullum uirtutis uitalis actum argui inter eã & naturalem distinctio potest. Nõ ex motu dilatationis, & cõtractiõnis. sicut enim cor distinguitur, ut aerem trahat, ad temperãdum calidum. constringitur autem, ut fumida excrementa excernat, ita uena uel intestinum distinguitur & dilatatur, ut trahat competens alimentum per inas fibrasue in longitudinẽ porrectas, constringitur autem, ut in se cumulata superflua expellat per fibras latitudinales, cum nihilominus hij motus simpliciter naturales dicantur. nec uero disiungatur à naturali uitalis uirtus: quia procreet spiritum uitalem, cum talis fiat per subtiliationem sanguinis per ueram concoctionem quæ est functio pure naturalis. Dicimus igitur quod uelut in membris expultrix quædam uirtus est, quæ per latitudinales fibras suum officium peragit, & alia retentrix per transversas, alia autem attractrix per longitudoales, ita in corde & arterijs omnimodo reperiri uirtutem quandã naturalem quæ distingat ipsa, & cõtrahat, cũ necessitas urgeat, quæ naturalis non minus existit, quã est naturale sederitidi lapidi, ut ferrum ad se conuellat. Sed non possum non hoc potissimum loco flagitiosum & pudendũ Auerrois errorem, qui omnes expositores in præcipitium duxit, ueru atquẽ obelisco cõfodere, & ignominia notare sempiterna. Nam cũ Aristoteles libro de anima tertio ageret de machinamẽto, instrumentoue primo, quod ancillatur, & seruit motui animalis: dixissetquẽ oportere, ut machina illa qua appetitus utitur ad motũ, haberet rationẽ principij & finis. Cum enim omnia quæ mouẽtur, pulsũ & tractũ hoc est dilatatione, & extensione citentur, ut late disputat Galenus in libro de motu musculorum, necessario fit, ut altera pars quiescat, altera moueatur. & propterea si motus perfici debeat, requiritur: ut in tali organo conuexum, & concuum reperire sit, quorum scilicet cõuexum moueatur, ad cuius motum trahatur membrũ, & cauum quiescat, cui pars mota innititur, ut in cardine hostiorũ cernitur, in quo tũ cõcauũ reperitur, quod quiescit, & ueluti finis est motus, tũ & cõuexum quod est principium quod mouetur. quod etiã in ossibus coeuntibus ad articulũ contingit, ut alterũ quidem ipsorũ sit, quod mouetur, alterum uero uelut sedes quædam subhæreat ei, quod motu exerceatur. commentator impudentissime, & non sine ingenti ignorantia macula & labe, cor esse illud organum & instrumentum in motu animalis uoluntario asseuerat, dicitquẽ in corde reperiri, quod quiescat, & quod moueatur. & conuexum, & cauum. Næ tu Auerrois usquẽ eo hallucinator & supinus fuisti? ut infinitos laqueos non

peruideris, quos incurrere te atq; inherere oportebat, si ita sentiret: motum enim uoluntarium & sedare, dum fit, & excitare quiescentem possumus, & tardiolem, aut uelociorem efficere, pro captu & libidine licitum est. motum autem cordis nec sedare, nec excitare, nec crebriorem, nec rariorem, nec tardiolem, nec uelociorem electio efficere potest. Qui nã ergo tu O omnium audacissime, plusq; Punica perfidia scribere audes, cor esse machinam & organum, quo appetitus ad motum utatur? Motus præterea omnis uoluntarius flexione, & extensione perficitur, ut cum brachium flectitur: oportet, ut musculus interior flectatur, exterior autem laxetur; sed quam nã talem extensionem, & contractionem O generose mihi in corde assignabis? quod cum distinguitur, nulla parte contrahitur, & cum contrahitur, nulla parte dilatur. In omni item organo motus illud oportet, ut conuexum: in cauum uelut in sedem recipiatur, sed nihil tale in corde offenditur. Cum etiam organum quo aliquid debet moueri oporteat, ut sit coniunctum illi quod mouendum sit, constat manifeste, cum cor non coniungatur cruri, aut brachio ciendo, ipsum non debere statui organum motus electiui, si recte quis sapiat. Verũ (me Hercules) ociosi hominis est persequi huiusmodi deliramenta, aut aliquo numero esse putare philosophum tam prodigiosa scientiã. Hactenus fuit hæc peregrisse non impendio arduum, illud uero longe spissius, & scrutinio dignius, utrum sensus communis in corde (quod Arist. uoluit) sit constituendus, an potius ad cerebri sedes accedat relegandus, ut medicorum turba Galenũ Peoniã facultatis, & philosophiã totius consultissimũ secuta contendit. Ergo ut hanc dubietatem difficillimam decidamus, non abs rs prorsus fuerit cõmemorare, quibus nam rationibus adducti philosophi sensum communem ponere sunt coacti. Cum itaq; apertum esset, & exploratum, nos non solum sentiscere album à nigro, luteum ab aquilo distare, sed etiam probe nouisse, permultum inter candens & dulce interesse, satis urgens id fuit incitamentum, ut is sensus poneretur, qui discerniculum hoc, & hanc perciperet differentiam, cum id nullus exteriorum sensuum præstare queat: nõ uisus, qui dulce non cognoscat, non gustus, quia album uirtus quæ sentit sapes, non percipit. Plane uero necesse est: sensum esse aliquem, qui hoc dijudicet, & quẽadmodũ una potestas est: quæ album à nigro differre iudicat, ita & unam esse omne opus est, quæ album à dulci interstingat. Nam si diuersæ uires sint, quarum altera hoc, altera illud possit, utiq; nullum discrimen inter sensilia ab illis cõstitui poterit. alioquin si ego hoc, tu illud, clam me & seorsum perceperis: posset contingere, ut ab utroq; nostrum diuersa esse inter sese, atq; euariãtia dignoscerentur: quod tamen impossibile euasit. sed unam uim, aut unum hominem esse necessum est, qui utrumq; cognoscat, si conuenientiã, & differẽtiã, inter album &

dulce debeat complecti: qua facultate si animantia indigerent, in qua sensilium simulacra conueniunt, nullatenus uitam tuerentur, nec hac hœdus destitutus capram magis quàm lupum per auia sequeretur, nec candidum lac potius, quàm Mineruæ oleam, aut Iouis glandes, aut flauum apum laborẽ, aut cerealia semina, aut dulcia Bacchici liquoris munera deuoraret. quod et percepisse uidetur auicenna dum ait. Si nõ esset in animalibus uirtus: in qua cõiungeretur formæ sensorũ, nullatenus eis uita constaret. Plura præterea sunt, quæ cogunt sensum hũc ponendũ esse, de cuius sede ambigitur. nã cognoscimus sensationes nostras, ut pote uisionem, auditionem, et reliquas sensuum affectiones, apprehendimus nigræ noctis densam, et obscuram caliginem, silentia non ignoramus, quæ tamen, sensoria uellicare nesciunt. Cũquẽ obiecta nõ adsint sed procul abierint, nos ea sepius mente recolimus, de quibus cogitamus assiduo, Dionem apud Indos, aut Scythas peregrinãtem multoties animo reuoluimus, ob filij absentiam pater moestus et sollicitus agit noctes insomnes. equus stabulũ petit indoctus, a quo tamen longo discerniculo abest, et ut bibat aquam, ad flumina fontesquẽ properat, quibus superiore anno potarit. nobisquẽ dũ altum sopitis exterioribus sensibus dormimus: absentia obiecta obuersantur: sepiusquẽ fit, ut qui lucidos in somnis colores imaginatur, oculis fuerit, luminibusquẽ a natura priuatus, quæ omnia sensum communem dandum esse: concludunt. non enim sensoria extrinseca suos actus cognoscunt, nec a priuatiuis immutantur, aut in obiectorum absentia illa percipere possunt. Ergo quemadmodũ in iudicijs, quibus multi magistratus, libelliones, practici, exceptores, assisteant, unus tamen est qui ius habet sententiæ ferendæ, non secus et hic tametsi multa organa sint, in quæ rerum simulacra receptentur, una tamen uis arbitra est, quæ de omnibus sciscat, pronunciet, et iudicet. Nam cũ sensus extrinseci suis quicquid fuerint officijs perfuncti, ea quæ cognouerunt, intus annuntiant, et ad principẽ facultatẽ ueluti interpretes, exploratores, et nuntij, fidelesquẽ proxenetæ defferunt. Tũ illa (in quibus) uirtus eo quasi suggestu posita, et tanquàm sella quadã curuli inuecta, et ueluti pro tribunali sedes, ante se sitas, et ad pedes, genuaquẽ aduolutas, iacentes rerum imagines contemplatur, atquẽ demum iudiciũ suum promit, et dulce ab amaro secernit, et album a dulci discriminat. Et quemadmodum unus pluribus uellicatibus, liuigatibusquẽ, potest simul ius dicere: ita non existimetur præter rationem inuentum, sensum aliquem in nobis promiscuum contineri, qui contrarijs pari opera sensibus operam impendat: quem Aristoteles philosophorũ acutissimus circuli cẽtro comparauit. Nam ut ad illud omnes a curuamine lineæ ductæ protenduntur, sic ad sensum cõmunem per quicquid sensus exteriores, tanquàm per quosdam ductus, atquẽ canales, apprehensarũ rerum simulacra defferuntur, de quibus in libro de sonijs

Sinesius philosophus doctissimus prosequutus est. auditus (inquit) atque visus non sunt quidem sensus, sed instrumenta sensuum, communi sensui ministrantia, & quasi quidam animalis ianitores, & hostiarij, nunciantes domino sensibilia forinsecus occurrentia, quibus pulsantur externa sensoria. atque hæc quidem omnibus in confesso habentur. Sed de loco eius, maximalis & disceptatio est. Arist. nempe & uniuersa stoicorum natio hunc in corde posuerunt, hac præcipue ratione moti, quod omne quod est principium motus, sit etiam principium sensus. at (inquiunt) à corde omnis motus procedit, cõsequitur ergo, ut etiam principium sensus statuatur. Nam cum cor calidissimum sit, & officina calorís naturalis, & motiones omnes calido indigeant, nam membrum algiosum, & frigidum, uacillare, & collabi uidemus. operæpretium ergo est, ut cor primus motor in corpore astruatur, sed cum rursus motus principium sit appetentia, sit ut in quo primum mouendi principium sit, etiam primus sensus reperiatur, quem communem dicimus. unde Arist. secundo de partibus animalium ita inquit. Sed enim principium sensuum esse cordis locum diffinitum iam est, quam ob causam, duo id est tangendi, & gustandi sensus, ex corde aperte dependent. nam auditus, olfactusque piscium, & reliquorum generis eiusdem declarant, quod dicimus. audiunt enim atque olfaciunt, cum nullum sensorium eorum sensuum in capite habeant manifestum. & rursus quinto de generatione animalium ita ait. Meatus sensoriorum omnium tendunt ad cor, aut ad cordis proportionale, si corde carent. Alexãder autem ea ratione nititur astruere cor esse sensus cõmunis receptaculũ, quia in passionibus animalibus ad ipsum, calorẽ, & spiritus reciprocare, & refluere cernimus. Enimuero par (inquit) est: ut ab ea parte, in quam motiones extrinsecus prouenientes, ut in agonia, timore, syncope, animi deliquio, uelut in principium desinunt, in eandem principium quoque motionis extra tẽdẽtis perueniat. quemadmodum in exercitu fere liquido exẽplo cõperies, ab illo enim ad quem extrinsecus legationes adueniunt, (hic autem imperator est) motiones quoque exterius proficiscentes initium capiunt. Porro Themistiũs qui Arist. paraphrasi adornauit, in cõmentatione de memoria, & reminiscencia quoque idem secutus dignoscitur, dum id esse in causa testatur, cur seniores immemores sint, & cor frigidum obtineant, & simulacra in ipso adseruata, præ senio abolita sint, atque defluerint. sed satius fuerit eius uerba tenui quodã eloquentiã filo deducta, in mediũ retulisse. Eos (inquit) qui decliues, & decrepiti æuo sunt, obliuiosos esse necesse est, propterea quod consumptione, discobinationeque collabuntur. est enim senibus cor: in quo summi & principis sensus regia est, simillimũ edificijs, & parietinis ueteribus, quibus tectoriũ, & pictura exciderint præ senio, habetur in ijs cor prægelidum, coque laxatur, & quasi cor-

ruit algore, atq; ita simulacra rerum quæ in eo adseruabantur, quæq; tectorij operis modo illita, inductaq; fuerat, consequio abolentur, & diffluit. hæc Themistijs. Sed & Chrysippus libris editis, plurimas inuenit in libris de anima rationes, quibus confirmare hanc positionem sibi persuadet, ex quibus nos aliquas: quas hincinde collegimus, in medium afferemus. Cum proferimus (inquit) tu, motu quodam oris cõueniente, cum ipsius uerbi demõstratione, utimur, & labias sensim priores emouemus, ac spiritum & animã porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur: intendimus. At contra cū dicimus ego, nec profuso, intentoq; flatu uocis, nec proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum, & labias, quasi inter nosmetipsos cohercemus: & labrum inferius uersus cor nutat, & deuersum porrigitur, & hoc naturaliter edocti facimus: quod recta (inquit) ratione fit, labrũ enim uersus cor producit, dum dicimus ego, quia quasi uelimus ostendere partem animæ rationalem, quæ in corde sita sit, quæq; præcipua nostri pars existat: arguta profecto & subtilitatis plena ratio sed & quasdam alias non minus lepidas subiungit. Cū uolumus (inquit) significare aliquid cõuenire nobis, aut non conuenire, manus uersus regionem pectoris, & cordis trahimus, dicentes: hoc mihi expedit, hoc non conuenit, hoc ego tibi dico, aut etiam cum interrogatione digitos iuxta ea loca figentes dicere solemus, istud ego facerem? quid facere prætermisi, quod faciundum erat. præter hæc adducit alias rationes Chrysippus. In usu est hominibus (inquit) cum aliquẽ incipientem irasci conspitiunt, dicere: iam illi ascendit furor. & iubemus rursus aliquibus, ut iram deuorent. uulgus quin etiam idiotarum, cum aliquid non assequuntur, dictitare uidemus, non sibi ea quæ sunt dicta, in imum descẽdere, & si in capite (inquit) existeret uis animi ratiocinatrix, ridiculo diceretur descẽdere, cum potius dictum iri deberet ascendere. male item & perperam dictitare ascendere alicui furorem, & iram deuorari, quæ omnia sane significant, ratiocinatricem animi partem, aut uirtutem in corde contineri. Sed & mulieres hoc indies (inquit) ostendunt: si enim non descendunt ipsis quæ dicuntur, sæpius digitum usq; ad regionem cordis deducunt, sic non sibi descendere dicta insinuantes. Dicimus præterea cum aliquem molestia afficimus, aut secundum animi eius sententiam locuti sumus, tetigi tuũ cor. & rursus qui maiori conatu ad uindictam feruntur, cor se euulsuros illis quibus sunt infensi, comminatur. Istud philosophorum placitum, & decretum etiam Homerus poetarum antiquissimus, & eminentissimus pluribus carminibus approbare uidetur, quæ magno studio ex toto opere Chrysippus congescit, cum tamen decuisset hominẽ philosophum non poetarum testimonijs, aut idiotarum cõsuetudine, aut carminum numero certamẽ dirimere, sed potius demõstratiuis assumptis, quæ a rei substantia su-

muntur, aut si demonstrationē non suscipit quaesitum, dialecticis, & maxime probabilibus propositionibus ab inhaerentibus rei substantiæ acceptis, non rethoricis, non sophisticis agere causam. Cūq; animaduertisset Chrysippus fabulam quæ de Pallade circumfertur: sibi ex diametro aduersam, quæ fingit deā ex Iouis capite conceptā, genitāq; fuisse, quæ cū nil aliud sit q̄ cōsiliū & prudentia, signum manifestarium existit, in capite principem animi partem contineri, ad hanc ferme sententiā artificiose nimis, & uerisimiliter fabellam enarrat adaptans ipsam pro captu, stoicorum placitis. Non mecum (inquit) pugnat fabula dicens ex Iouis uertice ortam Mineruam: quæ nil aliud q̄ prudentia est. non enim hoc dumtaxat in ipsa habetur, sed q̄ & Iuppiter cōsiliū deuorauit, & ueluti pregnantis exinde effectus: genitam in seipso puellā peperit per caput. Inde autē fabulam ortū habuisse dicit, quoniam omnes artes in corde existentes: efferentes quidam sermones, per caput exeunt. est enim & os capitis particula, non enim ea solum pars quæ capillorum sylua hispida est, sed & omne quod supra collum protenditur, caput nominatur. Ergo cōsiliū quod Iuppiter dicitur deuorasse, nil aliud est q̄ prudentia ueluti quædam, & eorum ars que ad uitæ usum sunt necessaria, quæ ideo deuorata à Ioue traditur, quia artes deuorari oportet: & in secessu mentis reponi: secundum quem modum dicimus quosdam ea quæ dicuntur: deuorare. hanc autem artem: parere rationabile est parenti similem natam. manifestum autem q̄ scientiarū partus, & inuenta per os progrediuntur, & sermonis usu efferuntur. Hæc ferme Chrysippus, quæ & si uenusta, & lepida sint, nos tamen Galenus hominis uehementis, & laboriosi, non tamen foeliciter circa quiduis aliud uersantis esse censet. Nos tamen ne uictoriam intus occinat, eius rationes in studiosorum gratiā (q̄ fieri poterit) breuissime soluamus. Quod ergo dicit de hac uoce ego q̄ secundum primam sillabam que est. e. os deorsum, & genam tanq; ad pectus deducimus, nonne uidet? q̄ in pronūtiatione huius uocis equus quæ ab eadem sillaba incipit, exacte idem obtigit, quare oporteret idē esse utriusq; significatū, quod cum nosset Chrysippus ad differentiam subsequentiū syllabarū solutionem referre tentauit: quæ talis est. cum quis dicit huius uocis ego sillabam secundam go. talis sillaba nihil abscedens, & distinctū ostendit, sed cum quis infert huius uocis equus sillabam secundam, talis sillaba quid diuersum referre uidetur. uerum hoc quod dicit, tenuis prolatio dumtaxat est: nullam habens demonstrationē ualidam, nec rethoricam, uel sophisticam persuasionem, nā propter quid secūda huius nominis equus sillaba diuersum quid signat: q̄ faciat secūda huius pronominis ego, oportuit ipsum aliquā demonstrationē apponere. Ergo dicamus talē esse naturā huius uocalis. e. q̄ in eius prolatu labias coherceri, & deuersus deduci, sit

opus: non ratione significati, sed ratione ipsiusmet uocis, ut ostendimus. Nec item ualet illa ratio qua ait homines se ipsos ostendentes: manum ad pectus conferre, nam & multi hominum sæpius nares tangunt dicentes, hoc mihi expediens est, hoc ego tibi narro. Quin & cōminantes digitum ante nares erigunt, & tamen non ob id firma est hæc ratio: ad inuentionem principalis animæ partis. Quod si aliqui dicūt non descendere sibi quæ dicantur: certum est, q̄ nullus ita dicere consueuit, cum non assequitur, nec intelligit ea, quæ dicūtur, sed cū aliqua ad iram, aut mœstitiã aut furorem prouocantia (quorū tamen audiens nullam curam faciat) referuntur, tunc id dictitare consueuit, significās ob iniurias dictas, aut conuitia non irasci, aut molestie ferre, est enim in corde irascentiæ sedes quoad materiã. & sic futiles ostendimus Chrysippi rationes. sicut enim cōminatur aliquis oculos alicui se adempturum, aut confracturum caput, ad eum modum aliquando & cor cōuulsuros se esse dicunt, sed quid hoc ad præsens negotium? abscindere enim aures, & nasum, & sæpius alijs minantur homines. quin & mulier quædam apud poetam sic deprecatur. utinam ego huius medium epar possem comedere uisceri adhærens intus. Quid igitur charissime Chrysippe, num epar propterea animæ principium esse pronuntiabimus? non potest profecto qui hæc dicat, non insanus & somniator haberi. Sic igitur ad Chrysippi insomniã (nam quomodo aliter quis appellet: q̄ per somnum uisa & comprehensa, quæ is de animæ in corde positu arbitratur?) respondimus. Sed unū dumtaxat illius festiuum commentū: quo nititur probare animæ principatum in corde: non taceamus, ait enim in pactis hominum, atq̄ conuentis solere homines capita inclinare uersus cor, ex quo infert conclusionem quam intendit. nam id uolumus significare non discrepare animi conceptū qui est in corde, ad quod capita inclinamus, cū sermone qui nobis ab ore procedit. Sed non uideo cur tanti faciat hanc rationem Chrysippus: magis enim rationi consonum est, ut principium animæ magis in eo ipso quod mouetur existat: q̄ in ea parte ad quam mouetur. Possem & illorum hominum eum in memoriam reuocare, qui dum inter se de aliquo paciscuntur, atq̄ conueniunt: capita sursū uersus nutant. Sed reliquū est, ut opinionem quam putamus uerissimam asseramus, quæ ponit omnem animi principatum hoc est partem animæ raciocinatricem, cum omni famulatio deseruientium uirtutum choro, in capite collocari, quod ut Galenus tertio de placitis Hippo. & Pla. inquit: satis ex morbis comprobatur. Cerebro nãq̄ affecto promptissime animal in delirium incidit, & immobile & insensibile fit: corde autem affecto in syncopem, & deliquium, & interitū deuenit, nihil tamen eorū quæ prædiximus, patitur. Huc accedit euidentis ex experientia testimonium. conspicimus enim in ægritudinibus mortem inducentibus,

sæpius

sæpius omnes notas, & signa supra ingentem cordis corruptionem, & intem-
 periam attestari, atque ij tamen loetho candidati, quandiu uixerunt, mentis com-
 potes inuenti sunt, ut in tabidis & hecticis indies cernere est. qui fere usque ad
 uitæ finem extremum omnes facultates cognoscitiuas, non laceffitas, sed pro-
 be affectas obtinent, quod non aliunde euenit, nisi quoniam cerebrum in sentien-
 do nil à corde dependeat, ipsum existens fons quidam & origo sentiendi. atq;
 quòd nullatenus cerebrum à corde dependeat in præbendo uirtutem sensitiuam
 membris: & motiuam secundum electionem, pulcherrime disputat Galenus in se-
 cundo de placitis Hippocratis & Platonis in hæc ferme (ut nos uertimus) senten-
 tiam. Querendum (inquit) est utrum neutrum neutri, an alterum alteri ali-
 quam præstet facultatem. dirimetur autem sic quæstio. oportet considerare
 in dissectionibus animalium, quotnam & qualia sint, quæ cor cum cerebro con-
 tinuant, & deinceps unumquodq; ipsorum secundum collum aut scindere, aut
 comprimere, aut excipere laqueis, atq; tum demum inspicere, quibus passioni-
 bus animal capiatur. connectunt porro cor cū cerebro tria genera uasorum, quæ
 totius corporis communia existunt, nerui scilicet, uenæ, & arteriæ, uenæ quæ
 dicuntur iugulares, arteriæ autem carotides, & nerui qui hijs arterijs sunt natu-
 raliter adnati. Ergo uenas iugulares, aut carotidas arterias, non simpliciter
 quemadmodum neruos dissecare oportet. interibit namq; confestim animal uberi
 sanguinis fluxione detentum, sed melius fuerit ualidis uinculis intercipientem pri-
 mum quidem in partibus superioribus & inferioribus colli, deinde quod illarum
 medium est diuidere, ita ut nullus sanguinis fluor consequatur, neruos autem si-
 ue excindere, siue uinculis quibusdam excipere, uel ipsismet digitis præmere uelis,
 nihil intersit. Ergo neruis quoquomodo affectis, inuocile mox animal redde-
 tur, nulla aliarum actionum, nec in præsens, nec in posterum læsa, arterijs au-
 tem laqueo interceptis (ut diximus) diuisisue, inuocile quidem aut insensile non fiet
 animal, sed partes superiores concisarum arteriarum omnino sine pulsu relinquen-
 tur. uenas autem seu laqueo interceperis: seu (ut diximus) secueris, nullam præ-
 dictarum actionum manifeste deperditam uidebis. Quare ex ijs quæ ad sen-
 sum apparent, cuius colligere paratum est, nec cor ad pulsuum motum, cere-
 bro uel tantillum indigere, nec cerebrum rursus corde ad hoc ut sentiat: & se-
 cundum electionem animal operetur. Quòd enim cor nullatenus ad propriū motum
 cerebro indigeat, manifestū est, quoniā uenis, & arterijs, & neruis prædictis uin-
 culo interceptis, adhuc tamē pulsat ipsum, & totius corporis arteriæ solū enim ar-

ANTONII LODOVICI

teriæ supra uincula sitæ sine pulsu manent: sed quòd & cerebrum in obscundis
 muneribus sensus & motus ipsummet respectu talium actionum principium sit:
 magnum inditium est, quòd neruis prædictis, aut sectis, aut laqueo interceptis,
 solum inuocile animal redditur, inspirat autem, & respirat sine aliqua noxa. sic
 autem & pedibus manibusq; etiam dum ualet operari, & ut prius similiter uidere,
 & audire, & deniq; omnem sensationem sentire potest. sola nãq; uox (ut diximus)
 deperditur. Nõ ergo cerebrum in suis actionibus indiget corde, nam arterijs disse-
 ctis non fit inuocile animal: neruis autem incõmodo affectis inuocile euadit. at ue-
 ro cor principium est arteriarum, cerebrum autem neruorum, quare cor si cerebro
 transmitteret animalẽ uirtutem, per arterias utiq; transmitteret, quod tamen falsum
 est: cum illis interceptis, uox non abstrüpatur. Multi autem medici, & philosophi
 laqueo intercipientes neruos simul cum arterijs: & uidetes animal fieri inuocile, mē-
 dose & perperam collegerunt, cor transmittere cerebro primũ principium sensus
 & motus, existimarunt enim ob arteriarum passionem illud procedere, sed decepti
 sunt, debuerant namq; præcauisse, ne cum arterijs simul neruos dissecarent. atq; hæc
 quidem sunt, quibus Galenus mihi ferme demonstratiue suam opinionem cõfirmare
 uidetur. Sed pugnat Aristoteles atq; multitudinem neruorum apparere in corde
 contēdit, & per cõsequens cor principium neruorum uideri, non cerebrum, sed quid
 ad hæc Galenus respõdeat, uideamus. Is in fine secũdi de dogmatibus Hippocratis
 & Platonis ait neruacea quædã corpora in corde reperiri, neruos autẽ non, & q̃
 neruacea illa solum corporis similitudine neruis simülatur, nõ autem actione & uti-
 litate, oportere autem organorum identitatem & diuersitatem, ex ipsorum actioni-
 bus & usibus dijudicare. Nã q̃ musculi nõ sint, sed ligamēta quæ in corde spectã-
 tur, ex eo clare cognoscitur, q̃ cordis motus est incessabilis, nec unq; quiescit, quia
 agitatio eius naturalis est. musculi autẽ nũc quidẽ mouentur, nũc uero à latione de-
 sistũt, prout electio imperauit, cuius uolũtate ad motũ cientur. Sed quòd & ner-
 ui à cerebro proueniant, manifestum est, ex eo quod Galenus tertio de locis
 affectis se spectasse reffert. inquit enim uidisse se quendam, qui reliquis omnibus
 partibus resolutis, & neruorum paralyti affectis, nullam quæ ad faciei partes
 pertineret, actionem amisit, seruata interim respiratione aliter enim uiuere non
 potuisset, sed & lotium & alui sedimina præter uoluntatis imperiũ deiecit, omni
 alia particula, dempta facie: sensu & motu priuata, quod inde adeo eueniebat,
 quoniã principium spinalis medullæ erat aliqua noxa affectũ, à quo (cerebro aucto-
 re) inferioribus mēbris à facie sensus & motus demãdantur, sicut rursus faciei ipsi
 immediate ab ipso cerebro nerui proueniunt, q̃ si faciei partes quoq; afficiantur, aut

conuellatur, cerebro iam noxam esse illatam ostenditur, quod profecto optime quod propositum est, mihi demonstrare uidetur. Si namque a corde uirtus in neruis suscipitur: (cū enim quaeritur a quo nerui producantur, nihil aliud uolumus significare: quam a quo primum uirtus sensitiua & motiua, quæ per neruos ad musculos deferretur, in ipsos ut ita dixerim, immittatur) nullatenus posset contingere, ut uniuersæ corporis partes quæ infra faciem constitutæ sunt, omnino resolverentur, faciei partibus omnino seruatis illæsis. monstri enim simile esset, & inopinabilis sortitio, ut cor ad longissima quidem per multos in medio obices posset illam uirtutem sentiendi transmittere, ad proxima autem atque applicata tantumdem facere non ualeret. His accedit quod non mediocrem fidem facit, quod nerui omnes (ut octauo de usu partium Galenus) duriores consistentia cerebro sunt, non sicut aliud genus substantiæ omnino differens, sed enim eiusdem naturæ cum illo existunt, siccitate uero & spissitudine differunt. Ergo ut ad comperendum ueluti & uadimonium reuertamur, quibus ex præcedentibus opinio eorum, qui principem animæ uim in corde constituunt, funditus euertatur, pluribus tamen ut hic philosophorum omnium improbus ignauusque error ex mentibus eruatur, hoc certamen dirimere non pigebit. Nam si in corde ratiocinatrix animæ uis situctur, non commode possent animales actiones expleri, sed cum illorum opera perfectissima sint, ut non in melius incrementa suscipere ualeant, nullus (opinor) sanæ mentis eas in corde sitas esse de rasa fronte contendet, ubi pessime perficerentur. cum enim incessanti agitatione cor ipsum assidue moueatur, phantasmata & uisa in eo reposita, præpete motione turbata a proprijs explendis munijs impediretur, intellectio enim & ratiocinatio: quieti & statui magis quam motui similes esse uidentur. Ad hæc cum extuberans efferuescensque calor perturbet, & impediat omnes operationes animales, non recte eadem in corde perfectionem indispicerentur, cum tam feruidi & excandescentis caloris officina existat. sub enim tam ingenti caloris efferuescentia atque ebullitione, rerum idola atque simulachra cum materialia sunt, ut pote quæ cum conditionibus indiuidualibus res ipsas menti repræsentent, euaporarent, extenuarentur, & suffituum modo soluerentur in auras: & cordis ipsius flammis deurerentur, immortalis indeffessoque igne consumpta. Perirent itaque entium imagines, in cordis ergastirio & latibulis positæ, & nos in profunda, & densa nebula, & caligine uersaremur: in tanta idolorum res ipsas repræsentantium strage. Quod si semiusta & semiexesa relinquerentur aliqua (deus bone) quam nobis memoriola uacillaret, quæ confusio, quæ indeterminatio nostros corripere animos? profecto Tiresia & talpa cæ-

ANTONII LODOVICII

ciores in ambularemus, dum præteritorum difficulter reminisci possemus: simillimi Platonici figmenti hominibus existentes, qui semper in penitioris terræ spelunca vitam transgesserunt, umbras tantummodo rerum spectare soliti, quas veras esse res sibi met persuaderent, & mentirentur. Eueniret (me Hercules) dignissimum, coronaq; par spectaculum, dum qui febris, Solisue, aut iræ ratione, aut deniq; quavis alia de causa exæstualet, nobis immemor eorum quæ egisset, aduentaret. Quos tunc (putas) iocos: quos risus, quos deniq; cachinnos non nobis obliuiosior ille præstaret? dum Dionem quidem, aut Theonem dicere, animiq; sententiam explicare uellet, cunctaretur tamen, quoniam illa semicom-busta Dionis effigies: Dionem sibi redditum minorem ostenderet, quem ipse nuper uidisset præstanti corpore, & procero conspicuum. Sed scõmatis dimissis, mihi non immerito, sed iure optimo Galenus Archigenem contraria sententem carpere uidetur, qui ad memoriam deperditam restaurandam censet dera-so capiti cucurbitulas adhiberi. Oporteret enim (inquit) si suam ille sectam seruare stabilem uoluisset: omisso capite, cor cuius affectum memoriam esse putat, medicandum suscipere, quod tamen si ille sibi permisisset, ut pectori, & regioni cordis cucurbitam adhiberet, nunq; Marsi patrem sanare potuisset, ex quo illius sectæ falsitas Phœbo clarius ostenditur. Sed & multum in hoc argumento Aristoteles claudicauit, qui cum non ignoraret capitis repletionem inducere somnos, grauiq; somno stertere, atq; tentari illos: qui cibis humidioribus sunt usi, aut plurimo mero se ingurgitarunt, aut balneis frequentibus, calidisq; sibi caput irrigarunt, nullam tamen potuit probabilem inuenire rationem, & si promptissimus esset ad inueniendum, persuadendumq; quod uellet, qua ostenderet: quamobrem op-pleto cerebro prima sentiendi uis quiescat, cum ipsa (ut ille putat) in corde resideat. Probabilius namq; erat à pulmonis humore somnos euenire, qui cordi nullius alterius rei gratia, q̄ ut illi deserviret, circumpositus est. Cum ergo conspiciamus sensus particulares: & sensum communem impotentes ob frigiditatem reddi in somno, consequitur ut is sensus in corde non sit, quod retractis spiritibus, & calore ad id tanquã ad scaturiginem, multo calidius effectum, potentius esset ad functiones sensus communis obeundas. Quo in loco Arist. apertissime ac si in retia incidisset: mihi teneri uidetur, cum insitari iam talem sensum esse in cerebro non possit, & si millies quas collegit rationes replicet. Quis enim medicorum somnum conciliare cupiens alteri membro à capite, papauera & somnifera, hypnoticaue medicamēta apposuit? aut quis rursus ob exceedētes excubias, & peruigiliū inmodicū cor refrigerare est adorsus? at qui secundū Arist. sensus primi sensitiuū

hoc est sensus communis affectio existit, quod ex errore qui in somnis accidit, discas licebit, tunc enim ob feriacionem sensus communis, sæpe iudicatur: & idolum & uisum ipsum sit res ipsa cuius est imago, ut in somnis quia habeo idolum representatiuum Platonis, iudico tale idolum esse ipsum Platonem, cum quo fari, & miscere sermones, & mutuas audire, & reddere uoces existimo, in uigilijs autem id non euenit, nec enim iudicamus simulachrum esse rem quam representat, quoniam sensus communis non est feriatas, quem ueluti pro tribunali constitutum: iudicium ferre de sensuum exteriorum obiectis supra disseruimus. Themistijs tamen Aristotelis paraphrastes conatur ostendere, cur somni eueniant sensu communi posito in corde. inquit enim euaporamentum ad cerebrum delatum primum quidem refrigerari, inde ad cor descendere, & calorem eius obtundere, quo facto somnos obrepere sit necessum. habet autem eius dictio sic in libello quem de somno & uigilia edidit. Plane necesse est, id quod in uaporem soluitur, tabescit quæ, aliquatenus sustolli, deinde reditum capeßere, & ad instar euriipi refluere. nam omne calidum in sublime natura effertur, eo loci reffrigeratur a cerebro, & consistit, mox reciprocatur, & descendit ad cor, refrigerato eius feruore somnus obrepit, ita efficitur ut somnus maxime a cibis proficiatur. nam alimonia ad summum caput uiam molita, quædiu fluxum cerebro immiscet, attentat & aggrauat. hinc salebræ illæ uerborum incertæ, hinc oculos nare, caput uergere, erigendi se facultatem auferri contingit. cum uero iam cõmeant cibi, & incidentes cordi calorem eius irrigant, tum profundo somno demergimur, & altum soporem flare incipimus. & rursus inferius. Contingit somnus reditu corpulenti humoris, quem calor in sublime per uenas leuauerit. non enim potest diutius eo loci quo subijt: alimentum morari: sed congelascens aggrauansque, de arce capitis deductu ponderis sui pellitur. hucusque Themistijs. Sed salua uiri reuerentia nugacitas hæc mihi mera, & anilis garrulitas: nec homine digna qui philosophiam profiteatur: esse uidetur. nam & spiritus & calor ad cor cum dormire incipit animal deducuntur, & tunc temporis calor cordis ualentior est: nam in somno cuditur & fabricatur multa spirituum copia in corde ob uim caloris quæ in eo est. nihil enim aliud mouet, & regit in corpore quæ calor, atque ob eam causam frigent superiora in somno, & circūquaque extrema corporis frigore cõplentur, contra inferiores loci ut pedes, ut uiscera, & cætera quæ intrinsecus continentur calescunt. ad hæc non uidet nullam tam facilem esse uiam, qua euaporamentū illud ad cor defferatur, si descensurum sit. oporteret enim ut per asperas arterias ad pulmonē prius deduceretur: ubi periculū nō minimū sit, ne aians

ANTONII LODOVICI

suffocetur: obstructo spirātis animæ itinere à crassis lentisq; humoribus descēden-
 tibus qui aeris occupent vias, sed & concesso ad pulmones peruenire defluum illum
 balitum: cum pulmo sit laxus, mollis, & spongiosus, imbibitus ibi detinebitur, absq;
 hoc q; ad cor pertransire sinatur. Quod rursus si admittamus, fiet ut quemadmo-
 dum pulmones phtisim incurrunnt ob catarrhū ad ipsos à capite deriuatum, sic cor
 propter defluxiones illas indies illabentes, abscessum (quod nephas dictu est) con-
 trahere posset. Præterea somniculosi sunt, ut omnes testantur, qui incertas, & cō-
 ditas uenas habent, contra insomniculosi: quorum uenæ editæ, & conspicuæ sunt,
 at qui, si fiat somnus obruto calore cordis à descendente humore oppositum con-
 tingeret, nam ægre & difficulter, nec nisi tenuissima quædam illius uaporis portio,
 per uenas illas strictiores descenderet. per uenas uero amplas affatim & ubertim
 uice imbris fusus humor dilapsus, magis calorem cordis refrigeraret. Quemad-
 modū enim aqua per fistulas graciles ducta lente & guttatim decurrit, per amplas
 missa celeriter & cū magno impetu ruit, ita & spiritus ille corpulentus per arctos
 & nimium angustos illos meatus ægre transmitteretur. Ergo illorum causam qui
 uim animæ principem in corde statuūt, impulsam, prostratā, & constrictā quiuis
 facile animaduertere potest. Sed nec ratio illa qua Arist. & Chrysippus oppo-
 situm concludere suspicantur, firmitatē obtinet: aiunt enim cor primum moueri, &
 ultimum quiescere, ut ob eam rem sensus communis principium statui debeat moue-
 tur enim primū cor motu secundū pulsum, non autem secundum electionem, nec aliud
 quis ostēdere poterit: ex quo habetur motus quidem secundum electionem, cerebrum:
 alterius autem sine electione facti cor esse principium. Sed non omnia organa sen-
 suum (ait) in cerebrum terminantur: hoc adeo dictu absurdum Galeno uisum est,
 ut ad hunc modum octauo de usu partū insurgat. Quid dicis (inquit) o Aristot-
 teles? ego enim citra pudorem hunc sermonē cōmemorare nequeo: nonne in utrāq;
 aurem dignus ratione immittitur neruus ipsis membranis? in utramq; uero partem
 nasi portio cerebri non multo maior ea quæ ad aures peruenit. In utrumq; uero ocu-
 lum nonne unus mollis neruus, unus item durus, ille in radicem eius, hic in mo-
 uentes musculos implantatur? ad linguam autem nonne quatuor, duo quidem molles
 per palatum accedunt: duo autem duri iuxta utramq; aurem descendunt. Omnia
 namq; cerebro participant, si oportet credere oculis uidentibus, & manibus tan-
 gentibus: quorum qui iudicium negat, is uecors, & excors iure appellandus
 est. ad illud autem quod aiunt: non posse cerebrum principium sensus esse: cum
 ipsum non sentiat, facilis responsio à Galeno datur, cerebrum à natura, non ut sen-
 taret, sed ut sensuum instrumentis uim sentiendi præstaret, institutum deputa-

tumq̄ fuisse. Cerebrum igitur in capite ueluti in arce magni regis instar residens, principium animæ habet: sensus ueluti satellites quosdam tenens circum habitantes. Et deniq̄ quod in mundo cælum: hoc in hominibus caput, illud deorum domicilium, hoc rationis habitaculum. Sed cum iam plus nimium simus diuagati, & sermo hic supra modum & umbilicum excreuerit, receptui canamus, & ad uasa tandem conclamemus.

FINIS LIBRI DE CORDE.

GALENI LIBER DE PTISSANA
 ANTONIO LODOVICO
 INTERPRETE.

Vando quidem non multo ante medicorum quosdam, apud quendam ex ægrotis cremore ptissanæ utêtes inueni, nec tamen quibus nam passionibus eam exhibere expediat, aut non expediat, satis distinguerent, nec modum & quantitatem quæ offerri habeat, aut tempus opportunum oblationi sorbitionis probe discernere, aut cōstituire nosset, quin imo (ut uidetur) tunc temporis peraptum esse ptissanæ usum existimarent, cum sibi uenisset in mentem. Ob eam rem uisum mihi est, de usu ipsius ea præscribere, quæcumq̄ Hippocratem explicatius interpretari proponenti, prædici oportet propter multorum quæ sequitur, asecutionem. rationem scilicet cocturæ, & uires, facultatesque ipsius, & quanam actionem exerceat, & tempus competens, & quantitatem, & modum exhibendi, non minus autem quæcumq̄ bona laborantium corpora maneant, & consequantur, qui eam competenter ingesserint, ut rursum è diuerso quantum damni afferat, si non tempestiue propinetur. ad hæc quibus eam corporibus oportet exhibeas, & quibus non oportet, per ordinem edocebo. Sed cum compositum quid & coagmentatum ptisana existat, & succus eius. ex hordeo nãq̄ pulchre purgato hoc est decorticato, & aqua cum tali decoctione præparanda erit, primū quidē de partibus ipsius per quædã ueluti capita, & summas mihi dicendum esse censui. Nisi enim hæc quis prius commode explicauerit, diffinieritue, magnopere lædet, quantumuis reliqua exactissime deinceps prosequatur. Quod quidē igitur optimam aquã eligi oportet ad confectiōem ptissanæ, nullus (opinor) in dubium uertit. porro hæc consistētia, & gustu, & olfactu,

GALENI LIBER DE PTISSANA

& colore dijudicatur: ex gustu quidem, & olfactu, si alienam nullam qualitatem
 submonstrat, hoc est ut dulcis non sit, non saluginosa, non aceti præferens saporem,
 acidæ, aut acris, aut graueolens, aut puredine affecta, aut denique (ut in uniuersum
 dicam) ut nullam accessoriam qualitatem obtineat, sed sit omnis omnino qualitatis
 expers, & seorsum existens ab omni aduentitia qualitate, & omni mixtione carens,
 quæ aut gustum, aut odoratum immutet. Oportet quin etiam & pellucidam hanc
 esse, & puram, quæque nihil habeat limosum, sed eiusmodi sit, ut adamussim percola-
 ta esse uideatur, & ab omnibus denique innatantibus arenulis prorsus sciugata, se-
 motaque esto. Talis enim uero aqua ad usum quidem utilissima existit, si uero naturam
 spectes, nec sic quidem pura euasit, ueluti nec aliquod aliud sensilium elementorum.
 Quod si (qualè diximus) talis extiterit, hæc sane tibi mox per tenuium partium fue-
 rit, & concoctu facilis, & prompte celeriterque per corpus digeretur, & per illa
 non tarde transmeauerit, nec solum à naturali caliditate si epotetur, bene permuta-
 bitur, sed & exteriori igni communicans, breuissimo tempore calefiet, cuius sane rei
 locupletissimus testis Hippo. est: aquam namque quæ affatim & celeriter calefcat,
 & rursus celerrime frigescat, leuissimam esse censet: non quoad ponderis leuitatem,
 ut quæ nullo negotio, pondere, uel mensura posset dignosci, sed leuissimam, hoc est
 tenuium partium, quæque in se ipsam facile aduersas qualitates suscipiat, audire oportet.
 Talis porro aqua & frigida est, & humida, & quam proprie aquam nuncupa-
 ueris, quæ autem sunt substantia aliqua, aut qualitate infectæ, quales uel bitumino-
 sæ, uel sulphuræ, aut etiam aluminosæ, tantum à natura aquæ recessere, quantum infe-
 ctio peruasit. Si autem demonstrari tibi postulas, frigescere aquam, & humecta-
 re, hoc non ad præsentem sermonem spectat quem de ptissana instituimus: præterque
 quæ frigiditatem eius, & humiditatem omnes ueteres demonstrarunt, quibus & expe-
 rientia subscribit, quamobrem hoc omnium sermone confessum accipiens, ad ser-
 monem de hordeo pertranso.

Hordeum igitur in uniuersum sumptum infrigidandi, & desiccandi ui pollet, habet
 autem abstergium quid, & uentosum. discretim autem & secundum partes, qui quid-
 è forinsecus eius est, furfuraceus cortex sicciore euasit, & magis deterforius est.
 quod uero intrinsecus existit, carnosum ueluti, & esui aptum, abstergit & ipsum,
 sed minus quam furfures qui in eo sunt. habet autem nihil minus & flatuosum quid in
 seipso. altera uero pellicula membranaue tenuis, quæ intra id quod est ueluti furfur
 posita est, & hordeum circumdat, atque circumscribit, mediam horum obtinuit potesta-
 tem, quo fit, ut non tantum abstergat quantum furfuraceum, plus autem quam hordeum.
 Illud uero sermoni subaudiri oportet, quæuis non dicatur, optima hordea eligi oportet.

tere, quæq; nihil habeât ex putredine ascitium, aut superfluum humorem, neue sint, aut admodum nouiter collecta, aut omnino nimis antiqua, iuniora nempe & nouiter decussa secent excremētia humiditate, quam ex regione sibi contraxerunt, & excrementis redundant, & spiritu uentoso turgent. at quæ antiqua & diuturna, tempore iam uicta & caduca sunt reddita, & propriam deposuere facultatem: quod uel rugæ in ipsis ingenitæ, & magnitudinis imminutio atq; decrementum, non obscure tibi significare poterunt. non minus autem & q; ijs contusis ueluti puluisculus quidam tenuis ab ipsis decutitur. Plena igitur esse expedit bordea, quæ ad facturam ptissanæ delegeris, nec aut apprime noua, aut peruetusta, atq; omni extruria & hospite qualitate carentia. Sed nec hoc unum sufficit, uerum & ulterior approbatio ab experientia, atq; periculum apponendum est, ultra dicta nãq; si inter coquendum in tumorē ampliorem attollatur, hæc ipsa eligere oportet, ad ptissanæ cocturã. modo uelit quis ipsam secundū rationē quatenus possibile atq; decēs est, efficere. Quæquidem igitur sit optima aqua, & quo pacto discernitur, quodq; sit optimum bordeum, quibusq; maxime notis ipsum cognoscatur, summatim & in transcurso dictum à nobis est.

Relinquitur tertio agendum nobis de coctione, sic uero ipsam ptissanam præparare est mos, tundunt nãq; atq; terunt prius in mortario in minutas particulas, postea coquunt celeriter, deinde uero ij quidem iniiciunt saram defrutumue, ij autem amyllum, nonnulli sunt qui & cuminum, & mellis non nihil superiaciant. est porro talis confectio absurda, & reprobata. Optima autem & pulchra eius constructio talis est: præmadefacere cum adhuc cruda est, atq; humectare in aqua oportet, inde manibus in tantum proteratur, quousq; ad tenuem membranam peruentum sit, atq; ob hoc rursus ualide, magnisq; uiribus inter manus teritur, & pertractatur, donec paleosum omne succutiatur: nisi tamen quis uellet ipsam magis abstersoriam conficere, tunc enim simul cum cortice ipsam concoquere præstat.

Coquatur autē ad hunc modū, ubi prius ipsam oppido coegeris, & perfricaueris, ad mollem & suauem ignem apponito, ubi eousq; maneto, donec plurimū succi emittat, si enim hoc (quo dixi) pacto decoquatur, omnem inflationem exuit: possidet autē quæcunq; bona Hippo. ipse multo ante de illa attestatus est dū ait. Glutinositas quæ in ea est, leuorem quendam obtinet, & continua existit, ita ut si tangas, nullam aspredinem sentias, & lubrica, & mediocriter digitis cedens, & inficulosa est, quæq; facile aluum subducatur in morbis quibus conueniat: nec enim uentrem cohibet, ob astrictionem aliquam quæ insit, nec conturbationem, aut subuersionem uentriculi, cum decoquitur, operatur. nec intumescit in uentre, intumuit nãq; inter coquendum.

GALENI LIBER DE PTISANA

quantū apta erat attolli. Quod quidē igitur nihil glutinosum, & meatuum obstru-
ctiuum ptisana habeat, ueluti omnia alia uiscida palam est atq; manifestarium. ab-
stergit enim non sordes tantūmodo corporis, sed & pituitosum succum in uentriculo
acceruatum exhibita expurgat. Multa autem coctio, & exacta miscilium unitas
apparentem hunc lentorem molitur. hæc igitur quæ in ea apparet lentities, nullam
habet aspredinem, sed lenis est undiq; & coequalis, & manens, & continua: nulla
enim astrictione aut acredine participat, ex quibus aspritudo causatur. Quo fit ut
leuorem quendam necessario sortiatur, non quoad tactum dumtaxat, sed & secun-
dum uires. Cūctā nāq; alia tenacia, & glutinosa, ueluti oleum, mel, & alia id genus
tangenti quidem tibi apparebunt leuia & æqualia, ita ut nihil in se diuersum & in-
æquale habere uideantur, quale est, ut pars quidem altera sit tenuis, altera crassa,
aut diuisa, disunctaue, quo fit, ut quoad tactum leuorem præferant, nullatenus ue-
rosi circa aliud quid eorum uires & efficaciam experiri uolueris. nec enim madefa-
ciunt omnes corporis particulas, quibus applicuerint æqualiter & continenter, sed
dissident &, seunguntur secundum hoc ab inuicem uiscosorum omnium partes, ex-
cepta ptisana. ipsa enim leuis existens quoad sensum, & sibi coherens, nec interci-
sa indiuisaue, secundum potentiam talem etiam sese fert. His adde, q̄ ex illis nulla
uoluptas in gustu percipitur, ptisana autem non minus seorsum à cæteris hoc mu-
nus præcario obtinuit, ut secundum gustum suauis & iocunda esset, & præcipue
in ægrotis panis autē quāuis alia superet. secundum alendi facultatem, attamen &
is non parum est insuauis, quantum uis latice sit inpersus, ut pote qui mandi denti-
busq; teri etiam num indigeat. Hoc autem secundo ptisana præstat, q̄ nullum ex
elaboratione circa os, atq; tritura negotium faceffit. habet namq; & lubricitatem,
& præcipue cremor nihil in transitu meatibus infarctum relinquens, quæadmodum
omnia glutinosa, dēpta ptisana. ipsa enim nullo negotio subit thoracis particulas,
ob abstersoria uim qua est prædita. Non secius & ad subductionem alui est cōue-
niens, & ut alimentum per totum corpus digeratur: & præcipue ab ijs accepta, in
quibus assumpta non commode perueniunt ad iocinoris cōuehas partes. Est porro
tactui quin etiam mediocriter cedens, est humecta & insiticulosa, quorum quidem
humiditatem ab aqua suscepit, habuit autem ut frangibilis esset, ob hordei naturam
medio modo exsiccantem. Illud enim quod ex contrarijs qualitibus conflatum est,
ita ut aliam quādam naturam acquisititiam inde retulerit, extremorum summitates
effugit, atq; uitauit. Insiticulosos autem homines facit quia humida est: magis uero
q̄ aqua, & celerius sitim adimit, q̄tūuis ab ea in humiditate deficiat, quod ea ratio-
ne contingit, quoniam celerius per corpus digeritur, & quoniā permanentem ipsam

obtinuit, ratione lētoris seu uiscositatis. hijs adijce quia etiam frigida existit. atq; hijs de causis in febris ardentibus quod magis conueniat, inuenias nihil, ut pote quæ ipsis secundum omnia aduersetur, reffrigerans & humectans, & abstergens succos putredini obnoxios, & non parum præstans corpori alimenti. semiputridos autem humores excoquens: & in succum utilem transmutans, atq; hæc quidem habet omnia cū hoc q; nihil astringat, uel uentriculi euerfionem concitet, & hoc (ut dixi) non quoad tactum dumtaxat ostēdit, sed & quoad actionem, & potestatem. Est autem & gustui propitia, hoc est nihil habens insuaue, & humida, & insituculosa propter uiscositatem, & cohærentiam quæ ipsi inest. Porro quodcunq; quod leuorē habet, & humectū, & gustui propitiū est, intātum etiā ab styptico, astringente uel sapore secessit, & quacūq; alia ualida qualitate, seu uehementi, longe alienum est. & præter omnia iam dicta & insituculosa est ob coctionem cōuenientem. Cum talis autem sit: acutis febris eam exhibere operæ pretium est, non eo dumtaxat nomine, q; per omnia ipsis aduersetur, sed & quoniam omnium facillime concoquitur, & imbecillima est in omnibus qualitatibus, & uelociter per corpus distribuitur, & putridos quidem succos expurgat: ob uim abstergendi: semitabidos autem quin etiam concoquit.

Non tamen simpliciter in morbis exhibenda est, sed multa prius prædiffinire & cōstituerē egemus. non enim hijs qui periclitantur eam exhibere decet, nec ijs qui aut uenæ sectione, aut purgatione, aut lauamine aliquo clysmate uel opus habeant, multo autem minus ijs qui aut excrementis secundum uentrem scatent, aut sub magno dolore molesantur, q̄tūuis nulla medica fomenta, nec sanguinis missionem, aut purgationem requirant, sed nec ullo pacto in siccissimis squallentibus uel morbis eam deuorasse commodum est.

Oportet præterea considerare tempus, & quantitatem, quæ debeat offerri. si consuetus erat æger semel uesci, præbeto & ipse hanc sorbitionem una uice dumtaxat. si autem bis in die cibos capiebat, & ipse dosim duplicato.

Ad auctio huius sorbitionis, & appositio in morbis siccoribus nō oportet, ut fiat, indigent enim ualidioribus potionibus, q̄ sit ptissana, ut plus humectentur. Siccas ægri tudines appello, pleuritida, peripleumoniā, & in uniuersum omnes thoracis affectus, cū nihil ab ipsis expuitur. Secundum iocinus autem, & uentrem, & intestina, ægri tudines sicca nuncupantur, cum nihil ab ipsis excernitur, & particulae duræ fiunt. arteriarum quidem, & uenarū squallos ex lingua, & cute extrinseca dignoscuntur. Sic & capitis passiones, cum nihil per palatum, aut nares depurgatur. secundum hunc modum & inflammationes phlegmonæ uel morbi sicci dicuntur, a qui-

GALENI LIBER DE PTISSANA

bus nihil in pus permutatur. in talibus autem affectionibus ptissanam propinare non confert, ut pote quæ non ualde humectet illa, quæ plurima & uehementi humectatoria potestate indigent, quin potius ex plenitudine incommodum talibus corporibus præstat. Quod si corpus humidius extiterit, & quidpiam à pulmonibus despuatur, tunc temporis adaugere semper, & apponere potionem eius operæpretium fuerit. humectans enim, & incidens similiter humores extantes in corpore, & firmitudinem particulis præstans ob alimentum, mundum perficit exacte animal & purgatum ab infestitate succorum uitio (quod Græci cacochymiam uocant) conuenientibus namque utrisque facillime repurgantur uitiosa recrementa. Nihil autem aliud inueneris, quod isthæc ambo possideat, quæ ptissana, ut medicamentum, uel ut alimentum præstat. sed aut in extenuando & humectando nutrimentum deficiens habebit, ueluti panis, & far, & oua, & piscis, aut inscindet quidem, sed non humectationem, aut alitionem secum adducet, ueluti acetum mulsum, & si quid aliud tale. Omnia hæc bona ptissana sortita est, sed tamen nullam utilitatem conciliat, si sine exacta prædificatione exhibeatur. quin magis mortis causa consistit oblata, ut si forte laborans indigeat clysteri, ob purgationem excrementorum, aut uenæ sectione ob cruoris reddatiam, aut propter dolorem, qui ut non desineret: plenitudo in crimine fuit: mortis causa ptissana fuerit eam deuorati: forte namque & ipsa plenitudinem duplicato multiplicat, & propter hoc non oportet ipsam exhibere feбри correpto, siue cum dolore siue expers doloris sit febris, si paruo tempore interposito ab acceptione alimenti, homo febricitare incepit. & si nondum excrementa alui deposuit. atque istudmet prædificare oportet non in succo solum, sed etiã in ipsa ptissana, quibus autem utilis fuerit, nec ipsis mox eam obtulisse conuenit, sed prius quidem cremorem succumue dumtaxat, inde plus quidem succi, parum autem ptissanæ propinato, postea ex æquo ambo exhibeto, ultimo ipsam ptissanam dumtaxat: cognoscens probe ad firmitatem & nutritionem corporis maximam opem à ptissana conferri. succum autem ad facilem elaborationem & concoctionem probam, & promptam distributionem per corpus multum præstare.

• Hæc tanquam in summa de ptissana nobis dicta sunt, ut noris bene temperatum ipsius usum, & quid necessario præconstituere oporteat.

FINIS.

ANTONII LODOVICI MEDICI

CI OLYSSIPPONENSIS LIBER DE

79

eo q̄ Galenus animam mortalem esse comproba-
re uisus est.

Non est huius operis scopus de animæ substantia quidpiam disse-
rere, anceps namq̄ & lubricum, & omni ex parte periculosum
negotium hoc est. Philosophi quippe uiri tametsi plurimum nimis
anxie in hac re laborauerunt, & ingenia torserunt, uix tamen su-
per ea re quidpiam certi, & minime controuersum inuenire potue-
runt. uixq̄ (quod aiunt) scopum satis attigisse uidentur. Galenus autem medicus
omnium tam medicorum, q̄ philosophorum qui omnibus ætatibus uixerunt, facile
princeps: amplius de hac re inquirere adorsus est, nec enim sustinuit absolute crede-
re quidpiam, quod per demonstratorem scientificam non accepisset. est enim demon-
stratio syllogismus faciens scire. Is igitur cum uideret, a philosophis super propo-
sita quæstione, nequaquam lineales (quas uocant) demonstrationes, sed probabiles
dumtaxat persuasiones afferri, & rationes aliquas in contrarium haberet, quas sol-
uendo esse non poterat, facile in hanc partem inclinare uisus est, ut animam mortalem
assereret. Quamq̄ non simpliciter, & absolute, sed Socratico astu hoc faciat, nec
enim quidpiam ponit, sed contraria dumtaxat dicentes refellit. Namq̄ ut Socrates
apud Platonem, se quidem sapiëtem non esse fatetur, sed eos qui sapientes uideri uo-
lebant, quicūq̄ tandem ij forent: redarguit: atq̄ alios minime sapere demonstrat.
Ita Galenus nunquam aperte & palam dicere ausus est: animam esse mortalem,
sed dicit q̄ est complexio, uel substantia cerebri, uel q̄ est spiritus, aut q̄ spiritu
utitur ad omnia munia tanq̄ instrumento. uel q̄ fit ex temperamento quatuor pri-
marum qualitatum, aut q̄ illis qualitibus permutatis, illa etiam alteratur: & q̄
animi mores corporis temperamenta sequuntur. & q̄ potentie siue facultates ani-
mæ ipsius, quæ nihil aliud sunt q̄ ipsa anima: nascuntur & fiunt ex complexione,
siue sunt ipsamet complexio, & ipsam insequuntur materiam. & alia id genus, ex
quibus liquido deduci potest, animam esse morti obnoxiam. Atq̄ (ut apertius lo-
quar) erubuit quidē Galenus fateri animam esse mortalem, rursusq̄ noluit concedere
eam esse immortalem. nam cum esset artifex sensualis: & credendum esse existi-
maret ijs quæ per sensus apparent, & pleraq̄ hoc q̄ anima esset mortalis astruere
uiderentur, adduci non potuit: ut ab ijs uel latū digitū discederet. atq̄ utinam Ari-
stoteles summo uir ingenio, & accuratissimus in pensitandis philosophorum placi-

ANTONII

tis, & in exigendis antiquorum opinionibus plane exactus: pari candore & inge-
 nuitate mentem suam propalasset, nec sepia instar quæ attramento effuso: piscato-
 rum manus elabatur: obscurissimis sententijs sua dicta obuoluisset: ut tum maxime
 cum comprehendi uideretur: effugiat. Visus quippe est & ipse dubius extitisse in hac
 sententia, & in eam partem magis accedere: quæ animam mortalem affirmat. Quip-
 pe (ut Gregorius Nazarenus ait) præter hoc quod artis plus nimium quam par esset
 omnibus admiscuit, & prouidentiam angustiis nimis finibus limitasset: cum eam su-
 pernorum esse dixisset: nec ad inferiora illam produxit, tum & mortales de anima
 sermones habuit. Nec satis intelligere potuit: quomodo si anima esset forma corpo-
 ris: esset immortalis, uel si morte uacaret: quo pacto informaret corpus. Rursus in-
 quit, quod si aliquod proprium opus est ipsius animæ, in quo non cum corpore commu-
 nicet: quod ipsa est separabilis, si uero omnia opera sunt animæ cum corpore commu-
 nia, separari non possit. Deinde ostendere conatur omnia pene munia (atque adeo
 ipsum intelligere, de quo minus uidetur) animam cum corpore habere communia, atque
 adeo nullum opus esse: in quo anima non indigeat corpore. Videtur (inquit) intelle-
 ctio aut esse phantasia, aut non sine phantasia, & existimatione quadam. Quid (Her-
 cules) imbecillius dici a uiro docto, & summæ auctoritatis potuit? nihil profecto:
 quod perinde est, ac si diceret, intelligere aut corpus est, aut sine corpore esse non po-
 test. Ad hæc non satis assecutus apparet, quo pacto anima intelligere posset cor-
 pora: si esset ipsa corporis experta. Anaxagoras (inquit) solus ex omnibus dixit
 animam esse sinceram, & puram, & corporis immunem, & quod de foris accedat, sed quo
 pacto intelligat: non dixit. perinde ac si diceret difficillimum esse comprehendere: quo-
 modo intelligat anima corpora: si ipsa corpore careat. Præterea diffinitio quam
dat de anima: cum dicit eam esse actum corporis physici, & organici in potentia ui-
tæ habentis: manifestum est, quod de sensitiua, uel uegetatiua tantum assignatur: nec
intellectiua animæ competit: ineptum est namque ipsam diffinire, per hoc quod uitæ cor-
pori physico potest uiuere præstet. Nescio an in numerum eorum qui in eodem luto &
 salebra hæserunt: Alexandrum maximam in peripatetica schola philosophum reijctam,
 nam is quoque libro primo commentariorum in topica Aristotelis, hanc proposi-
 tionem dicit esse demonstrabilem, quod anima quæ est forma corporis, sit inseparabi-
 lis, ita enim loco iam citato inquit. Exemplum demonstrationis, uel syllogismi, qui
 constat ex primis, & immediatis est hoc. In singulis quibusque entibus species, uel for-
 ma id est, quo res est, id quod est. nam cum omne quod actu existit: ex materia &
 forma constet, nec res sit id quod est, per materiam: sequitur quod per formam. deinde
 (inquit) ex hoc inferre possumus: quod animal est id quod est, per speciem, hoc est for-

finis animæ

mam. & rursus si accipiamus pro minori hanc: sed sic est, quod animal est sensitiuum propter animam: hinc infertur quod animal est animal propter animam: & quod anima sit species corporis: post hæc si assumatur (inquit) hæc propositio anima est species corporis, sed species siue forma animalis ipsa materialis est, (quam dicit esse euidentem) ad hæc quod materiale est: inseparabile est: cõsequitur ergo quod anima quæ est species corporis, sit inseparabilis. Ecce dicit hanc esse demonstrationem: & quod cõstet ex immediatis propositionibus, quia præmissæ illæ siue prologia: quod omnia constant ex materia, & forma, & quod animal propter animam sentiat, & quod species siue forma animalis sit materialis, sint primæ, & indemonstrabiles: quãquam (ut uerum fatear) non dicit Alexander animam rationalem esse inseparabilem, sed quod anima quæ est forma corporis, separari non possit: quasi sentire uelit: binas esse in nobis animas: & quod intellectiua sit immortalis: & non sit forma corporis. Vide quam frigide philosophati fuerunt, qui primũ nomen in philosophia habent: atq; forsitam hæc silentio præterijse præstiterat: ne quis me hæc impia, & erronea deliramẽta potius q̃ nugamẽta plus nimio persecutum fuisse arguat: quod ego libentius facio, quoniam utile est hoc ad ostendendum, quod philosophia adeo ad ueram pietatem non prodest: ut etiam plurimum obsit. Omnino enim de deo, de mundo, de anima, & primis rerũ principijs, & elementis, temere illi sunt cõmentati: qui sine uera religione soli sapientiæ studuerunt. illi enim (ut inquit Paulus) cum dicerent se esse sapientes, stulti facti sunt, & euauerunt in cogitationibus suis. atq; (ut libere fatear: quod sentio) illa rerum naturalium exacta & curiosa indagatio, & cõmentatio, nequaquam nos recta ad deũ ducit, felicitas enim nostra magis consistit in uolendo: quàm in intelligendo. Nam cum deus sit naturæ ipsius boni causa, & deus & bonum conuertantur: illi sane longe propius ad deũ accedunt, qui amare: quàm qui illum intelligere procurant: quiq; bonis operibus ipsum æmulari contendunt. Et maius quid est esse bonum: quàm esse philosophum. Plurimiq; qui litteras nunquam attigerunt, sancte & innoxie uiuunt. Rursus alij qui philosophos se profitentur, quibusq; (ut ille ait) breuior supercilio coma est, inflatis buccis spumantia uerba trutinant, seq; primos omnium mortalium credunt, & præ fastu & insolentia, omnia sibi licere putant. quia (ut inquit Heraclitus) sapientia mentem non producit, nec generat. Tandem (ut breuibus colligam) nemo dumtaxat qui mentem suam habeat: dubitare potest: an anima sit immortalis, nec hæc nostra cõmentatio: qua aliorum errores pandimus: aliorum tendit: quàm ut cauiore reddat eos, qui cristas tollant: deq; se omnia temere pollicentur: ne sapere plus nimio uelint, sed ad sobrietatem usq; sapiant: aliqua se scire existiment, non cuncta. Maxima pars

ANTONII

Salomoni
apicha no pro
dunt

Homerus.

Triginta hi in
uino.

corū quæ scimus: est minima corū quæ ignoramus. Salomon cum esset sapiētissimus omnium qui ante se fuerunt mortalium, & ab hysopo incipiens quæ nascitur in pariete, usq; ad cedros libani (ut sacræ litteræ produnt) parabolas composuisset: & omnia tam maxima quam minima mente complecteretur: tamen in uenerē minime cōcessam: & mulierū libidinē dilapsus est, ac simulachra coluit. quid ergo Salomoni sapientia profuit? quid etiā Homero, qui cum piscatorum iuuenum ænygma soluendo esse non potuisset: desperatione captus interiit? quid item Aristoteli quem omnia secula decantāt, illa rerum naturalium, & moralium, & cūctorum quæ sub lunari orbe habētur, tā diligentissima cognitio, & perscrutatio cōmodi & emolumenti tulit? qui cum euripi maris qui septies in die fluit, refluatq; naturam inuestigaret, nec satis causam assequi potuisset, quæ tale opus moliretur: tanq; in rabiem quādam ac animi desponsionem uersus, perinde ac si aliqua nescire molestē ferret: se saltu in illum cum quadā animi ægra indignatione præcipitem dedit: mortis rationem prius epigrammate testatus.

Quia Aristoteles (inquit) non cepit Euripum.

Euripus cepit Aristotelem.

Atq; hoc tum alij plurimi testantur: tū & Gregorius Nazianzenus in inuenta prima contra Iulianum affirmat. Cleombrotus ambraciotes cum legisset librum unum Platonis de anima ex sublimi & alto tecto se deiecit, prosiluitq; ut malis præsentibus liberatus: otyus ad animæ suæ immortalitate fruendum pergeret, sed sufficere non possem: si philosophorum ineptias enumerare pergam. Democritus cum ad philosophiam se contulisset: agros inaratos incultosq; reliquit, unde ouibus potius q; hominibus philosophatus traditur. Aristippus cōtra cū in mare proijci aurum iussisset, ne sibi impedimento esset ad litteras, nec hominibus, nec cæteris animalibus philosophatus est. Diogenes uitam canis plane exegit in dolio, cū pera & baculo. Pyrrhon nō esse satis exploratū aiebat: uigilemus ne an dormiamus, dies sit an nox: utri desipiant magis stolidi an qui sapientes putantur, si quid rogaretur: dicebat semper epecho, hoc est assensum cohibeo: nihilq; asserere unq; aut affirmare ausus est, quoad mors cunctationem illam suam cessare fecit. Plotinus se hominem natum esse erubescibat. Empedocles deus immortalis haberi dum cupit: se in æthnæ montis ardentis crateras demisit demens. Epicurus in epistola ad amicū, nō oportet (inquit) præ sapientia cæteris hominibus antecellere: nec bello seruare Græcos quæadmodum Themistocles & Epaminōdas fecerunt: sed bibere uinum liberaliter: & salubriter. Pythagoras ne fabaceam segetem proculcaret, ab Acragantino hoste captus interiit. Socrates cū honestius ē carcere fugere potuisset: maluit epotare cicutam:

cicutā. & iā senior fidiculis operā nauauit: lyrāq; pulsare didicit: quod leuitati ascribi potest. Idē inhonesto puerorum amore tenebatur: & (quod risu dignum est) nullam melius quā obstetricandi artem se callere dicebat: sed melius fecit cum dixit: (hoc inquit) scio quod nihil scio, & philosophandi, rerumq; naturalium causas inquirendi cura relicta, totum moribus emēdandis se tradidit. quin & Pythagoras recte non se sapientem, sed sapientiā studiosum a Leonte tyrāno interrogatus professus est. Plato item praeclare sentit: cum inquit. Philosophia si per aetate quis utatur: res praeclara est, senem autem philosophari non minus est turpe quā trochodudere, aut pila, ut enim pueris haec facere decorum est: senibus inhonestum, ita & de philosophia sentire oportet. Huc pertinet etiam nū quod Menedemus non minus uere q̄ festiue nimis & lepide dixit: eos qui Athenas studiorum gratia proficiscentur: imprimis fieri sapientes, sequenti anno philosophos, tertio rhetoras, ultimo tandē postea idiotas, perinde ac si minus indies saperent: quanto in sapiētiā studio plus tēporis insumpsissent. Quo circa inquit Paulus: sapientia inflat, charitas aedificat. Nulli deterius labuntur, quā qui uideri cupiunt plus sapere, quā oporteat.

Deponenda est igitur ex animis ista nonnullorum improba curiositas, qui omnia scire uolunt, atq; etiam diuina mysteria cognoscere tentant: cum sint homines, & luteas (ut ille inquit) domos inhabitent. & de animae immortalitate, de mūdi creatione, deque caeteris diuinis miraculis & operibus ambigunt, dei que immēsam potestatem suo cerebro exiguo circumscribere nituntur: atq; hos sane praestiterat non fuisse natos. Vnde quidam magni nominis philosophus, cū per aliqua dierum spatia insania laborasset, ut Aristoteles in libro de admirandis in natura refferat: in nihil sapiendo uitam dixit esse dulcissimam: & nunq̄ sibi melius fuisse quā per delirij tempus asseruit. Euclides item cum interrogaretur: quidnam dii agūt: caetera ignoro (inquit) hoc tantum scio: q̄ odio habent eos: qui talia curiosius rimari cōtendunt. Ergo ut illuc (unde abij) redeam, euident est nimis, & conspicua, & certo certior de animarū immortalitate credētibus ratio, nam si quis deum reuereatur, & timeat, & animo secum posito attentius consideret: facile animi sui diuinitatem cernet. sed haec tanq̄ parerga relinquamus.

FINIS.

GALENI LIBER QVO DISPVTAT, VTRVM SIT ANIMAL, ID

quod utero continetur Antonio Lodouico medico interprete.

Quod dubitationem usq; in diem hodiernam de uniuersi natura, tam naturalibus, q̄ philosophis omnibus præbet, hoc ijs qui ab Asclepiade originẽ traxere, & qui ab ijs sunt nati, de infante qui in utero gignitur: & consistit, ambiguan cõsiderationẽ facit. Vt enim qui totius naturam inuestigarunt, nihil certo diffinierũt, utrũ animal mũdus sit, necne: ad eundem modum artis medicæ conditores, indefinitũ de cõceptu qui producitur, sermonẽ tradidere. propterea tanq̄ in re difficili, & difficulter comprehensibili, quæq; non acceperit iudicantis sententiam, de hijs quæ in hanc rem sunt dicturus, cõmunem auditionẽ facere oportet. Nãq; tam ego qui dico causam, q̄ uos qui iudices sedetis, naturam humanam (ut Socrates aiebat) sortiti sumus, unde qualiacũq; fuerint, quæ dicẽtur, magis acquiescere uos decet, q̄ quidpiam ultra modum q̄ conueniat inquirere. Quippe ea quæ supra hoc negocium sunt, dũtaxat primus deus nouit, & qui hunc famulitio comitatu consequitur, & uirorum qui illi maxime fuerit amicus: ut inquit Plato. audite autem amice, & non inuidiose potius, aut iniuria, qui hæc talia experiri consueuistis: ita enim tum nos ardentius posthac in hæc loca procedemus: uos autem immortalem gloriam in omne tempus habebitis: & uirtutis non inuidendũ nomen consequemini. Sed quoniam de homine qui paruus quidam mũdus est: dicturi sumus, principium à magno dicẽdi faciemus, cuius uelut mutuum quoddam, & particula existimus. nam cum huius natura præconstituta fuerit, facilius nobis omnino humana consistẽtia reddetur: de hoc autem prius quæ nã res sit mũdus diffiniemus: sic enim facillime fiet, ut eius substãtia cõsistat nota per diffinitionem quæ totum significat. Verũtamen antea q̄ de substãtia eius agamus, statuamus prius quid sit animal, ut cum diffinitio nobis propositum exposuerit, natura totius seminalis conspicua appareat. Animal igitur est substãtia animata sensibilis in genere prædicabilis de omnibus quæ sub ipso reponuntur, in quantum autem simpliciter tale dicitur, omnia cohercens in seipso continet. postq̄ autem differentia specifica singulis apponitur: diuersum genus constituitur, quod in speties tanquã in partes distribuitur. Videamus igitur utrũ animal mũdus dici mereatur, & si cũ à principio cõstitutus fuerit, integram rursus naturã obti-

nuerit. Mūdus igitur est cōstitutio ex cælo, & tellure, & aqua, & aere, quæ mediam inter utrūq; naturā sortiūtur, & spiritū illū principem, & primæuū in situ habens, qui per omnia penetrat: quæ philosophi uel animā, uel unitatem, uel insectile, uel ignem, uel æquiuoce cū genere spiritū primū nūcupant. Hæc igitur omnia, nihil sane prohibet, ut antea q̄ hæc cōderentur: q̄ hanc nomēclaturam haberent, sed tunc quidē confusa, & indistincta erāt. & (ut quidā aiunt) materiae, sylvæq; nomen habebāt. Nunc autē hoc totū mundi appellatione insignitur, eo q̄ elegāti, & bene ordinata modulatione: & (ut quis dixerit) tanq̄ in rythmo, atq; ornatu quodā, latioris impetu cieatur: hoc nāq; cosmos id est mundus apud Græcos significat. Nam si qui immobile uniuersū cēsuerūt, eos ego immobiles prorsus, ut nihil à lapidibus differāt, equidē reputabo. Ex integris igitur integer, ex perfectis perfectus, ex sufficiētibus sufficiēs, ut nihil illi desit: mūdus cōstitutus est, & fuerat, & erit aīal quod ex seipso mouetur. Sed tūc quidē dispersam, & facultatē rationis totius habētē potentia possidebat. Postq̄ autē discretus est, & à tetra illa caligine processit, peculiarem distinctāq; seminū uirtutem mōstrauit. hic quidem tellus apparens, hic autem aqua, illic uero in ignē simul cū aere extensus: ubiq; scilicet incrementi ratione per elemētōrū naturā: tāq; per quosdā oculos in uniuersum collustrās, & Solis atq; Lunæ medijs fulgoribus: atq; eorum luciditate, & limpida trāsparētia, & splendore, omniū motionū dux, & princeps factus. Sic enim cōtēperatus est, & cū ad hūc modū à principio constitutus esset, & primā naturā sortiretur, animal primū, & spirabile, & mente præditū: mūdus hic & tunc erat: & nunc esse apparet. Quem admodū igitur nūq; in tantā audaciā quis processerit, ut mundū animal fuisse neget: quādo ueluti ad partū gcrebatur: ostendimus enim q̄ ex totis totus: & ex absolutis absolutus factus est, nullo enim modo integer, & undiquaq; absolutus perficeretur, nisi esset totus. ad eū modū nec quod in uētre cōtinetur, q̄ non sit aīal, dicere quispiā possit. perinde ut nec faber ærarius, aut is qui ferro operatur, uel statuarius, aut nauū fabricator, uel aliquis ex huiusmodi artificibus, perfectū quid, & absolutū ex se opus produxisse unq; diceretur, si aliquid deficiat, ut si manu, uel pede statua careat, uel gladio atq; præbere artifex omittat, uel nauigio temonē nō apponat. quod autē minime deffectuosum est, & omnibus numeris ad integritatē cōstans, cū nihil defficit, perfectū merito appellatur: ad eundē modū mūdus, & cōceptus qui in aluo habetur, minime perfectā rationē sustinuisent, ni tunc cū ad esse producebātur, substantiā uniuersi atq; totius suscepisset. Ergo cū hæctenus q̄ mūdus animal fuerit, & præterea q̄ nunc etiam est, à nobis sit dictum, ad hominis institutū qui post ipsum secundus quidam mundus est, sermonem transponamus, atq; illud ante prædiffinia-

DE EO QVOD SIT ANIMAL FOETVS
tur, q̄ animal sit conceptus, quod ex eo comprobatur, q̄ animalis usum præstiterat: quando in utero infās manebat. Vnde tanq̄ ex Delphico tripode Asclepiadū decus Hippocrates, de conceptu ita diffiniuit, ut oraculum & uaticinium reddidisse, & prædicasse uideretur. ipsius namq̄ primam constitutionem, & ueluti uitalitatem, ex totis constituit, ut pote qui probe nouerit, non aliter absolutum produci posse: nisi ab absolutis & integris genitura uitalitatem acciperet. Deriuatur (inquit) genitura à toto corpore, & à salubribus quidem salubris, ab insalubribus autem insalubris. aduertite uiri ab omni (dixit) parte deducitur, & tantū absuit, ut genituram animal non censuerit, ut etiam obiectiones eius qui ad ipsum diceret, mutila nō esse perfecta, diluerit. Nam cum cuperet ne hoc dubitaretur, q̄ genitura animal sit, dixit q̄ qui sunt salubres, & toto habitu corporis minime uitioso constant, genituram ad perfectionem emittunt, qui uero prohibiti fuerint, in hoc impediuntur atq̄ hæc sane res nullam dubitationem habet. Nam quo pacto nisi ipsa genitura in generatione sit, salubris fieri possit? quod enim in rerum natura existit, nondum tamen factum est, salubre euadere potest. atq̄ propterea ortum & genitum cōsequitur. Quippe ex ijs quæ liquido non sunt, quædam nōdum facta fuerunt, partim uero fieri possunt, quæadmodum indefinitum semen hoc ipsum in se habet, q̄ ex eo animal generari possit: est autem tunc in actu quando ab homine præbeatur. quædam uero nec sunt, nec fieri possunt, nec rationem obtinent, ut ex ijs aliqua fieri queant, ut quod minime in natura existit: hoc enim nec non entis, nec eius quod generandum est, rationem suscipit, unde si recta sapias, & cum Hippocrate sentias, quod in utero cōtinetur, animal esse diffinies, cum id quod ipsum seminat, ex totis, & totius illi facultatem præbeat. Nec uero id dumtaxat q̄ animal sit, q̄q̄ à toto corpore demādetur: significare Hippocrates fuit contentus, sed etiam in fr̄tate demonstrauit, quod totius principia sortitum est, & similia ijs potest à quibus radicem consecutū est cum ita ait. Gemini quidē uel unico coitu gignuntur, habent autem & sinus, & clauos uteri. in quo loco nobis aperte cōsiderandum tradidit, quod hoc quod in uteros semē coniectū est: facultate animalis naturā sortiatur. nā cū multitudine exigū sit, uiribus & potestate multū adeo redditur, & causam primordialē à qua tanq̄ à principio profluxit: & uitalitatis substantiam demonstrat. Et sicut illū qui in silicibus ignis continetur: quiq̄ in calce dispersus est, nullus propterea ignem esse negauerit, quod non perurat: ut pote quod tunc in actum progrediatur, & ignis fiat: cum primū materiā apprehēderit, & externā ab uniuerso inspirationem acquiserit. ad eum modū, quod in muliebres locos semen cōiectum est, si quis illud animal esse statuatur, uerax utiq̄ mea sententia deprehēdetur. hoc enim in potentia quidem animal iā

est, fit autem tunc in actu: cum extra uterum procedens: se ipsum cum eo coniunxerit, quod principium præbuit. particula enim & reuulsio quædam mundi est: qui quoddam magnū animal habetur. Verum genitura cum intus in penetralibus manet, & tanquā in quibusdam latibulis delitescit, confusionis rationem tenet, postquā autem discretata est, & ab hoc profundo tanquā à congerie quadā informi (quā dixere chaos) euasit, atquē processit extra, similitē & cōgenerē naturam operationis actionibus cōplectitur, ut pote quæ lationibus internis quæ à seipsa procedunt, tunc incipiat moueri, & luciferos oculos per totum extendit, solis lunæquē naturam imitata, & mentem intellectumue statuit, qui lationi ad simile (quæ est eiusdem, uel eius quod eodem modo se habet) cōparatur. Quòd igitur absurde nonnulli non esse animal id quod uentre geritur, sunt opinati, ex iamdictis liquidum euadere potest. nunc uero quanta & qualia sint, quæ animal fatiant, ostēdemus. Omne animal ab anima, & natura, & alimento, & spiritu dispensatur. anima spiritu nutritur, natura ex cibis tum humidis: tum siccis nutricatur, & alimoniam capessit. porro omnibus ijs (ut ita quis dixerit) dispensationibus, foetus qui in utero continetur, uti respitietur. tam ijs quæ ad animæ rationem pertinent, quæ ijs quæ ad naturæ incrementum fatiunt, deuorat enim (ut Hippocrati placuisse sentio) qui foetum tum ore, tum naribus spirationem superne facere affirmat. Nonnulli autem ex Asclepiadū familia, & sugere ipsum uteri acetabula, & concoquere arbitrantur, necessario enim consequitur: ut ea quæ ingesta sunt, concoquantur, quibus maxime elaboratam à matre alimoniam accipiāt. alimentum autem apponi sine facultate quæ ipsum suscipiat, nec dum etiam assimilatiū iri: ut nutricationem exhibeat: non possumus imaginari, sed quæ foetus ipsius natura similitudinē faciat eius quod nutriturū est, ei quod nutriri oportet, dicere necesse est, & quæ naturæ opera præbeat, & suscipiat alimentū, & omnino hoc fatiat, ut quod alienum est, discernatur. ad hunc enim modū tum bilis utraq; tum & humores omnes generantur, postquā alimonia discretata est. Non autē illud arbitrandū est: quæ ea dumtaxat materia, quæ per portas in iecur per umbilicum ex cōceptibus deferretur, nutricationem præstet: alitur enim etiā per has uias, sed maxime per perfectiores, & alimonia fruitur: per quancūquē partē ingeratur. Nec uero cum Hippocrates dixerit. Antiquior autem cibus per abdomen & umbilicum conceptui conferretur, ignorauisse ipsum arbitreris, quæ etiamnum per os ipsum cōceptus alatur, de hac enim uia (ut supra dictū est) manifeste asseruit. Euidens autem testimonium, quæ etiam quoquē in utero & locellis per os foetus alimentū accipiat, hoc ipsi assumere licet, quæ mox ut editus in lucem est, impetum conmatum ad papillas habeat: qui nisi hac uti uia cōsueuisset: nequaquē tā celerē ad ipsū lationē, & impetū faceret. Sed enim

DE EO QUOD SIT ANIMAL FOETVS

postquam confectam alimoniam discreuit, eam in balitus flatusue quosdam transmutat, & subtiliat: spiritalemque magis reddit, & singulis particulis facile apponit, & eam transmutationem facit, quæ est ex semine in humores, & eam quæ est ex humoribus in carnes, & uenas, & arterias, & ossa, & uiscera, & pinguedinem, & eam qua ex paruo fit multum, & quod exiguum est, magnam euadit, cum scilicet auatrix facultas ea cui inaugendi munus est datum, usque ad proprios limites augmenti ipsum extendat, & tanquam terminis quibusdam circumscribat. Quod igitur sit animal, id quod uentre geritur, sufficenter (ut arbitror) nobis demonstratum est, ex eo quod nature operibus utatur. Quod autem tum anima, tum ratione participet, ex his quæ mox afferemus: conspicuum reddere conabor. Sensitiera in id dumtaxat omnia natura machinata est: ut animales facultates transmitteret, per oculos scilicet uisionem, per aures audituam, gustatiuam autem, & eam quæ odores percipit, per linguam & nares. tactum autem per manus, & reliquum corporis contactum. Omnino igitur manifestum est, quod uacuus locus non relinquatur, sed in utero infante manente, substantiam animæ prædicta loca possidebunt. Sed & cerebrum quod illius habitaculum est, mox a principio in ipso alueo capitis consistens, foetus habere dignoscitur. conspicuum itaque etiam ex his redditur, quod simulac ipsum semen in uterum proiectum est, una etiam animam ille omnium artifex inseruit, ut simul cum corpore facultatem quæ ipsum regeret: atque dispensaret obtineret. An forsitam ignorare uidemur quod exteriores artifices aliquorum instrumentorum constructionem ad aliquarum operationum functiones moliuntur? sic igitur carinam qui compingit naues: coagmentat, quæ sit ueluti crepido quædam, & fundamentum gratia nauis factum, & uallum contra impetum undarum, & murus tutissimus, & propugnaculum petrarum sub imis gurgitibus extantium. sic & is qui tibias facit, materiam æris longis quibusdam fistulis: & cuniculis excauat, ut immixtos ore flatus suscipiat. sic musicus fidiculas extendit, ut his congruentibus: sonores: cantusque moduletur. sic medicus Pæonia pharmaca præparat, quibus aduersum morborum agmina propugnat. duces item bellorum ante pugnae conflictum præcepta quædam militibus tradere uidemus, quibus atque probe instruatur, ut hostium impetus insultusque ruentium sustinere possit. Quemadmodum igitur qui talia machinantur, alicuius rei gratia tale apparatus moliuntur: ad eum modum natura unamquamque particularum, quæ in nobis est, conformat tanquam quæ futura sit alicuius instrumentum. Sic etiam neruorum natura in quibus animæ domicilium est, cum una simul cum spiritu congerminet, & una concrescat, hoc ipsum (inque) maximam fidem reddit, quod simul quod corpus constitutum est: & in rerum natura constat, anima etiam consistat: namque & si nondum uideat, uel lingua sapores

percipiat, nec aures uoces comprehendant, & eorum quæ sunt calida, uel frigida, uel humida, uel sicca, insensibilis tactus esse reperiatur, & sensus in foetu (quo ad actum in quibus) otientur, hæc ipsa tamen delitescere, & incubare intus in conceptu supponuntur, & paulo post edito partu: hæc eadem operari possunt. Quidquod audacter ego quidem sane cõtenderem, quod hæc ipsa quies, & feruatio foetus: etiam sit operatio. Nam quod dum adhuc in locellis puerulus manet: genis conuiueat, & nasum contractum habeat, & auribus minime sonos suscipiat: hoc ipsum certe imperantis animæ opus & munus est. Iam uero linguam saporum dignotione in conceptibus qui adhuc alio geruntur, non esse præditam, nunquam (opinor) quis dicere sustinebit. nam quod saporum eorumque qualitates apprehendat: quopiam affectu circa conceptum suborto, sæpius adeo sit manifestum, ut res ipsa oculis pateat. Compertum quippe & exploratum habemus, quod sæpicule in uteris infantuli immortui fuerint propter uitium per os ingestorum ciborum, adeo ut à tali alimonia cane peius & angue facescerent, & auerterentur: quia scilicet ut puer permaneret, natura gustatricis facultatis interuentu quæ in lingua est, ciborum malitiam abominaretur. Iam uero cum respirationem (quod sane animæ est opus) conceptus præbere uideantur (per oris namque hiatum ut mox paulo ante diximus: conceptus respirant) ex hoc utique euidens rudimentum sumi potest, quod cum semine anima simul cum natura consita sit, animale namque munus: non autem uegetatiuum siue naturale, quale plantis inest, respirationem esse medicorum filij diffinierunt. Puerile quippe & pene flagitiosum est, magnū esse argumētum & inditium opinari, quod non sit ipsa animæ munium, si quis dicat, quod dor miens: quis non præeligat respiret, quolibet ab electione respiratio procedere dicatur. Nam ueluti cum animal uigilat, functiones omnes & munia anima obire dignoscitur, uidet enim, & audit, & per reliquos sensus sensibiliū rerū dignotionem perficit, & mouetur, & hæc omnia per sensationem apprehendit, & omne negotium molimēque subit, extendens seipsam in radiorum modum, & inferens in instrumentis: quorum officio functionibus quæ sunt usui, subministrat. ad eum modum noctu cum sit quodammodo contracta, & (ut ita dixerim) in cumulum collecta, nec à uisibilibus obiectis molestetur, nec ab audibilibus cõturbetur, nec à gustabilibus discernatur, nec ab odoribus subuertatur, nec ab ijs quæ sub tactum cadunt alteretur, nec cursibus, uel deambulationibus, uel alijs exercitijs ad laborem usque agitetur, nec in aliquibus horum constituta sit: respirationis subinde munus operatur. An forsitam naturam quidem uolentem, & nihil passam: nec laceffitam, quæ facere oporteat, obire satis persuasum habemus: animam uero quæ diuiniorē sortem particulam sortita est, suaapte sponte proprijs functionum muneribus incumbere non credimus?

DE EO QVOD SIT ANIMAL FOETVS

At qui mortalís & terrena res natura est, & rationís expers, nec mentem habet, sed solum mortalem circuitum nouit, & corruptibilem actionem suscepit. anima uero cum sit uniuersalis animæ defluxio quædam: & cælestis tripudij: scientiam apprehēdit, & semper uia quæ ad id quod sibi simile est, in ambulans: tellurē superat, errorem in aquis refugit, & aeris supra regionem scandit, & igne multo superior euadit, & cælestem diuinitatē consequitur, & per hūc supracælestem locum contemplatur, & cunctarum rerum domino coasat, & superiorum speculatrix fit, multotiesq; ipsis congeneribus naturis adest, & quibus in corpore mortali agat, unde & a quo processerit, nihil minus nouit, quodq; deus omnium pater omnibus interfit, ijs ipsis oculis utens: in quibus ipsam collocauit, dignoscit. Nequaquæ igitur in tantam impudentiam deueniant aliqui, ut dicant ignorante anima respirationis munus perfici: cum somno corpus grauatur, sufficientior namq; ad omnia munia ob eunda anima quæ ipsa natura est, & multo utiq; potentior, & efficacior. Vel quæ tanta est eorū uirorum sapientia, ut naturā quidem consimili modo in uigilantibus, & dormientibus operari posse cōfiteantur (cōcoquit enim, & distribuit, digeritq; alimoniam per corpus, & discernit, & apponit, & auget in utroq; tempore) solam autem animam, uigilant dum sensus: quæ corpori expediunt, facere posse concedant: dum autem somno sopiuntur artus: similia perficere non posse pernegent? Quamuis igitur sufficienter abundeq; sit demonstratum, animal esse id quod uentre cōtinetur: putidum tamen & temerarium est, non etiam ex ijs quæ extrinsecus apparēt, prædictis maiorem fidem adhibere. Mures itaq; & uermes ueluti in utero cum in sylua cernimus, quo tempore gignuntur: animalia nominare consueuimus omnes, corporis spiras & incoactos adhuc potius quæ perfectos artus sinuoso flexu trahere, reperēq; conspicientes, quia facultas quæ ipsorum prouidētiam gerit, ipsis (ut arbitror) præsideat, in tantum autem eruditionis gradum processimus: ut in foetibus qui in utero animantur: etiamnum de præsidente illis facultate ambigamus, nobiscumq; dubitemus: utrum ne palam animal, quod in utero geritur, nominare oporteat: an secus: præsertim præcinēte Hippocrate, & tantum non eximia quadam tuba, & sonoro suæ uocis classico hunc in modum admonente. Quæ non sunt animalia, ex animalibus uiuificantur. omnium naturæ indoctæ, ut simul q; consistunt: animalia esse intelligeremus. Illud autem naturæ omnium indoctæ tanq; ex oraculo quodam uaticinatus est, quod tum inexpugnabile, tum omni cōtentione maius est, ut si quis uel modo uel sermone aliquo animationis causam exposceret: ad naturam quæ omnia non doctæ ab aliquo producit: referretur. Omnino quod naturas dixit sufficientissimum prorsus est, ad circumscribendas incredulorū mentes: & quorumcumq; aliorum qui

❧ QUI IN UTERO CONTINETVR. 85

conceptus qui in utero portantur, animalia esse negant. nam si natura singulis ut sint perfectiones, sineſq; contribuit, dederit utiq; & foetui qui geſtatur, talem perfectionem, qua animal ſit. Quo pacto autē putidum, & ingentis ſocordiae argumentum non eſt, ſi quis cum animam ſimul & corpus animal eſſe confiteatur, hoc tamen appellare nomine non audeat: hoc enim ſimile perinde eſt, nec minus ridiculum, q̄ ſi cum ignis comburere habeat, qua re maxime ignis in ſpetie cōſtituitur, opus id quidem q̄ ſcilicet comburat, quis fateri non dedignetur, nomen autem quo appellandū eſt, nequaſq; dicere ſuſtineat. ruruſus ſi cum aeris caligo à ſole colluminatur, q̄ hoc quidem ita fiat confiteatur, diem autem hanc rem nuncupatum iri minime concedat. aut etiam ſi quis id ipſum quod ex liquidis, & ſolidis coniunctum, & aggregatum eſt, nutrire utiq; diceret, alimoniam autem haud quaſq; dicendam eſſe contenderet. aut ſi id quod ſecat: ferrum uel æs appellet, gladij autem enſiſue nomen refugiat, nec quod ſecare poteſt, ſectoriū eſſe, dici ue admittat. Verum nullus (opinor) fuerit, tam monſtroſa ſapientia natus, qui aeris caliginem Solis fulgentibus radijs diſcuti conſpicatus, diem hoc opus non dixerit, uel qui quod ignis uſum exhibere reſpiciat, ignem non eſſe dicat appellandum, uel cum ſecantis operationem fuerit contemplatus, gladium eſſe huius rei nomen ſecum dubitet, nec qui ſemen cum animatur, perceperit, hanc illi appellationem inuideat. Quod igitur & anima & natura conceptus ſit præditus, & utriuſq; muneribus participet, & quo pacto animal dici mereatur, abunde à nobis (ni fallor) eſt demonſtratū: quod reliquū eſt, animal adhuc id eſſe dicendum: quod etiam num in penetralibus & cauernis uteri firmiter adhæret: oſtendemus. Quod ſi quis à nobis naturæ ratiocinationes requirat, hic dumtaxat hoc didiciſſe ſit contentus, q̄ natura per ſe ipſam à nullo edocta, nulliuſq; doctrinam conſecuta, omnia ſponte ſuapte conſtituat: nec enim quo pacto in plantis uermiculi naſcantur, uel ad quēmodum ex equis & bobus, ueſpæ, aut apes oriātur, facile quiſpiam noſtrum dicere, uel referre poſſit rogatus: ſed enim hoc omnia à natura ſimpliciter ſiunt, uec enim uolucres quiſpiam uolare docuit, nec nos uel intelligere, uel uidere, uel audire didicimus. & q̄ uis operum naturæ ſimus expertes, aues tamen uolatu ſecātes aera conſpicimus: & nos ipſos ſine diſciplina intelligere, & uidere cognoſcimus: abſtruſa enim, & ſecreta, & multum noſtra intelligentia profundior naturæ quam per ſe ipſam facit, operatio eſt. Non igitur eam quæ ſit in foetibus ad uitam productionem: animationem eſſe diffidamus. nam nec ipſi conceptus ab aliquo poſtq̄ in lucem ſunt editi: aliquod priorum munerum didicerunt. ſed adhuc cum intra uteros habentur: deuorant, & concoquunt, & alimentum diſtributū diſcernunt, & poſtq̄ expurgatum eſt, particulis apponunt, & ſuperflua excrementa

DE EO QVOD SIT ANIMAL FOETVS

effutiunt, ut cum in lucem processerint: quas superfluitates congesserūt, excernant, siquidem excrementum illud quod meconium Græci nominant, superfluum est quod à tota alimonia, qua conceptus intus alitur, discernitur. & humor ille qui in urinario meatu, qui ad umbilicum est, continetur, etiam superfluitas est. Quippe tū uēter, tum intestina (ut senior scribit auctor) per oris inspirationem inflantur: & in tumorem attolluntur, & uia quædam ad podicem (cysaròn Græci uocant) constituitur, nempe pedetentim & paulisper alui excrementa in anum deducuntur: nihil enim aliud per cysaròn id est podicem, quàm id quod archòn, hoc est anum Græci uocāt, intellexit. Nullus autē quia ea mēbrana, (quā agnòn ab agnina mollietie uocant) sit interposita, ex eo confici, & adduxisse nos arbitretur, ut dicamus, quòd foetus per oris rictū nutriri non possit. talis siquidē natura est: ut etiā per meatus eos: quibus id membranum pertusum est, alimenti copiam sufficere, & exhibere possit, & uiam inuenire queat, quæ ad decentiam sufficiens sit satis. Democritus igitur hominem ex homine, & canem ex cane, & bouem ex boue productū iri asseuerat, uir cum cælestis inspectionis mirifica eruditione præditus, tum uero naturā quæ in nobis est, præ cæteris philosophis exacte cōtemplatus, hic igitur non posse non desipiscere eos inquit, qui non esse animal, quod in utero materno latitat, asseuerant, cum conceptum totum ex toto cōstituerit: qui illud fuerit operatus, nec enim hominis rationē, quod gigneretur habuisset, nisi omnes in seipso perfectionis rationes & absolutas coherceret, taliaq; facere debuisset, qualia hæc sūt à quibus genitura seminata est. nam sicuti semina coniecta quæ uel quanto, uel quātitate defecerūt, loca sortiuntur, & quæ ex ipsis procreantur, uel in totius membratura, hoc est singularū particularū constitutione peccant, uel non omnibus artubus absoluta eduntur, uel figuras aliorum animalium habentia generantur, ad eum modum quæcūq; semina discreta & perfecta existunt, rationem animalium perfectorum cōsequuntur. Nam si quid defecit, impedimētum totius naturæ, & mutilationem ad munia agenda facit, & mancos, defectosq; conceptus edit. quod autem minime impeditum est, animalia utiq; ex semine constituit. Facebant igitur philosophi, ut qui superiorum rerum non sint mysterijs initiati, nullius medicorū qui ab Asclepiade nomen traxere, ratio habeatur, ut qui naturæ rerum cōtemplationem, ne per somnium quidem inspexerint, cum à natura humana cōceptus abdicare, & tanq; peregrinos in exiliū mittere suis disputationibus contendunt. sed ipsi potius multo ante secum cogitent, uel à senioribus discant, uel à parentibus in memoriam reducantur, & ipsi fuerint olim embrya, id est conceptus, foetusue. q; priusq; à uulua in lucem prodirent extra, perfecte prius in utero conformati, & effigiem membrorum absolutam

sortiti sunt, quodq; ex genitura radicem ut essent ipsi acceperunt, ut dementiae idcirco naturam condemnare, & temeritatis eam arguere non oporteat. Profecto enim nihil aliud hoc est, q̄ facile de naturæ responsis & oraculis sententiam ferre, si qui dicant, q̄ ea animalia quæ ipsa ex tellure affabre operetur, animalia sint, & q̄ omnia habeant, quæ reliqua eiusdem generis quæ in abditis matricibus generantur, quibus natura generationis causam præbuerit, eos autem qui in utero nutriti & educati sunt, animalia esse negent, & diffiteantur. An forsitam ex triticeis quidem granis, triticea grana producuntur, & ex alijs seminibus similia prodibunt, & ex plãtis plantæ nascuntur, quæ eandem cum ijs quæ iam sunt nata: naturam susceperint, homo autem animal reliquis diuinius, & cunctis melius, & deo secūdam potentiam simile, quod tantum infortunium est, ut non eandem diuinitatem cum seminantibus sortiatur? Sed cum hætenus in hunc locum sermonē deduxerim, ex legibus iam, & accidentibus animatos esse conceptus: notum & apertum faciemus, quæ cum uiuendi causam in naturam acceptam refferant, hoc ipsum ut bene uiuatur, nobis suppeditant, cum transgressoribus debitas pœnas proponunt: eosq; legum metu deterrent, hoc enim & nihil aliud leges mediātur, quàm ut mala fieri subinde prohibeant, bona autem quæ uel iam adsunt, uel futura sperantur, conseruent, uel ex quibus maxime rebus parari possint, inueniant. atq; hæc ijs quibus leges condendi facultas est, maxime sunt proposita. Duobus igitur legum decretis maximam uim habentibus animales esse conceptus comprobabimus. unū decretum est, q̄ punitionem, & uindictam in eos prospexerit, qui aborsum fieri fecissent, alterum secundum legis signatum est, quo cauetur, ut ij qui nõdum sunt nati hæreditatem suscipere, & adire possint, hoc ipsum namq; legum conditores exactius quàm cæteri mortales nouerunt, ut qui deorum opera in hoc fuerint emulati. deorum enim leges condere primum fuit inuentum, si quidem ille cunctorum qui est pater inter diuos: omnia lege dispensauit: illius etenim mundus imperijs cietur, & erronei singuli proprios orbis, in stato & dimenso tẽpore cõficiunt. quin & Sol & Luna cõstitutos sibi cursus, atq; diffinitos peragunt. ad hæc tellus alma opificis mandatis radices egit, & fundata est, fusa est aqua, aer explicatus est, & ignis in sublime scandit, & unūquodq; propriū munus diligenter obseruat, metuens (opinor) ne propriam, & sibi positam legem transgrediatur. Sed & Cretensibus Iuppiter, Lacedæmonijs Pythius Apollo, Atheniensibus Pallas, legū iura tradiderūt, quorū discipuli Lycurgus, & Solõ, cõstanter nobis per ea duo capita (quæ mox ante retuli) foetui ut minime foret dubitabilis, suppositionem tractauerūt. quippe qui nisi animalia foetus esse putassent, nequa q̄ gentiū eos qui aborsus auctores extitissent, manifestis supplitijs positus pu-

DE EO QVOD SIT ANIMAL FOETVS

niuisent, sed quoniam conceptus animalia esse, persuasum nimis habuerunt, consequenter uindictam induxerunt, & seuerè & grauiter adinaduenterunt in eos qui aborsum prouocassent. Quis enim tam demens, & cerebri expertus est, ut hominem perfectum, quiq; in confesso est homo: pro eo qui in utero est non homo: ad iudicem defferat: illiq; litem moueat: diemq; dicat: pro eo qui à principio animatus non est? Vel quis hereditatem in conceptum deleget: quem hominem esse nesciat? Quo pacto O homo illum qui uentre cõtinetur: hæredem instituis moriturus: illiq; rerũ tuarum curam demandas: si illum animal non appellas? Quis eo uti successore sustineat: quẽ nondum si sit: habet exploratum? Quis eum de quo dubitatur: dominum dixerit? profecto neminem tam portentosa sapientia, qui hæc dixerit: præditũ esse arbitror: Nondum Pericles Olympius in lucem prodierat, & omnibus Græcis propter insomniũ timendus erat. Non adhuc natus erat Pisistratus: & tyrannus iam erat. Non etiam dũ Olympias Alexandrũ pepererat, & cuncti Ammonis illum iam Iouis filium nuncupabant. Cipselus cum adhuc in utero animaretur: regno imperabat: quãuis hæc Bacchiadæ non comprobarent: spectro illos perterrefacient, Hecuba etiam Alexandrũ timuisse prius, quãm peperisse dicitur, cum generosius uisum ipsam in stuporem ageret: sed & cuncti quoq; Troiani ex eo homine qui nondum erat procreatus: futuras sibi ipsis calamitates augurati sunt. Alcmena præterea Herculem natum habitura: in metum & terriculum coniecit eos: qui contra pugnaturi ueniebant: & ut hostes minime auderent, eo dumtaxat q; filium in uentre haberet: perfecerat. Tantum igitur abest: ut foetus animalia non esse dicantur: quantum non solum ut animalia, sed etiam natura humana ipsa sunt robustiora, quamuis adhuc in uteris radicentur. Sed iam ad ipsos mihi conceptus sermo conuertatur: ut qui ad perfectam & absolutam uitalitatem quæ homini debetur: sint conformati. Procedite mihi ex penetralibus: nec quidquam timueritis: nec generis diuisionem, nec charissimorum dislugium, nec facultatum detractionem, nil uobis multorum calumniatio, & eorum qui in ipsam naturam iniurijs sunt, astutia, & ueteratoria malitia præscribit, quorũ uos sane ultores utiq; consistetis, ut Pericles, ut Pisistratus, ut Paris, ut Alexander Macedo, & ut Hercules.

FINIS.

ANNOTATIONES ALIQVOT ANTONII LODOVICI IN NONNVL-

87

los aphorismos Hippocratis.

Rimi quartæ particulae aphorismi sententiã nec interpretes recte meo iudicio exposuerunt, nec hactenus quisq̃ cõmode (ut arbitror) exposuit, in quo uetustissimus auctor de grauidarum purgatione peragit, qui ad hunc modum communiter, & uulgariter legitur. Grauidas si cõuenit purgare, à quarto mense & usq̃ ad septimũ, sed has minus: iuniora autem, & seniora uereri oportet. Quo loco cum particulam illam, sed has minus, Galenus intactam omiserit, & repugnare Hippocratis dicto uideatur, ego diligentius perpendendam opinor, mendo seq̃ uulgo trãstulisse interpretem mihi persuadeo, sed sic lectitari debere censeo, minus uero quæ sunt præter has (quod etiã in Græca scriptura cõtinetur) ut sit sēsus eas quæ utero gerūt: inter quartũ & septimum mensem si usus requirat, purgãdas esse, quin & si parum à quarto defficiant, uel septimum nonnihil excedant, has quoq̃ purgatione medicari, sed minus q̃ prædictas cõueniat, quæ scilicet tempus ab Hippocrate diffinitum in partu portando peragunt. at uero si grandior sit recessus, & distantia ab illis, quæ quarto iam mēse, uel septimo uterũ gestant, has nullatenus tentari pharmacis oportere, ita ut Hippocrates manifestissime distingat, quibusnam in utero habentibus medicamenta dare conueniat: & quæ nam tentandæ non sint. Nam primo illarum meminit, quæ mensibus intermedijs conceptum ferunt, quas purgare nihil uereri monet. Deinde illarũ quæ modicũ quid ab ab illis relinquuntur, quas tanto minus purgare conuenit, quanto à quadrimestribus illis atq̃ septimestribus recesserint. Postremo quæ magno interuallo ab illis absunt, ut scilicet eas quæ nuper conceperunt, aut omnino mox non multo post sunt parituræ, nullo pacto attingendas esse admonet, ne foetum præcipitemus. Qui uero minus uero has legunt, nec ueritati Græcæ consentiunt, nec satis recte exponunt. quum Hippocrates audacter prægnantes quas purgare conuenit, aggrediatur, ut etiam uult ratio, non minus q̃ necessum sit, eas debere purgari, cum firmissime conceptus uteri acetabulis colligentur, ut nullus sit metus, ne foetus abortu eiciatur. atq̃ huic nostræ sententiæ etiam quæ sequuntur suffragantur. nam ita scribit post ea quæ diximus. Paruula autem atq̃ seniora cauere decet, nam nipia (quæ uox Græce habetur) nihil aliud hoc loco significat, q̃ eas quæ nuper cõceperunt, nec uox comparatiua est, ut iuniora interpres conuertere

rit, sed positiua, ita ut apud Hippocratē eas significet, quæ non diu est q̄ semē utero exceperunt, ut iam conceptus sit cōformatus, sicut presbytera ab Hippocrate illæ dicuntur, quæ cumq̄ grandiusculos atq̄ permaturos retinent conceptus, ut quacūq̄ leui de causa abortum faciant, si prouocentur, cum maiusculus sit intro conceptus, qui pedibus recalcitret, & ad egressum impellat. Non recte igitur iuniora conuertit, cum infantulas, hoc est eas quæ nuper delibatae genituram hauscrunt, transtulisse oporteret.

Grandis item error passim committitur in eo aphorismo Hippocratis exponendo, ubi senior auctor asseuerat, eos qui purgantur, omnino sitim incurrere, in quo iuxta Græcam ueritatem ita inquit. Quicumq̄ in pharmaci potionibus: dum purgatur, non sitiunt, non quiescunt, donec sitiant, quod ea de causa accidere inquit Galenus, quia sitis triplici de causa proueniat, aut scilicet medicamēti ratione quod exhibitū fuit, quæ omnia ut plurimū calefactoria potestate polleat, aut propter humorē qui purgationibus deiciatur, qui si calens sit, sitim commoueat, aut propter temperaturam laborantis calidiorem, qui tales siticulosi magis esse cōsueuerunt. atq̄ ita hanc ob causam eos quibus medicamētum oblatum fuit, omnino sitituros esse, quoniā uel humor feruens: qualis est utraq̄ bilis, aut acris, & mordax, sitimq̄ inducens excernatur, aut quia natura ægri calentior sit, & præcipue uentriculi osculū feruidius suapte natura obtineat, aut quoniā medicamen quod sitim sua sponte cōmittit: ingesserūt, qualia ferme sunt omnia, quæ bilem aut flauam, aut atram per purgationes subducūt, aut deniq̄ quia licet natura sit frigidior, is qui morbo præmitur, aut frigidus pituitosusq̄ sit humor deijctus, qui nunq̄ siti ægrum urgeret, sitis tamen producitur, tum propter inanitionem quæ procedēte purgatione fit: propter quam humido subtili oris stomachi absumpto, sitis consequatur. tum quia & si medicamenta quæ pituitam depurgāt, minus acria & feruida sint, q̄ quæ biles euacuant: aliquid tamen acritudinis obtineant. Nostri uero cum Hippocrates narret symptoma seu accidens, quod ijs qui purgantur adueniat, perinde ac decretum accipiunt, & quod plurimum hominibus illis accidebat, qui nō nisi belleboro, elaterio, esula, pityusaue, aut agrestis cucumere, aut tibymallis purgabantur, quæ omnia acris sunt, & excalfactoriæ naturæ, etiam in omnibus utcumq̄ purgatis euenire arbitrantur. Sed quid si castam, si rosarum succum, si medicinas frigidas & humidas molliter aluum subducētes exhibuerint, an siti cruciari ægros spectabunt? Vnde ille passim apud medicos usus usurpatur, plectendus potius q̄ probandus, qui indifferenter omnibus quos expurgarunt, cibos interdicit, quoad siti urgeatur, perinde ac si nunq̄ futura sit cōpleta purgatio nisi præ siti lin-

quam canis modo exertam ostendant ægrotantes, & tanq̄ legem obseruant, quod melius esset si nunq̄ contingeret, cum sit res præter naturam. Deniq̄ non quiescant ut ipsi legunt, Græce sed quiescunt scribitur. ita ut magis enarret, quæ accidere passim cernebat, q̄ quid facto sit opus admoneat, aut sitim adhibendam consulat. Nostri in hoc non minus q̄ in alijs grauisime peccant, qui dū sitire ægros cogunt, atq̄ moliuntur: uires illis dissolunt.

EXPOSITIO ANTONII LO- DOVICI IN APHORISMVM

decimum sextum primæ sectionis apud
Hippocratem.

Sictus humidus omnibus febricitantibus confert: maxime uero pueris, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt. Hic aphorismus continet tres partes. Prima est q̄ humidus hic uictus omnibus qui febricitant, sit aptus. Secunda q̄ etiam num tales humidæ diætæ pueris & infantibus conueniant. Tertia q̄ quibuscunq̄ qui assueti tali uictu sunt usi, humidam rationem uictus instituere decet. Quod igitur primo loco ait: manifestam rationem continet, cum enim (ut Galenus tertio artis medicinalis scribit) curatio unam propriam & communissimam habeat intentionem, ad id quod est dispositioni auferendæ contrarium, dicente Hippocrate morbos quicunq̄ ex repletione fiunt, euacuatione curari, & qui ex uacuitate proueniunt, plenitudine sanari, & omnes deniq̄ morbos suis contrarijs expelli, ideo cum febris ægritudo calida sit & sicca, est enim cõuersio naturalis caloris ad igneum, ut in libro de morbis uulgaribus, & primo de uictu acutorum Galenus sæpissime monet: illi inq̄tum talis est, uictus humidus & frigidus debebitur. Quod si in aqua intercute cui febris adiungitur, curatio siccioribus diætis perficiatur, illud non obstat, quominus sermo Hippocratis uerus existat, id enim non ratione febris, sed ratione affectus complicati, qui curã ad se trahit, cõtingit. Vnaquæq̄ enim simplex ægritudo, simplici eget medela, si uero ad inuicem affectus complicentur, ad id quod magis urget: mens nostra conuertitur, sicut in morbo laterali in quo sanguis ex empymate expuitur, cū contrariæ indicationes copulentur, fieri solet. Illud uero annotasse non oberit, non esse scilicet de ratione febris, ut uictus humidus ei exhibeatur, febris enim in sua essentia non est nisi in genere caloris præter naturã, & morbus simplex, indicatione tamẽ sumpta

ANTONII LVDOVICI

a symptomate quod ut plurimum febrientes comitatur, (nam calor supra modum
 in auctus reādit corpus siccius q̄ oportet) ideo nos ex Hippocratis sententia humi-
 dos uictus frigidosq̄ illis qui febrī tenētur, exhibemus. utilis præterea pueris uictus
 humidus. nam ut Galenus octauo de morbis curandis ait, quod secundum naturam
 est, similia postulat, siquidē quod naturale est, custodire, quod uero prætternatu-
 rā: tollere studemus, & tertio artis medicæ inquit calidiora calidioribus, sicciora
 siccioribus præsidijs medicāda sunt. ideo cū puerorum tēperatura humidissima sit,
 atq̄ ea humiditas non sit eis morbida, & excrementosa, ut senibus propter imbecilli-
 tatē concoctionis, sed naturalis, merito illis uictus humidus utilissimus censetur. Quæ
 enim corpora secundum naturam se habent, ijs seruari custodiriq̄ suum habitum de-
 cet, quæ uero morbo aliquo præmittuntur, hijs cōtra alterari & ad cōtrariam disposi-
 tionē trahi, perutile est. Vnde & natura ipsa, quæ cōsultissime operatur, lac mater-
 num in humentis alimenti usum pueris præparauit, nec uero id solum effecit, sed &
 facultates quasdam naturales quibus eo utantur, ab initio protinus contulit, quando
 si nuper natis papilla in os inseratur, mox lac ipsum deglutiunt, & q̄ promptissi-
 me sugunt, nec enim (ut pulchre Galenus secundo de symptomatū causis) didicit ul-
 lum animal, aut nauseare, aut uomere, aut tussire, aut alimentum sibi accommodum
 requirere. utilis ergo pueris uictus humidus. ad hæc autem non minus ijs qui humidis
 cibus usi fuerunt. Consuetudo enim in naturam transire aßolet. unde probe dixerunt
 antiqui (inquit secundo de temperaturis Galenus) qui consuetudinem naturam ac-
 quisitam nuncuparunt. & Hippocrates tum in primo regiminis accutorum, tū in
 secunda sectione aphorismorū multū consuetudinem cōmendauit, cum ait. Qui con-
 sueti sunt solitos labores ferre q̄uis imbecilles & senes sint, iuuenibus & ualidis fa-
 cilius ferunt, & rursus. Quæ longo tēpore consueta sunt, & si deteriora sint, mi-
 nus infestare scribit, q̄ illa, & si meliora, quibus nūq̄ quis fuerit usus. Sed dubitāt
 quidam an si detur æger qui per sanitatem pluribus cibus consueuit uti, is etiam dum
 ægrotat, pluribus epulis alendus sit, q̄ si nunq̄ sic consueuisset. atq̄ hoc pacto quæ-
 stioni satisfecisse se putat. ait namque q̄ si optime sanus concoquebat, quæcumq̄ in
 uentriculum ingesserat, huic etiam ægro alimenta augenda esse. sin autem is qui in
 glauiei & crapulæ indulsit, epulas non superabat, nec uincebat, sed eis loedebatur,
 huic subtrahi nutrimentum oportere, cum plenitudinem cumularit, quā detrabi ope-
 ræ precium sit. Crediderim tamen si cum Galeno sentiamus, aliter nobis esse dicen-
 dum. Is namq̄ putat q̄ quoquo pacto consuetis plurimis cibus uti: etiā dum decubue-
 runt, augere & addere alimoniam expediat. In calce itaq̄ libri primi de uictu acu-
 torum duos comparat, alterum qui molliter sit educatus, & imbecillum habeat uen-

tricoli ostiū, & plurimas dapes deuorarit, alterum qui aridam & musculosam corporis superficiem obtineat, & paucis alimentis fuerit consuetus, atque scribit horū utroque pleuritide detento, utrumq; facile mortem subiturum, si primus fame coherceatur, secundo cibaria assignentur. Opera precium namq; existimat, ut uētriculus eius qui sepius cibos assumere solitus erat, alimento quod facile concoquatur, roboretur, atque uigorem accipiat, cum alterum cibi suffocare nil sit opus, qui tenuem uictum non ægre tulerit, & uacare coctioni ægritudinis magis expediat, cui nunquā nisi uires labantur, alimēta, sed potius cibi subtractio sunt in usu. Nam materia quæ morbum committit, & uires contrarias indicationes secundum plurimum obtinēt. Nam uirtus alimentum non solum postulat, sed flagitat, materia autem indicat de sui euacuatione, cibosque uult negari, quibus intenta natura coquendis, minus morbi digestionem perficiat. Vnde quidam Hippocrate auctore sexta sectione aphorismo rum, qui ita ait. Cibus quem accipiunt ægrotantes, sanis est uirtus, ægris uero morbus: firmiter contendunt, q̄ quæcunque cibatio in febribus aliquid includit erroris. Sed circa ea quæ diximus uidetur id consideratione dignum: & pensiculatione ampliori egere. Nempe cum Aristoteles topicorum quarto asserat, febrī & epiphoræ oculorum nihil esse contrarium, quo modo ergo quis probe dixerit febrem contrarijs curari: aut quid nam respondendum est? ad quod facilis solutio dari potest. nam cum Aristoteles poneret hanc considerationem topicam, quod si duo genera sunt contraria, etiam species unius contrariantur speciebus alterius, ut quoniam uirtuti aduersum est uitium: etiā iniustitiæ quæ est species uirtutis, iniustitia opposita est. Sic eodē pacto auaritiæ liberalitas, & timiditati fortitudo opponitur, sed tamē nō usq; quæq; uerū id esse demonstrat, ut ex illis decipiamur ad hoc in uniuersum asserendum. Nam quāuis ita ut plurimum contingat, non tamē adeo ut generalis assertio pronunciari debeat, & affert instantiam de sanitate & ægritudine. Quia licet hæc duo sint genera contraria, non tamē cuiusque morbo particulari qui sub illo genere reponitur, aliqua species sanitatis peculiaris opponitur. Sed eademmet sanitas ægritudini & cuiusque speciei eius (sicut mediū ad extrema) est aduersa. Nō ergo febrī & suffusioni nullum esse contrarium Aristoteles uult, sed dumtaxat nullum cōtrarium specificum habere intendit, aut etiam illud quis dicere posset, q̄ febris duo designat, alterum q̄ sit quidam calor dumtaxat, & hoc respectu nos illi frigida opponamus, alio modo potest accipi, ut est dispositio & affectus à naturali lege exorbitans, impediens operationes, & sic habet rationem morbi, nec illi aliqua salutis species cui nomen sit impositum, aduersatur. Quin & si carere contrario febrem dicamus, non ideo febrem medicari non possemus, aut præsidij careremus, quibus ea

quo m^o intelligas
febrī & opthalm
nihil sit contra
rius cap^o &
siani in lib. 2°

ANTONII LODOVICI

tolleretur, nam & substantia corrumpitur, cui nihil est contrarium, ut in categorijs Aristoteles prædicat: quia corruptis dispositionibus quibus forma in proprio subiecto conseruatur substantiam dissipari est necessarium. Sic posset profligari febris adhibitis præsijs quæ tollerent illa quibus febris fouetur, quamuis ipsi rationi febris, prout dicit quendam digressum à sanitate non mederentur. sicut claudicationem cum medicamur, non opus est ipsimet claudico incessui remedia adhibere, sed sat est causam amouere, qua fit ut homo claudicet. Quod uero de scammonio solet afferri, quod tertianam quidem morbū biliosum persanat, cum tamen oppido & quæ impense caliditate sortitū sit, illud facile est in promptu, quod non curat distemperantiā factam, sed illā quæ adhuc fit euacuādo causam, qua dempta ex accidenti morbus remouetur. sed hactenus apborismi expositioni indulgisse abunde est, nunc ad alia passum cōuertam.

FINIS.

EXPOSITIO ANTONII LODOVICI
VICI MEDICI OLYSSIPPONENSIS
IN DIFFINITIONEM QUAM
DE HUMORIBVS AVICENNA
CONSIGNAT.

*V*mor est corpus humidū liquidū in quod imprimis nutriēs cōuertitur. Ad huius textus amplam explicationem, tria per ordinem deo auspice faciemus, primo litteram rudiſ ex ponemus, ſecūdo fuſſus de humorū generatione & loco agemus, tertio ſi quæ difficultas remanſerit, ea poſtremo enucleabitur. Pro primi declaratione dicimus, cōuenienter ordinem ſeruatum ab Auicēna ductum à natura rei, cū enim elementa priora ſint q̄ temperatura, cum ex illorum actione proueniant, ideo prius egit de elementis, tanq̄ natura prioribus, poſt uero de tēperamentis determinauit. Et quia ut Galenus latiſſime probat primo de elementis ſecundum Hippocratem ſanguis, pituita, bilis tum pallida, tum atra, terræ, aquæ, aeri, & igni generationem debent, ideo poſt pertractationem de elementis, & complexionibus non abſre ad diſputationem quæ de humoribus acceſſit. ad hæc cum pertractaturus eſſet de membris ſimilaribus, ſilamēto, mēbrana, carne, neruo, oſſe, ligamento, adipe, cartilagine, medulla, quæ ſunt elementa principalia, & ſenſilia noſtri corporis, & hæc habeant fieri ex humorū cōmixtione, ideo merito prius negociū de humoribus q̄ de mēbris diſcutiendū ſuſcepit. Triplex nāq; cōpoſitio eſt, humorū ſcilicet ex elemētis: ſimilarū partū ex humoribus, & organicorū ex conſimilibus. Sed illud imprimis adnotemus, quod nullus non admonet, diſſinitionem ſcilicet hanc intelligendam eſſe de humoribus naturalibus, qui per ſecundam concoctionem in iocinore producuntur, per quod dictum excludūtur humiditates quas dicimus ſecundas, & chylus ipſe, & ſuperfluitas ſeroſa, & humores nō naturales, quales ſunt pblegma uitreum, gipſeū, & bilis uitello luteoue ouorū ſimilis, & melancholia acida, & corradens, & deniq; omnis humor non naturalis. additur corpus humidum quod intelligēdum eſt ad aſpectum. Nā bilis utraq; ſicca eſt, ad apparentiam tamen humida, & recte dixit humorem corpus humidum eſſe, cum enim alteratio nutrimentorum non poſſit ſubito fieri, ut in membra cōuertantur, & partes fiant nutriti, propter magnam diſtantiā ab eis, ideo oportuit has alterationes per gradus procedere, & quia etiā nutrimentum debet tranſire ad ſubſtantiā membri, ſiccum autem nec facile tranſcurrat, ut particula ſe præſentet, nec & ſi præſens ſit, uniri poſſet ob duritiem renitentem, ideo oportuit nutrimentum per humidam ſubſtantiā comparari, & ex cibarijs ſuccum fluxilem, & humectum neceſſarium fuit aſſugi, ſicca autem ex crementa ſeparari. Ita ergo humida corpora ſunt nobis humores. Liquidū autē tantum poteſt in diſſinitione quantum fluxile, cum enim ſeparentur à cibis partes ſiccæ, quarum opus eſt retinere, & conſtringere, conſequitur ut hijs demptis partes humidæ fluant. Nutriēs in primis tantum ualet q̄tū chylus qui in uentre ſit: dicitur enim primū nu-

ANTONII LODOVICI

triēs, quoniā est primū quod est futurū alimentum. Sed improprie chylus immo & humores ipsi nutriētia dicūtur, ut enim Galenus primo de naturalibus facultatibus est auctor: nutrimentū proprie est, quod iā nutrit, & est id quod iā assimilātū est, & mēbri formā induit. ita enim inquit. Nutrimentū proprie quod nutrit, quod uero ueluti nutriens est, nōdum tamē nutrit, cuiusmodi est quod agglutinatur, & quod apponitur, id nutrimentū non est proprie, sed æquiuoce, atq; hoc magis quod est in uentriculo, id tāq; nutriturū sit aliquādo, si probe cōcoctum fuerit, nutrimentum appellatur. ad hunc modū edulia quoq; nutrimenta uocamus, non utiq; q̄ iam animal nutriant, nec q̄ talia sint qualia quæ nutriunt, sed q̄ nutritura sint, si recte digerātur. atq; hanc distinctionem Hippo. sentire in libro de uictu uidetur, cū ait. Nutrimentum quod nutrit, nutrimentū quod ueluti nutrimentum est, nutrimentū quod nutriturū est. Quod enim iam assimilatur, appellauit nutrimentum, quod uero appositū, aut agglutinatum est, ueluti nutrimentum. Reliquum omne seu in uētre seu in uenis cōtineatur, futurū nutrimentū. Dicitur ergo chylus tertio modo nutriens. nā priusq; ad nutritionem sit aptus: in humores quatuor, scilicet sanguinē, duplicē bilē, & pituitā cōuertitur, ex qua diffinitioe alia melior elici potest hæc scilicet. Humor naturalis est corpus humidum quoad aspectum, fluxile, generatum in iocinore, quod per sequentes transmutationes aptum est mēbris assimilari. aduertendū uero illud est ex Galeni sententia, non esse idem agglutinationem, & appositionem, nā in hydropis genere illo quod anasarca dicitur, alimentū quidem apponitur, uidetur enim ijs tum caro humida madensq; esse, tum solidarum partium quæq; similiter affecta, quod tamen propterea q̄ aquosius est, nec lenticiem glutiniq; consistentiam, quæ calorīs naturalis ope prouenit: adeptum est, adhærentiam consequi non ualet. In uiliginibus quidem nutrimenti glutinationem factam uidemus, non tamen assimilationem. Recte ergo dictum est, primum debere fieri appositionem, mox adhærentiam, deinde assimilationem membro, quod nutriendum est. Ex qua diffinitione humoris illud primo inferri potest, quod quilibet humor dū existit in sua meta naturali, requirit quādam humiditatē, & ita humores possunt dici puri altero duorū modorū, aut quia separati ab alijs hūoribus, aut quia carent illa serositate, quæ eos indigere dicebamus, & tūc si talis humor est biliosus, aut sāguinis naturā refert: efficitur nocuus, & febres ualde malignas iducit. Vnde Galenus secūdo de facultatibus naturalibus ita scribit: biles aliæ sūt meracæ & puræ, aliæ sero quodā imbutæ. Sūt autē circa ea q̄ diximus, duo textus apud Galenū qui frontibus oppositis pugnare uidētur, inquit enim secūdo de tēperamētis. Sedimētū sāguinis & fex atra bilis est, frigidior & crassior sanguine, sicut flaua bilis lōge calidior: frigidissimū uero omnū quæ i animali habētur:

pituita est, instrumentum autem quo hæc cognoscuntur, est sensus tactus, in libro autem de morborum causis ita scribit. Flava bilis potestate calida est, & sicca, atra sicca, & frigida, sanguis calidus, & humidus, pituita frigida & humida. Videtur esse discrepatio, cum modo appellet flauam bilem actu calidam & siccam, modo potestate quo loco contradixisse sibi Galenum Moses Aegyptius arbitratus est, falsus mea quidem sententia. actu enim ut ego sentio talis dicitur, quoniam non oportet ut reducat ad actum, ut suum opus producat, potestate calida, & sicca censetur, quoniam potest talem effectum facere, quando enim in uentriculo ea continetur, perpetua siti urgemur, ubi per uomitum eiecta est, sitis recedit. Sic sanguis potest dici calidus & humidus potestate & actu, quoniam in se iam habeat calorem, & illum producere possit, ut gladius dum lignum secat, posse secare diceretur, non enim iam finderet, nisi posset. atq; cum hæc rudi minerua sint à nobis explicata, reliquum est ut ad secundam partem pedem feramus, in qua altius hæc sunt repetenda, & dicamus cum Galeno in libro de sanitate tuenda, & tractatu de constitutione artis medicæ, q; quia siccitas, & substantiæ totius fluor, & euaporatio, quam insitus calor excitat, in nobis continenter procedit, hinc oportuit cibos & potum afferre, & artem obtinere, quæ saluti corporum præficiatur. Si enim impatibile, omnisq; affectionis corpus nostrum expers esset, sicut adamas, minime artem ullam requireret, quæ ei tuendo præsideret, quoniam uero duplices corruptionis causas obtinet internas: scilicet siccitatem quæ continue augetur, & substantiæ totius fluorem, ideo opus fuit arte, quæ eius incommoda sarciret atque corrigeret. Nam cum tota moles animalium in perpetuo fluxu sit, ni similis altera substantia, pro ea quæ defluxerit, subrogetur, cita morte præmeremur: cibo igitur quicquid substantiæ siccioris effluxit, restituimus, potione quicquid humidioris. atq; hic rursus summo-pere considerandum est, quod si cum Galeno potius quam cum arabibus stemus, ars hæc quæ prouidet, curamque gerit sanitatis, quam medicinam nuncupamus, est una artium factiuarum, & non sciëntia, ut passim iactatur, ita enim Galenus in libro de constitutione artis medicatiuæ scribit. Medica facultas ex earum numero artium censebitur, quæ iam factum opus instaurant, non autem ex illis quæ nouum efficiunt. Nonnullæ siquidem artes ipsas res operantur, ut textoria, & coriaria. quædam uitiata corruptaque resartunt, ueluti cæ artes, quæ laceras uestes, & disruptos calceos consuunt, & uersus finem eiusdem libri ita narrat. Est igitur medicina una factiuarum artium, non tamem simpliciter, ut ædificatoria, & fabrilis, sed ueluti quæ collapsas ædes, aut aliquam domus partem resartunt.

ANTONII LODOVICI.

ex quo unum corolarium egregium contra communes deduci potest, quod secundum Galeni mentem corpus humanum non debet statui subiectum considerationis in medicina. Cum enim medica facultas sit ars reſectiua, ut diximus, per id quod reſſicit non per id circa quod operatur: est à cæteris artibus diſtinguenda, cum nihil uetet uarias artes circa eandem rem reſiciendam uerſari. Nam alia quidem ars est, quæ imbricum, alia quæ tegulas, alia quæ pauimenta inſtaurat, nec differunt inter ſe domus ipſius ratione, ſed propter illud quod reparatur. Cum itaq; medicina & alia artes circa corpus humanum uerſari poſſint, aliud in eo reſiciendo, uel conſeruando, per ſanitatē non per corpus humanum ſeparandam eſſe ab alijs ſatis conſtat, cui etiam ſententiæ Galenus in libro de ſectis ſubſcribit dum ait Scopus medicæ artis ſanitas eſt, finis autem eius poſſeſſio. quod etiam Georgius Lecapenus in libello quem de ſyntaxi cõpoſuit, manifeſte ſenſit dum ait. Omnis ars rationalis, & actiua ſubiectum habet, & finem, ut philoſophia ſubiectum habet omnia entia, finem autem ut deo homines quoad poſſunt ſimiles euadant, medicina cum circa humana corpora incumbat, pro fine habet ſanitatē. ſed redeamus illuc unde ſumus digreſſi. Quia igitur neceſſarium erat nutriri animalis particulas, ideo rationabiliter natura uias plurimas in corporibus diuiſit, quasdam quidem publicas & communes, per quas omnia nutrimenta defferentur, & quosdam uelut angiportus, & anguſtas uias deuehētes ad ſingulas partes alimentum. Sed maxima & prima omnium uia eſt canalis qui œſophagus dicitur, per quem alimonia ab ore ad uentrem ueluti ad promptuarium aliquod commune omnium particularum in medio animali conſtructum defferitur, qui ut ſuum munus commodius perficeret, tunicam duplicem obtinuit, interiorem ex fibris longitudinalibus ad trahendum, exteriorem ex latitudinalibus. quæ quidem duo fibrarum genera mutuas operas ſibi præſtant. atq; hinc patet cur facilius ſit deglutire q̄ uomere, quod ſcilicet deglutiatur duabus tunicis uentris agentibus, interna attrahente, externaq; ſimul irudente, uomatur autem officio tantum exterioris. Stomachus ergo ſeu uentriculus tanq̄ diuinum non humanum quoddam ſit opiftium laborat circa cibaria primo labore: mox ut à gula œſophagouæ ſuſcepit. ut enim in bene inſtitutis urbibus qui circa tritici elaborationem uerſantur: ſiquid terræ, aut lapidum, aut ſilueſtrium ſemium ſimul cum eo inferatur, præpurgant, ita uentris uirtus, quod noxium in cibis eſt, & alendo ineptum, pellit deorſum. reliquū cõmodius efficiēs, uenis quæ ad epar & inteſtina feruntur, diſtribuit. Et ueluti onerū portatores in ciuitatibus müdatum in præptuario frumētū, ad aliquā cõmunem totius urbis officinam, ut molam & cocturam ſubeat, defferunt, eodem modo

uenæ elaboratum in uentre cibum, ad locum quendam concoctionis communem (quod epar uocamus) baiulant, atque deportant, ingressus autem & accessus ad regionem hanc portæ epatis nuncupantur, quia ueluti nequaquæ quis temere in ciuitatem pedem intulerit, ni prius portas ingrediatur, ad eum modum ni cibus per hunc locum transeat, nunquæ ad epar penetrabit. at uero iocinus ipsum postquæ nutrimentum accepit, perinde ac à famulis quibusdam præparatum, & habens rudem quandam, & obscuram subfigurationem, & descriptionem sanguinis (ponimus enim in mesaraicis uirtutem quandam sanguificam communicatam à carnositate epatis) superaddit perfectum ornatum ad sanguinis delineationem. Epate autem inest uirtus sanguifica ratione propriæ carnositatis. atque hinc uenulæ quædam tenuissimæ per eius substantiam totam disperguntur, ut melius eius carnem cremor à uentriculo sibi commissus attingeret. Est autem epatis substantia ueluti sanguis à quo omnis uapor abiit, & crassior redditus, atquæ hinc sanguis rubedine uestitur, cum enim singularum particularum proprius sit finis & scopus assimilare sibi id quod alteratur, simili modo dum chylus à iocinore conuertitur, secundum illius naturam crassior se ipso multum, & rubicundior euadit. crassior namquæ chylo qui in uentre: sanguis est, quæuis subtilior sit carne epatis, cum in illam nondum sit perfecte transmūtatus. Sed insurgit hic medico dignissima dubitatio, cur natura cum uenas mesaraicas deferentes chylum ad epar uniuertit ad portas, rursus ipsas per epatis carnositatem in minutissimas uenas diuiserit. uidetur enim temere uniuisse. Deinde cum posset in hoc uiscere unum uentrem magnū efficere, cur in pinnulas multas & fibras secreuit, ad quam pulcherrime secundum Galenum quarto & undecimo de usu partium dicendum est, quod id factum est, ut in uiscere nutrimentum immorans, in sanguinem perfecte transmūtetur. Si enim fecisset sicut in corde, ita in epate unum magnum sinum, perinde ac cisternam, aut lagunculam quandam, deinde per unam uenam in ipsum epar intromitteret sanguinem, per aliam uero extraheret, ne breuissimo quidem tempore in epate remaneret cremor ex uentre delatus, sed uelociter per totum uiscus pertransiret. Ut igitur multas traheret moras, & perfecte alteraretur, meatuum angustia factæ sunt. Quemadmodum in uentre pyloròs hoc est ianitor angusto nimis exitu productus est, ne quid integre non elaboratum excederet. Et in intestinis inuolutiones eadem ratione factæ sunt. Ita in testibus ut diu permaneret semen, arteriæ & uenæ multi formiter inuolutæ creatæ sunt. Sic & rete mirabile magis in cerebro inuolutū est, quæ reliqua omnia quæ diximus, quoniã maiori subactione spiritus animalis eguit, quo rerū cõtèplationi & organis sensuū incūbinus. Ut enim Galenus inquit

ubi natura uult diutius nutrimentum manere, ibi transitum difficilem operatur. Si igitur unus magnus uenter fuisset constructus, non mansisset diutius in epate sanguis, quod ut ne fieret, uenulae gracillimae, per eius substantiam distribuuntur. Ergo cum succus ille chylosus ad epar defertur, quemadmodum in mero qui non dudum sit à racemis expressus, si propter calorem innatum quem habet, alterescat, duo excrementa proueniunt, alterum leuius, & aereum, qui flos dicitur, alterum grauius, & terrestrius quod fex & amurca nuncupatur. Simili pacto in chylo per alterationem à carnositate epatis, quod supernatat, dicitur flauaibilis, residentia & sedimētum atra: medium uero eorum sanguis est. Sed maximam naturae sollertiā in eo nunquā satis admirari decet. soli enim uentri & maxime eius ori (quod stomachum proprie uocant) sensum indigentie & inanitionis instituit, excitantem & pungentem animal, ut afferat cibos, quibus ipsum nutriatur. quod rationabiliter factum est, cum enim totius corporis particulae nutrimentum à uenis oriuntibus à caua trahāt, ipsa autē caua ex uenis epatis, & hae iterū ex ijs quae ad portas, & illae rursus ex uentre & intestinis, cumquē nulla supersit particula, ex qua uēter accipiat, necessum fuit animalibus, ut uentriculum escis extrinsecus comparatis replerent, in quo maxime à plantis differre dignoscuntur, quae promptuarium suppositum & submissum, ipsam (inquē) terrā habētes, cui adnatæ & complantatæ semper assidēt, nunquā non habent copiam eius quod eas nutriturum est. ipsi autem substantiae animalium non erat cōueniens alimenti ex terra attractio, nam longe à tellure absunt, & motu uoluntario utuntur, & locum ex loco permutant, & hoc est quod dixit auerrois in libris de anima (quāuis ut arabes solent, bese potius ceu nutu quodā protulerit) oportere, ut animalibus adsit appetentia iuuatiui & nocitiui, quoniam alimentum animalium non est in potentia in pluribus rebus sicut accidit plantis. Illud uero hac in parte summopere aduertendū arbitror: quod uentriculus non ideo concoquit cibos, ut alijs membris eos reddat accommodos. sic enim non naturae esset organum, sed animal ratione praeditum. inquit enim Galenus capite tertio libri de motionibus dubijs. Quodlibet mēbrū proprio intendit commodo & reparationi, nec quicquid de alijs, meditatatur. Sic epar nō cōuertit chylum in sanguinē ratione aliorum membrorum, sed propter se. ordinatur autem in usum aliarum particularum à natura uniuersali, de cuius intentione multa in rebus sunt, quae non fierent ex parte particularis agentis, ut quod aqua in sublime ascendat, ut inane euitetur. nam quāuis motus ad superna aquae disconueniat, cui naturalis latio ad inferna fuit contributa, tamē ut uniuersitati obtemperet, nōnunquā in altum scandit. Sic igitur cor cum pulsus non cōcitet, ut alia membra refrigerentur, sed in priuatam utilitatem, abuitur

nihilominus natura uniuersalis pulsum usu ad salutem totius corporis. Dico igitur quod si uenterculus concoquit cibos, est propriae utilitatis gratia, cum enim fuerint concocti, ipse nutritur ex cremore in cuius elaboratione perstauit, quod auctoritate Galeni comprobatur etiam relinquitur, inquit enim tertio de naturalibus facultatibus. Concoctio ciborum in uentriculo mutatio eorum est in propriam qualitatem, & infra ita inquit. Uenterculus quod in cibis optimum est, paulatim sibi attrahit, & in tunicas suas reponit, ubi uero abunde saturatus est, quod reliquum est dimittit, ueluti onerosum aliquid. & paulo inferius. Veter postquam ad satiem satur est redditus, quod utilissimum in cibis est, in tunicas suas sugendo adiungit. quod uero super est tanquam alienum onus abijcit, ut hinc manifestus Auerrois secundo collectionum error percipi possit, atque deprehendi dum ait. Nutrimentum stomachi ex chylo magis similatur qualitati, quam quantitati. perinde ac si uellet innuere, quod solam aliquam malam affectionem remoueat a uentriculo chylus suapte qualitate, non autem nutriat. Illud postremum sit quod tam chylos quam chymos (nam utroque modo dicitur) quemcumque succum saporemue indifferenter designat, priuatim tamen ad cremorem illum qui per primam cocturam in uentriculo generatur, a medicis haec nomina translata fuerunt.

FINIS.

GALENI DE PRAENOSCEN- DO DOCTISSIMVS LIBELLVS AN-

te nunquam excussus, Antonio Iodouico medico

Olyssipponensi interprete.

Vantum sane ad quamplurimos medicorum attinet, o Epigenes quæ in singulis morbis ægris contingere debent, præfagire impossibile est, ex quo etenim tempore, illi qui non adeo ut essent, sed ut uideretur, maiorem operã impendunt, non in re medica duntaxat, sed etiã in alijs omnibus artibus indies multiplicari cæperunt, pulcherrimæ sane artes neglectui habitæ sunt: ea autem studiosè homines exercuerunt: ex quibus apud uulgus dicendo, uel peragendo quidpiam ad uoluptatem, laudem & approbationem quis utiq; referre possit. Qualia hæc sunt, assentatoris modo palpi obtrudere, singulis diebus salutatum ire diuites, & eos qui in ciuitatibus quamplurimum possunt comitari, & eorum latus cingere, cum domo progrediuntur, & rursus reducere, cum in domum sese conferunt, stipare in conuiujs, scurram agere. Quamplures enim uideas eorũ, qui hæc non solum facere dignantur, sed etiam uestium, & annulorum procuratione, quæ magno nimis adeo ualore constant, & clientum multo satellitio, & argenteorum uasorum apparatu, priuatos & uulgares homines persuadent, quod dignam emulatione peritiam sint consecuti. Itaq; ex ijs omnibus cum partim quidem pariant uoluptatem, partim autem homines ignaros & imperitos ueracis rerũ dijudicationis attonitos reddat, & in admirationem agat, ut quidem isti arbitrantur, plurimis bonis potiuntur. sed enim (ut ego dicerem) cum alia longe bona sint, ipsi sibi falsa persuaserunt. Porro cum tales sint, cætera etiam num alia, præter id quod fas & æquum est, facere nequidquam uerentur, & in minimo tempore artes docere polliciti, immodicam discipulorum turbam accumulunt, quorum lenocinio ut in urbibus, in quibus uersantur, magna subinde auctoritate, & facultate polleant, ipsi præcario consequuntur. Hæc igitur communis artium infelicitas, uitam quam nunc agimus, comprehendit. Medicæ uero facultatis calamitas, multiformis subinde est. Sed enim unum duntaxat ex ijs quæ in ea passim contingunt, quæq; ad me maxime spectant, (quod præsens est) aggredi decreui. Quippe si quispiam medicus eorũ qui legitime artem didicerunt, insaniam, delirium uel futurum in aliquo ægro, uel rigorem, uel profundũ soporem, uel sanguinis fluorem, uel secus aures suppurationem, uel aliũ quemcunq; abscessum in quamuis aliam par-

ticulum, uel uomitum, uel sudores, uel uentrem alui deiectione cōturbandum, uel deli-
 quium animi, uel quidpiam id genus prædixerit, admodum peregrinū nimis, & ostē-
 tum uulgaribus præ insolentia apparet. Et tantum utiq; abest, ut qui prædixit, in
 admiratione habeatur, ut præclare secum actum putet, si non quispiam sagus & ue-
 neficus esse uideatur. Porro sunt pauci quidam ipsorū, qui talem quidem inspectio-
 nem, ut impossibilem non despondeant, sed enim actutum cum alios medicos, tum ue-
 ro eum qui prædixit, interrogant: si quippiam tale etiamnum priores inuenere, uel
 dumtaxat ipsius solius qui prædictionem fecit: sit peculiare inuentum. Hinc igitur
 utiq; necesse est, ut alij quidem medici, quo suam imperitiam abscondant, siue quod
 inter eos forte sint aliqui qui reuera ignorēt, à nullo priorum aliquid talium scriptū
 esse dicant, cum uero qui talem prædictionem ostendet, impostorem & diuinaculum
 esse contendat. Is autem ad quem prædictio pertinet, in eas angustias conijcia-
 tur, ut nec quod quamplurimi eorum, qui præcessere, & maxime Hippocrates, qui
 omnium nobis bonorum fuit princeps, super ea re scriptum reliquerint, tum pudore
 præsentium medicorum, tum ut odij suspicionem deuitet, quidquam mutire audeat,
 nec uero se ipsum inuenisse asserere sustineat. Quippe qui si hoc diceret, mendatium
 tum ipse non effugeret, tum uero ab illis maiore in odio haberetur. ambiguam igitur
 undiquaq; quæstionem quispiam sustinēs, eo quod cunctetur (opinor) & consilium
 ineat, ueneficij suspensionem eo ipso quod perpetuo rem differat, inauget, & tandem
 postremo in se ipsum inuidiam excitauit, ita ut ab illis insidias pateretur. Prima au-
 tē dato mortifero uenenato poculo insidiatio est. Secūda autē quā Quintus subiuit,
 qui cum multo longe melior medicus esset omnium qui eius ætate uixerunt, ab urbe
 tamen expulsus est, prætextu quod interficeret ægros. Quapropter duorum alterū
 pati eum necesse est, qui philosophico animo artem exercet, & ratione illis Ascle-
 piadibus non indigna, uel scilicet ut perinde, & consimili modo ac Quintus fugiti-
 uus & extorris factus, præclara sensationis præmia, & monumenta reportet, uel
 calumniam aperte sustinēs (siquidē minime audaculus fuerit) partim quidem respō-
 dens, partim autem pauore percussus, leporis (quod aiunt) uitā agitet, tremens per-
 petuo, & quidpiam se operiens passurum, præter hoc quod ueneficij suspitionē in-
 augeat. Quod si ualidior, & paululum uiribus fretus, cominus cōgrediatur, & so-
 lus plerisq; ueteratoribus hominibus, & qui quamplurimos maxime reprobos mo-
 dos exercuerunt, ipse ex studijs & bonis disciplinis profectus, & talium experts ma-
 lorum, obuiam in pugnam procedere nitatur, hoc fieri necesse est, uel q̄ per uim expu-
 gnatus, reliquum uitæ tempus sub illorum potestate euadat, ut eo subinde quamcūq;
 tandem in rē uoluerint, abutantur. Vel utiq; siquidem plusculum resistat & certa-

GALENI LIBER DE PRÆNOSCENDO

mini adeo parem se gesserit, mirabili quadam fortuna usus: at saltim ut perpetuo illud omnium bellorum nequissimum (quod intestinum uocant) quin & debellet, & debelletur, nequaquam effugere possit. Quapropter contingere necessarium est, in plurimis eorum qui ad hunc modum animo affecti sunt, & aliorum quicumque sincero animi affectu ueritatem in honore habuerunt, non quo quidpiam sibi rerum externarum compararent, sed ipsam propter se ipsam: ut quando uel semel iniustitiam quæ uitæ (quam nunc agimus) continet, fuerint experti, & manifeste cognouerint, quod in nullum usum hominibus futuri sunt, ut à multorum, uulgiq; colluione facebant, & ueluti in hyeme ingenti, & uentorum turbine, atq; tempestate, uel se ipsos saltim eripere ab impediendi exitio, & saluos facere contendat. Hij utiq; quàm plurimis quidem, & uulgarium hominum turbæ ignoti ætatem agunt, noti uero, & chari maxime & imprimis dijs, deinde optimis uiris in quiete uiuunt. Omnium horum hominibus causa est, eorum (qui in ciuitatibus diuitijs pollent, & plurimum possunt) luxus, qui cum uoluptatem uirtutem ultra uenerentur, in nulla ratione ponunt eos qui pulchrum aliquid cognouerunt, & alijs subinde exponere possunt. Sed potius toti illis qui uoluptates suppeditant, intenti sunt, & hos nimirum opibus accumulantes, & admirantur, & sublimes tollunt. Itaq; histrionum qui in theatro fabulam saltant, & aurigarum imagines, deorum statuis pari gradu assidentes facere subinde haud uerentur, eos autem qui bonis literis animum excoluerunt, in tantum honorant, quoad eorum opera, & usu subinde indigent. Quod etenim in singulis pulchrum est, non contemplantur, nec ex illis eos qui sunt exacte eruditi sustinent. Sed enim geometria & arithmetica, quantum ad sumptuum, & expensarum rationes, & ædes extruendas facit, astronomia autem, & diuinatoria facultate, quantum sane attinet ad prænoscendum, quorum nam hæredes futuri erunt, in tantum ijs artibus abutuntur. Quem admodum & musica non amplius indigent, quàm quatenus aurium demulcendarum uoluptatem aucupentur. At uero horum omnium ualorem & summam dignitatem obtinentem philosophiam, nec demonstratiuam inspectionem ulla ratione curant. Præter quàm quatenus nonnullos rhetores necessitas impellit, & usus, ut contemplatione (quæ sophisticè uocatur) tanquam organo ueteratorio, & instrumento quo calide imponere possint, utantur, ipsam etenim philosophiam nullo dignam momento existimant. Sed ex omnibus disciplinis quas homines profitentur, hanc omnium maxime inuilem esse sibi persuaserunt, cui si quis studium impedere uelit, non minus operam ludat, quàm si milium perforare nitatur. Hij igitur sunt, qui ad medicæ facultatis solum usum necessarium respiciunt, nec adhuc satis recte, sed quemadmodum Plato alicubi inquit, siquidem medicum, & coquum apud pueros & imprudentes homi-

nes iudicatum iri oporteat, quis nam illorū sit potior, non paululum quid magis sed plura utiq; coqus retulisset. Hæc itaq; ego cum ignorarem, quo tempore primū Romam peregre me contuli, nihil subinde tale suspicans, non utique uerbis nudis & exilibus dumtaxat, sed ipsis artis operibus facultatem demonstrabam, cum & futura prædicerem, & morborum aptas curationes facerem, donec tale quid cōtigisset (ut ipse nosti) qui à principio usq; ad finē uniuersæ ægritudini Eudemi peripatetici philosophi præsens interfuisti. Nam cum die quadam post balneas inæqualitas quædam illum imprimis: deinde rigor ab hora octaua corripuisset, in inedia sese continere, & cibum non sumere coactus est, postera die tametsi inculpate se haberet, tutius tamen arbitratus est, ut horam octauam nihil comedens transmitteret. Sed enim cū usque ad nonam, & porro ultra esuritionem tulisset, nec quicquam in ea molestum inuasit, nec aliqua subinde mutatio apparuit, lotus & modica de cibo degustans, in die tertia (ut subinde solebat) nobis obuiam factus est. Verum enim uero ut in tuto magis res esset, uisum illi est, ut etiamnum per eam diem suspectas horas transmitteret. Itaque post octauam lauit corpus, & mediocriter alitus, nihil sibi ipsi graue persuasum habuerat euenturum. In quarta autem dierum in qua nobis obuiam factus ad balneas proficiscebatur, ridibundus, & subinde in te oculos detorquens, utrū dixit etiam num per hunc diem, qui quartus ab initio agitur, tutius sit octauam horā transmittere, uel balneo iam sit utendum. Tu igitur proinde ac alij omnes qui aderāt, perinde ac si nihil mali futurum esset, lauatum iri iussisti. ego autem solus tacebam. Sed enim cum ipse me de silentio interrogasset, respondi nō esse mihi perfecte sine suspitione compertū, an principium aliquod quartanæ accessionis in prima die in qua pulsus tangere, & arteriarum ictus explorare iussit, factum fuerit. Sedenim quandoquidē (inquā) pulsus tuū naturalē (sine quo modicas eius mutationes in id quod præter naturā est, agnoscere operæ precium nō est) minime ante nouerā, idcirco nihil exploratum super ea re manifeste diffiniui. Quemadmodum nec nunc tibi quidpiam amplius dicere possum, præter suspitionem quam tunc temporis concepi. Hoc igitur dicto cum facile lotus est, tum uero mediocriter de cibo ingessit, deinde sub uesperam cum me accersiri iussisset, & rursus denuo pulsus eius mihi tangere præcepisset, eandem assertionem quam ante balneum, & magis adhuc confidentius quàm tunc ex me audiuit. Huius igitur rei gratia satius uisum est, ut diem sequentem septimam quidem à principio futuram, quartam autē ab illa exactius obseruaret. Quapropter in domo subinde commoratus, tum lotus est, tum uero cibos plures ingessit, cum eum perfecte & in totum febre uacare medici assererent. Ego itaque tibi cum me rogitando interpellasses (omnino enim sat scio: hoc meminisse debes) suspitionem

GALENILIB. DE PRÆNOSCENDO.

mibi incessisse dixi, quòd præludium minimæ cuiusdam quartanæ accessionis contigisset, deinde ad balneas discessi, ut sub uesperam ægrum quendam non prope habitantem qui mihi uisendus erat, suspicerem. Porro Eudemus cum lotus esset, confestim quidem mox alimoniam assumpsit. Sed enim non multo post spatium elapso, calorem per totum corpus diffusum persensit, quem cum ex potu quem biberat, occasionem habuisse arbitraretur. (uinum enim uetus hesternæ die hauserat) hoc ipsum medicis nonnullis familiaribus exposuit, sed uero cum etiam num illi prompte in uinum culpam reiecissent, nihil adhuc graue futurum ratus, in quarta post calorem factum tum lauit, tum uero more solito cibatum accepit. Cū uero iam palam febricitare cepisset, tum plane quartanum circuitum esse persuasus est. atque ex hoc me solum tempore subinde laudibus tollebat, ut qui exacte pulsus tetigissem, cum antea in sola contemplatione philosophica eximiam, & maxima ratione dignam habitudinem mihi esse opinaretur, eorum autem quæ ad medicam facultatem pertinent, obiter curam posuisse me dumtaxat credidisset. audierat enim patrem cum ad philosophias me adduceret, per euidentiâ insomnia fuisse imperatum, ut non tantum disciplinam quampiam præter opus, & ab instituto alienam, etiam num medicæ opis decreta me subinde edoceret. Hoc autem mihi secundum quandam fortunam (ut etiam ipse nosti) accidisse contigit. nam cum incunte autumno quidam homo ægritudine acutam laborauisset, deinde cum iam à morbo uires resumeret, ad quintam horam circiter febricitare cepisset, ego ubi hominem inuisissem, tibi præsentem manifestissimam inuasionem esse quartanæ circuituionis exacte asserui. Nempe quando secundum proportionem resio subinde per quartam facta est, cum prædictionem à me factam ex te Eudemus accepisset, adhuc amplius, ut mihi animum attenderet, persuasus est. Quapropter postquam accessio subinde rediens in orbem, in magnitudinem processit, optimis quibusque medicis in unum coactis ex his qui in ciuitate erant, de morbi medela ut considerarent, quidnam faciundum esse censerent dignatus est. Ego autem spontis meæ libensque relictus sum, cum nollem uerbis tenuis cum illis digladiari. Ut uero famatissimis eorum uisum est, ut theriacam ipse ebiberet matutino in illa die in qua accessio per quartam subinde reuertens futura expectabatur, illis iam digressis (ut nosti) te præsentem me rogauit, quam nam sententiam super eiusce medicaminis usu haberem. Cognoscis itaque quo pacto ipsi responderim, nihil subinde hæsitans, quòd non solum nihil præsidij & emolumenti medicamentum id allaturum esset, sed etiam num duplam quartanam efficere deberet. Sed enim cum causam me ille reddere iussisset, propter quã in hunc modum sic respondi, incoctum adhuc morbum perstare retuli, hoc autem præsidium quo uti uellet, talem uim habere, ut humorum uitium incoctum (cacochy-

miam uocant) & maxime in principio hyemis conducatur, sed tamen ita ut conturbet intus omnia, cum nec perfecte concoquere, nec discutere possit. Hæc igitur ego Eudemo in responsum reddidi, sed etenim postera die, cum ad eum inuisendum medici diluculo uenissent, cum nondum nos præsentibus adessemus, pharmacum propinauerunt, tum quia illis subinde exponere ea que à me illi dicta fuerant, erubisset, tum uero quod simul omnes medicos qui ad eum inuisendum conuenerant, tanquam stipulantes cum instantia, haud quaquam modicum pharmaci oblationem illum iuuaturam fuisse, uno ore polliceri conspiceret. Sed uero cum nihil setius ad eandem subinde horam accessio inuassisset, interdum ita usu in prima potione uenire dixerunt, ut moueretur morbus, & concuteretur, quod si secundo bibisset, & rursus pharmacum deuorasset, in totum morbus extirparetur, & omnino sanus euaderet, si quidem in ea die in qua accessio per quartam subinde recurrens futura expectaretur, simili modo ac ante fecerat medicamentum acciperet. Atque illi quidem cum hæc dixissent, bona sperantes abierunt. at uero quartana nequaquam circuitum sequentem expectans, præter opinionem sub octauam horam inuasit multo fortior, quam priori die fecisset. Itaque cum summo mane medici conuenissent, rursus (ut nosti) idem pharmacum exhibere operæ precium esse arbitrati sunt. Quin & cum dedissent in ea proportione (quæ priori accessioni responderet) medicamentum, recesserunt. Porro accessio proportione respondens priori accessioni, ordine solito inuasit, tum uero quæ secundo post ipsam facta est, quo circa post uesperam me interrogauit, quam uam expectationem de futuris haberem. Ego autem (ut nosti) cum latione articularum eius probe didicissem, nunc quidem ad præsens (dixi) impossibilis existo, ut quidpiam secure tibi ad interrogationem respondere possim: crastino autem fortassis potuerim, simul ac conspexero omnia, quæ nocte nequaquam dicenda contingent. Ergo cum sub auroram aduentassem, & ijs conspectis diligenter asseruari rursus si quid de lotio interea reddidisset: iussissem, circiter horam quartam rediturum me dixi. Itaque mox ut tum urinas conspexi, cum redissem, tum pulsum ictus subinde plusculum immoratus tetigissem: tertiam quartanæ inuasionem sub eandem ferme horam ad futuram esse illi constanter asserui. Ego itaque cum dicto recessi, paulo autem post ad inuisendum Eudemum aduenerunt cum Sergius, tum Paulus qui non multo post tempore elapso prætor urbanus factus est, & Flauius qui & ipse cõsularis cū esset, circa Aristotelis philosophiam acri studio incubuerat, sicut etiam nunc Paulus. Quibus cum omnia quæ ad me pertinebant: Eudemus enarrasset, hodiernam prædictionem de futura inuasionem eum merore afficere dicebat, tamen si nihil setius diligenter obseruaret, quemnam tandem euentum res sortitura esset. Enimuero cum circa eandem horam qua præce-

GALENILIB. DE PRÆNOSCENDO.

dentes ingruerant, etiam num illa accessio inuasisset. Eudemus quidem tum ipse admiratione afficiebatur, tum uero omnibus eum inuisentibus meas prædictiones notas faciebat. Hij autem propemodum omnes erant, quicumque in urbe Roma tum dignitate, tum doctrina longe cæteris præstabant. Boethum itaque cum me ad summum in anatomica speculatione exercitatum audiuisset, iam me rogasse contigerat, ut tum de uoce, tum de respiratione quo pacto fierent, & quorum instrumentorum adminiculo perficerentur, quidpiam ostenderem. Vt igitur meum nomen cognouit, tum hoc ipsum Paulo narrauit, tum etiam me ab illo rogatum iri dixit, ut post experientiam quidpiam etiamnum ipsi ostendere uellem, nihil etenim esse quod non spectaculo eorum quæ in dissectionibus appareret, indigeat, Paulus dicebat. Simili modo Barbarus patruus Lucij imperatoris qui in Mesopotamia uocata prouincia erat, simul etiam ipse quemadmodum Paulus: eiusce disciplinae particeps fieri præcabatur. Postea uero etiam Seuerus uir consul qui circa Aristotelis philosophiam insudauerat, animum in eam rem induxit. Quo pacto igitur quæ ad dissectiones pertinent, gesta fuerint, cum probe admodum cognoscas, breui dumtaxat recordatione paulo post futura opus erit. Interea ad ea quæ circa Eudemum acciderant, reuertor. Cum etenim à tribus quartanis conficeretur, à medicis tanquam desperatus fuerat relictus, cum iam media bruma esset. Ego autem tum quia præceptor esset, tum quòd prope eum forte fortuna me habitare contigerat, necessitatem habebam obtemperandi, ut etiam cum me bis in die uocaret, inuiserem. Porro sub eiusce temporis articulum Antigenes unus ex Quinti discipulis, qui cum Marino collocutus fuerat, de me cachinnos tollens, & qui omnium medicorum primas habere credebatur, adeo ut omnes qui plurimum in urbe possunt, curandos susciperet. (me Hercules, haud noui, quid ita sibi uideretur) eos qui me laudabant, irridens, non multo post eos cognituros fore dicebat, quem nã laudibus ferant, quando Eudemum pheretro elatum uiderint. atque cum hæc diceret interdum ad præsentis idiotas, id est priuatos homines sermonem conuertens, interdum etiam ad medicos uultum deflectens aiebat. Eudemum sexagesimum tertium annum agentem, & tres quartanas habentem, in medio hyemis curaturum Galenus se pollicetur. Tu quidem igitur o charissime Epigenes tum prædictiones post hæc in eo factas, tum medelam quam adhibui, noui satis quòd prædicans perstitisti, mihi autem inuidiæ tum primum principium factum est, cum in admiratione habitus essem, tum ob uitæ honestatem, tum propter opera quæ in arte edebam. Quippe ex tribus quartanis eam quæ primo cepit, cum in tali die cessaturam fore prædixissem, miraculo sum habitus, postquam uero etiam in tempore stato diffiniendo, in quo secunda soluenda foret, uerus extitissim, omnes obstupuerunt. Sed, etenim ut uel in tertia

saltem

saltem aberrarem, deos deprecabantur. Cum uero etiam num illa in die à me præsignata cessauisset, non de prædictionibus solum, sed etiam ob curationem gloriam non modicam consecutus sum. at uero antigenes parum absuit, quin telurem subiret, propter conuitia quibus temere me fuerat persecutus. Simili autem modo ac ipsi antigeni contigit, Martianus cuius ipsius maxima gloria apud medicos iuuenes erat sub illud tempus, & adhuc prius, eo quod maximam dissectionum peritiam habere putaretur. Quin & libri duo dissectionum ab eo scriptarum studiose legebantur. Hic (inquit) cum & ipse moleste ferret ob id quod Eudemus prædiceret, non solum laudatum iri debere me ab omnibus iuste, sed etiam oportere ut me cuncti admirarentur, non ex arte medica prædictiones has à me fieri, sed ex diuinatoria calūniabatur, qui cum à quibusdam interrogaretur, quam nam diuinatoriā facultatē diceret, interdum quidem Oonisticen, id est quæ auguria captat, interdum autem haruspicinā quæ uictimarum exta rimatur, nonnumquam symbolicen, uel mathematicen aiebat. Postremo cum dies iam instaret, in qua perfectā absolutionē tertiæ quartanæ accessionis futuram ipsi prædixerā, apud Eudemum tale quid factum est. Circa horam nonā ad inuisendum Eudemum Martianus profectus non paulo uehemētiorē, sed ualde multo præcedenti accessione præsentē exacerbationē existere cum dixisset, cōfestim iultu hilari, & splendido recessit, cōspicuo præ se ferens quod gestiret perinde ac si prædictio à me facta, mēta deprehēsa fuisset. Sed etenim cum Eudemus illa die morbi ferendi facilitatem quādam qualē nunquam antea persensisset, ut audacter cōfideret, quod minime (quod ad prædictionē attinet) fallēdus essem, operiebatur, ut alius etiam medicus ad eum uisendum proficisceretur. Cum autē non unus solus sed bini, & terni sese cōtulissent, quippe obseruabant omnes, quē exitum prædictio sortiretur, deprecātes, ut saltem uel in tertia quarta qua reliqua erat, tum in prædictione laborer, tum in curatione illi adhibita falsus inuenirer. Eudemus itaque ut & illi sententiam suam ederent dignabatur. Sed enim cum eādē respōsionē audiuisset, quā Martianus fecerat, & simul illos Martiano hilariores factos animaduertisset, ipse quoque percepit quod ipsi etiam gaudio exilirent: perinde ac si tum prædictio, tum curatio à me factæ frustratæ euassissent. Porro cum ego præter morem solitum cunctarer in quadam uisitatione detentus, crebro ad me uocandum famulos misit, cum prope habitarem (ut dixi) leuitatē in ferendo morbo quam habebat, à me iudicatum iri uolens. tandem cum aduenissem, ille nec quoad sederem sustinens, manū porrexit iubens, ut pulsus tangerem. Ut uero contigi, me rogabat cum studio, quid nam tandem annunciarem. at ego leniter arridens, quid aliud quam bona? (inquam) qualia hæc sint, dixit ille, speciatim mihi expone. Ego autem suscepi, an non satis tibi superque est, cum summam & caput ipsum as-

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

fatim audieris, ut de futuris gaudeas: nullo pacto inquit: namque etiamnum secundum partes audire gestio. Quando igitur ita uis, audi inquam. hac nocte perfecte ab omni morbida affectione liberaberis, & tum ab accidentibus quæ nunc te præmūt, tum etiã à futuris solutio consequetur. atque hoc (dixi) nuper mihi per pulsum citationes natura quæ tuum corpus dispensat, significauit quam concitatam conspicio, perinde ac si omne uitium contentum in humoribus, ex corpore extrudere contēdat. Excipiens ille quomodo igitur (inquit) à natura hoc tibi significatum esse dicas, non enim locuta hæc exposuit: mihi responde. Omnino enim nosti, quod tuum magis sermonem, quam omnium horum frigidorum medicorum sequar. Quoniã (in quibus) lationem arteriarum in sublime extulit longe plus, quam utramquæ aliarum dimensionum quod perpetuo facere consuevit, quando à corpore excernere nititur quod noxium est. Hæc cum dixissem, suscipiens Eudemus dixit, sed quandoquidem complures excretionis uias natura secuit. namque & uomitus, & aluus disrupta, quin & ocyus urinarum copia, nec non sudoris multi excretiones, adhæc sanguinis è naribus defluuia, item marisca consueta repente profluens euacuationem subitam operari cōsueuerunt, tuæ utiq; artis proprium fuerit, ut mihi euacuationis speciem interpreteris. Cum sanguinis fluor è naribus futurus est (inquam) hæc & hæc signa præuia præcedunt, sicut & sudorum hæc. Quin etiam in sermone apposui signa, quæ ad uomitiones futuras præcedere cōsueuerunt. Sed enim euacuationis copiosæ per uentrem futuræ, & decretoriæ nullum signum peculiare habemus, sed ex eo quod nullum aliorum adsit, consequens sane fuerit, ut hoc in te futurum esse speremus. Tū ille dialecticis inquit rationibus id quod fieri debet, inuenisti. Hæc quidem inter nos sub uesperam discernimus. Cum autem diluculo ad eum uisendum aduenissem: ipse tu prædictionis caput audiuisti, cum non mediocriter (ut solebat) loqui philosophus sustinuisset, sed exerta uoce ad omnes nos amicos ingrediētes, uociferaretur, quod Pythius apollo Galeni ex ore ægris uaticinia reddere uoluisset, cum hoc simul quod eos medicaretur, & perfecte in die præfata sanitati resferret. Ergo solutionē morbi quæ facta est, (integre enim iã ualere me sum persuasus,) cū ex multo ante tēpore pronūciaisset, curationē simul cū præfatio adhibuit, mequæ ex tribus quartanis liberauit, in quas cū ex intēpestiua potione theriaci medicaminis incidissem, postquæ tēpus illius exhibendi factū est, hic nihil illis muscitātibus exhibēs me incolumen perfecit, cum tamē ab eis irrideretur, si quidē per hyemis tēpus senē uirū tribus quartanis laborantē sanaturū se arbitraretur. Porro medicæ artis idiotæ cū hæc audirēt: oēs gaudebāt, eo quod cōmune bonū euasurū me ijs qui Romæ agerēt, persuasū habebāt, at uero Martianus nō solum medicus, sed etiã nū amicus, cū pronūciationē de agitatione in

arterijs facta, quam illi tumultuariã existimãtes, ut nõ decretoriam pertinuerant, à me habitã audijisset, & Eudemum offendisset qui exacte secũdum naturam sese haberet, laudare quidẽ nec uerbo tenuis, me sustinuit, cum autem ad Sandalarij apollinis tẽplum descẽdisset, forte obuius mihi factus est, mox autẽ nequidquam me salutato, ut de more habebat, rogitauit utrum legissem librũ secundũ de prædictionibus Hippocratis. Deinde uero cum annuissem ego, & quòd mihi recte nonnulli medicorum pronunciare uiderẽtur, nõ esse genuinũ Hippocratis id opus, omnino ergò (inquit) cognoscis quæ in eo scripta habentur. Ego autẽ talia (inquam) non uaticinor, sed quorsum hoc à te dictum est, tum ille modo se ab Eudemo digressũ fuisse retulit prædicante, quòd hesternã uespera cum pulsus tetigissem, excretionẽ per infernam aluum futuram prædixissem, ita ut post hac non amplius feбри corripetur. Ergo hæc illo dicente dumtaxat respondens ego ab Eudemo non autem à me hæc audiui, confestim præterij, profectusq; ad Eudemum narraui quòd factum esset, & malitiã medicorum qui præcellabant, admiratus sum. Ille autem merito mihi hoc ita contigisse retulit, causas multas asserens, quas propter qui in hac patria medicinã exercent, ad summum malignitatẽ euaderent, atque eas omnes ordine in hunc ferme modum persecutus est. Nequaquã existimes quòd boni uiri in hac urbe improbi euadant, sed enim quicumque mali esse præuenere, rerum gerendarum materiam hic (lucra inquã multo maiora quã in externis urbibus habeant) inuenerunt. Quin & pleròsq; diuites effectos conspiciẽtes, eorum actiones multiplices emulandas sibi proposuerunt, ita ut ex quã plurimis causis operæ precium sit, ut in extremam malitiã proficiãt, quarum tibi nonnullas recensebo: ut pote qui ex multo tẽpore periculũ fecerim. Nõ enim solũ natura, nec rerum dumtaxat ex quibus lucra comparãtur materia, improbitatem auxit eorum, qui suapte sponte sunt improbi, sed etiã disciplina uiarũ imposturæ consecuta est, quas uidebãt ab ijs qui sibi similes essent, exerceri. Deinde q; in emulandis ijs exerceantur, quòdque si ab aliquo forsam ueteratoriam facere fuerint deprehensi, ad alios qui eos ipsos non cognoscãnt, transitum facere possint, quibus tutius exhibeant quæ primum infeliciter obtulerunt. hoc (inquam) non utique exiguam uim habet, ut minime unquam imponendi finem faciant, & fucum facere quiescant. Sed uero qui in paruis ciuitatibus uitam agunt, cum nec à lucrorum magnitudine, tanquam esca alliciantur, quẽadmodũ qui Romæ sunt, & facile à ciuibus cognoscãtur, tãet si uel minimũ quid deliquerint, in exercitatã cõtẽplationẽ habẽt. Enim uero hoc in loco q; nõ cognoscãtur ab omnibus quæ singulis diebus ueteratoriã faciẽtes agũt, malitiã naturæ eorũ nimĩũ hoc adauget. Imponunt enim ijs qui eos ignorãt, q; eos ante nunquã cõspexerint, & maxime cum illos cõtra nonnulli propter

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

simplicitatē morū remordere non possint. Quēadmodum ipsi inter se, uel si minima quapiā iniuria afficiātur, mordēt. Quēadmodū ergo apud nos qui latrocinia faciēdo grassātur: cū alijs iniuria faciēda est mutuā inter se opē ferre cōsueuerūt, sibi ipsis autē parcūt, ad eūdē modū eorū nihilo ab similes sunt, qui cōiuratiōes in hac urbe aduersum nos faciunt, sed enim eo solū a latronibus differūt, q̄ per urbē nō in mōtibus malitiā exercent. Hæc cū dixisset, ast ego sepius (inquam) iam propositū meū te audiuisse arbitror, q̄ simul ac seditio in patria mea quæ nunc uiget, quieuerit, cōfestim me ab hac urbe profectū cōspicies, & exiguo adhuc tēpore hic commorabor, ita ut ocyus ab astu & nequitia horū improborū hominū faceſsam. Sed nesciūt illi hoc tibi datū esse. Eudemus dixit, quod si forte nouerint, quēadmodū ipsi mētūtur omnes, simili modo te mētiri existimabunt. Et sicuti ipsi inopes, & indocti existentes, cum in proprijs patrijs discere nō possint, eo q̄ alia (quæcūq̄ prædixi) defraudātes cognoscantur, in hanc urbē sese cōtulerunt, ad eum modū alios in eā fuisse profectos arbitrantur, ita ut abire nolint, priusq̄ argentum copiosum cōflauerint. Quod si a ciuibus genus tuum, & possessionē audierint, q̄ ex inopibus nō sis, omnino hoc a te propterea ut audituri decipiantur, cōmentū fictū fuisse dicent. Quæ enim ipsi fecissent, hæc de omnibus suspicantur. Hæc cum Eudemus dixisset, & alia id genus, quin & adieciſset præterea q̄ si minime fraudibus nos lædere, & circūuenire possent, ad insidias per uenena cōuertantur, & inter narrandum iuuenem quēdam qui annos decē circiter ante in urbem sese cōtulerat, cum artis apparatus ipsi operibus perinde ac ego: ostenderet: ab illis una cum duobus famulis, cum quibus uenerat, uenenatis portionibus fuisse sublatum retulisset. Gratias tibi ago (inquam) charissime magister, quæ omnia quæ ad eorū improbitatē attinēt, mihi enumerasse nō piguit. Ego enim in tuto me ipsum seruabo, & sedulo hoc agam, ne cominus aduersus eos cōgrediar, & in peritiam eorū præcipitē operatus, ab hac ingenti, & quæ multorū hominū millibus scatet urbe, ad paruā & quam pauci numero hoīes incolunt recedā, in qua oēs nos ipsos mutuo cognoscimus, tum ex quibus parentibus nati sumus, tum uero quonam pacto de litteris, de facultatibus, de moribus, de uita habeamus. Ergo ad hoc cōuersus ignorantiā eorū, & improbitatē redarguere nihil curauī, sed prædictū iuuenē ad quē cōfestim cū aduenisē, in prima die accessiōis quartanæ iuasionē factā fuisse asserui, in manus susceptum curauī, statim morbi solutionis tempus (sicut in Eudemo feceram) prædicens. Quid quod a te rogatus hominē quendam Charilamponis cubicularij, quemadmodum Græci omnes huius tēporis nūcupant, uel somatophylacis id est corporis custodiā agētis, (ut qui curiosius Attice loqui uolūt) in neruo percussum sanauī, cum nullus ex medicis qui in palatio uersabantur, hoc facere posset.

Et post eū in Sādalario aliū rhetoris Diomedis famulū, cuius morbi dispositionē nec probatissimi ex aīla inuenerāt, sed per cōtraria lōge setius q̄ par erat, curationē faciebāt, paucis diebus sanauī cū diurnū fore morbū prædixissem. Sed & inēite æstate in ijs qui Romæ primas tenebāt, tū prædictiones tū curatiōes magna laude dignas perfeci, unde magnā gloriā apud oēs (ut nosti) cōsecutus sum, & magnum erat ubiq̄ nomē Galeni. Sed enim una cū gloria simul inuidia augebatur ab illis orta, qui seipsos quidpiā esse existimabāt, ut qui pote a me in quacūq̄ artis parte uincerēt. Qua propter urbē circū cursim perambulantes, cū alius aliud quid calūniaretur, dicebāt hic quidē q̄ forte fortuna hūc quēpiā persanassē, cū temerario & periculoso curationis modo usus fuisset, alius autē uitio dabat, q̄ ex diuinādi arte nō autē ex medica cōsideratiōe prædictiones fierēt. accessit præterea quæstio quā cū stoicis & peripateticis habui, cū Boethus eos simul in unū cōgregasset, ad hæc etiā Iusti uxor quam cū tabesceret absq̄ hoc quod particula aliqua affecta uideretur, nō solū amare, sed etiā cuiusnā amore teneretur deprehēdi: atq̄ paulopost unde hoc inuenirim dicitur. Porro certamē quod aduersus stoicos & peripateticos gessi, cū alij nōnulli simul cū illis præsentes tū medici tū philosophi interessent, prius tibi in memoriā referā prosequēs, unde habuit exordiū, ut si aliquibus dignis horū sermonū cōmunionē impartiri uelis, hoc cōmētariū seriē omnem rerū gestarū cōtineat, & nequaquā ipse negotiū habeas, in enarrādis omnibus quæ tū per opera medicæ artis, tū per dissectiones & sermōes super ijs habitos a me sunt gesta, cū inuidos medicos & philosophos redarguerē. Quippe ab illis laceffit ad hoc deueni, cū Homerus me docuisset: hominē ulcisci quicūq̄ prius molestus esse pergat. Tale igitur principii cōuersatio cū illis habuit. Flauius Boethus uir cōsularis quātū quidē rerū pulchrarū cupidus esset, & discēdi studio teneretur, etiā tu nouisti, præceptore is utiq̄ Alexandro Damasceno qui etiā nū Platoni scita nouerat, sed Aristotelicis magis placitis adhærebat: utebatur. Quādo igitur me admonuit, ut per dissectiones edocerē, quo pacto uox atq̄ respiratio fierēt, tū hædos, tū sues multos comparauit. Quippe simijs nihil indigere dissectionē dixi, cū similitē cōstructionē partiū nō adeo hæc animalia solū, sed etiā oīa ferme pedestria obtineāt, tæctsi ex omnibus ferme quadrupedibus: quæcū que uocē magnam ædunt, lōge utiliora ijs habeantur, quæ uoce exiliori sunt prædita ad exhibēdum assumpta demōstratiua, ut fides quæstionis propositæ haberetur. Porro in ostensione quæ fieri debebat, aderāt cum alij nonnulli, tum Adrianus rhetor nōdum sophistam agens, sed adhuc cū Boetho uiuēs: & Demetrius Alexandrinus Phauorini sodalis qui publice singulis diebus secundum formam dictionis Phauorini ad propositas quæstiones dicebat. Enimvero cum antequam ad dissectionē fa-

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

ciendā me accingerē, dixiſſe q̄ ipſe quidē oſtenderē, quæ ex diſſectione apparerēt, quæ uero exinde concluderentur, ratiocinari non adeo me ſolo melius, ſed maxime ex omnibus hoc facere magiſtrum Alexandrum poſſe ſperarem, alij quidem omnem ſermonem ut modeſtum acceperunt, cum honorem Alexandro haberent, & ſimul ut progreſſus ſine contentione ad totam ſubſtantiam fieret. Cognoviſcis enim q̄ hoc affectu ab omnibus Alexander notaretur, quemadmodū tū etiā aperte monſtrauit. Nā cum ego neruulos quosdam minutiſſimos oſtendere promiſiſſem, ita ut trichoidēs, id eſt capilliformis quædam cōiugatio muſculis pharingis enaſceretur, alijs quidem ex ſiniſtris partibus prodeuntibus, nonnullis autem ex dextris, quibus uinculo interceptis, uel ſectis, inuocile animal euaderet: cum tamen nihil (quod ad uitæ functiones attinet) læderetur, ſuſcipiens Alexander antequam hoc oſtenderetur, hoc primo dixit, ſi tibi concedatur oportere nos, ut credamus ijs quæ per ſenſuum internuntium apparēt. Quæ cū ego audiuiſſem, relictis illis diſceſſi, unū ſolū locutus, q̄ falſus cogitatione eſſem, cū ad agreſtes Pyrronios de omnibus hæſitantes me uenire nō putaſſem, aliter enim non in eum coetum me cōtulīſſe. Porro poſtq̄ ego illinc abiij, cum alij, tum uero Adrianus, & Demetrius Alexandro ſuccenſuerunt, qui cum ſemper inimico animo aduerſus illius cōtēdēdi libidinē affecti eſſent, probabilem tum occaſionem habuerunt, ut eum uehementer reprehenderent. Poſtq̄ autem omnibus bonarum litterarum ſtudioſis, quotcunq̄ in Romana urbe erant, hoc innotuit, & Seuerus, & Paulus, & Barbarus, omnes nimis adeo eum obiurgauerunt, & præſentibus ipſis diſſectiones fieri uoluerunt: cum ad hoc ipſum munus omnes alios quicumq̄ tum in re medica, tum in philoſophia præſtabant, in unum cōgregaſſent. Enimuero cum pluribus diebus conuentus ageretur, & oſtendiſſem ego quod inſpiratio diſtincto thorace fieret, expirationis autem cum contrahitur. Quin & muſculos laringis & præter hoc neruos qui in eos diffunduntur, quod exortū ex ſpinali medulla facerent, commonſtraſſem. Et quod latius ſpiritus ad extra non uiolēta, expirationē nō ſonorā operaretur, uiolētā autē eſſe reliquā, quæ cū fragore perficitur, quā efflationē noiāmus, atque item præterea inſinuaſſem: q̄ hæc ſola talis in egreſſu per guttur percuffa à neruis in chondro, id eſt in cartilagine exiſtētibus uocē ederet, & q̄ hij à muſculis mouerētur, & quod in ſuper nerui eos mouētes, cū male affecti euaderēt, inuocilitatē efficerēt, & tādē cū oēs qui obloquerentur (quādo hæc oſtēdebā) redarguiſſe, Boethus ut eorū omniū cōmentaria haberet, me rogauit, cūq̄ ipſe amanueſes miſiſſet, qui per notas ocuus ſcribere conſueuerunt, oīa tū diſputata, tū oſtenſa illis dictaui, nequaquā prouidēs: ſi plerisq̄ ea cōmētaria propalaturus eſſet. Et hæctenus ō Epigenes nullus ijs contradicere auſus eſt, quamuis interim in

medio anni quindecim fuerint elapsi. Nā tācti cōplures cōtradidere laborarunt, & operam suā præsiterunt, ut uel hoc solum quod contradixerint, audiantur, nunquā tamē scripta hoībus studiosis iudicanda producere ausi fuerūt. Ergo quod superest, de cætero (quod pollicitus sum) tibi enarrabo historiā, quam præsenti sermoni apponere oportet, maxime quoniam nonnulli medicorum sophistarum enarrantes quānā ratione amorem pellicis paternæ inuenisse se Herasistratus scribendū sibi putarit, per hoc quod arteriæ adolescentis ictibus quibusdā amatorijs personarēt, ex pulsibus id inuētū esse dicere sustinēt, & q̄ paternā pellicē amaret. Ego uero quo nā patet Herasistratus hoc cognouit dicere non possū, quo nā modo autē ipse cognouerim, iam tibi referam. Cōuocatus quidē sum ad inuisendā mulierem, eo quod noctibus uigilare diceretur, & se ipsam momento in uarias decubitus formas transmutaret. Porro cum eam febrī uacantem inuenissem, interrogauī de singulis particulariter & sigillatim quæ ipsi contigissent, ex quibus causis peruigilium contingere nouimus. Ea autē uix uel nequidquam in totum respondebat, præsē ferens quod frustra interrogaretur, & postremo cum se in aliam partem cōuertisset, & superieclis uestibus se ipsam totā corpore uniuerso contexisset, & alio exiguo reticulo caput obuelasset, decubuit perinde ac ij qui somno indigent. Cū igitur inde ego abiissem, duorum alterū eā pati cognoui, uel quod mœrore propter atrā bilē afficeretur, uel quod alicuius rei tristitia affecta confiteri nollet. Quapropter in diē posteram distuli, ut exactius super ijs cognoscerem, quo cum abiissem, primum quidem famulam quæ hostium obseruabat audiui, quod eam modo conspicerē impossibile esset. Porro cum secundo adueniens hoc ipsum iterum audiuissem, tertio rursus redij, dicente autem famula ut recederem, eo quod mulier molestari nollet, & cognoscens quod me discedente ea tum lota esset, tum uero consuetas dapes ingessisset, postridie ueni, & cum solus multifariam cum famula collucutus essem, aperte cognoui quod aliquo mœrore uexaretur, quem forte fortuna inueni, quali subinde fortuna Herasistratum usum fuisse mihi persuadeo. Nam cū nullo affectu urgeri corpus mihi ante persuasum esset, sed quod animali quāpiam animi sollicitudine mulier præmeretur, forte ita contigit, ut in eodem subinde tempore, quo ad eam uisendam fueram profectus hoc amplius confirmaretur: cum quidam ex theatro adueniens saltantem se Pyladem conspexisse retulisset, quippe mox ipsi tum uultus, tum color permutatus est. Ast ego cum hoc cōspexissem, carpo mulieris inijciens manū, pulsum inæquale subito multipliciter factū deprehendi, qui sane pulsus animam conturbatam, & tumultu affectā demonstrat. Idē ipse illis etiam qui circa rē quāpiam solliciti uersantur: cōtingere solet. Postridie igitur cū cuidā meorū famulorū mādassē, ut quādo

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

mulierem inuisurus uenisset, modico spatio transacto subintrans Morpbum hodie saltare diceret, quo nunciato pulsum minime peruersum offendi. Simili autem modo etiam die sequenti cum de tertio saltatore nuntium defferri iussissem, pulsusque perinde nequaquam uersus persitisset, in quarta nocte exacte de ea re mecum constitui, cum nimis admodum pulsum multipliciter turbatum obseruasset, quando Pylades saltare nunciatus est, atque adhuc modum quod Pyladis amore flagraret deprehendi, atque hoc cum sequentibus diebus exacte obseruatum esset, ita se rem habere firmiter deprehensum est. Nec dissimili modo seruus dispensator cuiusdam ex diuitibus, cum simili morbo præmeretur, à me agnitus est. Nam cum rationem redditurus eorum quæ dispensauerat, mœrore afficeretur, ob id quod non modicum argentum ad summam integram desiderari sciret, tum curarum æstu pressus uigilabat, tum uero mœsticia affectus tabescebat. Cum igitur domino eius nullum corporeum affectum esse prædixissem, senem me ita cogitare simul admonui, quod cum ipse rationes pecuniarum quas credidit, ab eo repetiturus esset, idcirco seruus pertimesceret, & propter hoc mœsticia afficeretur, cum nosset in illis non modicam summam quæ deesset inuentum iri. Cum autem ille probe coniectasse me, & acurè tetigisse dixisset, hoc consilium cepi, ut certioris dignotionis gratia ipsum admonerem, ut quantumcunq; argentum collectum haberet, hoc posceret. ne si forte ipsum subito mori contingat, perderetur, cum in alium famulum dispensatio translata esset, cuius periculum non fecisset, ab eo namq; nihil opus sibi esse, ut rationes repeteret. Porro cum herus hæc eum allocutus esset, persuasus quod non foret requirendus, & propter hoc à mœsticia omni immunis factus, in tertia die habitudinem corporis secundum naturam recepit. Ergo cum mecum ipse causam perquirerem, propter quam priores medicos, tum prædicta mulier, tum famulus cuius modo mentio facta est, latuissent, cum ex communibus ratiocinijs argumentationibus ue hæc talia inueniantur, tametsi exiguam scientiam medicæ contemplationis habeant. Equidem ita id potissimum in causa esse mihi persuadeo, quod nullam cognitionem obtineant eorum quæ corpus propter animæ affectiones pati consuevit. ut pote qui uel illud forte nequaquam cognoscunt, quod propter certationes contentionesue: & pauores repente animam conturbantes pulsus peruertuntur, quod cum Herasistratus nosset, cum in eadem domo mulier simul cum ægro incoheret, facilius nimirum inuenisse potuit, ut qui frequentius iuuenem conspiceret posset, non utiq; pluribus diebus elapsis, quemadmodum Pyladè ego: qui nec tum apparens, sed dumtaxat auditus, mulierem turbatum iri fecit. Nugas igitur longas agunt, qui esse pulsus quosdam qui amatorio rythmo, & modo moueantur, existimant, ut pote qui nullum esse amoris significatiuum pulsum satis cognoscere possunt. Et

quod cum anima perturbationibus cietur, quacunque ratione affecta, pulsus alteren-
tur, ita ut nec æ qualitatem naturalem, nec ordinem obseruent. Vnico igitur dum ta-
xat apposito ex quo confestim quidem Boethus obstupuit, cū autem audiisset, quo
pacto inuentum est, non amplius admirari se dixit, sed potius tanq̃ imperitos despice-
re eos, qui ita id theorema enūtiatumue ignorarent, ad aliud quidpiam enarrandum
trāsibo. Nam cum alter filiorum eius ægrotasset, deinde uero cōualuisset, morbusq̃
subinde reuersus esset, & postea iterum quieuisset, & post hæc rursus puer denuo
febriticare cepisset, atque ego dicerem, quod ipse clāculū comederet, nā quæ in aper-
to darentur: præter quàm quod qualitibus cōuenientia existerent, etiam num quā-
titate commoderata essent, matrē pueri custodem instituit pollicitam, q̃ cum exacte
custodiret, ita ut per totam diem assideret, prohibitura ingredi eos, qui in domum illā
ubi is lecto decūberet, introire uellent, cum cubiculum eius interne ab ea diligenter ob-
seratum & oclusum esset. Postquam quaternis diebus in hunc modum in custodia
habitus per noctem calefactus est: Boethus ægre ferens me suscepto ad uisendū pue-
rum in domum ducebat: eum uero comitabantur omnes quicunque per uiam obuiam
se se tulerunt, in quibus eras tu. Porro ingressus offendi puerum, qui simul ex cubicu-
lo cum matre ad aliam domūculam processerat, in qua erat lectus, super quem ma-
ter pueri sedebat, scabellum autem quoddam paulo infra medias lecti partes iunge-
batur, in quo puerum super reclinatum obseruabat, ut nullus ad eum accederet. Ad
hæc uero cathedra una scabelli erat, qualem commensuratam, & mediocri magnitu-
dine in collo supra se ipsa habere solent, è regione autem scamni ad lecti supernos
fines sibi ipsis proxima bina sedilia iacebant, super quibus Boethus cum nos sedere fe-
cisset, & ipse iuxta uxorem sessitasset, adduxi (inquit) hūc Galenum, ut a te audiat
de exacta custodia, quæ in ijs diebus puero adhibita est, ut nihil in uictu deliquerit, at-
que ut primum conspiciat, num quid reuera per noctem febricitarit, uel tu cum mi-
hi eum calidiorum factum retulisti, præ formidine falsa cōiectura ducta fuisti, ut fe-
brem esse putares calorem: qui propter aliam causam forsitam fuerit subortus. atq̃
ita ut quonam pacto peragat nobis exponat, & ut simul cuncta quæ ad eius uictū
attinent: te edoceat. Ergo cum ego in carpi dearticulatione pueri arteriam tetigis-
sem, ipsum sine febris perstare dixi: adeo ut inde mihi cauillorum principium, quibus
me præstringerent, illis suppeditaretur, qui me uatem & diuinaculum nuncupare so-
lent. Suscipiens igitur Boethus dixit, & ego apud illos (ut nos si) te uatē uocare cō-
sueui quando tale quid dixeris, quale impossibile esse ut per artis medicæ theorema-
ta hoc est præstita cognoscatur, qui tibi in arte sunt emuli asseuerant. Sed enim ha-
ctenus omnia talia (dixi) me tibi monstraſse memini, ut per inspectionem medicā in-

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

ueniantur, præterquam q̄ plerique medicorum ea ipsa scripta in commentarijs reliquerint. Ergo cū omnes ut iam diuinationem ederem imperassetis, ego uos subinde præcatus, ut dūtaxat adhuc semel mihi pulsus pueri explorare liceret, postq̄ hoc feci: testatum habebis (inquam) ó Boethe neminem me tecum ueniente cum per totum itineris spaciū mutuo inter nos collocuti fuissetus, mihi dicendum uaticinium præueni-
 cisse. Cū is itaque se testaturum cōcessisset, nosti quo pacto ego leniter arridens, attendere, & porrigere ad audiendum aures præcepi, cum tale quid uatis effatum esse dicerem. Huic (inquam) Cyrillo hac in domo quidpiam eorum quæ edendo sunt, absconsum est, ut quando in balneas mater eius proficiscens domum clauscrit, deinde ut res sit tutior in seram hostij iniecta clauē, fores exacte ob signauerit (hoc enim singulis diebus ipsam facientem audio) eius gnatus eo quod occultauerat arrepto, ad eū modum sine arbitris ingerat. Hæc cum Boethus audiuiisset, cōfestim impetu ad puerum facto, cum loco corripit, & eo in lectum translato, sterni scabellū iubens, quod occultum fuerat inuenire conabatur, perinde ac si mox apparere deberet. Postq̄ autem tū lodices omnes, tum substerniculum excussum est, rursus imū ex tomento stramentum excuti præcepit, deinde cum cathedrā extulisset, sedulo cōsiderabat, nūquid quidpiam subtus occultum palam appareret. Porro cū nihil otius nec sic quidquā apparuiisset, translato ex lecto puero in scannum: & lectum omnē denuo excutiens, reuoluensque rursus sterni præcepit, & cum risu me subinde respiciens, quid nā (inquit) tandē nunc dicit uates? Ego autem admiratus quod nihil occultum reperisset, quibus in locis putauerat, quod solum inquisitum non fuerat, cum nullus in eo quæsitum contineri suspicatus esset, sublatum excussi, hoc autem exiguum prorsus erat matris suæ reticulum quod super cathedram iacebat, eo autem excusso panis particula ab eo contenta in tellurem cecidit, quod cum euenisset, uos omnes una cum Boetho ridentes, & uaticinium commendantes, maximam uocem & plausum extulistis. Enimvero Boethus qui super oēs risu diffusus fuerat, admirabatur quo pacto quod absconsum est edendo aptum: pulsus significare posset. Sed enim quod facturum puer foret, cum mater iret lauatum, à me significatum est. Itaque ad eum hunc in modum respondi: ó acerrime hoc non cognoscentibus pulsibus Galenus conieclauit, nam ianua exacte occlusa ut per multum ocium se puer licenter ingurgitare posset, non arduum erat conijcere, sed enim quod quidpiam clanculum absconditum esset, & quod illud quod occultum est, edendo sit aptum, pulsus mihi non annūciavit. Verumtamen cum turbatos eos conspexissem: percepi (quæadmodum in muliere amante, & in seruo domino rationem reddere timente) eam turbationem ob aliquem animalem affectum fieri, præsertim cum perfecte sine febris in totū puer per-

sifteret. Rogabis forsam quibus coniecturis motus, edendo esse quod fuerat abscon-
 sum asserui, audi igitur. Cum causam dicturus puer non sit, nec luctari, uel pancra-
 tio hoc est quinquertio experiri debeat, uel omnino ostentationem quampiam sit fa-
 cturus, qua uel anima alijs, uel corpore præstare censeatur, nec in totum de aliquo
 fuerit obiurgatus, animæ turbationem ex cibi importuna assumptione fuisse factam
 coniecimus. Cum ergo Boethus hæc audiisset, per deos nequaquam admiratione af-
 fici se dixit, si hac ratione medicamenta, & curationes quas nullus medicorum no-
 uit, cognouisset. Conspicuum namque esse, quod nec ipsi tale opus aliquando osten-
 derunt, adeo ut me quiduis potius quam ex medica facultate eas res facere dicat. Hii
 autem non solum (inquit) ignorare uidentur, qualis nam sit pulsus eorum, qui aliquod
 certamen obire debent, uel qui de re aliqua solliciti satagunt, & conturbantur, sed
 neque si quidem aliquis eorum forte fortuna cognouisset, quæ ipse subtili ratiocina-
 tionis indagine collegisti, subinde ratiocinari possit, eo quod nec naturali prudentia
 ualeant, nec rationem exercitam disciplinæ obtineant. Sed enim (inquam) probe quod
 ad malitiæ opera pertinet, tum probe exercitati, tum utique sapientes sunt. Horum
 igitur o Epigenes ipsum te testem adhibere possum. Multorum autem aliorum nedum
 omnium: quæ in prima mea peregrinatione gessi, alios complures testes habeo, quin
 & id ipsum ab iisdem qui a me curati fuerunt, ipsi tibi audiuisse licuit. Porro admi-
 randum illud re uera fuit gestum, quod non solum me paradoxologum, id est inopi-
 na dicentem, (ut complures medicorum prius nominabant) sed & paradoxopœum
 hoc est inopina facientem uocari fecit. Boethi namque uxor cum in uocatum fluxum
 muliebrem incidisset, & medicos præstantes à principijs quidem muliebri quodam pu-
 dore uereretur, quorum unum iam me omnes esse existimabant, obstetricibus consue-
 tis optimisque ex omnibus quæ in urbe erant, se ipsam commisit, cum autem nihil iuua-
 retur, omnibus nobis congregatis, quid nam faciendum foret, Boethus considerabat.
 Postquam autem omnes in hoc conuenimus, ut iuxta traditam curationem tum ab Hip-
 pocrate, tum ab optimis medicis qui eum secuti sunt: cuncta fierent, atque ipse digna-
 retur, ut frequenter ego famulas illi ministerium præstantes inuiserem, & ut mate-
 rias particularium præsidiorum uiderem, ad uniuersalem scopum respiciens, cuius
 hoc erat caput, ut non solum uteri loca, sed etiam totum corpus desiccaretur. Quin
 & muliebribus locis astringentia unguina adhiberem, ad hunc modum faciebam.
 Sed enim postea quam cum hæc rite fecissent, morbus in deterius abire apparuit, me-
 rito omnes nos ambigere cepimus, dum aliam curationis rationem quaerimus, ad quam
 subinde transiremus, cum nullus nec per rationem inuenire, nec meliorem curationem
 per experientiam meminisse posset, quam eam quam optimi medici confiterentur. Por-

GALENILIB. DE PRÆNOSCENDO.

ro cum ita res haberent, tumor quidam sub hoc tempus in uentre uisus est, qualem mulieres grauidæ habere solent, adeo ut foeminarum nonnullæ quæ eam curabant, quia reuera concepisset, intumuisse uterum existimarent. Haud tamen quisquæ ex alijs medicis ita persuasus est. Nam defluxionis muliebris notæ quæ per singulos dies excernebantur, huic opinioni contrarium testabantur. Ergo cum ea matrona cui eius seruandæ cura commissa erat, & quam optimã esse crediderat, perinde atquæ in prægnationibus fieri solet, tum subinde reliqua ageret, tum in singulos dies lauaret, forte ita contigit, ut in prima domo balnearum uehementissimo dolore facta, quales parientibus accidere consueuerunt, humor aqueus tanta quantitate excerneretur, ut animi deliquium passa à balneis mulier reduceretur. Porro cum mulieres quæ circa eam erant: clamarent subinde, & uociferarentur, nec ulla, nec pedes, nec manus, nec os uetriculi (quod stomachũ cõsueti more nuncupant) perfricaret, ego forte fortuna ante ianuam balnei externam assistens, ut clamorem audiui, intus insilui, cumquæ eã refrigeratam conspexissem, assumpto nardino unguento, uentriculum subinde perfricui, præcipiens præsentibus ne temere uociferantes starent. Sed ut aliæ quædã pedes calefacerent, aliæ manus, nonnullæ autem naribus suaues odores adhiberent. Tunc quidẽ igitur ocyus eam recepimus. Enimvero obstetrix magno pudore afficiebatur, cum alui tumor ob euacuationem subsedisset, non adeo quæ in partus opinione decepta fuisset, quãtũ quæ nobis fidem illi nõ habentibus aduersaretur, ut quæ rem scientificè nouisset. Ergo cum singuli ambigerent quid faciendum esset, & non iuxta eandem intentionem quam prius habuerant, mulierem curandam esse, sed ad aliud quid transcundum audacter censerent, noctu mihi cogitanti tale quid subiit. Cum animi defectus ipsi (ut dixi) accidisset, quando mulieres nihil opis afferre, sed plorantes stare dixi, & ego ipse unguento nardino in manus assumpto, uentris os, & ilia confricui, subinde recordatus sum, me quòd in ijs locis tantam mollitiem musculorum, qui in hypochondrijs sunt, inuenissem, (cum in principio ego uolentius eos perfricare in animo proposuissem) formidantem ne carne per uim pressa, aliquam particulam liuidam efficerem, à uolentia destitisse. Namque ut si quis extreme assimilare uelit, similia lacti quod ad casei genitum cogitur, non tamen adhuc coagulatum est, omnia iuxta ilia apparuerunt. Ergo immodicam humiditatem (cum affectus aquosus instar mustei lactis existeret) desiccandam fore omnes communi assensu decreuimus. Enimvero cum curationis modum inuenire oporteret, non solum ex materia quæ desiccandi uim haberet, sed etiam quæ non calefaceret, ne corpus liquefaceret, cum frigida temperaturæ immodice existeret: & maxime quoniam æstatis tempus erat, sub illud tempus nos contrarium faciebamus: in marina arena calida eam reclinari facientes. Por

ro cum cōmunius aliud quid delictum quod singulis diebus à medicis in quā plurimis morborum cōmitti solet, ratiocinatus essem, qui superfluum quidem ut excernatur, curam adhibent, ut uero similis humor illi qui excretus est, non gignatur, prætermittunt, cogitavi ut intentionem uictus facerem tum per potionem minimam, tum per frictionem totius corporis, quin & per unctionem quæ fieret non per picem, & resinam, sed ex melle solo quod plurimum quidem decoqueretur: & in tantum infrigidaretur, ut fontium latici (qualem æstatis tempore habere consueuerunt) æque algidū euaderet. Quid quod excrementiciam & superfluicam humiditatem, quemadmodum per summam cutem discutere melius esse cognoui, eodem modo ad uescam ipsam deducere præsidij, quæ ciendi urinas uim haberent, atque ut partim per imam aluum subduceretur, diligenti cura cōiterer, satius esse mihi persuasi. Enimvero cum septem ferme secutis diebus post illam copiosam excretionem, in quibus Boethus nos omnes adhortabatur, ut tum in commune, tum priuatim aliquem curationis modum quæreremus, horum præsidiorum periculum fecissem, ipsum à præsentibus tum famulis, tum amicis abducens, domi ad hunc modum allocutus sum. Cum nihil (in quibus) usque in hodiernum diem, nec in uno quopiam ex medicis operibus aberrasse me subinde probe admodum cognoscas, considera tute ipse, si decem integris diebus mihi cōcedis, ut circa uxorē tuam agam, quod si singulis diebus indies melius habere uideatur, post hæc denuo alijs totidem mihi permittes aliquid circa ipsam agere. Quod si aliud faciendum iudicas, tunc in totum ego ab ipsa perfecte recedam. Cum autē facilis mihi ipse prompteque concessisset, primum quidem medicamentum quod aquam proliceret, ad eam euacuandā exhibui, post hæc autem iussi, ut aquam biberet in qua tum asarum, tum apium decoctum esset. Postquæ autem primis diebus duobus ijs peractis nihil de fluxu apparuit, tertia rursus non multā quantitatem exhibui de medicamento quod per infernā aluum excerneret, quod prius in uterum uergebat, cum non solum per urinas, sed etiam per aluum imam subducere humorem, & deriuare uellē. Post hæc autem tum ex melle per singulos dies inunxi, tū cōfricui totū corpus imprimis quidem per lintea mollissima, deinde per durissima, tum uero carnes auicularū quæ in montibus degunt exhibui, tum piscium, qui incolunt petras. Porro cum ex ijs præsidij ad curationem uterer, nullum morbi uestigium apparuisset, Boethus ut pote qui probe nosset, quod supra quā pollicitus eram fuerā operatus, tum ut perfecte morbum persanarem præcabatur, tum ut quo in reliquum tempus nequaquam simili modo morbus subinde reuertetetur, tuēdæ sanitatis rationē formulasue præscriberem. Postquæ autem mense uix dum exacto probum uenustumque colorem exacte recepit, ut nihil à naturali habitu ad amissim interesset, nihilque subinde defluxio-

20 GALENILIB. DE PRÆNOSCENDO.

nis apparuit, quadringentos mihi quidem aureos misit, quo facto inuidiam cumulo adauxit, qua me hij egregij generosiq; medici prosequuntur, cum me laudibus commendare non desisteret. Quid quod ipse etiam quemadmodum & Seuerus Marcū aurelium imperatorem, qui sub id tempus Romæ agebat, de meis rebus certiozem facere promptus erat. Nam Lucius ab urbe peregre profectus erat propter Parthicum bellum à Bologeso excitatum. Ego autem cum eorum studium cõspexissem, ueritus ne si illi quidpiam facere præuenissent, à reditu in patriam Asiam prohiberer, admonui, ut ad breue tempus continerent. Ego namq; dixi me illis tempus dicturum, quando hoc mihi fieri uelim. Igitur ubi seditionem compressam quicuisse cognoui, subito ex Romana urbe discessi, uidelicet prætextu quòd in Campaniam proficiscerer, uno famulo relicto, qui domestica seruaret, cui præcepi ut cum nauigium obseruasset, ex ijs quæ in Asiam soluerent, die quadam accersito quopiam ex ijs qui in Beburæ uico institoriam faciunt, uenditis quæ in domo erant, confestim egredere retur, & nauim inscendens in patriam proficisceretur, recta in Siciliam nauigans. Hæc quidem igitur paulo post gesta fuere, ego autem in Capuam profectus, illinc in Brundisium festinus iter direxi. Cum autem illuc peruenissem, decreui ut in prima naue quacumq; nactus essem, siue in Durachium, seu in Grætiâ solueret, mare transmitterem: ne quis forte uirorum ualde potentum, uel ipse etiam num imperator, cum nosset me tanquam fugitiuum exisse, milite misso in Romam reuerti cogeret. Ego quidem igitur ad hunc modum post diem alterâ in Castiopen nauigauî, Enim uero cum amici quos Romæ reliqueram, me quærent, famulumque quem domi relicto offenderunt, interrogassent, ubi nam agerem, ubi audierunt quòd in Campania commorarer, imprimis quidem quòd est factum suspicari ceperunt, procedente autem tempore cum nec me, nec meum hominem in Roma conspexissent, fecisse me, quæ ab initio prædixeram, cognouerunt. & uix tunc omnes persuasi sunt, qui prius persuaderi non poterant, mihi re uera in animo datum esse, Romam relinquere, & nõ falso, sed ueraciter hoc dicebam. Porro non multo post tempore exacto, cum Lucius reuersus esset, rursusque belli alterius, quòd aduersus Germanos debellatum est, principium constitisset, agitatumq; esset sermone factò, de ijs qui operibus, non uerbis, tum medicam facultatem, tum philosophiam ostentarent, non pauci eorum qui circa eos aderat, me talem existere nominarunt. Ergo cum iam ab urbe extra egressi fuissent, ut bellum gererent, diffiniuissentque ut in alythia commorarentur per hymem, cum exercitum compararent, & simul in numerum colligerent, ad me miserunt iubentes, ut ad eos uenirem. Sed cum Lucius media bruma ad deos se recepisset, frater eius comportans in Romam corpus, & circa illud legitima fieri faciens, recta

iter in Germanos direxit iubens me ut eum sequerer. Sed enim cum bonus & perhumanus esset, ipsum (ut nosti) persuadere potui, ut Romæ me relinqueret. nam ocys breuique post rediturus erat. Ergo omni tempore quo ille peregre commoratus est, ego cum consuetæ malitiæ, tum medicorum, tum philosophorum qui in urbe agebant, probe memor essem, decreui ut ab ea interdum alias in alium locum me reciperem, in quo filius eius Commodus se contineret, qui sub Pytholao educabatur, qui ab ipso imperatore Antonino mandata acceperat, ut me ad pueri curationem (si quando morbo corriperetur) uocitaret. Porro cum præter omnium expectationem ipse in bello Germanico subinde moraretur, per hoc totum tempus tum philosophicas, tum medicas commentationes multas conscripsi, quas amicis postulantibus tradidi, rege in Romam reuerso, cum apud illos solos eas futuras sperassem. Nam si indignis eas tradendas fore rescuisssem, utique nec illis unquam tradidisssem. Indignos autem uoco eos, qui animam prauæ affectam habentes, non ut discant quidpiam ad lectionem se conferunt, sed ut aliqua ex ipsis cauillari, & præstringere possint. In ijs igitur libris omnis consideratio tum prænotionis quæ per pulsus habetur, tum uero aliorum signorum quæ ad præsagia pertinent, scripta est. Ergo prænotionem quam in altero ex Quintialij filijs feci, si quidem tu ex qua nam comtemplatione facta est, discere uelis, facilis utique & conspicua nimis tibi erit, cum cõmentarios de iudicationibus legeris, præter hoc quod a pueris, tum in Geometria, tum in dialectica ingenium exercuisti. Plærisque autem ijs medicis qui sese ut in operibus artis exercerent, nullam curam fecerunt: in calliditatem autem cõuersi, artem potius qua dolis, & uafrijs agerent, exercuerunt, impossibile est, ut quidpiam eorum quæ scripta sunt, uel audiant, uel intelligant. Sextus igitur adeo acutissimo morbo laborare cepit, ut septimam sine iudicio transmittere non posset. Quæ nam autem huius ipsius præfinitio sit, per commentaria de iudicatione scriptum est. In quibus et iam illud exposui, quod sepiuscule iudicatio ante prærumptur, diem nequaquam expectans in qua fideliter morbus decernatur. Hoc autem Sexto contingere posse quarta die cognoui, ut Pytholao cubiculario roganti, ut de futuris responderem, hoc ipsum prædixisssem. Hic enim cum de me quod pleraque quæ sapientissimi medici impossibilia esse putabant, prænuntiaisssem, periculum fecisset, ideo me rogare cepit. Igitur ipsi ita subinde ridibundus respondi, quod ultra septimum diem morbus amplius procedere non posset, quin sexta uel septima omnino die iudicandus esset. Quod si in sexta iudicium accepisset, eum subinde reuersurum, si autem septimanus decerneretur, firmum iudicium habiturum, omnino autem persudorem morbum fore decernendum. Porro postquam sexto die ita iudicatus est, quemadmodum prædixeram: Sextus cum extreme contentiosus esset, ut me

GALENILIB. DE PRÆNOSCENDO.

falsum redargueret, si morbus non rediret, per singulos dies lauabatur, nec uinum bibere, nec quidpiam ingerere uoluit præter ptissanæ cremorem, uel ipsam ptissanam per se, uel cum micis panis. sepiuscule autem cum ipse panem aqua conspersisset, hoc solo contentus erat. Hæc cum usq; ad diem duodecimam fecisset, in ea meam prænotationem uicisse se gloriabatur. tertiadecima autem die, uini aquosi modicam quandam degustatiunculam bibit, cum hoc uero totã uictus rationem priori modico pleniorrem fecit, ut tamen adhuc tenuis uictus seruaretur. Sed enim sequenti die quæ à primo decubitu decima quarta agebatur, cum febrile cepisset, iussit ut nullus eius rei me certiore faceret, cum febrem uehementem minime gentium futuram arbitraretur, & quod ultra unam diem non extendenda esset. Enimvero cum procedente die semper & magis febris uires assumeret, Claudius Seuerus cum in suam ipsius domum, quæ illius ædibus erat proxima, reuersus esset, cum eum febre correptum audiuisset, ubi illum uehementer febricitantem offendit, imprimis quidem rogauit, quamnã sententiam ego de principio febris, quæ nunc ipsi contigiisset, habere uiderer. Ut autem ab eo quod erat uerum edoctus est, quod scilicet contendendi studio me certiore non fecisset, quendam propere famulum ad me destinauit: ut ad inuisendum Sextum pergerem, & post hoc ad ipsum deuenirem, ijs factis me subinde rogare cepit, quid nã mihi de subuersione morbi uideretur, hoc igitur ipsi responsum dedi, quod scilicet Sexto prædixeram: q; post tres dies hæc inuasio soluenda foret, cum in ijs febris abũ de calida fieret, deinde septima post decimam die à principio iudicatum iri deberet. Sextus igitur cum suauiter nimis futuram in breui morbi solutionem audiuisset, propte mihi fidem adhibuit (nam quod quisque uidelicet cupit uehementer, hoc etiam libenter fieri debere opinatur) Seuerus autem quod quidem in eo quod Sextum à morbo incolumen euasurũ fore dicerem, nõ fallerer mea opinione, mihi credidit, quod autem ad diem pertinet, in qua exacte & perfecte à morbo liber euasurus esset, nequaquã fidem adhibuit, difficile nimis esse arbitratus, si absq; hoc quod uel sequentem diem operirer, quidpiam certum de ijs quæ in quarta die futura essent, pronunciaissem. Porro cum ita animo affectus esset, profundo mane in domum Sexti famulum qui post futuram uisitationem me obseruatum ad ipsum duceret, dimisit: ubi postq; Sextum inuisissem, ad ipsum sum profectus. aduersaberis (inquit) illis quæ heri eadem die dixisti, uel in eisdem perstabis. Enimvero cum multo amplius quam heri eadem pronunciare, & sentire me dicerẽ, post prandium rursus me uocatum iterum rogauit, si de iudicatione Sexto futura constanter persuasus essem, igitur à me audiuit, quod nũc magis quam heri, hoc illi certo affirmare possim. Cum autem ab illo iterum inquisitus essem, utrum cum ijs quæ prædixeram, eandem sententiam tuerer, uel quidpiam di-

Etorum

Etorum abrogarem, à me audiuit quòd nihil quidem illorum mouerem, sed adeo
 quidpiam prædictis apponere uellem. Ille autem rursus subinde rogare me ce-
 pit: quid nam hoc est, audiuit autem quòd cum decimasextima dies præterisset,
 sudor circiter ferme horam noctis secundam incepturus esset. Num igitur (dixit)
 hæc etiam Pytholao dixisti? ego autem tum ipsi me dixisse retuli, tum uero illum
 persuasum esse, quòd nec in prædictione, nec in curatione falli deberem. Omnino
 igitur (dixit) Pytholao imperatorem hac de re certiore fecerit, forte (inquam)
 hic dixit, mihi autem nulla cura est de gloria, quæ pro ijs rebus mihi debetur.
 Non enim circumcursitare soleo, meas tum prædictiones, tum curationes præ-
 dicans, ut maiori odio tum medici, tum philosophi me prosequantur, cum ue-
 neficum & diuinaculum me appellent, & alios id genus contra me in uul-
 gus rumusclos spargant. Vobis autem amicis quicumque ob horum imperiti-
 am, medicam artem despectui habuistis, artem dignam tum apolline, tum
 asclepio ostendo, cum eam hij medici iniuria afficiant. Quemadmodum phi-
 losophi probro philosophiam inurunt, qui cum nullo ex uulgo melius uiuant,
 seipsos nomine philosophiæ honesto nominare sustinent. Hæc igitur ego tunc
 Seuero dixi: tu autem ô Epigenes probe malignitatem medicorum ferme om-
 nium nouisti, qui palam me aberrare deprecabantur, adeo ut per totum diem
 mitterent, qui cognoscerent, ut ipsis quòd futurum esset, denuntiarent. Non enim
 rescuerant quòd Seuero & Pytholao crepusculo uespertino futurum principium
 iudicationis prædixissem. Postquam autem circa horam septimam Sextum
 noua accessione correptum audierunt, ridibundi, & ut qui gaudium continere non
 possent, omnibus obuijs (adeo ut cauillis non abstinerent) cum conuicio dicebant,
 quòd admirabilis Galeni diuinatio in contrarium euasisset. Porro cum morbi iudi-
 catio ut priori die prædixeram, sub uesperam contigisset, omnes pudore suffu-
 si gradum retro tulerunt, atque hæc quidem cum nihil mirabile prædictio conti-
 nuisset ut tibi exposui, tum per commentaria à me in primum de morbis uulgari-
 bus conscripta, tum etiam per tractationem quam de crisiibus edidi. Hij igitur
 medici non solum quæ ueteres scripserunt, ignorant, sed nec dies post septimam
 numerare nouerunt, & maxime si æger sine febre factus rursus ex reuersione fe-
 bricitat, tamen si ab Hippocrate in Epidemiarum libris omnes dies in singulis morbis
 usq; ad extremam solutionem scripti habeantur, quamuis non solum decimaquarta die,
 sed etiã sexagesima, uel octagesima solutio fieri contingat. Hæc igitur prædictio
 tãetsi mirabilis plerisque medicis apparuit, nõ tamen talis reuera fuit, ut nec curatio

Commodi filij eius cum cognitione præsentium à me facta, cum ille peregre profectus ageret. Mirabilis autem re uera prædictio fuit, quæ nunc in ipso rege contigit, cum ipse & omnes medici quicumque cum eo peregre profecti sunt, quandam inuasionem febrilem incepisse secunda & tertia die, mane & circa octauam horam opinarentur: sed omnes in hoc decepti fuissent. Enimvero priori die amarum medicamentum quod ex aloë conficitur, sub primam diei horam acceperat, deinde uero theriacã ut singulis diebus ingerere solebat, etiamnũ circa horã fere sextam accepit. Deinde autem circa occasus solis tum lauit, tum modicum quid de cibo assumpsit, sed per totam noctem torminibus factis simul cum euacuatione per infernam aluum, ut propter hoc ipse febricitare cepisset: medici qui circa eum aderant, ubi eum inspexissent, imprimis quidem quiescere præceperunt, deinde uero sorbitione quadam data ad horam nonam aluerunt. Ego autem post hæc sum uocatus, ut ipse etiam una cum alijs medicis in regia cubarem. Venit enim quidam lucernis tum primo accensis, qui me uocaret subinde, ut ad imperatorem proficiscerer. Igitur cum tres medici essent, qui mane summo & circa auroram eum inuississent, pulsusque tetigissent, omnes inuasionis principium fieri iudicauerunt. ast ego taciturnus silentio stabam, quod cum rex conspicatus esset, me subinde intuens rogauit, cur cum alij tetigissent: ego solus nõ tangerem, tunc igitur ipse ad hunc modum respondi. Cum bis iam hij pulsus explorauerint, qui forte iam in peregrinatione, quam ipsi tecum susceperunt, periculo ipso proprietatem tuorum pulsuum cognouerunt, magis eos præsentem affectionem, quæ nunc te præmit cognituros spero. Porro cum ego hæc dixissem, & ipsum me etiam contingere præcepisset, ut mihi pulsus præter cõmunem totius tum naturæ, tum ætatis modũ abesse apparuerunt ab eo pulsus qui principium inuasionis significare uideretur, inuasionem quidem nullam febris adesse pronunciaui, urgeri autem comprimique uentriculum eius ab assumpta alimonia, quæ ante excretionem in pituitam conuerteretur. Cũ autẽ dignotio subinde regi arrisisset, ita ut illi laude digna uideretur, ter deinceps dicens, hoc ipsum est, hoc ipsum est, hoc ipsum (quod dixisti) est: à frigidiori namque cibo me grauatum sentio, rogauit quid nã subinde facere oporteat. Tum igitur ego illi quæ cognoscebã respõdi, atq; ita ipsum sum allocutus, q; si quis alius esset, qui ad hũc modũ afficeretur, ipsi utiq; uinũ (quẽadmodũ cõsueui) pipere insperso epotãdũ dedisẽ. In uobis autẽ regibus, cũ tutissimis præsidijs medici uti cõsueuerint, nardino unguẽto calido lanã cõspersã, super uẽtriculi os imponere abũde est. Enimvero cũ ille etiã nũ alias hoc i more sibi positũ esse dixisset, ut si quãdo de uẽtriculo cõquereretur, unguẽtũ nardinũ purpureis uelleribus calidũ susceptũ imponeret, mox Pytholao hoc

ut faceret præcepit, & nos dimitteret. Porro cum unguentum impositum esset, & pedes calefacti fuissent ab ijs qui calidis manibus confricabant, uinum Sabinum petiuit, & pipere insperso potauit, Pytholaoq; dixit, quod unum dumtaxat medicum haberet, & hunc ualde ingenuum, perpetuoque (ut ipse tu quoque probe nosti) super me dicere perstitit, quod medicorum primus ego quidem essem: philosophorum uero solus. Quam plurimos namque non solum auaritiæ obnoxios, sed etiam contentiosos, & ambitionis studio laborantes, & inuidos, & malignos, peruersique moris expertus fuerat. Ergo (quod dixi mox) hac uisitatione nullam aliam magis admirandam equidem mihi contigisse arbitror. Nam cum omnibus qui optime artem quæ circa pulsus uersatur, exercuerunt, quæsitum esset, (quorum sane unus archigenes fuit) quòdnam esset inuasionis peculiare signum, cum nonnulli in principio contractionis arteriæ inuentum iri: quidam autem nequaquam in totum contractionem sensu percipi posse dictarent. Ego egregia quadam felicitate usus (quid enim aliud quispiam per superos dicat?) cum tactum maxime sensilem, ut uel minimas in pulsibus differentias persentire posset, sortitus essem: in tantum nonnullos medicos delinquere sum expertus, ut cum illi quosdam inuasionem corripere incipientes, in balneas lotum mitterent, uel nutriri, cibumque assumere iuberent, ego prohibuerim. Igitur cum perpetuo de me ipso periculum fecissem, quod principium inuasionis exacte cognoscerem: præcipiti quadam, & forte temeraria confidentia, sed tamen regi constanter nimis, quam primum ipsius pulsus tetigi, contrariam assertionem & pronuntiationem facere sum ausus, tum ab ea quam ipse ex se ipso opinabatur, tum uero à medicis audierat. Iam uero illud quod in Commodo accidit, maximam admirationem continere aiunt, sed enim re uera longo interuallo hoc factò inferius est. Nam cum ipse à palestra antequam cibos assumeret, uenisset, sub octauam ferme horam febris abunde calida hunc inuasit. Enimvero cum ego pulsus tetigissem, quod particula aliqua inflammatione obsessa esset apparuit. Hæc cum Pytholæus audiuisset, mirari se dixit, si tonsillarum inflammatio, pueri pulsus alterare, & peruertere posset, cum nulla alia eius particula inflammatione affecta esset. Hoc dicto illi os apperires ut inspiceret iubet. Cū autem asperæ & nimis rubentes apparuissent, quāuis nō magnam molē inflāmatio haberet, rogavi quisuā esset, qui medicamēto stomachico, id est ori medendo accommodato, cui uehemētior (quā puerō cōpeteret) astrictio inesset, inflāmatōnē perfricasset. Enimvero cū seipsū esse profiteretur, qui medicamēto quod ex melle & cæra cōficitur, perfrictionē molitus esset, eū ut ad mulsā in quā rosæ coctæ essent transitum faceret, admonui, & ut hoc solo tum per noctem, tum

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

per diem sequentem totum sepius simul cum nocte uteretur. Proinde cum inflammatio diluculo tertia die cessauisset, parum abfuit, quin puer sine febre esse uideretur. Ergo Pytholao persuasi, ut eum in balneum cubiculo proximum introduceret, deinde non multo post aqua ex folio uteretur, ita ut sane alia particula aquis irrigaretur: solum autem caput conspergeretur. igitur cum ipse iam opipare pransus esset, post ientaculum circa horam tertiam ania Faustina maxima sanguinis necessitudine imperatori iuncta affuit excusans quod morbum duobus iam diebus exactis non resciaisset, quodque biduo eum non uidisset, hesternam enim die post prandium se de febre qua illum corripuit, certiolem factam asseruit, alioquin conspicuum esse addidit, quod octauam horam transmittere deberemus, in qua inuasisset accessio. Igitur Pytholao ridicundus quo pacto (inquit) non Thesalicam illam diatriton transmittere debemus? sed enim hic Galenus (ait) cum eum mane inuasisset, exiguum quid ipsum febricitare retulit, tum ut rursus sub uesperam lauaretur: precepit, tum uero ut cenam acciperet, qualem cum integra ualitudine fruitur, cenare solet. Hæc cum Faustina audiuisset, exiguo illic tempore morata, medicum quendam ex methodicis qui eam assectabantur, apprehensa manu secum simul eduxit, atque una cum ioco illudens ait. Galenum hunc nosti, quod non uerbis, sed operibus uobis methodicis aduersetur. Multoties enim plerosque febrili inuasionem capi incipientes, tum lauit, tum illis uinum bibendum exhibuit, ita ut nonnullos in prima die, aliquos in tertia ad consueta munia obeunda remisit, in qua omnes uos cum primis duabus diebus in inedia contineri ægros iubeatis: ut suspectas horas lecto decumbentes transmittant suadetis. Et nunc igitur dixit scientiam firmitudinem monstrauit in puero regio, qui cum peregre profecto patre in primis duabus diebus uehementer febre correptus fuisset, (ut etiam uos hesternam die audiuisstis) tertia die nequaquam octauam horam transmittere sustinens (quæadmodum uos censetis) mox tum lauit, tum cibum dedit, aluitque, adeo ut Pytholao eius alumnus, cum circa talia diligentissimus, & maxime exactus esse soleat, ut timiditatem diligentiam eius nimiam quispiam subinde nuncupare possit, quia de uiri arte periculum sepius ante fecisset, sit persuasus: ut ante suspectam horam tum lotum duceret, tum aleret. Ea igitur talia dicebat, cum usque ad uehiculum interim progredere. ego autem cum illa iam lecticam inscendere uellet, cum ibi ab ea discederem, hoc solum dumtaxat uerbum retuli. Fecisti ut multo magis quam prius me medici odio haberent. Proinde cum discessissem: Pytholao narraui, quod propter tales medicos nuperrimus aliquas tractationes scripsissem, unam quidem circa differentias febrium, alias autem de decretorijs diebus, & tertiã de crisi bus

in quibus commentarijs omnem cōsiderationem Hippocratem scripsisse à me expositum est, qua si quis utatur, quæ circa infirmos futura sunt, præ sagire possit. Hij autem adeo obtuso ingenio sunt præditi, ut nec cum mea enarratione ea discere possint. Tu enim ipse Epigenes charissime ea omnia à me scripta (de quibus me prædicem conspexisti) ab Hippocrate dicta esse, me demonstrasse cognoscis. Nam illis (præter ea quæ ille scripsit) solam tractationem quæ circa pulsum noticiam incumbit: apposui, circa quam solam non elaborasse dignoscitur. quemadmodum qui post eum secuti sunt, cum alius aliud quid apposuisset, usque ad nostrum tempus exornarunt. Quippe tum cognitio qua exacte dignotio affectionum corporis habeatur, tum prænotio eorum quæ futura sunt, quin & quod te præ sente gestum est, quando de uenæ sectione aliqui ex numero eorum qui Romæ primarium locum obtinent considerabant, per ea commentaria quæ edidi, ab Hippocrate absolutissime demonstrata ostenduntur. Quintam enim diem morbi iuuenis agebat, enimvero uenæ sectionis præsidium omissum utique esse uidebatur, cum ut in principio circa secundam uel tertiam, uel omnino ipsam diem quartam usurparetur: sane indigeret morbus. Deinde quoniam nec anni tempestas, nec ætas laborantis, sicut nec uitalis facultatis imbecillitas, nec uictus exactus ante quam morbo succubisset, contrariam indicationem faciebant, sed omnia quæ uenam secandam esse indicabāt, sibi inuicem mutuo stipulabantur: medici ut sanguis mitteretur consuluerunt, cum alioquin recta saperent. Ego autem cum omnia apparentia subinde signa ab Hippocrate dicta eorum quibus fluor sanguinis per nares futurus est, probe cōsiderassem, nō recte tum inquam ipsos sanguinis detractionem decreuisse, cum ad hoc ipsum natura deueniat, festinans excernere quod ipsam grauat: atque hoc cōfestim (tametsi minime nos moliamur) futurū. enimvero medici ubi hæc audiuisent, longe utique admirati sunt. Porro cum in lecto surrexisset æger, perinde ac si exilire uoluisset, rogatus quam ob causam saltu se è lecto proriperet, cum nihil mali subisset, rubrum sanguineumque serpentem, per laquearia domus reptantem, spiras giroque corporis trabentem, conspectum se pertimescere dixit, ne forte subinde sublapsus temere in ipsum deferretur, atq; idcirco locum fugere in quo decumbens iacebat. Hæc illo dicente alij quidem nihil hoc ad futurum sanguinis fluorem cōferre sunt arbitrati. Ego autē cū exacte tū alia sane omnia perpēdisse, tū dextrā nasi partē usq; ad poma quæ eate nus obscurū ruborē habuisset, multo nūc rubētiorē, & insignē magis factā pernotassem, per narē dextrā sanguinis fluorē momento post futurū esse manifeste cognoui. Quocirca cuidā ex præsentibus famulis infirmi silētio præcepi, ut uasculū ex ijs quæ sanguinē suscipere utilia essent, sub uestē paratū haberet. Deinde cū sublata uoce medi

GALENI LIB. DE PRÆNOSCENDO.

cis omnibus ut audire possent: dixissem, quod si uel minimo temporis spatio spectare sustineret, hominem ex dextra nare sanguinem fundere animaduersuri essent: omnes cachinno oborto irriserunt, quod in sermone dextram narem apposuissem, tum (inquam) ego uel ambo sane fieri oportet, uel in utrisque omnino me deceptum iri necesse est, amborum enim prænotio sub artis consideratione continetur, tum quod ex naribus ægro sanguis defluxurus sit: tum uero quod ex nare dextra. Quapropter famulum qui uasculum tegebat admonui, ut diligenter ijs quæ fierent animu aduerneret, ut quamprimum sanguinem ex naso fundi conspiceret, curriculo accelerans uasculum supponeret. Vix dum finem dictis imposueram, cum simul cum dicto æger digitum cruentum, et sanguine conspersum extraxit, tum famulus festinus accurrens labrum ipsi supposuit, quo facto cum maximus clamor (ut nosti) subinde excitatus fuisset, medici quidem omnes terga uertentes effugerunt. Ego autem tibi cum me rogasses: ex Hippocratis dictis edoctus: omnem rationem præ sagij exposui. Quidquod hoc etiamnum auctario me apposuisse memini: quæ uehemetem futurum sanguinis fluorem sperarem. nam naturæ impetus ualidus est: tum morbus (inquam) incoctus perstat, enim uero ad tales causas immodicæ euacuationes sequi consueuerunt. Quamobrem cum tantillum temporis iuxta ægrum assidere ex re magis esse arbitratus essem: meum puerum misi, ut cucurbitulam magnam afferret, ita ut a plerisque non foret conspectus. Quinetiam cum multus cruor in uase collectus esset, alio petito sanguinem excepi, et cum pondus quattuor librarum cum dimidia sanguinis iam profluxisse uidissem: tum ægrum resupino habitu constitui: tum ut frigidam poscam naso resorberet: iussi, nec non fronti spogiam ex mulsâ frigida madidam imposui, tum uero mox artus, manusque, et pedes uinculis probe ligauit. Proinde cum hæc nihil exegissent: cucurbitulam medicam sub dextris præcordijs subijciens confestim sanguinis fluorem contempsi, quod ipsum etiam ex Hippocratis arte profectum esse liquido a me tibi expositum est. Quapropter tum hæc, tum alia omnia quæcunque per artis opera monstraui: ob hoc a me scripta sunt. Namque et rigorem futurum quo pacto præcognoscere liceat scripsi, et uentris effluxionem, et uomitum, et urinarum multitudinem immodicam, et retentionem, tum sudores, et abscessus trans aures futuros, tum apostemata, et insaniam, et profundam in somnum delationem, et omnia alia symptomata quæ ut signa, uel ut causæ (cum iudicio finiri morbus debet) præcedere consueuerunt. Quidquod nonnulla (ut antea dixi) etiamnum aliquis ingenio fretus: et prouidus ex se ipso coniectura satis assequi possit, quæ ad modum ego tum in Boethi filio conieci, tum uero amantem deprehendi, et famulum qui præformidine moerore confectus iacebat. Nuper (ut nosti) cum tale quid ego prædixissem, plerosque mentis excessu capi prænotio compulit. Dispens-

sator enim quidam qui sedulo omnia domini negotia curabat, adeo ut ea propter in honore haberetur, alijs eum medicis curantibus, septimanus per sudorem iudicatus est, postera die medici cum pulsum eius subinde deficientem inuenissent, malignam dispositionem in corpore clanculum latere existimauerunt maximo errore decepti. Deinde cum una cum adolescentis hero ex domo foras se contulissent, forte fortuna mihi obuiam uenerunt, cumque tum praesentes, tum uero praeteritos omnes casus, qui circa aegrum contigissent: enarraissent, rogabant ut quid nam sibi uellet quod in pulsu praeter rationem accidit, docerentur. Ego proinde cum domum in proximo esse audirem, in qua eum decumbere tradebant, cum ipsis ingressus iuuenis pulsum tetigi. Nam in ipsa sensili affectione (ut saepe tibi dixi) plerique praestantes medici decipiuntur: ita ut magnum esse qui magnus pulsus non est arbitrentur. Quoadmodum interdum uelocem, qui non est uelox, uel tardum qui tardus non est: esse diffiniunt. Simili modo circa obscurorum, & uehementium, & durorum, & mollium pulsuum dignotionem plerumque delinquant, & magis adhuc in dignoscendis tum ordinatis & ordine carentibus, tum aequalibus & serie uacantibus, siue in cumulo, siue in unica arteriae distinctione consistant: quos propter ego quattuor libros de dignotione pulsuum scripsi, qui ad alios quattuor praecedunt, qui de causis in pulsibus inscribuntur: ijs namque ambabus tractationibus praenotio quae per pulsus fieri debet indiget, quae & ipsa in quattuor libris scripta continetur propterquam bina illa commentaria existunt. Porro cum inaequalitas quae in unico pulsu consistit, utilissima sit (ut demonstratum est) exercitio multo nimium & exacto eget ut dignoscatur, ut poterit multas differentias obtineat. Plerique enim ita afficiuntur, ut nec agere, uel sustinere (quae prius inculpate agebant) patientur, sed lecto se committant, & pannis stragulisque indigeant, ut inuoluantur, ex quibus qui hoc pacto sunt affecti: nonnulli uel per tres horas ipsam etiam num linguae locutionem fugiunt, & quidpiam loqui graue nimium utique sibi uidetur. Sed enim quando pulsus tum qui in unica actione, tum qui in plurimis ordine seipsos mutuo excipientibus, nihil praeter naturam aliud obtineat praeter hoc solum quod fit cum defectu, hoc tale accidens symptomaue a primo iam ortu generationis contractum esse cognoscere operae premium est. Hoc autem dignosci difficillimum est, quin potius impossibile, absque hoc quod omnes differentiae quae circa pulsus existunt, exacte sentiantur. Ergo cum hominem ad hunc modum se habere conspicatus essem: medicis consilium dedi, ut illum tuto pannis contactum perinde ut ualitudinarios curarent: qui a morbo resumuntur. Deinde quando iam domo procedat, & munia consueta obeat, tunc eos sane (si quidem eius pulsus contingere uellent) deficientes subinde inuenturos esse dixi, ut sub id temporis sese

haberent, merito: quippe cum hoc ipsi naturæ sponte, non ex quapiam morbida causa contigerit. Confestim igitur dictum cui minime fides adhibenda esset, crediderunt. Sed enim procedente tempore omnem pulsum illius defficietem in uno ictu, alias secundum alium numerum inuenerunt. posterius autem cum me offendissent, ut ex me audirent deprecati sunt, per quas potissimum notas iuuenis naturam talem esse deprehendissem. quibus ego tum quamprimis respondi, quod Isocratem rhetorem retulisse accepi, à quodam ex discipulis interrogatum, si trium annorum spacio sese in arte exercens: nunquid in tanto tempore de singulis propositis quæstionibus apte & ornate dicere posset, quemadmodum respondentem uidebat. Isocratem: ita namque adolescenti uirum respondisse tradunt. Te quidem ô puer quam maxime uellem: ut die una (quod rogitas) ediscere posses. Ipse autem (dixi) cum quamplurimis annis me exercuissem: talem mihi peritiam cõparauì, alioquin (inquã) omnes quæcunque præter naturam insunt in pulsibus differentias hoc libro perlecto facile uobis cognoscere licet, erat autem primus liber de pulsum differentijs omnibus cognoscendis. Quin etiam uiam, qua uos ipsos subinde exercere possitis quattuor libris à me traditam habetis, quos uobis accipere licet, ut scriptas in hoc libro differentias omnes adeo calleatis: ut ex ore eas rogati dicatis. Hoc igitur opus ô Epigænes dignissime medicæ prænotionis est, quæadmodum & quod ad accessionis inuasionem pertinet, quæ circa imperatorè facta fuisse uidebatur. Cætera quæ complures medicorum admirantur: nihil porro simile habent, quod cum ijs comparari possit. Sed enim propter multorum ignorantiam admiranda esse apparèt: nõ propter se ipsa, cum ijs qui legitime artis operam exercuerunt, haud quæquã difficilem prænotionem habeant.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS LIBER DE ER-
RORIBVS PETRI APPONENSIS
IN PROBLEMATIBVS ARI-
STOTELIS EXPONENDIS,

09

ad amicum præfatio.

VM MIHI LODOVICVS NO-
ster significasset utrique nostrum nõ uulgaris ami-
cus, te Aristotelis problemata præclaris princi-
pibus legenda suscepisse: placuit quo tibi rem gra-
tam faciã (quod maxime cupio) aliquos apponeu-
sis errores qui eos libros commētatus est, tibi præ-
senti epistola conscribere: ut minus uiri auctori-
tas quæ aliquibus imposturam facere posset: fal-
leret, & erroris ansam præberet, sed minus ei fi-
dei haberes: qui tam insigniter aberrarit, is enim
cum Aristotelem exponendũ sumpisset: non recte intellexit: nec quod promisit sa-
tis præstare potuit, tum antiquæ translationis uitio, tum quia Aristotelis breuiloquẽ
tiam consequi non cuiusuis est, sed difficile nimis & operosum. Quia uero tecum ui-
ro doctissimo mihi sermo est: cui uel breuis sermo sufficiat, atque etiam num occupa-
tissimo, quem longis uerborum ambagibus impedire & tenere non decet, ideo locum
dumtaxat significasse, & rem nutu atque digito (quod aiunt) indicasse sat erit.

Querit Aristoteles quarta problematum particula cur homo sui corporis pro-
portione plurimũ seminis emittat in concubitu, atq; id esse in causa ait quod minus ci-
bos conficiat, atque peruincat, quod uel satis foetor excrementorum indicat, quæ in
alijs animalibus nullius grauis sunt odoris, atque ideo magis de superfluo congerere,
quod coitibus excernatur: at conciliator putat ab Aristotele dici hominem minus
habere laboris in coquendo alimento, atque ideo contra omnem rationem astruit, ho-
minem melius alimoniam concoquere, cum experientia attestetur contrarium, nam
alia animantia cruda esitant, homo uel cõdimentis læditur.

In eadem particula Aristoteles quærit: cur homines qui habent ixias non sunt
generatiui. Quidam per ixias uarices intelligunt. Sunt quibus hoc non placeat,
quia multos uaricosos fieri dicãt, quibus multi fuerint liberi, ut apud Plutarchũ de

Mario legimus: nec uarices cur impediunt liberorum procreationem ullam rationem esse. Ego etsi sciam hos posse deffendi, cum tradat Hippocra. pueros & mulieres ante usum uenerorum, & spadones non capi podagrīs: similisque hic aliqua ratio afferri possit, ut scilicet dicamus in causa esse: quia semen alio conuertatur: magis tamen eorum sententiæ accedo: qui dicunt ixias esse malum in quo genitura ad lumbos, & renum partes atque spinam transferatur. interpret ischiadicos intelligit, hoc est eos qui coxendice laborant. quo nihil absurdius intelligi potuit.

Rogat Aristoteles in eadem (ni fallor) sectione cur homini uni oculi deprauentur, atque exinde id fieri uult: quia solus morbo comitali, qui quidem oculos male afficit, atque peruertit, in puerili ætate corripitur: quo tempore infantibus oculi depruari solent ob patiendi promptitudinem. Noster putat causam quia homo ægritudinibus calidis & urentibus assumatur: quæ pinguitudinem & adipem oculorum colliquesciant. Peruersa & ab Aristotele aliena interpretatio, atque etiam falsa (ut opinor) nam oculi pituita, defluxionibus à capite, de stillationibus, lachrymis tentari & infestari consueuerunt, à siccitatibus non æque nocentur: cum suapte sponte sint humentiores.

Rursus perquirat philosophus cur decubitus supra uentrem ad coquendos cibos sit potior. atque respondet sic calefieri & foueri uentriculum, ut melius concoquat & flatibus locum quò subeant præstari, qui (si retineantur) coctiones impediunt: unde tubercula (inquit) & uarices, & reliqui id genus abscessus salubriores sunt quicunque conceptaculum habeant: quo recepti flatus minus molestant: interpret se Aristotelem non intellexisse omnibus fidem facit, qui in eius commentaria inciderrint. Quo in loco nec mihi Gaza satisfacit: qui sic uertit. Quamobrè uarices & reliqui abscessus magis iuuant. & cætera, sed perperam. nõ enim Aristoteles tumores illos atque moles iuuare scripsit, quis enim morbis iuuatur? sed sana, & salubria intelligi uoluit, minusque mala quàm si per corpus flatus dispergerentur.

Duodecima particula stagirites causam inuestigat qua fiat ut rosæ quæ habent umbilicum asperum: hoc est pediculum illum & ueluti basim cui innititur: sunt cæteris odoratiores: & maiori flagrantia commendabiles: quàm quibus glaber sit, & nullis spinulis obsitus: quo in loco uidere est, quàm ridiculo atque oscitanter sensum Aristotelis acceperit: qui sese eius interpretem profitetur. Cur (inquit) homines quorum umbilicus asper est: melius olfactent rosas: õ subtilè & encomio dignam expositionem, imo uero ridiculam, & peruersam, atque fustis promerentem: quæ tantum sibi placet: ut etiam quot natos quis sit habiturus, ex umbilico dignosci posse credat. Verum enim uero qua nam ratione õ optime hoc scire potuisti? An sci-

licet hominum tu uentres pertentas: atque manibus palpandos iubes, ut sic umbilicus subasper ne, an leuior sit, dignoscas. Sed scio quid uirum fefellit: putauit scilicet cum umbilicum audiuit, ad hominum umbilicos uocem fore referendam: nec scire potuit, nedum hominis: sed & telluris, & orbis, & libri ac denique cuiuscunque rei medium umbilicum uocari, & etiã regiones aliquas à poetis dici umbilicosas. Sed uenia danda quia minus frequens in bonis auctoribus erat.

Pari errore egregius interpres in Aristotelis perpulchro quodam alio exponendo problemate falsus est. percunctatur enim philosophus cur sit, quod animantia quæ manuum scissuras per totum habent porrectas: sint uitæ longioris, quo in loco elegantissimus, & curiosissimus naturæ perscrutator sentit illa animantia uiuaciora esse: quæ magis sunt dearticulata, & maiorem obtinent particularum organizationem & distinctionem: atque eam ob rem hominem idē animal longeuum appellat: quia (ut quodam loco recenset) sit summe compositus, & postremus eorum quæ possunt componi. anseres contra & anates, & quæ manus non habent distentas & diuisas in digitos, sed compaginatæ, & in unam connexionem complicatas, quin & homines si qui nascantur digitis connexis, sibi que adhærescentibus, breuiori tempore uitam extendere. Interpres problema de lineis per manus productis dici credit, atque ex philosopho chiromanticum nobis Aristotelem facit, qui (puto) eas irriserit semper uanitates, & histrionum circulatorumque commenta existimauit, ut qui nunquã cum tot scripserit, huiusce rei mentionem fecisse reperiatur, quam si uel assis faceret, aliquando commemorasset. Noster autē subtilissimus interpres, cum Aristoteles de diuisione manuum fuerit locutus: etiam ex illis delineationibus fata & annos uitæ existimat posse præuideri. Verum nullos bonos habet ista professio auctores: nullisque rationibus ista dogmata fundantur. Ignauissimi quidam dumtaxat, & omnium bonarum litterarum inexpertissimi, lucri cupiditate moti: quo ars maiori in prætio foret, si præceptis ista continerentur: talia scriptis prodere nugamenta sunt ausi, quos sepiissime si deprehendere uelis, mentitos offēdes: dum nunquam non aliter contingit: quàm uanissimi isti diuinaculi futura prædixerant. Et nunc tantum non quidam profugi atque patria extorres (qui sese Aegyptios appellant) hanc uanitatem profitentur: quo sibi miserum faciant, & comparent lucellum.

Vigesima (ni me animus fallit) problematum sectione Aristoteles quærit, cur ruta in arbore ficu consita: lætior & auctior proueniat, quod & Theophrastus, & qui materiam medicam conscribunt, memoriæ prodiderunt. Interpres non quæ in stipite uel ramis ficulneæ inseratur: sed iuxta satam eam esse quæ felicius

ANTONII LODOVICI.

enascatur, intelligit. Rursus perquirat philosophus, cur ruta ad ueneficia & fascinum pellendum ualeat, & incantationes pellere credatur: atque ideo sic fieri existimat, quia qui fascinari se arbitrantur: ut non nisi prægustatos cibos assumant: & omnia suspicantur, multum de spiritu flatuoso una cum esca conuellant: qui à ruta discutatur, unde & ciborum faciat appetentias: & suspicionem ex animo tollat, ut nihil mali subesse suspicentur: & melius concoquant. at interpres quam labitur? qui rutam ab Aristotele odiosam pharmaciam dici putat: atque ei falso tribuit, quod fastidia efficiat, & abominationem, cum tamen dissipet, & discutiat flatum, & tormina sedet, & hac præsumpta innocentius homines cibis utantur: discusso scilicet atque digesto omni eo quod nocere posset, & præmandi eam auctores iubeant: ne crapula, & uini plurimus haustus noceat. Sic apponensis herbam salutarem adeo, ut in prouerbiū abierit, pro noxia propinat, & quæ de ea summus philosophus remedia attestatur: in uitium conuertit, deceptum eum quia ignorauit pharmaciam non solum pro solutorio medicamentum capi, sed & ueneficium signare apud Græcos, unde & pharmacis uenefica apud Lucianum, & Theocritus egloga qua pertrahi ab amica magicis præstigijs pastorem amatum qui aberat introducit, pharmaceutriam uocauit, quod Maro in alpheisibeo facit, atque id tam commune est apud Græcos ut passim sic usurpent.

Indagat præterea Aristoteles cur si quis cucumeres sub terra defoderit, & panicum seu miliaceum semen radicibus circumoperiens fuderit, maiores euadant, & longiores. Interpres stercore sordidandas, & spargendas radices ex Aristotelis doctrina tradit, ego hæcenus neminem legi, qui stercore arbores, nedum pepones scripserit. Veteres etiam (quibus Homerus huiusce rationis colendi agros meminisse dicitur) nunquam fimo obducere arua præcipiunt, quo iactæ segetes uberius oriatur. Hesiodus rei rusticæ diligentissimus scriptor (quæ nostri sunt emulati) quibus copiosissime omnia quæ scire conueniat colonum, conscripserit, nunquam stercoreandam tellurē iubet, ut qui forsam putauerit, minus salubres esse fruges, quæ fimi pinguitudine alantur. Maluit fundi dominum potius fraudari quam uitam.

Ubi de uentis agit philosophus rogat, cur in archadia quæ regio excelsa est, & in edito loco posita, minus uenti frigidiores sint cum sudum est, sed cum nubila consistunt, tum frigora augetur: quo tempore aliæ solent tepescere, cum qua parte montium cacumina uenti perflant, ibi rigores esse soleant, affertque causam, quia halitus qui è tellure emergit, & eleuatur, frigeat suapte natura, quæ uenti propellentes, frigora quoque depellant, sed cum uentorum flatum quiescerint, & sileat cælum: & halitus illi non dissipati permanserunt, aera refrigerent. Interpres præterquam quod ex archadia

ista fl. falsa mo
sen legar.

IN PROBLEMAT. ARIST. 111

Cretam facit, ipse potius Cretensis: qui mentiri sic pergat, nec caelum, nec terram (quod aiunt) sua expone attingit, & toto (ut fertur) caelo aberrauit, prout si in eius expositiones incidas, ridebis.

Præcedente quoque problemate non minus ite fallitur, in quo quaerit philosophus, cur hyeme uentos nautis det terra secundos, marinos autem aduersos, per aestatem contra uentos à mari spirantes commodos experiantur, seuos autem qui à tellure perflant, quos apogæos Græci uocarunt, adducitque ad hoc propositum sententiã antiquorum quæ in uulgi ore tunc uersaretur. atque sic diluit quia in hyeme utgeat in mari calor: qui discutiatur flatus, quare aut nulli consistent, aut si flare pergant, magnū principium esse indicatur, unde uenti ualidissimi crumpant. Per aestatē uero terra calescit, mare autem frigidius tunc est, quam per hyemes sit, quare nulli ex tellure uenti procedent, aut forti principio cōsistente. Simili ratione qua dicunt medici febres senibus acutas nō contingere, quibus si capiantur, emori, atque neci dare manus. Vbi profecto satis mirari nequeo cur Aristotelis pronuntiationē non admodum difficilem (per Iouem) sensum obtinētē capere satis non potuit, quem si legas: ad cachinnos, & sannas (sat scio) moueberis, & compelleris.

Quarta particula qua philosophus de ueneris pertractat: non perferendos quoque errores noster commisit interpret, nā in quodam eiusce particulae problemate, in quo quaeritur, cur iuuenes ubi uenerem exercere incipiunt, grauē ex sese odorē emittant, quod hircire uocant. Interpret quia hircire quid esset ignorauit, quod ab Aristotele pronuntiatum est generaliter, ad inguinum fetorem, & alarum retulit. Est autem tam generalis apud Græcos, & Theophrastum præcipue ea uox, ut non solum de hominibus dicatur, sed ad plantas & herbas etiam transferatur tragos id est hircus nardo (ut Dioscorides ait) similis herba dicitur, quia uirosū hirci odorē referat. adolescentes tunc primū hircire dicuntur, cū primū ad annos uenerint pubertatis quibus cōcumbere posse incipiunt. Vites quoque & arbores hircorum uitium pati, hircireue asserunt (quod tragān Græci uocant) quādo frondibus folijsque potius, quā fructu luxuriant.

Sequenti problemate petit Aristoteles, cur aestate foeminae, uiri autē per hyemē ueneris sint appetētiore. Interpret multa de coluris circularis inepte philosophatur, cū nūquam philosophus colurorū meminert, sed Hesiodicum carmen adducat, quo loco de scolymo hoc est carduo quo tempore floreat, pertractat, ubi is eandem sententiam protulit.

Nec minori errore est deceptus in problemate quo quaeritur: cur spadones nō habeant ixias, hoc est uarices. nā coxendicis morbo nunquam laborare excedis testibus

Eunuchos dici ab Aristotele arbitratur, errandi ansam præbuit ixiæ uox in ischia temere librariorum uitio transmutata. Nam antiquus problematū uersor cū ixiæ crurum uarices apud Græcos significare ignoraret, nomen prout erat, reponens integrum reliquit legentibus: quærere quid essent.

Eadē particula quarta philosophus proponit cur qui robusti ualidiq; sunt, & multū colligunt de excremento seminali, si abstineāt à coitu grauius oleant, & in causa reditione quorūdā ait genituram ita male olere, ut piscium lauamētū, seu piscinarū ubi pisces lauantur graueolentiam uirus genitale redoleat. Vetus expositor pro gone, id est genitura seu semen, gynæ, id est fœmina in Græco exēplari uidetur habuisse, unde sic cōuertit. Quāobrē quibusdā uētosorum pisciū plynthrū olet mulier. Plynthrū Græca uox est, lauamētū seu locū ubi lauare cōsueuerūt, interpretari possis, quam intactam omisit. Pneumatici uero seu spirituosi quos uetus tralatio uentosos conuertit, ij sunt qui multo semine & spiritu flatuoso abundant, quales melancholici, quos Aristo. mulierosos esse diffiniuit. Totū autē illud uentosorū pisciū diiunctim & nō cōiunctim debet legi, ut sit sensus quibusdā qui flatibus abundant, geniturā olere aquā in qua loti sunt pisces. Sed cū apponēsis cōiūgat, debuit in præcelsū thronū conscēdēs, nos docere, quos uētosos pisces appellet ipse, cū nos nunquā hoc didicerimus. Nūquid edunt pisces bōbos & strepitus ut apes: & sub aqua existētes uētosos cient & tēpestates? Sed quid dicat deinde operæpretiū est uidere, adeo (inquit) quibusdā semine turgētibus corpus male exhalat, ut uentosorū pisciū mulier pessime nōnūquā exoleat, quo me uertā: aut quid primū carpā: quid uero postremū non habeo dicere, nā cū de uiris sermo ageretur: quorsum tā subitus fit iste transitus ad pisces: tanq; ab equis ad asinos (ut aiunt) aut cur non potius in fœminis uirorū exemplum dabatur accommodatius, quæ mephytes illas ex sese emittant. Nā mulier (ut Plautus inquit) tunc bene olet, quando non male olet. Deinde hoc ne fœminæ in mari patiūtur, & nō ipsi etiam mares: quos magis rationi cōsentaneum est peius olere, quod in uiris cōspicimus, qui humescūt, & calēt, ut qui multo sanguine abundant. Iam uero mulier latine & gynæ Græce nō nisi de homine dicūtur, nā Græci cū fœminas pisciū uel aliorum animalium significare uolunt, tōtbely, id est fœminam appellant, Plynthrum autem id est lauaturam quam redolent qui multo semine non excreto scatēt, uocem scilicet Græcā cum nō intellexisset, tripliciter exponit, uel pro publica, uel pro pollutione, uel pro polypode, ita ut triplex sensus litteræ reddatur. Primus unde (inquit) uētosorū pisciū fœmina: ut publica olet mulier. secundus iste. quāobrem uētosorū piscium fœmina polluta & cōspersa semine masculi male olet. tertius iste quapropter uētosorū piscium fœminæ, ut polypi grauius olēt. Hæc est ignorantie

foecunditas, hæ sunt graues huius expositiones: quas propter omnia uadimonia relin-
quas: & mare traijctas, sed nõ plus hũc uirũ urgeamus, nõ enim nobis propositũ est,
ex insectatione aliorũ: sed ex proprijs inuentis laudẽ et famã quærere, ne si nimis re-
prehensionibus insistamus, libidine carpendi, nõ ueritatis amore duci uideamur.

Sed attende q̄ ridicule (ne ruditer dixerim) decimæ particulæ problema pulcher-
rimũ deprauauerit, ut secũ animus cogitet, qua nã tandẽ ratione iste motus ad exposi-
tionẽ hãc tot scatẽ erroribus se cõuerterit. Quærit enim philosophus cur alij gran-
diori corporis statura, alij pumili & nani gignãtur, atq̄ respõdet q̄ quãdo ita loci
angustia & coarctatio hoc faciũt, ut scilicet uterus magis sit in latũ porrectus: q̄ in
altũ, lineæ q̄ rectæ in curuas flectantur: ita ut præmat, & subigat ipsos conceptus:
tunc pygmei oriũtur & procreantur, qui scilicet & profunditate, & latitudine pa-
rẽtũ constet, sed tamẽ omnino sint parui. Perinde ac facies in tabernis depictæ quæ
propter portarũ angustũ spatiũ, magnæ fieri nõ possũt, sed uidentur capite inclina-
to ingrediẽtes salutare. Et tãquã colũnarũ extremæ partes: quibus domus ipsæ fulci-
untur, quæ ut trabes & tabulata sustinere uideãtur: depresso uertice atque fastigio
figurari cõsueuerũt. Vnde & hac (inquit) ratione qui catulos, uel alia animalia mi-
nus magnitudine uolũt proficere: caueis angustis, cortibusq̄ educant, & includunt.
Superaddit philosophus q̄ quãdo nõ locus: sed inopia alimẽti in causa paruitatis est,
tunc etiã si paruos mẽbris, tamẽ debita proportione cõformatos generari, ita ut triũ
dimensionum una alteram nõ excedat, nec lati magis quã longi, aut immodice pro-
fundi & crassiusculi producantur. Nam duplices nanos conspicias: quosdam (qui si
præ grande caput, & latitudinem frontis, & amplam faciem attendas, & corporu-
lẽtiam, amplitudinemque membrorum) uiri uideri possint, cum tamen cubito inter-
dum non sint maiores, alios autem particulis, & mẽbris ita minutulis constare uide-
as: & prorata portione compactos: ut infantulos existimes: si annos non noueris:
aut frontem rugis contractam. atq̄ hos sic tales euadere ait philosophus, quod non
ut locus, ita & natura se habeat, sed iustis paribusque portionibus omnibus parti-
culis dispenset, atque distribuat alimenta. Huius uero generis esse inquit catulos.
Melitenses. Est Melite insula (ut auctor est Stephanus) inter Epirum & Ita-
liã, unde fuerint dicti. horum meminit & æsopus, & Lucianus in dialogo ubi agit
de philosophis qui diuitum domos precio sequuntur, cuius hic uerba apponam. Res
(inquit) ridicula omnino erat catulus extra uestem prospiciens parũ sub barbã, &
mingens sepius, & ululans, latransq̄ quid tenue tales enim sunt Melitenses, & lam-
bens interdum mentũ philosophi: & præcipue si aliquid de iure hesterni barbæ ad-
hærens remansisset. Plato quoque octauo de re publica canum meminit, quæ similes

ac dominæ euadant. Hos Melitenses catulos matronæ Romanæ alebant, ad lætitiā dumtaxat, ut pote qui caudam succutientes molliter blandirentur: & palpos obtruderent, manusque suauius lingerent, nec interim morderent, fouebant hos diuites foeminae (ut dicebā) & in sinu habere, atq; græmio solebāt, adeo ut interea in ulnis dominarū grauidæ parerent, non minus autem hos procurabant: & in delitijs habebāt, quā Romanī pusiones suos, quos delitias dominoū appellabant. Deniq; Melitæos hos catulos nullus cynas, sed cynidia diminutionis uocabulo nuncupat. Porro Melitæa catella de ijs dici adagio consuevit: qui genio indulgeāt, & delicatā uitam agant, erant autem nimis blanduli: & adulatoria quadā assentatione prædulces. Sermo etiam Milesius pro molli, & diffluente, uestisq; Milesia seu chlamys pro luxuriosa, & delicata, inhonestaq; accipitur. Deniq; paulo humanior est nullus qui Melitæos hos catulos apud auctores non legerit. Ignorabat sane humaniores litteras apponensis, qui Melitæos catulos id est militares interpretatur, quos milites scilicet soleant ad uenationes alere: quod cum legissem, euge (inquam) o facilitatem, o expositionem acutam quæ auro includi mereatur: o sagacem, subtilēq; interpretem qui talia cōminiscatur cōmenta: immo uero doleo uicem tuam Aristoteles: q; tui libri subtilissimi tales aut nō multū meliores interpretes habeāt: sortitiq; fuerint, nam (ut serio agā cū hoc uiro) quid cani cū balneo? quid rursus cū canibus militi cui semper mens est in armis? ego nescio quibus cū canibus ipse uenaretur: certe Aristotelis sententiā nō est uenatus. Parūq; præterea in uenationibus se exercitū demōstrat: cū catulos ad uenationem admittat: nam uenaticū canū genus: prægrandi corpore est, ut Aristo. refert, quales sunt molossi. Græci tria canū genera fecerūt: quosdā ichneutās uocāt: q; uestigia ferarū sagaciter odorētur: alios œcurōs, id est domesticos dicūt: seruādīs scilicet domibus aptos: tertios Melitæos quos domi uoluptatis causa nutriebāt. Notandum postremo est aliam esse Thaletis Milesij (qui primus ursam minorē inuenit) patriā Mileton: aliā autē insulā Meliten. Milesij enim à Phænicibus oriundi erant: & Miletos Phænicum colonia: ut Theon asserit in cōmētarijs super aratū. Melite autē (ut Stephanus auctor est) insula est inter Epiron & Italiā, unde illi canes dicti fuerunt.

Philosophus particula qua de ijs agit: quæ mathematicam disciplinam cōcernūt: interrogat quare linea de angulo ad angulum ducta sola dimetiens appelletur: atque assignat pro causa q; figuram nō corrūpat: quod aliæ lineæ faciunt. ego litterā affirmatiue lego, ut sit sensus: q; diameter figuram destruat. Nā tetragonū in duo trigona dispartitur, quod aliæ lineæ rectæ à latere ductæ in latus nō efficiunt. nam remanet semper figuræ genus quadratū. Vel sic intelligo figuram non corrumpi à diame

tro, quia qua anguli biant, iã diuisa quodã modo sũt. Sicut igitur nõ dicitur discer-
 pere carnes coquus: qui per articulos secat, nec chironomus culpatur, qui prius ossiũ
 iuncturas frangit, nec fores confringere qui aperit qua patet scissura. Sic nec linea du-
 cta per angulos oppositos figurã destruere debet putari: quia ea parte diuidit qua
 anguli interbiant, & ueluti debiscũt, & figura quodã modo aperiri uidetur. Vasa
 uero militaria (de quibus Arist. mētionē facti) fuisse opinor ex multis particulis cõ-
 stituta, & ferruminata: quæ disungi possent, & rursus (cũ usus posceret) cõnexæ
 poculi speciẽ præberent, sicuti nunc abacos, & mēsas: & sellulas faciunt artifices,
 & architecti, quibus ad uitandã sarcinã in itineribus lōgis utuntur, quãdo autẽ ad
 hospitũ uetum est, explicat singula: & iuncturis coaptat: & in proprijs armonijs
 coagmētat: cũ uero abeundũ est colligũt, & dirimũt cõpagem: inq; unum fascem cõ-
 ponũt, quo melius portari possint. De huius modi autẽ uasorũ genere quibus milites
 uterẽtur, apud nullũ idoneũ scriptorẽ hactenus me legisse memini: præterq; apud unũ
 Plutarchũ, qui in Lycurgo cothonis Laconici meminit. Potoriũ id erat uas quod
 ad militias multum probaretur: eo q; multos ambones, id est supereminentias & as-
 peritates, & uerrucas (ut ita dixerĩ) obtineret: quibus limus illis adhæresceret, &
 aqua percolaretur: adeo ut nitidissima, & limpida appareret: detẽta in illis eminen-
 tijs seu collibus omni alga quæ aquã turbidã uideri faceret. Posset etiã aliud esse lit-
 teræ sensus: ut scilicet diceretur figura nõ corrũpi a linea diagonali, quia adhuc bina
 utrinq; latera retinet: ex quibus uno in alterum ducto figura tota resultat. apponen-
 sis lineã per angulos protractã, figurã nõ corrumpere arbitratur: quia figurã uelu-
 ti copulet: & robur ei afferat, si ex angulo ad angulum oppositum ducatur. Vnde
 (inquit) in tectis domorum fabri trabẽ producunt ex angulo ad angulum, qua uelu-
 ti disinctos parietes cõnectãt, & stabilius opus effitiãt. Quin & auri (inquit) fu-
 sores in coronis regũ, aut deorum bracteas quasdam aureas, & fimbrias producũt
 ex diuersis partibus, quo neclãt opus firmissq; euadat. Hæc est apponensis expo-
 sitio quæ quãtum habeat erroris, nullus (opinor) dubitabit: nec putabit causam quam
 reddit, Aristotele dignam, qui fuerit totius matheseos peritissimus, ut omnibus
 dubium esse nõ potest qui illius libros linealibus demõstrationibus & mathematica
 doctrina refertos uel semel tantum lectitauerit.

Nec Theodori tralatio uitijs omnino caret. uigessimo problematum segmẽto philo-
 sophus disquirat cur ex radicibus, germimbusq; terræ hoies alia cruda deuorẽt: alia
 nisi coctione mollita non edant. Interpres latius ampliãuit: q; deceret. Cur (inquit)
 eorum quæ terra gignit: alia cocta, alia cruda in cibos ueniant, in quo non est ut quis
 cum excuset. Nõ enim omniũ quæ e tellure prodeũt: hominibus est alimētum: nec hoc

philosophus absolute enuntiauit, sed pro's tā phytā, hoc est ad plantas rem cōstrinxit, nec belleborum quis, aut agariciū: aut scāmoniū, aut castoreum, aut altercum, aut mandragoram, aut duris armatos aculeos & spinis carduos: & alias id genus noxias & lætales herbas: quas tellus alma educat: sed neq; aurū, atq; argētum, terræque metalla: uel arbores etiam ipsas quis crudas uel coctas esitat, sed herbarū, fruticiū, & radicū molles cauliculos: partim alia quidem (ut comedāt) hoīes coctura præmollunt, alia autē per assationem domant: alia nuper lecta, recenterque decerpta, absque ullo artis apparatu in epulas dulces accipiunt.

Quærit quoq; philosophus cur Pesa lacus lauare uestes & abstergere possit, cum dulciū aquarum fontes lauare sint nati: at amari latices abstergāt. Quo in loco uult non omne quod amarum sit, abstergere: sed id quod ceu quodam glutino uiscositate participat & coniunctum est, nāq; lentor adherere facit, at sapor amarus ingrediens per purgat: quod in illo ait lacu cōtingere. Interpres quod unius lacus proprium est, uniuersaliter accepit, quem rogemus, nunquid omnes lacus abstergere, & lauare sorditiem uestium putet: quod si dicat, negabunt protinus fullones (quibus in hac parte maior fides adhibenda est) uestesque in lacus coniectas sordidari: & maculis lutoque conspergi, uel deierando asseuerabunt.

Vigesima nona particula philosophorū maximus interrogat, cur in iudicijs cū sistitur reus: ad dextrā prætoris iudicis ue collocetur: duasq; affert rationes: alterā, ut fauoris aliquid parti inferiori tribuant, & ut reus quodam modo aduersario exaquetur, postremam quia rei ut plurimū cœuere consueuerunt, hoc est obiectis respondere: & inimicorum calumnijs qui illos accusant, & criminantur: quod melius facere poterunt, si reus ora teneat iudicis, & iudex uicissim pendētē lingua reum cōspexerit. Nāq; oculos, & aures, mentemque magis ad dexteram obuertere solemus, & nos etiam melioribus quos honore afficere uolumus, honoris causa dextrā in deambulationibus damus. & filius apud patrem æternū a dextris sedere iubetur, donec hostes in strata pedum ponantur: sed nihil horum apponensis animaduertit. Nulla enim cura est Hippoclidæ.

Non multo post philosophus petit cur maiore in laude ponatur, si quis hoībus uita functis opem ferat, quā uiuētibus, & rationem assignat, quia alteri tueri se possunt, alteri nequeunt refellere, nec redarguere quæ in illos quis inuidia motus falsa uel maledicta congeserit. Quamobrem antiqui manes sacros putabant, & nō minus nephas ab eo cōmitti qui mortuo maledixisset, q̄ qui diuos uiolasset, & cū mortuorum umbris non nisi laruas luctari aiebant, non autem homines. Et summo dedecore si quando Græci quēpiā afficere uellent, tymborychon appellabāt, hoc est qui

mortuorum thecas, & loculos, bustaque defoderent. Noster apponensis sic interpretatur. Cur magis cupimus diuitias cum consenuimus, nobis superesse: quam dum integram aetate agimus. Quid alij uel ipse cuperent ignoro, ego contra sentio, malim enim iuueni mihi opes quibus uterer, affatim superesse: seni uero non adeo has immodicas adesse mihi opes, ualde exoptem, quibus nec uti possem, & ingrato relinquerem haeredi, qui multis annis congesta nepotationibus exhauriret, atq; dissiparet. Unde lepidissimus Graecus poeta q; iuuenis fuisset pauper, senex autem esset diues effectus: edito epigrammate se omnium miserrimum exclamauit. Na quis me est (inquit) in omni sorte miserior? qui quando uti poteram, egebam: nunc quando uti non datur, opes affatim suppetunt. Seni (me quidem iudice) uinum & massa abunde sufficiunt, quae senem iubeant uel inuitum saltare. Naq; (ut parœmia ait) uiro senescenti maxilla pro baculo est, plurimique eorum senectâ aquilae peragunt: ut qui potu magis quamescis alatur. Iuuenibus utiles sunt opes ad res arduas gerendas: nam plerisque obstitit paupertas ne grandia aggredierentur: & multis ne emergeret, fuit in causa rei familiaris inopia, & angustia quae impedimentum attulit.

Non minus doctus Theodorus est lapsus in uertedo primo trigesimae particulae problemate, ut non iniuria hominem egregie doctum admiremur, q; tam infelicitate in ea parte se habuerit. Quærit enim sollertissimus naturae indagator, & interpret: cur omnes qui ingenio claruerunt, uel in administranda republica, uel pangendo carmine, uel legibus (quibus homines uiuant) cõdendis, præclari & præstantes fuerunt: atrabile laborauerint? profertq; mox exempla philosophus heroum illorum quos Graecia concelebrat, & multorum aliorum, ut ijs tanq; testimonijs uerû esse propositum ostendat. Et imprimis Herculem adducit: quem uitijs atræ bilis laborasse ex eo comprobatur, quia sacer morbus hoc est comitalis Herculanus ab eo dictus sit, & quod atræ huius bilis furijs agitatius natos interemerit (na talẽ quandã atræ bilis speciẽ etiam medici produit, quã farinã appellat, eo q; hoies feros & immanes faciat) & quia ante mortẽ ulceribus tetrũ per cutem erumpentibus: & pessima psora fuerit deturpatus, quae uitia ab atrabile ortum trahere certum est. Mox philosophus alios recenset quibus ulcera & pustulae ante obitũ in corpore simili modo effloruerint. Interpret quod ad Herculis liberos occisos attinet: & ulcerum eruptionem quae mortem præcessit (unde forte obiisse sit dictus induta tunica Nessi cõtauri intincta sanguine) ad hunc modum peruertit. Quin & puerorum mentis motio hoc indicat, & ulcerum eruptio, quae sepe numero mortem præcedere consueuit. in quo manifestius errauit, quam ut quis illi audeat ferre suppetias. Na quid de puerorum morbis inter medios heroas meminisse oportebat? aut quae nam aetas mi-

nus quam puerilis, atræ bilis uit ijs est obnoxia? uel nunquid etiam omne genus mor-
 talium ea ulcera infestant, aut saltem omnes atrabiliosos? Nos pueros crapulis,
 & satietatibus, & immodica plenitudine laborare interdum cognoscimus: morbos
 uero ab atra bile procedentes ætatis declinantis proprios esse: & omnium qui ex æta-
 te consistentiæ decrescere, & in ætatis autūnum uenire ceperunt, apponensis in eas se
 coniecit angustias: ut uix uocem suam audiat, misereberis homini: dum tam arte reli-
 gatum conspexeris: & in eos dilapsum laqueos: ut nullis se artibus explicare, & ex-
 pedire queat. Porro per ecstasis uocabulū (quo utitur Arist. dum de Herculis fu-
 rore in liberos agit, & Theodorus mentis motionem conuerit) nihil aliud uoluit si-
 gnificare q̄ ingentē quendam & rapidum animi impetum extra rationis metas: quo
 ille lymphaticus, & in rabiem actus, in filiorum necem prorupit. Sane quod de atra-
 bile scripsit etiam comprobat apud Gellium Phauorinus: qui melancholiam hæ-
 roicam affectionem appellauit, & quæ ueritates aliquando fortiter dicere faciat,
 non habita interim ratione aut temporis, aut modi, & melancholān Græci pro fu-
 rere, & insanire passim usurpant. Vidit hunc errorem Politianus ipse quoque in
 eo carpendus quod ab apponense libros problematum uersos fuisse fuerit opinatus,
 qui contra reclamatione: & interpretationes uarias adducit, nec interdum scit, quam eli-
 gere potius conueniat. Veteres huic malo sibi helleboro albo opitulabantur: quo
 Melāpus uates Præti regis filias furentes sanauit, unāq̄ illarū duxit in uxorem.
 Philosophus trigessimā tertiā sectione (qua de ijs quæ attinent ad nares prosequit-
 tur) postulat cur spongarij qui spōgotomi à Græcis dicuntur: hoc est spongiarum
 sectores: qui scilicet spongas in mari piscantur, quas nonnulli uiuere tradiderunt:
 q̄ dum secantur, uideantur retrahi. Petit inquam: cur ij aurium & narium extremas
 particulas crabris (ut ita dixerim) scarificationibus sibi dissecare soleant, atq̄ ideo
 putat, quia magis ita de aere cōuellere possint, quo nātes sub gurgite, & existētes sub
 aqua plurimum indigeant: atque ad eam rem lebetem inanem magno impetu in undas
 impelli, ne aqua subeat, ut deducat illis ad imum, spiritum quem trahant. Interpretes à
 uia regia declinauit, nec quicquam est consecutus: auribus namq̄; apponi debere spō-
 gas arbitratur à quibus frangātur. Et cū (ut Galenus refert undecimo de usu par-
 tiū) molles & chartilagosas ut flecti uutilū modo possint, aures industria opificis
 creauerit, atque concedentes, ut nec à casside ferrea, uel à galea quāuis nimium præ-
 merentur: patiantur, hic à molli spōgiarum adhæsu friari, & diuidi illas partes te-
 mere & incepte arbitratur. Quod ut aliquā habeat rationem, cur auribus applicari
 debeant: ne scilicet humor intus dilabatur, de naso certe dici non potest, cui si admo-
 ueantur, ne quidquā iuuare poterunt. Quin si ita uelit, respirationis munus impediēt:

quam liberam maxime dum uersantur in alto: efficere moliuntur.

Particula quoque qua de ijs quæ ad nares, oculos, & aures philosophus perquirat: mihi insignem errorem admisisse apponēsis uidetur, ut nullo farre litare, nec eluere quoquomodo aut expiare erratum possit, in quodam enim problemate quo quaeritur cur utrumq; oculum sursum uel deorsum, uel ad latera conuertere possimus, alterum autem introrsum, alterum extrorsum, uel alterum sursum, alterum uero deorsum nequeamus obuoluere, ita subiungit. aliqui oculum & nigrum eius præcipue seu pupillam ad canthum seu angulum exteriorem conuertunt, ut maniaci & furiosi, alij autem oculos demittunt (inquit) & ad angulum internum qui est uersus nares, nigrum oculi inclinant, quod accidere ait grauib; hominib; , & seueris, & tragicis personis. nam tragædi cum in scena aut amphitheatro heroas uel regum antiquorum aliquem representabant, ut Priamum uel Herculem, supra altos cothurnos ingrediētes: magna uoce intonabant: & supercilia demittebant, & passibus mollibus gradiebantur, & oculos uulgi declinabant: ut tā uoce graui quam gestibus corporis, quam tarde incesu, quam habitu grauissimi uiderentur: & omnibus modis exprimerent regum illorum magnificentiam. Vnde tragodan apud Græcos de ijs dicitur: qui grandia & magnifica, & calceo (quod aiunt) maiora: & sesquipedalia uerba loquebantur. Et atragodita, hoc est non tragica, propter a particulam priuatiuam dicuntur quæcunq; humilia sunt & tenuia. De hircinis autē faciebus nō uideo qui possit exponi, q̄ graues enim sint hirci, ipsi uiderint, q̄ si hoc illis demus qui hircis uolunt fauere, etiam non constabit sibi littera philosophi, cum non ad nares oculos uerte-re, sed oblique respicere, & transuersum tueri dicantur a poeta, adeo ut excusari non possit apponēsis, qui de hircis exposuerit. Erradi occasione habuisse interpretes potuit. q̄ tragica prósopa, id est tragicæ personæ Græce scriptū esset, quod hircina quoq; significat. Nā tragos hircus est, & tragici ab hirci qui antiquis tragædiarum actio-ribus præmium dabatur, dicti fuerunt. Porro illud ultimum sit personam hic accipi non pro larua seu facie scænica quam assumunt comoedi representaturi, sed pro illis poni (quos Græce hypocritas nominant) qui mores & dicta aliorum in fabulis referunt, sed hic inbibere sermonem: operæ precium est.

Hæc habui quæ tumultuari nūc mihi cōscribere licuit, nō dubito autē quin si cetera acrius facere uoluissim, plura tanq̄ notha expūgerētur: & omnia ueribus deffigerētur: sed nos cōniuentibus oculis multa transmisiimus. Forsitam aliquando curis liberati diligentiore calamo, omnia quæ lecturos poterūt morari, expurgabimus, nūc uero urgētibus alijs, quæ magis præmiūt, & negotiū faceffunt: ad illa passū cōuertā.

Registrum operis.

A B C D E F G H I K L M N O P.
omnes sunt quaterni præter O & P qui sunt terni.

IMPRESSA FVERVNT HAEC
OPERA ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS, IN QVIBVS
MAXIMA ET OPTIMA PARS
MEDICINAE TOTIVS, ET
OMNINO DOCTRI-
NA EXQVISI-
TISSIMA ET
TRANS-
MARI-
NA

EX GALENI LIBRORVM IMMENSO THE-
SAURO VNDIQUE CONGESTA CONTI-
NETVR, APVD LODOVICVM ROTO-
RIGIVM TYPOGRAPHVM, ANNO A
VIRGINEO PARTV M. D. XL.
MENSIS APRILIS, DIE DECI-
MAQVINTA IN SEM-
PER AVGVSTA
VRBE
OLYSSIPPONE.

☞ *Digito compeſce labellum.* ☛

☞ *Melior eſt ſapientia quam uſa bellica.* ☛

☞ *Nullus propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* ☛

☞ *Occupatis nihil ſcribo meum.* ☛

27 Digno campo lectum.

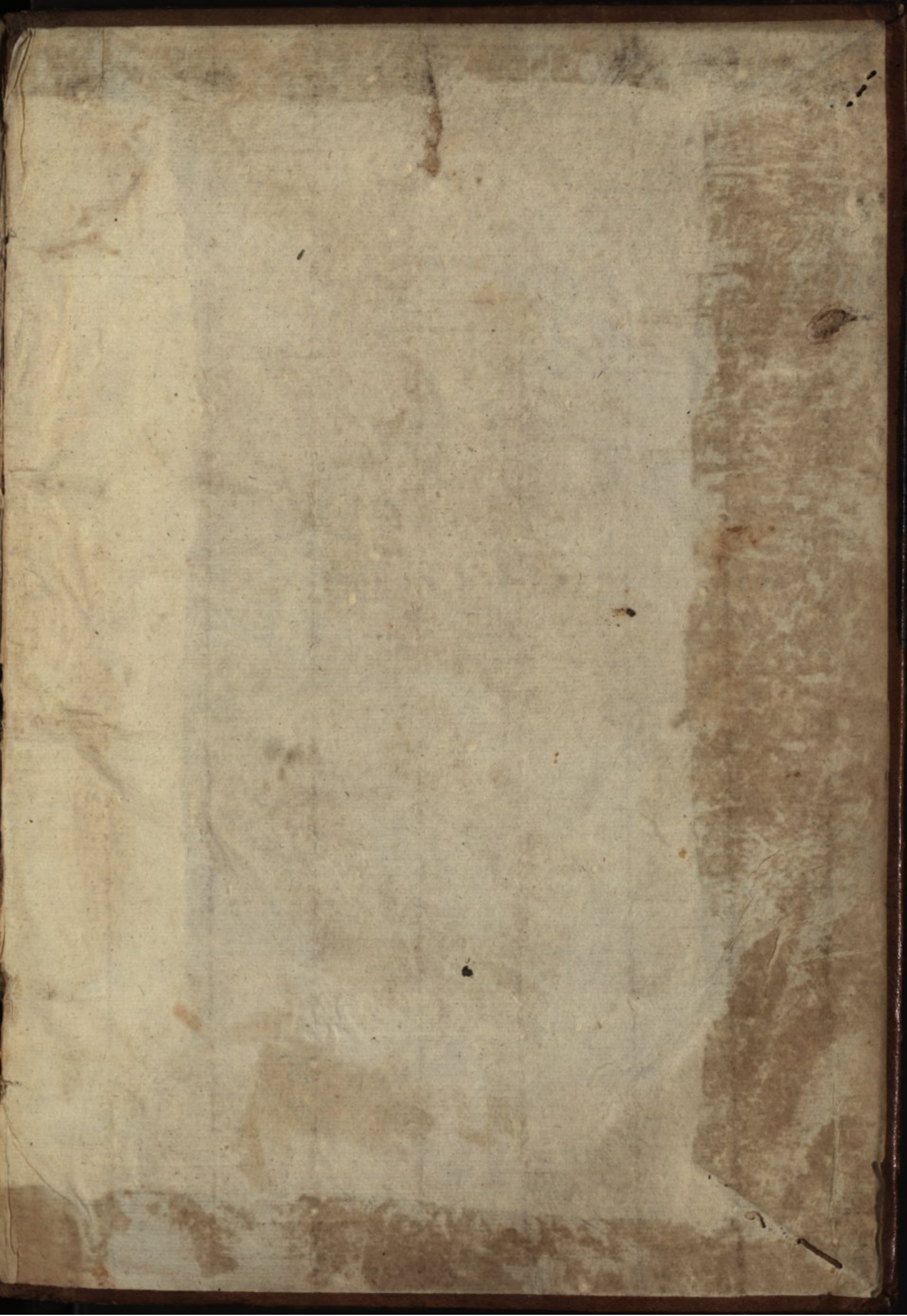

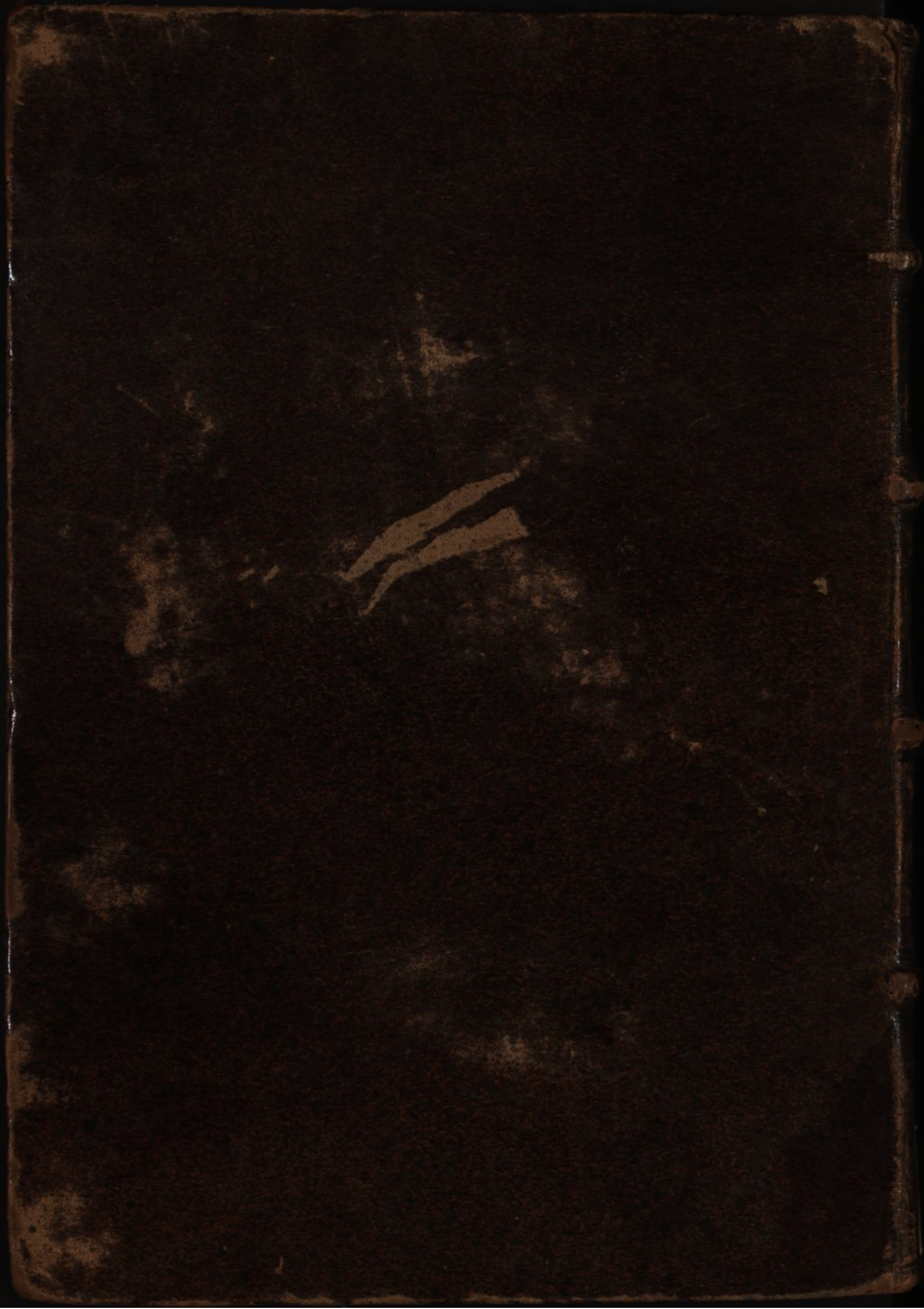
28 Digno campo lectum.

29 Digno campo lectum.

30 Digno campo lectum.

200
100
50

Sala R

Gab.

Est.

Tab. 54

N.º 4